

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 650
Παρασκευή
19 Δεκεμβρίου 1997
Δρχ. 500

ΕΛΛΑΔΑ, ΤΟΥΡΚΙΑ, Ε.Ε. ΜΕΤΑ ΤΟ «ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ»

• **ΚΥΠΡΙΑΚΟ**
ΣΕ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΛΥΣΗΣ

• ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ
ΣΤΕΦΑΝΟ ΜΑΝΟ

• **ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ**
ΠΟΙΟΣ ΠΛΗΡΩΝΕΙ

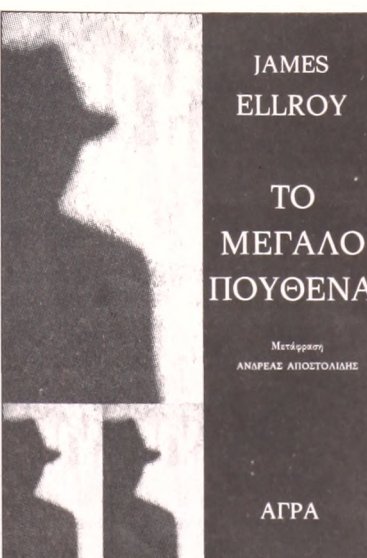
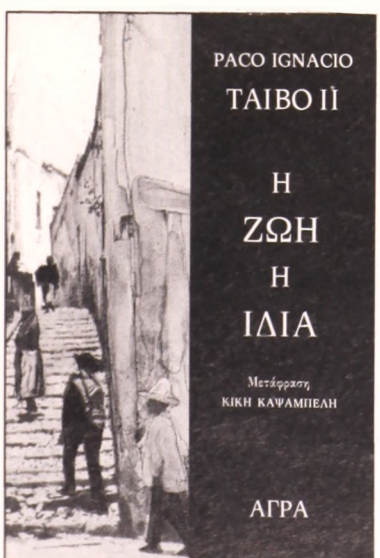
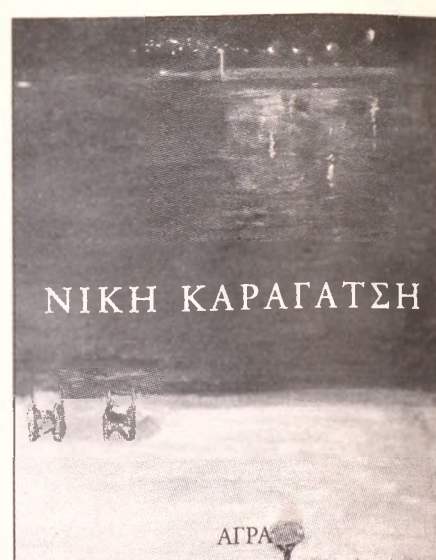
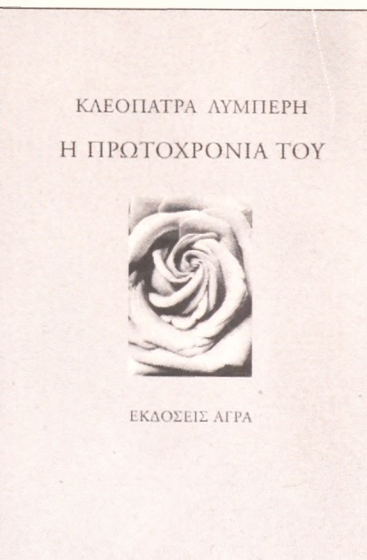
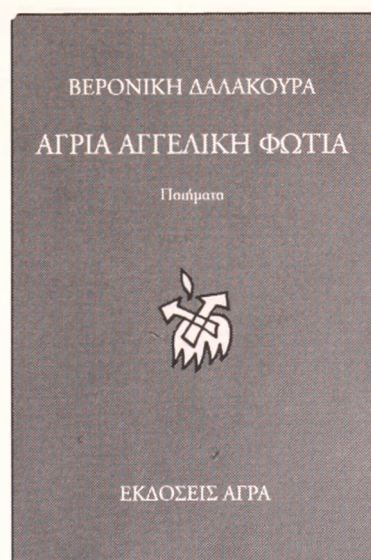
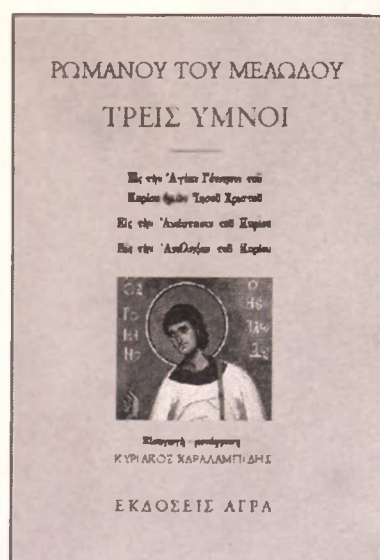
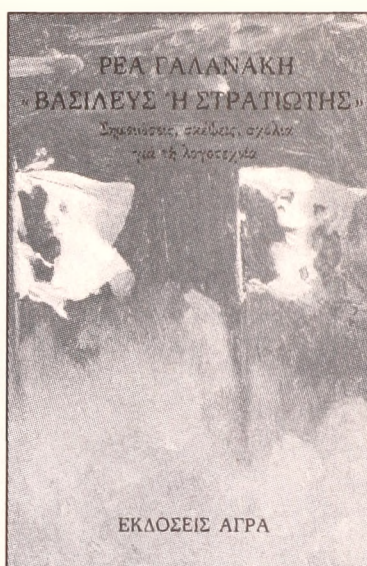
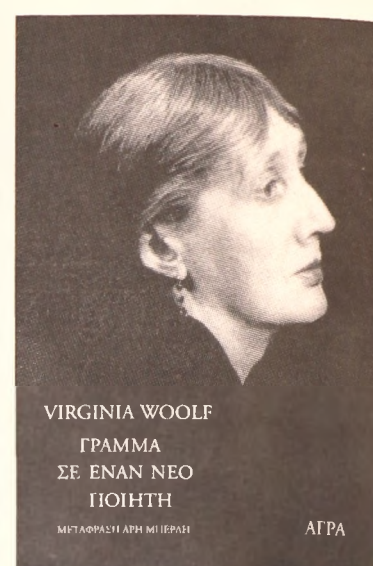
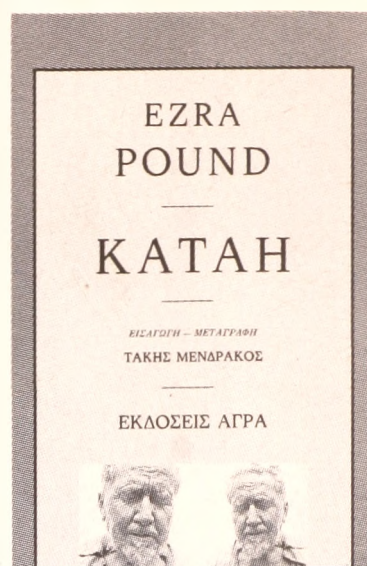
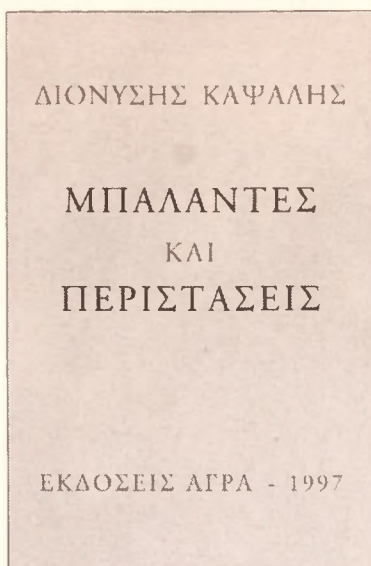
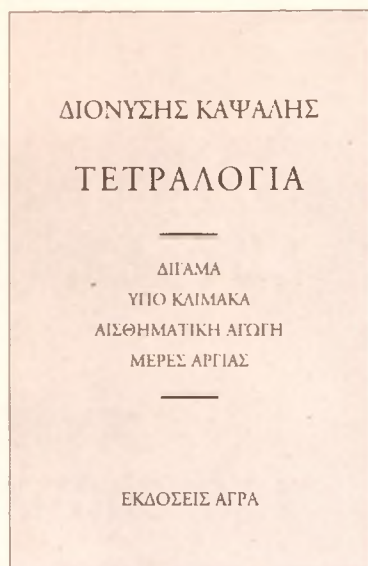
• ΜΕΤΑ ΤΟ ΚΥΟΤΟ
Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΠΟΥ ΜΑΣ ΠΝΙΓΕ

Καλές γιορτές

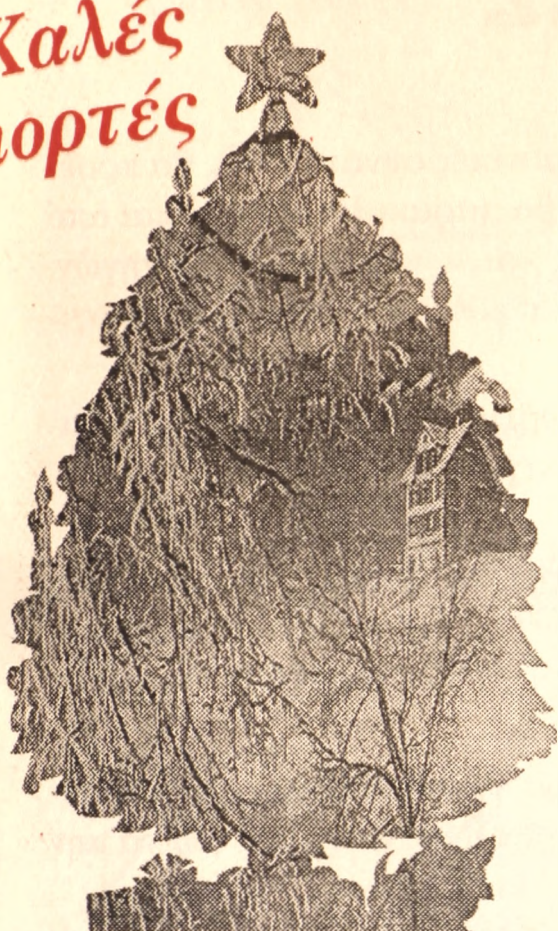

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΑΠΟ ΤΟ 1979

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Καλές
Γιορτές

Περίοδος Β' - Έτος 24ο - Τεύχος 650
Παρασκευή 19 Δεκεμβρίου 1997 - Δρχ. 500

**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Μάχη Γεωργιάδου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.

Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του Βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ. 12 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΣΤΕΦΑΝΟ ΜΑΝΟ «Δεν διορθώνεται το διεφθαρμένο κράτος», λέει ο Στέφανος Μάνος σε συνέντευξή του στον Απόστολο Διαμαντή

ΣΕΛ. 14 ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ: ΣΕ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΛΥΣΗΣ; Εξελιξείς για τις οποίες απαιτείται νηφάλια προετοιμασία προβλέπει στο άρθρο του ο πρέσβης ε.τ. Κώστας Ζέπος

ΣΕΛ. 17 Η ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ Ο προϋπολογισμός του 1998 και άλλα οικονομικά δυσσίωνα - του Κ. Τσαλόγλου

ΣΕΛ. 20 ΑΛΛΗΛΟΣΠΑΡΑΓΜΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΡΟΦΩΝ Τα εσωκομματικά στο ΠΑΣΟΚ - του Τάσου Παππά

ΣΕΛ. 22 Η ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣΤΕΡΑ ΣΤΟΥΣ ΗΧΟΥΣ ΕΝΟΣ «ΧΑΜΕΝΟΥ ΜΠΛΟΥΖ» Από της Τρομοκρατία της Γαλλικής Επανάστασης στον Κ. Σημίτη - του Δημήτρη Καΐση

ΣΕΛ. 24 ΟΙ ΠΟΝΗΡΙΕΣ ΤΟΥ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ Γιατί και πώς καταργείται το ΕΛΚΕΠΑ; - του Ρεπόρτερ

ΣΕΛ. 26 Ο ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΕΧΘΡΟΣ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΠΕΤΑΛΟΥΔΑ που αν πετάξει στο Χονγκ Κονγκ ξεσπούν θύελλες στις τράπεζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης - του Μάνου Στεφανίδη

ΣΕΛ. 42 ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ: Φάκελος-Λουξεμβούργο. Για την Ευρώπη, την Ελλάδα και τη δυσμενή εξέλιξη της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας γράφουν οι Σ. Ντάλης, Π.Κ. Ιωακειμίδης, Μ. Παπαγιαννάκης

ΣΕΛ. 60 ΜΕΤΑ ΤΟ ΚΥΟΤΟ Αποτίμηση της διάσκεψης για το περιβάλλον από τον Σπήλιο Παπασπηλιόπουλο

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Οι νέες ημέρες, σελ. 4

ΛΟΓΙΚΗ ΚΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Γιώργος Φιλιδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ

Ελένη Κολλιοπούλου, σελ. 28

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Επιστολές, σελ. 40

ΡΟΜΑΝΤΣΟ

Απόστολος Διαμαντής, σελ. 43

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 44

ΑΝΤΙ/ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Μ. Θεοδοσοπούλου, σελ. 46

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Δημήτρης Φιλιππίδης, σελ. 66

ΟΙ ΝΕΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

ΚΑΘΩΣ θα φυλλομετράτε το ANTI, θα αναζητείτε τους φίλους σε γιορταστικές συναντήσεις, θα προετοιμάζεστε για τις χριστουγεννιάτικες και πρωτοχρονιάτικες ευχές, θα παρακολουθήσετε και από τα κανάλια τα ανιαρά και τυποποιημένα πια μηνύματα της εξουσίας και των πολιτικών αρχηγών. Ένας χρόνος κουραστικός και δύσκολος πέρασε και, «καπάκι», ήρθε και κάθησε ο νέος προϋπολογισμός για το 1998.

ΟΠΩΣ αναστενάζετε βγάζοντας ένα «ουφ, πάει κι αυτό» και μετράτε τα σβησμένα κεράκια, η προοπτική του νέου χρόνου δεν φαντάζει και τόσο ευοίωνη. Οι προσδοκίες, πενιχρές. Η γνωστή λιτότητα μετατίθεται και ανανεώνεται.

ΚΑΙ ΟΜΩΣ, ο πρωθυπουργός και το περιβάλλον της εξουσίας εμφανίζονται περιχαρείς. Με την οικεία στο κόμμα που κυβερνά μέθοδο της μεταθέσεως συνεχίζουν να ομιλούν για άλλα και να θριαμβολογούν για «περιφανή διπλωματική νίκη της Ελλάδος» στα διαβούλια της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ εναντίον της γείτονος Τουρκίας.

ΟΛΟΙ βεβαίως καταλάβαμε τί είδους «νίκη» ήταν αυτή και ότι προβλήθηκε για να περάσει χωρίς γδούπο η περιθωριοποίηση της χώρας μας στη μελλοντική ενσωμάτωση στην ΟΝΕ. Θόρυβος για να μην ακούγεται η αποτυχία της κυβέρνησης στην οικονομική πολιτική.

ΑΛΛΑ ξεκαθάρισαν εύκολα τα τερτίπια και αναδείχθηκε η μέθοδος της παραπλάνησης και της μετάθεσης. Αλλά αναδείχθηκε επίσης η μικροπολιτική αντίληψη που ανέδειξε λανθασμένα το νόημα και τις συνέπειες των αποφάσεων του Συμβουλίου του Λουξεμβούργου.

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ των εσωκομματικών αντιπαραθέσεων αλλά και του αμυντικού συνδρόμου προς την αντιπολιτευτική κριτική, η κυβέρνηση αρχίζει να διαμορφώνει μια αλαζονική στάση απέναντι στην Τουρκία. Παραβλέπουν όσοι έχουν πάρει αυτό το δρόμο ότι η Ελλάδα θα πρέπει να αναστρέψει το κλίμα των σχέσεων με την γειτονική χώρα. Και σήμερα είναι η χρυσή ευκαιρία για μια τέτοια πρωτοβουλία. Έχει ζωτική σημασία για μας να κατανοήσουμε τα εσωτερικά κοινωνικά προβλήματα της γειτονικής χώρας και να πορευθούμε σε νέους σχεδιασμούς της εξωτερικής πολιτικής.

ΑΛΛΑ πώς μπορεί να γίνει αυτό όταν ο πολιτικός κόσμος ομφαλοσκοπεί; Πώς μπορεί να γίνει αυτό όταν με αλαζονεία και μέθη περιφέρουμε συνθήματα περί «νίκης» και τα σχετικά;

ΟΠΩΣ κλείνουμε αυτό το σημείωμα θέλουμε να επικοινωνήσουμε μαζί σας, με τις δικές σας σκέψεις και τα προβλήματα. Και να αναρωτηθούμε για τους τρόπους και τις μεθόδους που θα μεταφέρουν στα πολιτικά κόμματα της χώρας τις αγωνίες και τα ερωτηματικά όλων μας. Θέλουμε να πιστεύουμε ότι σύντομα, πολύ σύντομα, όσοι διατηρούν νηφάλιο πνεύμα που το συνδυάζουν με πολιτική βούληση θα κερδίσουν το στοίχημα και θα ανατρέψουν τη μιζέρια που μας κατακλύζει.

ΣΤΟΝ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ χρόνο μπορεί, και θα πρέπει, να γίνει ένα άλλο, ένα διαφορετικό, ένα καινούργιο ξεκίνημα. Να ελπίζουμε;

αντί

ΛΟΓΙΚΗ Κ ΕΝΑΙΣΘΗΣΙΑ

ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΜΙΚΡΟΙ ΜΟΝ
ΦΙΛΟΙ, ΘΑ ΣΑΣ ΔΙΑΒΑΣΩ ΕΝΑ
ΓΡΑΜΜΑ ΠΟΝ ΜΕ ΣΥΓΚΙΝΗΣΕ

"ΑΓΑΠΗΤΕ ΑΓΙΕ ΒΑΣΙΛΗ.

ΝΟΜΙΖΩ ΟΤΙ ΦΕΤΟΣ ΘΑ ΗΤΑΝ
ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΝΑ ΜΗ ΜΑΣ ΦΕΡΕΙΣ ΠΑΙ-
ΧΝΙΔΙΑ ΠΟΥ ΣΥΝΗΘΟΣ ΤΑ ΣΠΑΜΕ. ΠΙΟ
ΣΚΟΠΙΜΟ ΘΑ ΗΤΑΝ ΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟ-
ΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟ ΠΟΣΟ ΠΟΝ ΘΑ ΔΙΕΘΕΤΕΣ
ΟΣΤΕ ΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙΣ ΠΙΟ ΑΝΑΒΑΘ-
ΜΙΣΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΤΟ
ΜΕΛΛΟΝ.

ΘΑΝΑΣΑΚΗΣ."

ΑΠΟΦΑΣΙΣΑ ΝΑ
ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΩ ΤΗ ΣΥΜ-
ΒΟΥΛΗ ΤΟΥ ΘΑ-
ΝΑΣΑΚΗ.

ΤΩΡΑ ΘΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΕΝΑ
ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΔΙΑΦΗ-
ΜΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΜΙΑ ΑΚΟΜΗ
ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΜΑΣ
ΤΗΛΕΘΕΑΤΕΣ. ΘΑ ΜΕΤΑΔΟΣΟΥΜΕ
ΤΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΕΥ-
ΘΥΝΣΗ ΤΟΥ ΘΑΝΑΣΑΚΗ!

Η Ιστορία
της Νεότερης
Ελλάδας όπως
τη γράφει ο

ΓΗΣΗΣ
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΛΛΑΣ
ΧΑΡΗΚΑ!
ΒΑΥΑΡΟΚΡΑΤΙΑ

Η Ελλάδα
ποτέ δεν πεθαίνει.
Οι Έλληνες
πεθαίνουνε.

Μόλις
κυκλοφόρησε

ΕΛΛΑΣ
ΧΑΣΑΜΕ!
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α' -
-ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Η Ελλάδα
είναι χώρα
με χαρακτήρα
μη κερδοσκοπικό.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΑΜΜΟΣ
ΤΗΛ. 3633083, 3632669

Σ **ΠΟΛΙΤΙΚΟ**

Δεκαπενθήμερο

Τραίνα, πόρτες και «πάτριот»...

Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ στη Βουλή, οι εργαζόμενοι στους δρόμους... Και, φυσικά, πέρα από τη χθεσινή 24ωρη πανελλαδική απεργία που διοργάνωσαν, από κοινού, ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ, είχαμε και έχουμε: την «ενδο-ΠΑΣΟΚ» αντιπολίτευση που ολοένα ανεβάζει τους τόνους της. («Ζωή είναι αυτή, όταν ακόμα και η έννοια του πατριωτισμού διασύρεται;» - απεφάνθη ο κ. Στέλιος Παπαθεμελής...). Την έκφραση «ευαρέσκειας» του αρχηγού της Ν.Δ. Κ. Καραμανλή, διότι, επιτέλους, κορυφαία στελέχη του κόμματος (Κ. Μητσotάκης, Μ. Έβερτ, Γ. Σουφλιάς...) «απεδέχθησαν την πρόσκληση του αρχηγού να στηρίξουν την πολιτική της Ν.Δ. για τον προϋπολογισμό» (!)... Την οξύτατη κριτική σύσσωμης της αντιπολίτευσης για το θέμα των «προγραμματικών συμφωνιών», ύψους 1,3 τρισεκατομμυρίων δραχμών, πολλές από τις οποίες θα υπογραφούν λίγα εικοσιτετράωρα προτού εκπνεύσει το 1997. Και, φυσικά, έχουμε τις απειλές της Άγκυρας για ενσωμάτωση των «κατεχομένων» της Κύπρου στην τουρκική επικράτεια και διακοπή του -υποτυπώδους, έστω- ελληνοτουρκικού διαλόγου.

ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΠΡΟΣ ΑΔΕΔΥ: ΣΑΣ ΔΙΔΩ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ 2,5%...

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ δεν φαίνεται να ανησυχεί για την έγκριση του νέου προϋπολογισμού. Υπάρχει «παράδοση» -λέει- η επιπήφιση του προϋπολογισμού να ισοδυναμεί με παροχή ψήφου εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση. Συνεπώς, τίθεται θέμα κομματικής πειθαρχίας... Συνεπώς, όσοι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ καταψηφίσουν τον προϋπολογισμό, «θέτουν εαυτούς», κ.λπ. Αυτό το γνωρίζουν, βέβαια, και οι βουλευτές της εσωκομματικής αντιπο-

λίτευσης, οι οποίοι -ο ένας μετά τον άλλο- ελπίζουν ότι δεν θα καταψηφίσουν τον προϋπολογισμό, διότι «δεν επιθυμούν την πτώση της κυβέρνησης»...

ΑΛΛΑ και η άλλη «παράδοση» -κατά τη συνηθισμένη του προϋπολογισμού 1998 ή οποιουδήποτε άλλου προϋπολογισμού- θα τηρηθεί απαρέγκλιτα. Κανένα κονδύλι δεν πρόκειται να αλλοιω-

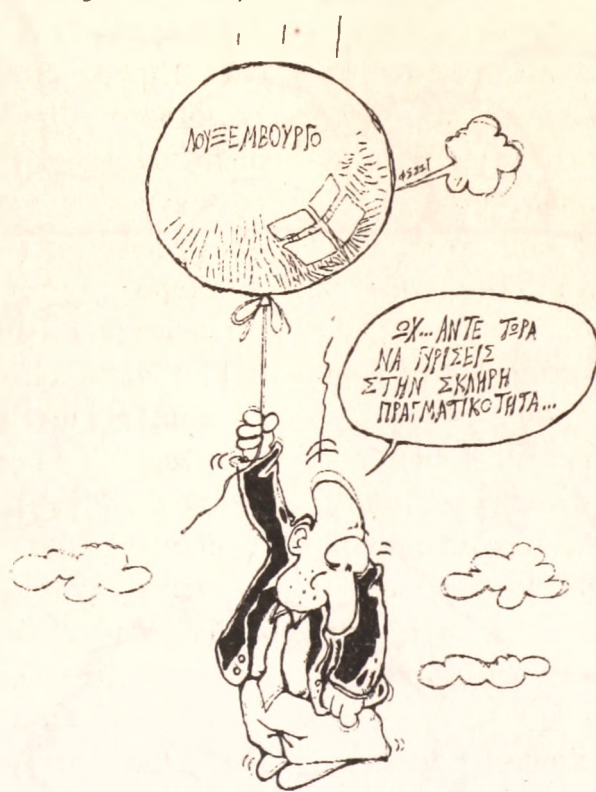
Όσο για τις αποδοχές μισθωτών και δημοσίων υπαλλήλων, τα στοιχεία μπορεί να αγγίζουν τα όρια της φτώχειας, αλλά οι σχετικές «προβλέψεις» του προϋπολογισμού θα μείνουν απλώς ίδιες.

[Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΓΣΕΕ, το 76% των μισθωτών αμείβονται με αποδοχές που δεν ξεπερνούν τις 250.000 δραχμές, ενώ το 24% της φτώχειας για μια μέση οικογένεια κυμαίνεται μεταξύ 280.000-300.000 δραχμές. Όσο για τις αποδοχές των δημοσίων υπαλλήλων, η σχετική πρό-

στον νέο προϋπολογισμό για αύξηση δαπανών φτάνει το 3,9%. Καθώς, όμως, η αύξηση αυτή περναει τόσο την ωρίμανση όσο και τις νέες πιέσεις, έπεται ότι η αύξηση που θα πάρουν οι μισθοί υπάλληλοι θα είναι -κατά την εκτίμηση του προέδρου της ΑΔΕΔΥ, Γ. Κουτσούκου- μικρότερη του 2,5%. Και η ζωή τραβά την ανηφόρα.

ΤΟΤΕ, ΚΑΤΕΒΑΙΝΑΝ ΑΠΟ ΤΟ ΤΡΑΙΝΟ ΤΩΡΑ, ΒΓΑΙΝΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΡΤΑ...

ΚΑΤΑ ΚΟΙΝΗ παραδοχή, ο πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Κιρκιρίδης περισσότερο αγχώνεται από το «πολιτικό ΠΑΣΟΚ», παρά από τα «πυρά» του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Και την επόμενη Τετάρτη, λίγο προτού αρχίσει η συζήτηση του προϋπολογισμού, μιλώντας στην κοινοβουλευτική

ΕΝΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ
ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ
ΣΤΗΝ ΤΑΡΑΓΜΕΝΗ
ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ '44

Οι συγκλονιστικές,
ανέκδοτες φωτογραφίες
του Ουκρανού
ανταποκριτή του LIFE
Dmitri Kessel
σε νέα, καλαίσθητη,
ανανεωμένη έκδοση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΜΜΟΣ
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 43
ΑΘΗΝΑ 106 80
ΤΗΛ: 3633 083, 3632 669
FAX: 3636 415

ομάδα του ΠΑΣΟΚ, «εξερράγη»: Δεν υπάρχει στο κόμμα μας -είπε- διαβαθμίσεις πατριωτικές... Δεν υπάρχουν στο κόμμα μας -είπε- διαβαθμίσεις πατριωτισμού... Δεν υπάρχουν «περισσότεροι πατριώτες» και «λιγότεροι πατριώτες»... επέκταση, αν κάποιοι πιστεύουν ότι είναι «περισότεροι πατριώτες από όλους», αν κάποιοι επιπλέον να διαφωνούν (γενικότερα) για την κυβερνητική πολιτική και θέλουν να εκφράσουν τη διαφορά τους ευρύτερα, δεν θα τους εμποδίσουμε. Οι τες (εξόδοι) είναι ανοιχτές, κ.λπ.

ΣΥΝΕΙΡΜΟΙ ήταν αναπόδραστοι. Ο εκλιπών Ανδρέας Παπανδρέου καλούσε τους διαφωνούντες να «κατέβουν από το τραίνο», για να μην υπάρχει εμπόδιο στην «αλλαγή», στον «σοσιαλιστικό ασηματισμό» και τα άλλα ηχηρά παρόμοια. Η πραγματικότητα βέβαια ήταν άλλη. Ο ίδιος, επί παραδείγματι, κατέβασε από το τραίνο (Σεπτέμβριος του '89) τους τότε υπουργούς Χωροταξίας Εμπορίου, Α. Τρίτση και Β. Κεδίκογλου, όχι γιατί αντιδρούσαν στην «αλλαγή», αλλά γιατί με πολιτική τους «έδιωχναν ψήφους» -ακριβέστερα, γιατί δεν είχαν «συνειδητοποιήσει» ότι η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ διένυε, τότε, το τέταρτο έτος της ζωής της, οι εκλογές ήταν εν όψει, και, συνεπώς, έπρεπε να βάλουν νερό στο κρασί τους. Έτσι, ο πρώτος Α. Τρίτσης είχε αποπεμφθεί διότι επέμενε να «σκιαμαχεί» με κάποιους «συμπαθείς καπιταλιστές γης», εν ονόματι της μη αυθαιρεσίας ή προσαπείσεως του περιβάλλοντος.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ προτίμησε να αποφύγει το «τραίνο». Όχι γιατί «η κυβέρνηση Σημίτη πάει να παραμπιά» (όπως είχε, χαιρέκακα, βουλευτής πατριωτικού ΠΑΣΟΚ...), αλλά γιατί (όπως άλλος βουλευτής του «εκσυγχρονιστικού ΠΑΣΟΚ»), η αίθουσα από το βήμα της οποίας μιλούσε ο κ. Σημίτης, «είχε πόρτες»... Και οι πόρτες πολύ κοντά στα έδρανα των διαφωνούντων «αποχωρητών»!

Ο ΜΕΤΑΞΥ, λογής εκπρόσωποι του «παλαιού ΠΑΣΟΚ» ή φίλα προσκείμενοι προς ανανεωτές να βάλουν κατά Σημίτη, αλλά και Α. Τσοχατζόπουλου, με αφορμή τη νέα δομή του ΠΑΣΟΚ. Ο πρώην αναπληρωτής υπουργός Εξωτερικών Ι. Καψής, λόγου χάρη, υποστηρίζει ότι η Ελλάδα δεν έχει δικαίωμα βέτο στο συντονισμό ελέγχου των πτήσεων, ενώ, από την πλευρά του, ο πρώην υπουργός Εξωτερικών Ι. Χαραλαμπίδης κατηγορήσε την κυβέρνηση ότι, αντί να αντιμετωπίσει την τουρκική προκλητικότητα, τη διευκόλυνε στο Αιγαίο και, μάλιστα, υπό την αιγίδα του ΝΑΤΟ. Στους επικριτές της κυβερνητικής πολιτικής απάντησε ο υπουργός Άμυνας Α. Τζουζαντζής, υποστηρίζοντας ότι, με τη νέα δομή του ΝΑΤΟ, η χώρα «πέτυχε διασφαλίσεις ασφαλείας» και ότι, όπως και αν έχει το ΝΑΤΟ, οι τελικές ρυθμίσεις θα αποφασιστούν,

μέσα στο προσεχές εξάμηνο.

ΚΑΛΗ Η «ΟΜΟΨΥΧΙΑ ΚΑΙ ΨΥΧΡΑΙΜΙΑ» - ΑΛΛΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ ΤΙ;

Η ΣΥΝΟΔΟΣ κορυφής του Λουξεμβούργου έληξε. Το ίδιο και η πρώτη (δική μας) ευφορία, για ό,τι αποφασίστηκε εκεί, σε σχέση με το Κυπριακό και τα ευρω-τουρκικά. Το «μηνύμα» -υποτίθεται- για κάθε υποψήφιο μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν σαφές: Πρέπει να σέβεται τις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας και του «κράτους δικαίου».

ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ, όμως, σήμερα; Τι αναμένουμε από πλευράς Άγκυρας; Θα πραγματώσει την απειλή της για ενσωμάτωση των κατεχομένων της Κύπρου; Ετοιμάζεται για κάποιο «θερμό επεισόδιο» στο Αιγαίο; Και πώς τοποθετούμεθα απέναντι σε μια ενδεχόμενη αντιπαλότητα ΗΠΑ-Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ Κ. Σημίτης, στις συναντήσεις που είχε με όλους τους πολιτικούς αρχηγούς, στο Μέγαρο Μαξίμου, συνέστησε ψυχραιμία και συνεργασία με τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θέλουμε την ειρήνη στην περιοχή - τους είπε. Είμεθα αντίθετοι στην κλιμάκωση της αντιπαράθεσης. Ο πρωθυπουργός δεν απέκρυψε ότι, στις συναντήσεις του αυτές, υπήρχαν διαφορές προσεγγίσεων και εκτιμήσεων, αλλά δέχθηκε ότι υπάρχει μια «κοινή άποψη» σε σχέση με τα θέματα που αφορούν την Τουρκία ή την αξιοποίηση των αποφάσεων του Συμβουλίου Κορυφής.

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ του πρωθυπουργού με τους πολιτικούς αρχηγούς έγινε ενώ ο τούρκος ομόλογός του, Μεσούτ Γιλμάζ, κατευθυνόταν στην Ουάσινγκτον και διάχυτη είναι η αίσθηση ότι οι ΗΠΑ θα ασκήσουν κάθε είδους πίεση (ή «θα κάνουν κάθε δυνατή προσπάθεια» - κατά δήλωση Μπιλ Κλίντον) «για να συνδέσουν την Τουρκία με την Ευρώπη». Θα γίνει η «σύνδεση» αυτή, αρχής γενομένης από το Αιγαίο, όπως φοβούνται ορισμένοι δικοί μας αναλυτές; Θα διατηρηθεί η σημερινή «αντιδικία ΗΠΑ-Γερμανίας»; Θα ενδώσει η Ευρώπη στις τουρκικές εκβιάσεις, που πήραν ήδη τη μορφή ανακοινώσεων για διακοπή συνεργασίας με ευρωπαϊκές εταιρείες; Και τι ακριβώς σημαίνει, για την Ελλάδα, η ακύρωση προγραμματισμένης επίσκεψης τούρκων επιχειρηματιών στην Αθήνα, για συναντήσεις με έλληνες τραπεζίτες και επιχειρηματίες;

ΣΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ αυτά δεν είναι εύκολες οι απαντήσεις. Οι κυβερνητικές ανακοινώσεις μπορεί να εξαίρουν τα αγαθά της «εθνικής ομοψυχίας». Όμως θα ήταν πολύ καλύτερο αν υπήρχαν «μόνιμες διαδικασίες» συνεννόησης κυβέρνησης και κοιμμάτων. Και, φυσικά, προϋποθέσεις, ώστε οποιαδήποτε περίοδος «διαρκούς ετοιμότητας» να μην πάει στράφι. Το ζητούμενο είναι η ύφεση, η αποκλιμάκωση.

ΑΝΤΩΝΩΡ

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΣΜΟΣ

Τον τελευταίο καιρό εμφανίζονται στην ειδησεογραφία σχεδόν καθημερινά η θρησκεία και η βία. Τρομοκρατικές ενέργειες, βομβιστικές επιθέσεις, φονταμενταλιστών ισλαμιστών, μαζικές αυτοκτονίες σε θρησκευτικά κοινόβια, συγγερές δολοφονίες σατανιστών και άλλα παρόμοια φαινόμενα θέτουν προς ανάλυση τη σχέση ανάμεσα στο θρησκευτικό φαινόμενο και τον ολοκληρωτισμό που ευνοεί αυταρχικές συμπεριφορές, καταπιεστικές δομές και εξουσιαστικούς θεσμούς. Είναι άραγε τυχαία και συμπτωματική αυτή η συσχέτιση ή πρόκειται για ενδημική πραγματικότητα; Προλαμβάνεται η θρησκευτική βιαιότητα, καταστέλλεται – και αν ναι, με ποια μέσα άραγε; Πώς εξηγείται η ολοκληρωτική δόμηση του θρησκευτικού φαινομένου και πώς είναι δυνατή η θετική συμβολή φωτισμένων θρησκευτικών ηγετών στην αντιμετώπιση της βίας σήμερα; Στα παραπάνω ερωτήματα επιχείρησε να δώσει απαντήσεις μια πολύ χρήσιμη συζήτηση που πραγματοποιήθηκε στην Πλάκα στο Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν και με ομιλητές τους **Χρήστο Ροζάκη**, καθηγητή Πανεπιστημίου Αθηνών, **Πασχάλη Κιτρομηλίδη**, καθηγητή Πανεπιστημίου Αθηνών, **Αλέξανδρο Καριώτογλου**, διδάκτορα θρησκειολογίας, π. **Γεώργιο Μεταλληνό**, καθηγητή Πανεπιστημίου Αθηνών και **Μάριο Μπέγζο**, επικ. καθηγητή Πανεπιστημίου Αθηνών. **Σ.Ν.**

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ

Ποια θα ήταν η εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας σήμερα εάν η στρατιωτική δικτατορία δεν ανέκοπτε απότομα τη δυναμική εμφάνιση στο προσκήνιο των προοδευτικών στοιχείων της ελληνικής κοινωνίας, που μέσα από το χώρο του πολιτισμού και της πολιτικής επιζητούσαν να επιβάλουν την παρουσία τους; Το καθεστώς, τις καταβολές, και τις επιπτώσεις από τη δικτατορία των συνταγματαρχών επιχείρησε να καταγράψει το συνέδριο που διοργανώθηκε από τις 10 έως τις 12 Δεκεμβρίου, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, η Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης και το Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα. «Η δικτατορία οδήγησε στην αποκοπή της ελληνικής κοινωνίας από τις πολιτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές εξελίξεις που συντελούνται στον υπόλοιπο δυτικό κόσμο κατά την περίοδο του τέλους της δεκαετίας του '60 και την αρχή της δεκαετίας του '70. Η Ελλάδα έμεινε έξω από τις διαδικασίες εκδημοκρατισμού της περιόδου, διαδικασίες τις οποίες προσπάθησε ν' αναπληρώσει κάτω από ειδικούς πολιτικούς όρους στη δεκαετία του '80», επισήμανε ο **Δημήτρης Χαλαράμπης**. Θα μπορούσε ν' αποτραπεί, όμως, η εγκαθίδρυση του στρατιωτικού καθεστώτος; Αν σταθούμε στον **Ηλία Νικολόπουλο**, καθηγητή στα ΤΕΙ Χαλκίδας, «η εύκολη επιβολή των στρατιωτικών απέδειξε ότι καμιά πολιτική δύναμη του τόπου δεν είχε συνειδητοποιήσει το βάθος των πραγματοποιούμενων αλλαγών σε όλα τα επίπεδα της ελληνικής κοινωνίας, και ειδικότερα την πραγματική φύση της δομής της μετεμφυλιακής εξουσίας στη χώρα μας, καθώς και του υφιστάμενου συστήματος των κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων. Ιδιαίτερα δε, υποεκτιμήθηκε τόσο η κεντρική θέση που κατείχε ο στρατός στις μετεμφυλιακές δομές και λειτουργίες (...) όσο και η δυναμική που εμπεριείχε το κίνημα των μαζών και το οποίο είχε περιέλθει σε ύφεση μετά τη δυναμική παρουσία του την περίοδο των Ιουλιανών». Επιχειρώντας μια κριτική

αξιολόγηση της κοινωνικής πολιτικής της δικτατορίας, ο **Δημήτρης Σωτηρόπουλος** τόνισε ότι «η δικτατορία σε ορισμένους τομείς κοινωνικής πολιτικής αναπαρήγαγε παλαιότερα προβλήματα, ενώ σε άλλους προσέβη σε επέκταση των παροχών. Τα προβλήματα κοινωνικών ανισοτήτων και χαμηλής ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών του μεταπολεμικού συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων οξύνθηκαν, ενώ το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας παρέμεινε ετεροβαρές κι αναποτελεσματικό. Επιλεγμένες ομάδες του πληθυσμού ωφελήθηκαν από σπασμωδικές παροχές». Στις Σημειώσεις για την οικονομία και την οικονομική πολιτική της δικτατορίας, ο **Σταύρος Θωμαδάκης** αναδεικνύει τρία ενδιαφέροντα σημεία: «Η δικτατορία εγκαθιδρύεται σε μια περίοδο που η οικονομία βρίσκεται σε ισχυρή αναπτυξιακή τροχιά. Το ελληνικό οικονομικό θαύμα της δεκαετίας του '60 βρισκόταν ακόμη σε εξέλιξη. (...) Το δεύτερο ζήτημα είναι ότι, και πάλι με βάση μια μακροσκοπική θεώρηση, για τη μισή περίπου περίοδο της δικτατορίας, η οικονομία συνέχισε την ισχυρή μεγεθυνσιακή της διαδρομή (...). Το τρίτο και σημαντικότερο είναι ότι ακριβώς η περίοδος της δικτατορίας περικλείει τη ανατροπή των όρων μεγέθυνσης της οικονομίας και το οριστικό τέλος του ελληνικού οικονομικού θαύματος».

Την πνευματική της ταυτότητα αποτύπωσε χούντα και στο χώρο των ΜΜΕ και ειδικά στη τηλεόραση. Όπως επισήμανε και ο **Μανώλης Χαιρετάκης** «Η αντιμετώπιση της τηλεόρασης με νοοτροπίες κατά πολύ συγγενικές με το πνεύμα του αυταρχισμού της εμφύλιας σύρραξης (...) οδήγησε στην απρογραμματίστη ανάπτυξη της και στην αυτεξουσιότητα του κιτς ως αντιπροσωπευτικής αισθητικής πρότασης, που διατρέχει το γενικευμένο επικοινωνιακό πεδίο, χωρίς να περιορίζεται στα ΜΜΕ ή στη διαφημιστική επικοινωνία».

Σωτήρης Λέτσιος

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΩΝ ΣΟΦΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ Ιανουαρίου προγραμματίζεται η πρώτη συνάντηση της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων Ελλάδας-Τουρκίας, γνωστής και ως ομάδα «Σοφών». Εν τω μεταξύ ανακοινώθηκε ότι το δεύτερο μέλος της ομάδας των «ελλήνων σοφών» θα είναι ο καθηγητής των Διεθνών Σχέσεων του Πανεπιστημίου Αθηνών **Θεόδωρος Κουλουμπής** (ο άλλος εμπειρογνώμων είναι ο καθηγητής **Φατούρος**. Το *Αντί*, που το τιμά με τα άρθρα του ο καθηγητής κ. Κουλουμπής του εύχεται καλή δύναμη και καλή επιτυχία.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΧΩΡΙΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ

Ο κοσμοπολιτισμός, η αλληλεγγύη και η «διεθνικότητα πέρα από την ιθαγένεια», όπως την επαγγέλλεται ο **Ζακ Ντεριντά** έχει πολύ δρόμο ακόμα για να υλοποιηθεί. Οι νόμοι της παγκοσμιοποίησης εφαρμόζονται κατά κόρον στην οικονομία, ακόμα και στην πολιτική, αφού αυτό διευκολύνει την ανάπτυξη του κεφαλαίου. Τα δικαιώματα όμως του πολίτη εξαρτώνται συχνά από την πολιτική εξουσία, τα διπλωματικά παιχνίδια και τα κρατικά συμφέροντα. Ο πολίτης εξακολουθεί να είναι όμηρος της μικροπολιτικής κάθε κυβερνήσεως και των πολιτικών ισορροπιών που κρίνονται αναγκαίες κάθε φορά. Στην Ελλάδα, το άρθρο 19 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας αποτελεί την κυριότερη έκφραση της διακριτικής μεταχείρισης του κράτους σε βάρος ορισμένων πολιτών. Με απόφαση του υπουργού Εσωτερικών και χωρίς ειδοποίηση ή δικαίωμα ακρόασης του ενδιαφερομένου, όσοι έλληνες πολίτες ζουν στην Ελλάδα αλλά δεν κατάγονται από την Ελλάδα και εγκαταλείπουν τη χώρα, χωρίς να εκδηλώσουν την πρόθεση επιστροφής τους, στερούνται της ελληνικής ιθαγένειάς τους. Η διάταξη έχει εφαρμοστεί κυρίως σε έλληνες πολίτες που έλκουν την καταγωγή τους από την Τουρκία και την ΠΓΔΜ. Στο όνομα της εθνικής καθαρότητας και των πολιτικών σκοπιμοτήτων, η διάταξη έχει εφαρμοστεί περίπου σε 7.000 Έλληνες, κυρίως μουσουλμάνους, από το 1981 έως το 1996 σύμφωνα με επίσημα στοιχεία. Οι ελληνικές οργανώσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με την ευκαιρία της διεθνούς ημέρας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων την περασμένη εβδομάδα (10/12) κατήγγειλαν ότι περίπου 1.000 από αυτούς τους ανιθαγενείς ζουν σήμερα στην Ελλάδα χωρίς να μπορούν να σπουδάσουν, να νοσηλευτούν, να ψηφίσουν, να παντρευτούν ή ακόμα και να βγουν από τη χώρα! Παρ' όλες τις κατά καιρούς εξαγγελίες για κατάργηση του άρθρου, οι αντιστάσεις του υπ. Εξωτερικών καθυστερούν οποιαδήποτε ρύθμιση του προβλήματος. Το θέμα είναι ιδιαίτερα σοβαρό τόσο για το διεθνές κύρος της χώρας, αλλά, κυρίως, διότι η πολιτική εκμετάλλευσή του επηρεάζει τις ελληνο-τουρκικές σχέσεις και δρα αρνητικά σε οποιαδήποτε προσπάθεια γίνεται για προσέγγιση και συνύπαρξη με του γείτονές μας.

Ελένη Κολλιοπούλου

80 ΧΡΟΝΙΑ

Το ΚΚΕ γιόρτασε πριν από λίγες ημέρες στο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας τα 80 χρόνια από την ίδρυσή του, την ίδρυση δηλαδή του πρώτου εμβρυακού μηχανισμού του ΣΕΚΕ.

Το κλίμα ήταν φορτισμένο και στην ομιλία του επίτιμου προέδρου του ΚΚΕ **Χαρίλαου Φλωράκη** έγινε η αναφορά σε αγώνες που σημάδεψαν τον τόπο και το κίνημα της Αριστεράς και σε αγωνιστές που θυσιάστηκαν, βασανίστηκαν, ταλαιπωρήθηκαν, θανατώθηκαν σε ανθρώπους που έδωσαν την ικμάδα και το αίμα τους στα ιδανικά που υπηρέτησαν με πίστη και αφοσίωση.

Ο παλαίμαχος ηγέτης έδωσε στην ομιλία του και ένα μήνυμα που δεν πέρασε απαρατήρητο: Εκτός του επετειακού χαρακτήρα, η ομιλία του σηματοδεύτηκε από την προτροπή του για τη σύμπληξη ενός μετώπου της αριστεράς αντιπολίτευσης. Και αν αυτό ανησύχησε τον κ. **Σημίτη** δεν μας απασχολεί τώρα. Είναι όμως ένα μήνυμα και προς το εσωτερικό του κόμματός του, αλλά και προς άλλες δυνάμεις. Θα αποκτήσει σάρκα αυτή η πρόταση; Θα αναπτυχθεί ο σχετικός διάλογος ανάμεσα σε δυνάμεις που αυτοπροσδιορίζονται ως αριστερές; Θα ξεπεράσει άραγε το ίδιο το ΚΚΕ την άγονη εσωστρέφειά του;

Χ.Ν.

- Η Ε.Ε. μεγαλώνει ανοίγοντας τα φτερά της προς το πά-λαι ποτέ σιδηρούν παραπέτασμα. Από το

2000 θα έχει 22 κράτη-μέλη, αφού θα εισέλθουν έξι χώρες ακόμα – Πολωνία, Τσεχία, Ουγγαρία, Σλοβενία, Εσθονία αλλά και η Κύπρος. Στο θάλαμο αναμονής, για είσοδο σε δεύτερη φάση, περιμένουν η Λεττονία, Λιθουανία, Ρουμανία και Βουλγαρία. Η Τουρκία έμεινε και σ' αυτή τη διάσκεψη κορυφής του Λουξεμβούργου επανεξεταστέα.

• Και η Ελλάδα απορεί για τις φιλίες και τις συμμαχίες της. Οι «κεντροαριστεροί» κυβερνώντες της Ιταλίας και της Γαλλίας, αλλά και οι «εργατικοί» της Μ. Βρετανίας, τάχθηκαν υπέρ της εισόδου του ανατολικού γείτονα στην Ε.Ε. παρά το «αγκάθι» της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μόνο η Ελλάδα και η Γερμανία ήταν κατηγορηματικά αρνητικές. Αλλά για να μην γελιόμαστε, η επιφυλακτικότητα των υπόλοιπων μελών της Ε.Ε. ήταν αυτή που κράτησε, προς το παρόν, κλειστή την πόρτα της Ευρώπης στην Τουρκία. Και όχι φυσικά ο ελληνικός, ή έστω γερμανικός, «διπλωματικός θρίαμβος».

• Μήπως είχε δίκιο ο ΥΠΕΞ **Θ. Πάγκαλος** για εκείνη την περιβόητη συγνώμη προς τη Γερμανία; Κοίτα που πάνε να μας πείσουν ότι μέχρι και ο **Κίνγκελ** ενδια-

φέρεται για τ' ανθρώπινα δικαιώματα.

• Το χρήμα πλέον κινείται ελεύθερο –και ανεξέλεγκτο;– σ' εκατό χώρες του πλανήτη. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, με την απόφαση που έλαβε στη Γενεύη στις 13.12, έριξε τα οικονομικά τείχη και πλέον οι τραπεζικές και χρηματιστηριακές συνδιαλλαγές δεν έχουν σύνορα.

• Το κεφάλαιο ως γνωστόν δεν έχει πατρίδα. Η απόφαση αυτή ήρθε απλά να το πιστοποιήσει και επίσημα. Οι μπάρες των συνόρων παραμένουν ερμητικά κλειστές για τα καραβάνια των μεταναστών που, περιφερόμενα στα «ευκατάστατα» κομμάτια του πλανήτη αναζητούν, μάταια, στον ήλιο μοίρα. Κάτι σαΐνια, σαν τον Τζ. Σόρος και τους θαυμαστές του, μπορούν να χαμογελούν πλέον αλαζονικά. Ο κόσμος τους ανήκει.

• Η λάμψη απ' τα στολίδια και τα λαμπιόνια των μητροπόλεων του κόσμου που περιμένουν το νέο έτος δεν θα φωτίσει ούτε και φέτος τα υπόγεια των μετρό, δεν θα διακόψει τον ύπνο κανενός άστεγου. Και η Αθήνα του Αβραμόπουλου να καμαρώνει για το ψηλότερο δέντρο της Ευρώπης. Εμείς; Τι μπορούμε να κάνουμε εμείς; Ας πιούμε τη νύχτα της Πρωτοχρονιάς ένα ποτήρι στην υγεία των καλεσμένων όλων των πόλεων του κόσμου. Ίσως να καταφέρουμε να κοροϊδέψουμε τη συνειδήσή μας...

• Και όπως έλεγε και ένας φιλόλογός μου στο λύκειο: «Όχι χρόνια πολλά! Χρόνια λίγα και καλά...».

Α.Β.

ΝΕΟΕΘΝΙΚΟΦΡΟΣΥΝΗ

Συνεστήθη, τελικά, αλλά κουτσουρεμένο το πολυσυζητημένο Δίκτυο 21, η «Νέα Εθνική Εταιρεία». Ο Χρύσανθος Λαζαρίδης, ο Κώστας Ζουράρις, ο Σαράντος Καργάκος και κάποιοι ακόμα προέταξαν τα στήθη – ωστόσο, το μεγάλο πλήθος, ιδίως όσοι κηρύσσουν την εθνικοφροσύνη από τα ΜΜε, διεχώρισαν τη θέση τους. Έτσι, μετά και από αλληπάλληλα δημοσιεύματα στην Εξουσία του Μανώλη Βασιλάκη, ο οποίος ανέλυσε διεξοδικότατα τα ωφέλη (πολιτικά και άλλα) των εμπορών της εθνικοφροσύνης, διαπρύσιοι πατριώτες όπως ο Νεοκλής Σαρρής, ο Χρ. Γιαλλουρίδης, αλλά και οι κ. Λυμπέρης, Καψής, Γικονόγλου, Πλατιάς, Ήφαιστος έειναν «στην απ' έξω» – όχι μέλη, μόνο φίλοι. Τη σχέση της με το Δίκτυο αρνήθηκε με επιστολή της και η Λιάνα Κανέλλη. Μένει τώρα να δούμε τις εθνικές πρωτοβουλίες του Δικτύου. Μένει να δούμε την επόμενη παράσταση του θιάσου των επαγγελματιών της εθνικοφροσύνης. Ελπίζουμε ότι, στην επόμενη δημόσια εμφάνισή τους, δεν θα αρκεσθούν στην προσθήκη νεολογισμών στην ελληνική γλώσσα (για «εκπούστευση» της γλώσσας μίλησε ο κ. Καργάκος). Στο μεταξύ, θα είχε ενδιαφέρον να ξέρουμε τη θέση της νεοορτοδοτικής οργάνωσης για την πρόσφατη δράση των νεοφασιστών της Θεσσαλονίκης. Εμείς θα αναμένουμε την επόμενη δημόσια εμφάνισή τους. Αν και μετά το φιάσκο της ιδρυτικής τους εκδήλωσης, μάλλον θα αργήσουν να επανεμφανισθούν.

Η.Κ.

ΣΕ ΣΚΑΕΙ!

Ο ΣΚΑΪ υπερέβαλε εαυτόν. Ο ΣΚΑΪ έχει αναγάγει τον κιντρινισμό και το γαργάλημα του μαλακού υπογαστρίου των τηλεθεατών σ' επιστήμη. Το φαινόμενο υπερβαίνει κατά πολύ όλους τους κοινωνιολόγους του Παντείου. Τελευταία serial ηρωίδα του η Τζένη, την οποία πρωτοπαρουσίασε ως «ιερόδουλο» με οίκο ανοχής στη Ρόδο και σε εικοσιτέσσερις ώρες την προβίβασε σε διάσημο «τοπ μόντελ». Η επανάληψη μάλιστα των σιλικονούχων γυναικών της ξεπέρασε κι αυτό το περιβόητο χαστούκι της Αθήνης Παλλήνης. Βάλε μά-

στορα τώρα που πουλάει. Η αγαπημένη φράση των τηλεπαρουσιαστών του είναι «είμαι συγκλονισμένος» και η αγαπημένη λέξη είναι «σοκ». Η τακτική του ΣΚΑΪ σαφώς σκάει τους τηλεθεατές και τρελαίνει τις κατά περίπτωση celebrities.

Έτσι, ο δυστυχής αντιεισαγγελέας, έχοντας μπερδέψει σαφώς τ' αυγά με τα πασχάλια – παρότι εδήλωσε ότι «δεν κυνηγάει αυτός τη δημοσιότητα» – κατέληξε εξώφυλλο στο *Down Town* και μόνιμο πορτοπαράθυρο – άλλως πως «κούφωμα» – στη γυάλινη αγχόνη. Και δεν θα μας απασχο-

λούσε ούτε ο ΣΚΑΪ ούτε οι «αποκλειστικότητές» του αν όλο αυτό το φαινόμενο δεν είχε σοβαρή επίδραση και στην κρίση, και στην αισθητική του ευρέος κοινού. Γιατί η σταθερή αναγωγή του τίποτε σε αξία μέσω μιας τηλεόρασης, που θεωρείται από το κοινό της φετίχ της αλήθειας, είναι αυτό που κυρίως ευθύνεται για την ιδεολογική σύγχυση και την πολιτισμική θολούρα των καιρών μας. Τι κρίμα για όσους χρησιμοποιούν ένα τόσο αποτελεσματικό όπλο μ' έναν τόσο λανθασμένο, τόσο χυδαίο τρόπο...

Μάνος Στεφανίδης

ΤΑ ΚΑΛΑ ΤΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑΣ (ΞΕΝΟΙ; ΦΕΡΤΕ ΚΙ ΑΛΛΟΥΣ)

Η ΑΝΑΘΕΣΗ ΤΩΝ Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα έχει προκαλέσει σε ένα μεγάλο τμήμα της αντιεθνικιστικής και οικολογικής (της μόνης υπαρκτής, δηλαδή) αριστεράς ένα αίσθημα μελαγχολίας. Ο κόσμος φοβάται πως στη διάρκεια της προετοιμασίας για την Ολυμπιάδα θα δούμε τα εθνικιστικά ιδεολογήματα να ενισχύονται και την πατριδοκαπηλεία να καβαλά το καλάμι. Δεν είμαι ακριβώς σίγουρος πως έτσι έχουν τα πράγματα και θα ήθελα να θυμίσω ορισμένα πιθανά καλά της Ολυμπιάδας, που ίσως μέχρι στιγμής έχουν ξεχαστεί στο περιθώριο της συζήτησης.

Καταρχάς, η ανάθεση αυτή (που φέρεται ως εθνική επιτυχία) δείχνει πόσο σαθρή είναι η συνωμοσιολογική ερμηνεία διαφόρων πρόσφατων (και φυσικά υπαρκτών μόνο στα εθνικιστικά μυαλά)... ηττών, όπως το Μακεδονικό κ.λπ. Αποδεικνύεται δηλαδή πόσο σαθρή είναι η θεωρία περί διεθνούς ανθελληνικής συνωμοσίας, έθνους ανάδελφου κ.λπ. στο συμβολικό, δηλαδή, πεδίο η ανάθεση της Ολυμπιάδας αποτελεί τη συντριβή της βασικής και βαθιά ριζωμένης προκατάληψης που γέννησε και έθρεψε την εθνικιστική σαπουνόφουσκα από το '90 και μετά. Εν πάση περιπτώσει, πρέπει να μας εξηγήσουν όλα αυτά τα φωτεινά μυαλά γιατί ξαφνικά η ανάληψη διεθνούς κοινότητας αποφάσισε να δείξει τέτοια εύνοια προς τη χώρα την οποία, όπως είναι γνωστό, όλοι καθημερινά και επί 24ώρου βάσεως υπονομεύουν με κάθε τρόπο (βλ. σχετικά και τη δήλωση του **Χένρυ Κίσσινγκερ** περί του τρομερού και επίφοβου νεοελληνικού πολιτισμού).

Κατά δεύτερο λόγο, είναι προφανής η δυνατότητα... ομορτυνιστικής χρησιμοποίησης του διεθνούς ενδιαφέροντος για τη χώρα μας, με σκοπό την άσκηση πίεσης για τον εκδημοκρατισμό της ελληνικής κοινωνίας.

Μιλώ, δηλαδή, για καλά οργανωμένες διαδηλώσεις, εκστρατείες τύπου, χάπενινγκ κ.λπ., στην πορεία προς την Ολυμπιάδα, αλλά και κατά τη διάρκειά της, που να διαδηλώνουν παγκοσμίως την εθνικιστική μας ασθένεια [π.χ. διακρίσεις εναντίον των μεταναστών, συνταγματικός(sic) ρόλος της εκκλησίας, αποκλεισμός μειονοτήτων κ.λπ.]. Ας... διαφημίσουμε εμείς το κλέος του ελληνικού εθνικισμού πριν δυσφημίσει αυτό την πατρίδα μας!

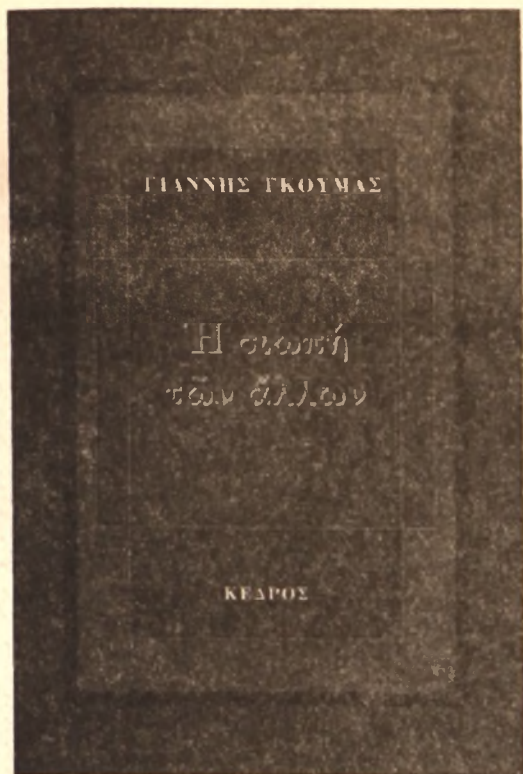
Το πιο ουσιαστικό όμως καλό αυτής της ανάθεσης, κατά τη γνώμη μου, είναι άλλο: Αφαιρεί μακροπρόθεσμα από τον εθνικισμό στοιχεία από την πραγματική και υλική του βάση, δημιουργώντας (έστω και από λάθος αφορμή...) εργασία άρα και πλούτο, νόμιμο και παράνομο, άρα και μετανάστευση, νόμιμη και παράνομη. Ας μην το ξεχνάμε, η εθνικιστική τρέλα ανθεί εκεί όπου υπάρχει φτώχεια και εθνοθηρησκευτική ομοιογένεια και μονομέρεια.

Φυσικά, οι αναγνώστες των προοδευτικών ελληνικών εφημερίδων, ύστερα από δεκαετίες πλύσης εγκεφάλου, έχουν πεισθεί ακράδαντα πως οι ευρωπαϊκές χώρες με ευμεγέθεις εθνοτικές και θρησκευτικές μειονότητες (π.χ. Γαλλία, Γερμανία, Βρετανία) είναι «10 φορές πιο... ρατσιστικές» από την Ελλάδα, στην οποία, περιττό να προσθέσουμε, δεν υπήρχε ούτε θα υπάρξει ποτέ ρατσισμός. Ομολογώ πως η ανατροπή αυτής της δοξασίας προϋποθέτει πολύ περισσότερο χώρο...

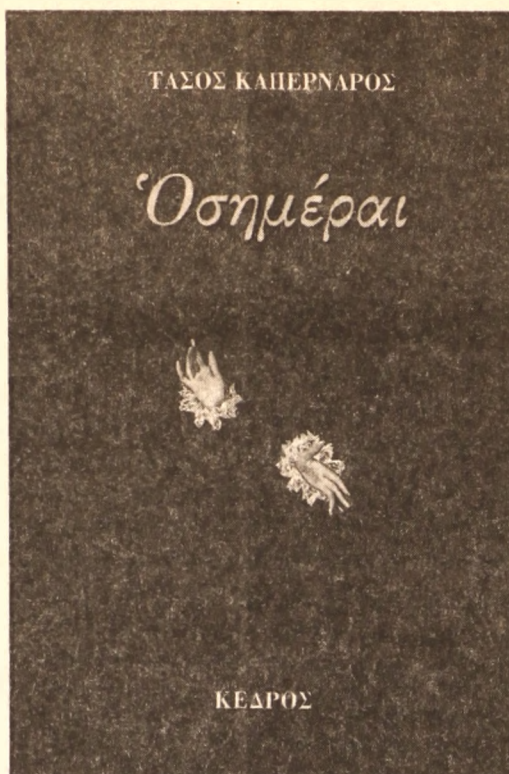
Προς το παρόν, ας ευχηθούμε στην Ολυμπιάδα του 2004 να πανηγυρίσουμε εκτός από τα μετάλλια των ελληνοαλβανών και πρώην ελληνοσοβιετικών και μετάλλια ελληνοαφρικανών, ελληνομουσουλμάνων και ελληνοσλαβοφώνων. Με γεια σας και χαρά σας η Ολυμπιάδα, Ελληνάρες!

Γιώργος Λυρατζόπουλος

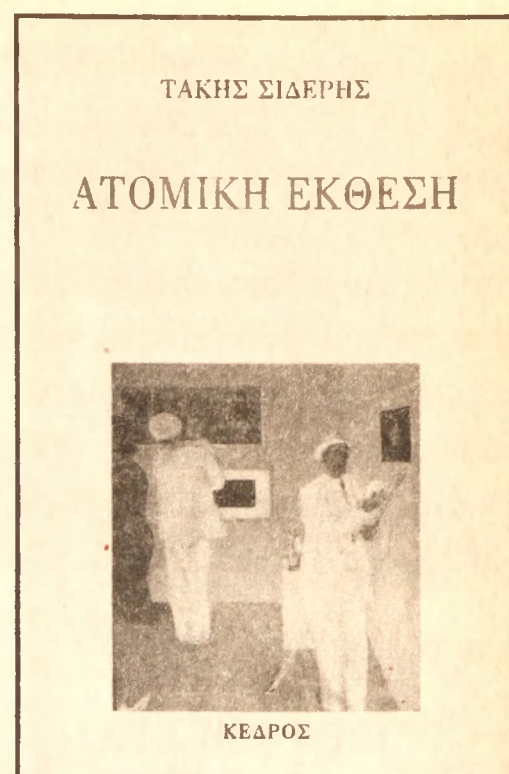
ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΚΟΥΜΑΣ
Η σιωπή των άλλων

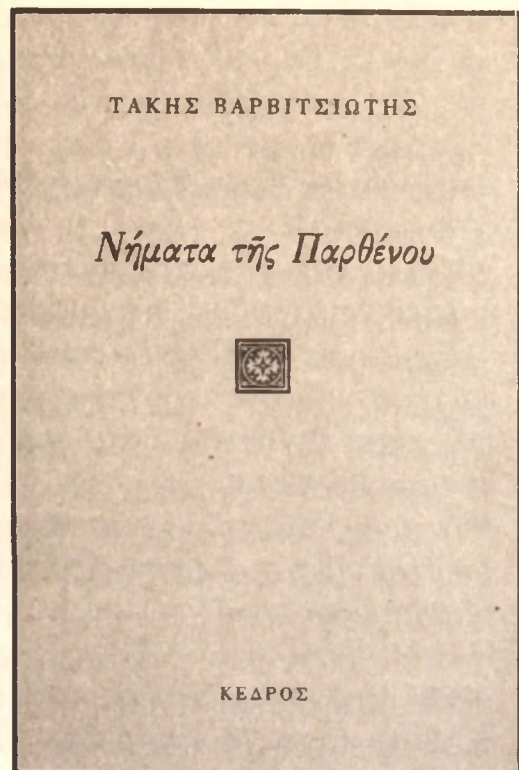
ΤΑΣΟΣ ΚΑΠΕΡΝΑΡΟΣ
Όσημέραι

ΤΑΚΗΣ ΣΙΔΕΡΗΣ
Ατομική έκθεση

ΤΑΚΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ
Νήματα της Παρθένου

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΠΟΙΗΣΗ 1997

ΚΕΔΡΟΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΣ
Ο αθλητής του τίποτα

ΓΙΑΝΝΗΣ
ΡΙΤΣΟΣ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΙΒ'

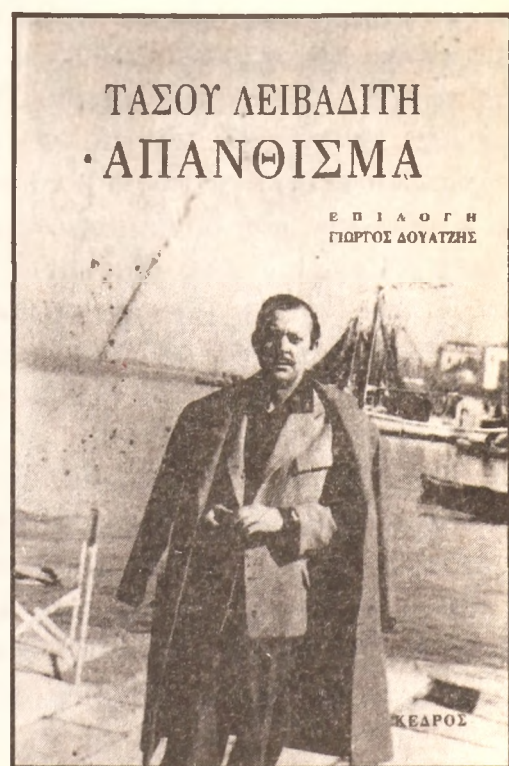
ΚΕΔΡΟΣ

ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ
Απάνθισμα

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ
Τόμος ΙΒ'

ΤΑΣΟΥ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗ
ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ

ΕΠΙΛΟΓΗ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΟΥΑΤΖΗΣ

Ο Στέφανος Μάνος έχει μια εξαιρετικά σαφή πολιτική τοποθέτηση – την πιο σαφή ίσως: Εάν δεν λύσουμε το πρόβλημα του υπερδιογκωμένου κράτους, δεν πρόκειται να λύσουμε κανένα απολύτως πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας. Οι απόψεις του φαίνεται να ακούγονται σήμερα περισσότερο στο εσωτερικό της Ν.Δ., μετά το διάλειμμα Έβερτ. Αυτό φάνηκε και στις τοποθετήσεις του κ. Καραμανλή στη Βουλή, με την έμφαση που έδωσε στο ζήτημα των αποκρατικοποιήσεων. Ωστόσο, μια αρκετά ισχυ-

ρή τάση στη Ν.Δ. εξακολουθεί να τον θεωρεί νεοφιλελεύθερο, αποδίδοντας χαρακτηριστικά δαιμονολογίας στον όρο.

Ο Στέφανος Μάνος ξεκαθαρίζει στη συνέντευξή του αυτή τη σύγχυση και κάνει και μια διαπίστωση: πως σήμερα οι πολίτες δεν αντιδρούν στα όσα τους κάνουν, αδιαφορούν. Αυτή η παρατήρηση είναι νομίζουμε το πιο ενδιαφέρον σημείο της συνέντευξης, διότι γίνεται από έναν πολιτικό που –κατά τη συνήθεια– κατατάσσεται στον συντηρητικό χώρο.

Σ Τ Ε Φ Α Ν Ο Σ Μ Α Ν Ο Σ

«Δεν διορθώνεται το διεφθαρμένο κράτος»

συνέντευξη στον Απόστολο Διαμαντή

• Πώς κρίνετε, κ. Μάνο, τον πολιτικό λόγο του Κώστα Σημίτη;

– Δεν έχω πρόβλημα μ' αυτά που λέει. Αλλά μεταξύ αυτών που λες και αυτών που κάνεις υπάρχει τεράστια διαφορά. Και μ' αυτά που κάνει, έχω πολύ μεγάλο πρόβλημα. Δεν κάνει απολύτως τίποτα. Νομίζω πως δεν υπάρχει καν κυβέρνηση. Και δεν υπερβάλλω καθόλου.

• Μα πώς; Μείωσε τον πληθωρισμό, τα επιτόκια, κάνει κάποιες αλλαγές στη διοίκηση...

– Μειώθηκαν όντως. Αλλά δεν οφείλεται σε παρέμβαση του Σημίτη. Απλώς η φόρα που δημιουργήθηκε, από ορισμένα πράγματα που έγιναν, συνεχίζεται. Μικρορυθμίσεις κάνει, για να μην βγει από μία πορεία που είχε από τα πριν χαραχθεί. Μπήκαμε, λ.χ, από το '92 στην πολιτική της σκληρής δραχμής και τώρα κολλήσαμε εκεί. Καμία ουσιαστική δομική αλλαγή δεν έχουμε.

• Δεν βλέπετε ότι έχει κάποιο όραμα; Η πολιτική δεν είναι μόνον ανάλυση, πρέπει κάτι να προτείνεις ως σχέδιο. Ο Σημίτης κάτι προτείνει.

– Μα τι όραμα είναι αυτό; Μυστικό; Ας πάρουμε την Παιδεία. Βλέπετε να γίνεται κάτι; Απλώς μας δουλεύουνε. Και αυτό είναι που με εξοργίζει, το δούλεμα. Βγήκε προχτές η ανακοίνωση του ΟΟΣΑ και λέει πως τα Ελληνόπουλα πηγαίνουν σχολείο

Στέφανος Μάνος:
«Μας δουλεύει ο κ. Σημίτης».

λιγότερο από οποιοδήποτε άλλον. Και τι έκανε ο Αρσένης; Μείωσε τις ώρες διδασκαλίας. Όχι απλώς δεν βλέπω όραμα, βλέπω συστηματικό δούλεμα.

• Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σας, ο μοχλός, η κρίσιμη τομή που χρειάζεται για την οικονομία;

– Ένα σημείο-κλειδί, όχι μόνον για την οικονομία αλλά για την κοινωνία ολόκληρη, είναι να αποσαφηνίσουμε τι περιμένουμε από αυτό που ονομάζουμε κράτος. Εγώ ερωτώ: Διορθώνεται το σημερινό κράτος; Να δούμε λοιπόν τι κράτος θέλουμε και μετά να εκτιμήσουμε το κατά πόσον

μπορούμε να το φτιάξουμε, διορθώνοντάς το σημερινό.

• Μας καλείτε σε ανατροπή του κράτους, δηλαδή, σε οκτωβριανή επανάσταση;

– Εγγίζει τα όρια της επανάστασης. Εκ μώ πως υπάρχουν όργανα του κράτους που είναι βαθύτατα διεφθαρμένα. Αι δεν διορθώνονται.

• Το πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων του ΠΑΣΟΚ δεν είναι μια προσπάθεια τέτοιου είδους;

– Ποιο πρόγραμμα;

• Λέει ότι θα κάνει αποκρατικοποιήσεις – «ΘΑ» κάνει. Μα αυτό είναι το πρόβ-

μα που σας είπα – μας δουλεύουνε. Ε δεν κάνουν τίποτα. Ξέρετε από πότε υπήρξε στο πρόγραμμά τους η μετοχοποίηση της ΔΕΠ; Τίποτα δεν έγινε. Τώρα μπνουμε στο '98 κι έχει ο Θεός. Λένε πως κάνουν τη ΔΕΗ ανώνυμη εταιρεία. Π τίποτα – δεν θέλει η ΓΕΝΟΠ. Ρώτησα τότε εποπτεύοντα υπουργό: «Κύριε Ιστανίδη, πώς ανέχεστε να κυβερνούν συνδικάτα;». Και τι μου απάντησε; «Εύγνωστό, κ. Μάνο, ότι τη ΔΕΗ τη διοικούν τα συνδικάτα!» Όταν παραδέχεσαι αι τα πράγματα δεν υπάρχει καμία προσπάθεια να διορθωθεί οτιδήποτε. Πρέπει να γκρουστείς. Και δεν καταλαβαίνω τα πολίτες που δεν εξοργίζονται. Στη μαύρη τρύπα της Ολυμπιακής χάθηκαν 700 δ. Σήμερα πηγαίνουν ιδιωτικές εταιρείες

εσσαλονίκη με τα μισά λεφτά. Έπειτα τόσα χρόνια, τόσες προσπάθειες, τόσα λεφτά... Γιατί πρέπει να το ανεχόμαστε; Στο όνομα τίνος πράγματος;

Και τι θα έπρεπε να συμβεί;

Να κλείσει.

Μα θα αυξηθεί ανεργία.

Είναι χονδροειδές λάθος. Εφόσον η ωπική εταιρεία έχει το μισό εισιτήριο, θα αυξηθούν οι ταξιδιώτες, θα αυξηθούν δρομολόγια, θα μπουν νέα αεροπλάνα, θα αυξηθεί η απασχόληση. Μπορεί ναάρξει ανεργία σε μερικούς καλομαθηγούς μέσα στην Ολυμπιακή, αλλά ο συνολικός αριθμός απασχολουμένων θα αυξηθεί. Σε όλο τον κόσμο αυτό γίνεται. Μείνουμε προστατεύουμε τους λίγους εις βάρος των πολλών.

Και η Ν.Δ. έτσι πολιτεύτηκε. Έβαλε τους οργανισμούς τους δικούς της...

Συμφωνώ. Δεν προάγεσαι στο πλαίσιο του κράτους, παρά μόνον αν είσαι του κόμματος. Αυτό πρέπει να σταματήσει. Πώς; Με τον περιορισμό του κράτους. Αλλιώς θα χρεωκοπήσει όλη η Ελλάδα. Σε όλα τα επίπεδα, όχι μόνον οικονομικά. Δεν θέλουν τα ιδιωτικά πανεπιστήμια διότι θέλουν να ελέγχουν κομματικά την Ανώτατη εκπαίδευση. Έχουμε ένα σύστημα που διαφέρει σχεδόν σε τίποτα από τον όπο που λειτουργούσε στο παρελθόν η βρετανική Ένωση. Ήσουν στο κόμμα, γαίνες μπροστά. Δεν ήσουν; Δεν είχες τον ήλιο μοίρα. Με μόνον μία διαφορά: Είς έχουμε δύο κόμματα αντί για ένα.

Με την υπόθεση της ανάθεσης στον κκλη των ψηφιακών του ΟΤΕ τι είναι; Δεν βρέθηκαν ευθύνες και αίρει στο αρχείο.

Δεν μπορείς να ελέγξεις ένα κρατικό μονοπώλιο, διότι όλοι οι εμπειρογνώμονες σχετίζονται μ' αυτό. Εγώ το είπα στον ακριτή κ. Καράμπελα: «Αν θέλετε να είτε την αλήθεια, θα πρέπει να φέρετε τους εμπειρογνώμονες». Και μου απάντησε πως η ελληνική δικαιοσύνη δεν έχει οικονομική δυνατότητα να το κάνει. Ίδιο συμβαίνει και με τη ΔΕΗ. Δεν μπορείς να ελέγξεις τίποτε, διότι εάν κάποιος έλληνες τεχνικούς να γνωματεύουν, δεν θα βρεις τίποτε, εφόσον όλοι επιζούν με το μονοπώλιο αυτό. Εξαιρέση. Στον τομέα της ενέργειας υπάρχουν μόνον η ΔΕΗ. Και όσοι είναι απέναντί της ανεπιστημιακοί κ.λπ. – όλοι σχετίζονται με την ανάγκη μ' αυτή. Αλλιώς δεν θα ήρχαν καν. Οι προγραμματικές συμβάσεις είναι ύποπτες για έναν απλό λόγο: Είναι με τη βεβαιότητα ότι δεν μπορούν

να ελεγχθούν.

• Να καταργηθούν τα μονοπώλια αυτά, αλλά είναι –υποτίθεται– στρατηγικής σημασίας...

– Πρέπει να έχουμε επάρκεια ρεύματος στη χαμηλότερη τιμή. Αυτό είναι στρατηγικής σημασίας. Γιατί να παράγει ρεύμα μόνον η ΔΕΗ; Να παράγουν και άλλοι δέκα. Και να παίρνουμε το φθηνότερο. Η Φλώρινα θα δίνει ρεύμα με 23 δραχμές την κιλοβατώρα, τη στιγμή που αν κάνεις σταθμούς με φυσικό αέριο θα κοστίζει 12. Ποιος θα πληρώσει αυτή τη διαφορά; Με ποια λογική γίνεται αυτή η επένδυση; Γιατί να πληρώνει ο Έλληνας ακριβότερο το τσιμέντο, ας πούμε; Κάθε φορά που λένε για εθνική σημασία, το λένε για να συγκαλύψουν κάτι βρώμικο. Από την πολλή εθνική σημασία δεν έχουν στη Θράκη σταθερό ρεύμα – δεν έχει εκεί σταθμό η ΔΕΗ. Και μετά θέλουμε επενδύσεις... Κανείς όμως δεν αντιδρά, όλοι είμαστε αδιάφοροι.

• Έχετε έναν αντικρατισμό, που παραπέμπει στις κλασικές αναρχικές ιδέες. Θα σας πουν και αναρχικό σε λίγο...

– Αναρχία είναι αυτό που έχουμε σήμερα. Εγώ ζητάω κανόνες ανταγωνισμού σαφείς και περιορισμό του κράτους. Κάποτε ο κ. Αβέρωφ με εγκάλεσε διότι υποτίθεται παρεξέκλινα από τις ιδέες του ριζοσπαστικού φιλελευθερισμού. Και του είπα: «Κύριε Αβέρωφ, έχετε άδικο. Οι ιδέες μου είναι και ριζοσπαστικές και φιλελεύθερες».

• Δεν ήταν όμως ριζοσπαστικώς φιλελεύθερες... Τώρα έχετε και το πρόβλημα με τη «λαϊκή δεξιά» του κ. Έβερετ. Μπορεί να γίνει και κόμμα.

– Όσο υπάρχει αυτός ο εκλογικός νόμος, δεν πρόκειται να γίνει. Η πολιτική της Ν.Δ. διαμορφώνεται. Πέρασε μια δυσκολία υπό την ηγεσία του Έβερετ, αλλά τώρα νομίζω προσαρμόζεται ταχύτατα στη σημερινή πραγματικότητα.

• Θα μπορούσε να πει κανείς, αστεεινόμενος, πως μοιάζετε με τους παλιούς κομμουνιστές, που έκαναν την ανάλυσή τους και με βάση αυτή πηγαίνανε εσας. Έτσι και σεις. Κάνετε την ανάλυσή σας και δεν δέχεστε κουβέντα.

– Με τη διαφορά όμως πως εγώ, σε αντίθεση με τους κομμουνιστές, θα βγω σωστός. Έτσι όπως πάει ο κ. Σημίτης δεν πρόκειται η Ελλάδα να μπει στην ΟΝΕ το 2002. Διότι δεν πρόκειται να εκπληρώσουμε κανέναν απολύτως από τους όρους που έχουν τεθεί.

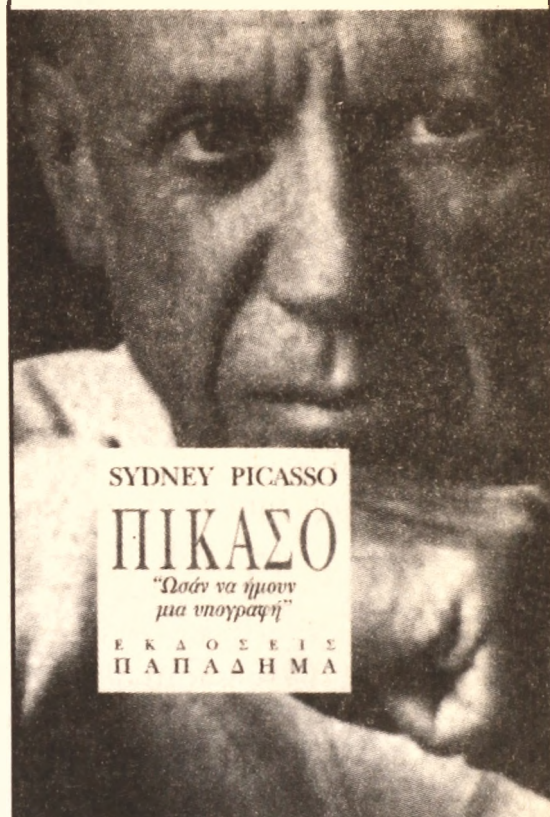
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

SYDNEY PICASSO

ΠΙΚΑΣΟ

“Ωσάν να ήμουν
μια υπογραφή”

SYDNEY PICASSO
ΠΙΚΑΣΟ
“Ωσάν να ήμουν
μια υπογραφή”
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Μετάφραση
ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΛΟΝΤΑΚΗΣ
Φιλολόγος

Με 158 σελίδες
και 32 εικόνες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

ΕΛΛΑΔΑ, ΤΟΥΡΚΙΑ, Ε.Ε.

Το κυπριακό πρόβλημα: Σε προοπτική λύσης;

του Κώστα Ζέπου

Ο Συνασπισμός αφιέρωσε το διήμερο 10-11 Δεκεμβρίου σε ένα συνέδριο για την εξέταση του Κυπριακού, του οποίου η επιτυχία οφειλόταν, πλην άλλων, και στη συμμετοχή σ' αυτό των αρχηγών τριών τουρκοκυπριακών κομμάτων. Η πρωτοβουλία, που για πρώτη φορά λαμβάνεται από ελληνικό κόμμα, προκάλεσε αίσθηση. Ρωτήσαμε τον **Κώστα Ζέπο**, Πρόεδρο ε.τ. και μέλος της ΚΠΕ του ΣΥΝ, του οποίου δημοσιεύουμε παρακάτω βασικά μέρη της εισήγησής του προς το συνέδριο, πώς θα συνόψιζε τις εντυπώσεις που προκάλεσαν οι παρεμβάσεις των τουρκοκύπριων πολιτικών.

«Όπως παρατηρήθηκε –σημείωσε εκείνος– γίναμε κάπως σοφότεροι μετά την ελεύθερη ανάπτυξη των απόψεων όλων, Ελληνοκυπρίων, Τουρκοκυπρίων, Ελλήνων. Είναι σημαντικό όχι μόνο ότι ανταποκρίθηκαν στην πρόσκλησή μας οι τουρκοκύπριοι ηγέτες, αλλά ότι επίσης διακήρυξαν την κυπριακή τους ταυτότητα –είμαστε Κύπριοι πρώτα, Τούρκοι μετά, είπαν–, όπως επίσης ότι –δεχόμενοι την προοπτική ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση– ζητούν να έχουν λόγο στις διαπραγματεύσεις όχι ως «παρατηρητές» αλλά ως ισότιμα μέλη της κυπριακής αντιπροσωπείας. Διεκδικούν το δικαίωμα αυτό χάρη της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, η οποία, τόσο με βάση το Σύνταγμα του 1960 όσο και με τα μη ολοκληρωμένα σχέδια λύσης του ΟΗΕ, προεξοφλείται ότι θα έχει δικαίωμα ισότιμης συμμετοχής σε αποφάσεις που αφορούν θέματα εξωτερικής πολιτικής. Το δικαίωμα αυτό δεν το διεκδικούν στο όνομα της «Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου», η οποία από κανέναν δεν αναγνωρίζεται, πλην της Τουρκίας, αλλά στο όνομα της Κοινότητάς τους μόνον. Το ζήτημα αυτό θα μπορούσε να είναι ο μίτος της Αριάδνης προς τη λύση...»

Σωτήρης Ντάλης

Οι εξελίξεις του επόμενου χρόνου, οι προεδρικές εκλογές του Φεβρουαρίου και η έναρξη των διαπραγματεύσεων της Κύπρου για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και οι εντεινόμενες πρωτοβουλίες του ΟΗΕ και των ΗΠΑ, προαναγγέλλουν εξελίξεις απέναντι στις οποίες απαιτείται νηφάλια προετοιμασία. Οφείλουμε να αποβάλουμε προκαταλήψεις και τρόπους συμπεριφοράς που προκαλούνται από αντιπαραγωγικούς συνειρμούς με την

ιστορία, αντί με τον σύγχρονο κόσμο των ιδεών, του διαλόγου, των ειρηνικών όσο και αποφασιστικών πρωτοβουλιών.

Με ιδιαίτερη ικανοποίηση χαιρετίζουμε το γεγονός της συμμετοχής διακεκριμένων εκπροσώπων από την Κύπρο, που προέρχονται και από τις δύο Κοινότητες, την Ελληνοκυπριακή και την Τουρκοκυπριακή, οι οποίοι ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση του Συνασπισμού να συμβάλουν στο διήμερο αυτό. Με δικαιολογημένη επίσης ικανοποίηση, αλλά ταυτόχρονα με

κάποια αμηχανία, μπορούμε να εξάrou τη σημασία της πρωτοβουλίας, που έδω την ευκαιρία να μας τιμήσουν με την παρουσία τους εδώ στην Αθήνα για πρώτη φορά οι αρχηγοί τουρκοκυπριακών κομμάτων. Λόγος της αμηχανίας είναι ότι πολλοί θα αναρωτηθούν γιατί άργησε τόσο να εκδηλωθεί η πρωτοβουλία αυτή. Η δικαιολογία ότι παρακολουθούμε με αυξημένο ενδιαφέρον τις συναντήσεις μεταξύ ελληνοκυπριακών και τουρκοκυπριακών κομμάτων, εργατικών συνδικάτων, πολιτιστικών οργανώσεων και άλλων στην ίδια τη Κύπρο δεν θα ήταν πειστική. Έναυσ της πρωτοβουλίας αυτής είναι ότι απορροφούμε τον προπομπό όμοιων ιδιωτικών αλλά και προγραμματισμένων σε κομματιστάθμη συναντήσεων με αντίστοιχους φορείς στην Τουρκία, επιδιώκοντας να χτίσουμε καινούργιες γέφυρες επικοινωνίας με την άλλη πλευρά.

Η προσέγγισή μας στο κυπριακό πρόβλημα έχει ως βάση την αντίληψη ότι ο λαός της Κύπρου είναι κυρίαρχος στη χώρα του συνολικά, ανεξάρτητα από το εθνικό, θρησκευτικό ή άλλο διακριτικό στοιχείο ενός εκάστου των μελών των Κοινοτήτων που την αποτελούν. Απορρίπτουμε τη θεωρία περί «εθνικού κέντρου», είτε αυτό είναι ένα ή δύο, που τόσα δεινά επισώρευσε στην Κύπρο, μέσα από μια ιδιοτελή αντίληψη ηγεμονισμού ή ελεγκτατισμού. Επομένως δεν θεωρούμε ότι οι προσχηματικοί απλώς συγκυριακά χαλκευμένοι όροι π.χ. «συμπαράταξης» ή «συναπόφασης» φράζουν έγκυρα τη μορφή της σχέσης με την έκταση της ιστορικής ευθύνης Ελλάδας απέναντι στην Κύπρο.

«ΕΝΙΑΙΟΣ ΑΜΥΝΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ» ΚΑΙ «ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ»

Εκφράσαμε από νωρίς την ανάγκη συνολικής θεώρησης του κυπριακού προβλήματος όχι μόνο ως προβλήματος προστασίας του ελληνισμού της Κύπρου αλλά ως διθνούς προβλήματος και ως προβλήματος ειρηνικής συνύπαρξης των δύο Κοινο-

ν, οι οποίες μαζί αποτελούν το λαό της Κύπρου. Προσεγγίζουμε το πρόβλημα με την απόρριψη των ενδόμυχων ή φανερών σεων που ανακυκλώνονται στο διάστημα της 40ετούς διαδρομής του κυπριακού προβλήματος και που θέλουν την Κύπρο χασμένη, άλλοτε μόνο ελληνική, άλλοτε τουρκική. Ενδεικτικά των τάσεων αυτών είναι τα **ποιοτικά συγγενή** σχέδια ενοποίησης του αμυντικού χώρου Ελλάδας-Κύπρου, από τη μια πλευρά, όσο και ενσωμάτωσης του βόρειου τμήματος της Κύπρου από την Τουρκία από την άλλη - δείγματα τα δύο της λογικής του στρατιωτικού ανταγωνισμού ή της διχοτόμησης και της πόσχισης, αντίστοιχα.

Η Κυπριακή δημοκρατία, κράτος ανεξάρτητο, διατηρεί το κυριαρχικό δικαίωμα να οργανώνει την άμυνα και ασφάλειά της, αντιμέτωπη του τουρκικού στρατού που κατέχει παράνομα το 1/3 του εδάφους της. Από την πλευρά της, η Ελλάδα παγιεύεται στη λογική του στρατιωτικού ανταγωνισμού που ακολουθεί η Τουρκία. Ακολουθεί ένα σενάριο... προαναγγελλόμενου πολέμου ή σύρραξης σε κυπριακό λαφός, με την απατηλή εντύπωση ότι η εκμύκωση των εξοπλισμών από ελληνικής πλευράς στην Κύπρο, στο πλαίσιο του πλάσματος του ενιαίου αμυντικού χώρου, αναπτύσσεται απρόσκοπτα, ενώ η Τουρκία -δύναμη στρατιωτική στην περιοχή, αλλά στερούμενη εσωτερικού δημοκρατικού ελέγχου- θα θεάται δήθεν διάφορα, με σταυρωμένα τα χέρια! Το θέμα επιβάλλει μια νέα ιεράρχηση προηγίσεων για λύση του Κυπριακού με ειρηνικά μέσα, στις οποίες εντάσσεται και η απόφαση για την αποστρατικοποίηση της Κύπρου, αντί εκείνων που οδηγούν στη ταβολή της «πράσινης γραμμής» σε ελληνο-τουρκική μεθόριο και που μπορούν καταστρέψουν το λεπτό πλέγμα των εθνικών πολιτικών ερεισμάτων, ειδικά τον ευρωπαϊκό χώρο, όπου η Ελλάδα και η ελληνοκυπριακή πλευρά αναμφίβολα ερέχουν.

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΣΩΝΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

Ένα από τα φαινομενικά ασυμβίβαστα, τα οποία τεχνητά προβάλλονται από ορισμένους κύκλους είναι η δήθεν αντινομία μεταξύ της αρχής της ενιαίας και αδιαίρετης κυριαρχίας της Κύπρου, όπως καθιερώθηκε με το Σύνταγμα του 1960 και επιβεβαιώνεται με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ, και της σύστασης μιας δικαιοκοινωνικής και ομοσπονδίας. Οι πολέμοί της λαμβάνουν ως τετελεσμένο γεγονός την

ΤΟ ΔΙΗΜΕΡΟ ΤΟΥ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Η συνάντηση για το Κυπριακό, που οργάνωσε ο Συνασπισμός στις 10 και 11 Δεκεμβρίου στην Αθήνα, δεν ήταν απλώς επιτυχής, ήταν υποδειγματική. Γιατί η συμμετοχή των τουρκοκυπρίων πολιτικών ηγετών κατέδειξε τι είδους γόνιμες συζητήσεις και επαφές θα μπορούσαν να έχουν αναπτυχθεί μεταξύ της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής πλευράς, αλλά και γενικότερα μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, στο πλαίσιο μιας «διπλωματίας των πολιτών», που είναι έκφραση της κοινωνίας των πολιτών, η οποία μπορεί να επιβάλει μια δυναμική, που ξεπερνάει τις επιδιώξεις των επαγγελματιών πολιτικών, όταν αυτοί είναι στην εξουσία, των διπλωματών και των στρατιωτικών. Ο διάλογος που αναπτύχθηκε στη διάρκεια αυτής της συνάντησης από πολιτικούς (εκτός εξουσίας) και των δύο κοινοτήτων, από πανεπιστημιακούς, διπλωμάτες (όχι εν ενεργεία) και δημοσιογράφους ήταν πράγματι υποδειγματικός για την πιστότητα των αναλύσεων και τη σωφροσύνη των απόψεων.

Ήταν πραγματικά συγκινητικό να ακούς τους τουρκοκύπριους πολιτικούς και πανεπιστημιακούς να διατρανώνουν τη θέλησή τους να βρεθεί λύση για να μπορέσουν να συζητήσουν με τους συμπατριώτες τους τους Ελληνοκυπρίους, κι ένιωθες υπερήφανος να ακούς ελληνοκυπρίους ηγέτες, όπως ο πρόεδρος **Γ. Βασιλείου** ή ο δήμαρχος Λευκωσίας **Λέλλος Δημητριάδης** (είναι οι δύο τους οποίους άκουσα) να εκφράζονται στο όνομα των οικουμενικών αξιών, που υποτίθεται ότι εκφράζει ο ελληνισμός, χωρίς την εθνικιστική μυωπία και την περιφρόνηση του άλλου. Με βάση αυτές τις πανανθρώπινες δημοκρατικές αξίες σεβασμού των ατομικών δικαιωμάτων -πράγμα που δεν έγινε στο παρελθόν- μπορεί να οργανωθεί η συμβίωση των δύο κοινοτήτων στην Κύπρο, χωρίς μια στρατιωτική κατοχή, που βαραίνει τους Τουρκοκυπρίους όσο και τους Ελληνοκυπρίους και δημιουργεί προβλήματα αξεπέραστα αύριο, όπως αυτά των εποίκων. Η επιτυχής συμβίωση των δύο κοινοτήτων στην Κύπρο θα ήταν το προανάκρουσμα της ειρηνικής συνύπαρξης Ελλάδας και Τουρκίας, μόνη λύση που μας απομένει μακριά από την καταστρεπτικότητα της αντιπαράθεσης και τη βαρβαρότητα του πολέμου.

Όπως βλέπετε, μ' επηρέασε πάρα πολύ η ατμόσφαιρα της συνάντησης αυτής του Συνασπισμού στο Ζάππειο...

Σπήλιος Παπασπηλιόπουλος

επιδίωξη του **Ντενκτάς** να αναγνωρισθεί χωριστή κυριαρχία σε κάθε ομόσπονδο κρατίδιο και διατείνονται ότι η Τουρκία, λόγω της στρατιωτικής υπεροχής στην περιοχή, μέσω του Τ/Κ ομόσπονδου κρατιδίου, θα ασκεί ουσιαστική επικυριαρχία στο σύνολο της χώρας. Αφήνουν όμως αναπάντητο το ερώτημα γιατί πρέπει να καθλωθεί σε ακινησία το σημερινό «απαράδεκτο καθεστώς», το οποίο οδηγεί σε παγιοποίηση της διχοτόμησης.

Το μέλλον της Κύπρου δεν μπορεί να εξαρτάται από την ουτοπική προσδοκία επιστροφής στην προ του 1974 κατανομή του πληθυσμού σε μεικτές περιοχές, τουλάχιστον όχι στο προβλεπτό μέλλον. Η αποδοχή της δικαιοκοινωνικής και διζωνικής ομοσπονδίας αποτέλεσε πράξη θαρραλέου ρεαλισμού, που επιβαλλόταν από την ανάγκη νέας δομής του Κράτους, μετά τις μετακινήσεις πληθυσμού που προκλήθηκαν ως συνέπεια της τουρκικής εισβολής, η οποία ακολούθησε το προδοτικό πραξικόπημα της ελληνικής χούντας, τον Ιούλιο του 1974.

ΕΞΙΣΩΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΟΗΕ - ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ Ε.Ε.

Η μεσολαβητική παρέμβαση του ΟΗΕ δεν έχει αποδώσει τους αναμενόμενους καρπούς στο κεφαλαιώδους σημασίας ζήτημα καθορισμού των λειτουργικών και εδαφικών ρυθμίσεων που αφορούν στη δικαιοκοινωνική, διζωνική ομοσπονδία. Μετά το ψήφισμα 789/1992 παρέμεινε μετέωρο το θέμα του περιορισμού της εδαφικής έκτασης του Τ/Κ ομόσπονδου κρατιδίου στα λογικότερα όρια του 29% του εδάφους της Κύπρου (έναντι ποσοστού 37% των κατεχομένων σήμερα), του καθορισμού των αρμοδιοτήτων της κεντρικής κυβέρνησης της Ομοσπονδίας σε σχέση με τις εξουσίες των ομόσπονδων κρατιδίων, και άλλων σημαντικών θεμάτων της συνταγματικής πτυχής. Είναι ίσως αναγκαίο να επισημανθεί ότι η ανησυχία μερίδας της κοινής γνώμης για τις κεντροφύγες τάσεις κατά της ενότητας του κράτους², οφείλεται στο ότι πολλοί θέλουν να λησμονούν ή αγνοούν τη φύση των Συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου του 1960, κυρίαρχο γνώρισμα των οποίων ήταν η

«δυναδική αρχή», έκφραση του «κοινωνικού δυαδισμού» που προέκυπτε από την καθιέρωση των δύο θεσμικά ισότιμων Κυπριακών Κοινοτήτων, ανεξάρτητα από την πληθυσμιακή τους δύναμη, ως συστατικών στοιχείων του νέου ανεξάρτητου τότε Κράτους¹.

Ίσως ακόμη δεν έχει αρκετά εκτιμηθεί η σημασία της απόφασης της Κυπριακής Κυβέρνησης να ζητήσει τον Ιούνιο 1990 την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η οποία οδηγεί βαθμιαία στη μετάθεση του κυπριακού προβλήματος σε νέο πεδίο. Ένας τρόπος που βοηθά στην κατανόηση των λόγων της αδυναμίας του ΟΗΕ να επιβάλει λύση συνίσταται στο ότι η μεσολαβητική προσέγγιση μεταξύ των αντιτιθέμενων πλευρών λειτουργεί «εξισωτικά». Θύτης και θύμα οφείλουν χάριν του υπέρτατου σκοπού της ειρήνης που προωθεί ο Οργανισμός να υποταχθούν σε «ίση μεταχείριση», στο πλαίσιο των «καλών υπηρεσιών» του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών⁴. Εάν δεν μεσολαβήσει κάποιο νέο καταλυτικό στοιχείο, οι αντιτιθέμενες πλευρές καθηλώνονται σε ακινησία. Αντίθετα, η Ευρωπαϊκή Ένωση παρεμβαίνει «ρυθμιστικά». Εφόσον έλαβε απόφαση για έναρξη διαπραγματεύσεων προς ένταξη μιας υποψήφιας χώρας, όπως η Κύπρος, τούτο σημαίνει ότι οι πολιτικές αρχές και κανόνες δικαίου που διέπουν τη συγκρότηση και λειτουργία της Ένωσης, εμμέσως πλην σαφώς, υπαγορεύουν τις αρχές και τους κανόνες που θα διέπουν το πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου αναζητείται η λύση του κυπριακού προβλήματος.

Η έκθεση Agenda 2000 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, σχετικά με τις προοπτικές διεύρυνσης της Ε.Ε., αναφέρει χαρακτηριστικά: «Η Ένωση είναι αποφασισμένη να διαδραματίσει έναν θετικό ρόλο στην εξεύρεση ενός δίκαιου και διαρκούς διακανονισμού (του κυπριακού) σύμφωνα με τα σχετικά ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών. Η παρούσα κατάσταση πραγμάτων, η οποία βρίσκεται σε αντινομία με το διεθνές δίκαιο, απειλεί τη σταθερότη-

τα στο νησί, στην περιοχή και έχει επιπτώσεις στην ασφάλεια της Ευρώπης συνολικά. Η Ένωση δεν μπορεί και δεν επιθυμεί να παρέμβει στις θεσμικές ρυθμίσεις που θα συμφωνηθούν μεταξύ των μερών. Όμως είναι διαθέσιμη να συμβουλευτεί για τη συμβατότητα των εν λόγω ρυθμίσεων με το «κεκτημένο» της Ένωσης... (έμφαση δική μας).

Η ευρωπαϊκή παρέμβαση, «ρυθμιστική» και όχι «μεσολαβητική», συνεπώς ποιοτικά διαφορετική από εκείνη του ΟΗΕ, θα αναπτύσσεται συμπληρωματικά. Είναι η μόνη που από τη φύση της αποτελεί την πλέον αξιόπιστη πίεση κατά της τουρκικής αυθαιρεσίας. Ο ρυθμιστικός ρόλος της Ε.Ε. αναμένεται να εκδηλωθεί ιδίως στους τομείς άμεσου γι' αυτήν ενδιαφέροντος, όπως είναι το πεδίο εφαρμογής των αρχών, όπως επαναλαμβάνονται καθοριστικά στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, πιθανώς με ειδική έμφαση στην εφαρμογή των τριών ελευθεριών, όπως και στην αποτελεσματικότητα των κυβερνητικών οργάνων του υποψήφιου κράτους να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις κράτους-μέλους, αντί του κατακερματισμού αρμοδιοτήτων μεταξύ της κεντρικής κυβέρνησης και των ομόσπονδων διοικήσεων σε ένα συνομοσπονδιακό σύστημα.

Όσον αφορά στα δικαιώματα ελεύθερης διακίνησης προσώπων, εγκαταστάσεως και το δικαίωμα ιδιοκτησίας, για την Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελούν όχι απλά ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και δικαιώματα οικονομικού χαρακτήρα, η ελεύθερη άσκηση των οποίων αποτελεί συστατικό στοιχείο του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Τίθεται το ερώτημα, εάν η εφαρμογή τους θα εσήμαινε ότι οι Ελληνοκύπριοι αποκτούν ένα μέσο για την αθρόα σε λίγα χρόνια επάνοδο στο υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση ομόσπονδο κράτος, σε τέτοιους αριθμούς ώστε τελικά η διοίκηση να εξαρτάται τοπικά από ένα κατά πλειοψηφίαν Ε/Κ εκλογικό σώμα. Το ερώτημα επιβάλλει απαντήσεις και από τις δύο πλευρές. Η Τουρκοκυπριακή Κοινότητα οφείλει να τοποθετηθεί υπεύθυνα στο θέμα της ευρωπαϊκής επιλογής, εάν προ-

σβλέπει σε ριζικά νέες πολιτικο-οικονομικές συνθήκες που θα διαμορφώσουν το μέλλον της σύμφωνα με τα υπερεθνικά και πολιτικά κριτήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα, πώς θα κατασιγάσει τις ανησυχίες της Τ/Κ πλευράς από ένα ενδεχόμενο αλλοίωσης της δι-κοινωνικής και διζωνικής δομής του ομοσπονδιακού κράτους.

Η Ε.Ε. έχει με σαφήνεια διευκρινίσει ότι θα διαπραγματευθεί την ένταξη της Κύπρου με τη μόνη διεθνώς αναγνωριζόμενη Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, η οποία εγκύρως εκπροσωπεί το σύνολο της χώρας. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα ήταν σκόπιμο η ένταξη να ολοκληρωθεί ερήμην της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας. Είναι εξίσου σαφές, σύμφωνα και με την επίσημη θέση της Ε.Ε., ότι η Τουρκία, όπως οιαδήποτε άλλη τρίτη χώρα, δεν έχει αρμοδιότητα ή λόγο στο θέμα αυτό, το οποίο εμπύπτει στις κατ' ευθείαν σχέσεις μεταξύ της Ε.Ε. και της υποψήφιας Κύπρου. Το ζήτημα ποια τελικά τίθεται είναι ότι η Τ/Κ Κοινότητα έχει συμφέρον στην ταχύτερη ολοκλήρωση των πολιτικών διαπραγματεύσεων, ώστε να μην αποκλεισθεί από τις προενταξιακές διαδικασίες, τις οποίες η Κυπριακή Κυβέρνηση έχει ούτως ή άλλως την αρμοδιότητα να ολοκληρώσει.

1. Χαρακτηρισμός που υιοθετείται επίσημα με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ.
2. Αυτή εκφράζεται με την Τ/Κ άποψη ότι πηγή της κυριαρχίας αποτελούν οι δύο Κοινότητες, αντίθετα με την αρχή της ενιαίας και αδιαίρετης κυριαρχίας, η οποία υιοθετείται από τον ΟΗΕ.
3. Βλ. και Γ. Παπαδημητρίου, *Το Συνταγματικό Πρόβλημα της Κυπριακής Δημοκρατίας*, 1975.
4. «Ενέργειες εναντίον της ειρήνης... και επιθετικών πράξεων» που προβλέπει το κεφάλαιο 7 του Χάρτη του ΟΗΕ δεν αναλήφθηκαν στην περίπτωση του κυπριακού ή άλλων διεθνών προβλημάτων, εκτός μόνον μετά το 1989, με αφορμή την κρίση Ιράκ-Κουβέιτ και στην πρώτη Γιουγκοσλαβία.

ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ Χ. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

ΣΠΑΡΑΓΜΑΤΑ

Μόλις κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

Η μηδενική πρόοδος του εισοδήματος

του Κ. Τσαλόγλου

Η προ ημερησίας διατάξεως συζήτηση στη Βουλή την προπερασμένη Τρίτη με θέμα την ελληνική οικονομία οδεύουσα προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση, έγινε με έναν πρωθυπουργό που απέφυγε κατά την ομιλία του τη σημαντικότερη πλευρά του προβλήματος: Δεν είπε τίποτε για τις διαγραφόμενες εθνικοοικονομικές εξελίξεις από τις οποίες επιβεβαιώνεται η δυνατότητα συμμετοχής μας, έστω και καθυστερημένα, στην κοινή οικονομία και στο κοινό νόμισμα. Θύμωσε, μάλιστα, ο κ. Σημίτης, επειδή ασχολήθηκαν με αυτή την... επουσιώδη πλευρά του θέματος οι ομιλητές της αντιπολίτευσης και τους κατακεραύνωσε, επισημαίνοντας ότι είναι αυτοί που ενοχλήθηκαν από την αποκατάσταση της μνήμης του... Άρη Βελουχιώτη!

Από την επιχειρηματολογημένη και πειστική, ωστόσο, απάντηση στο κρισιμώτατο τούτο ερώτημα η κυβέρνηση δεν μπορεί να υπεκφεύγει με σιωπές ή, που είναι ακόμα χειρότερο, με την επίκληση στατιστικών αριθμών κατασκευασμένων για να κρύβουν την αλήθεια. Οι καθημερινές αρνητικές εξελίξεις σε όλα τα πεδία της οικονομικής ζωής του τόπου· η συνεχής υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης του εργαζόμενου πληθυσμού εξαιτίας της ογκούμενης αδυναμίας της δημόσιας οικονομίας να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της· η ολοφάνερη αναποτελεσματικότητα του κόμματος που ασκεί την εξουσία να εφαρμόσει μέτρα αξιοποίησης των όσων προσφέρονται εθνικών ευκαιριών και πλεονεκτημάτων, ακυρώνουν κάθε προσπάθεια αποσύνδεσης της κοινωνικής ευθύνης από την πραγματικότητα. Με προφανείς τους κινδύνους που αυτή η αποσύνδεση εγκυμονεί.

επιτόκια δεν θα υπερέβαιναν το 6,2%, και το συνολικό ύψος του δημόσιου χρέους θα ήταν, μεν, μεγαλύτερο εκείνου του 1994 κατά οκτώμισι τρισεκατομμύρια δραχμές, αλλά σε σχέση με το εθνικό εισόδημα θα επαλήθευε τη συνεχώς πτωτική διαμόρφωσή του. Τίποτε πιο αισιόδοξο δεν μπορούσαμε να περιμένουμε.

Ύστερα από τέσσερα χρόνια άσκησης της οικονομικής πολιτικής που θα διασφάλιζε την οργανική ενσωμάτωσή μας στην ενωμένη «Ευρώπη», αναγγέλθηκε η αναβολή για τρία ακόμη χρόνια, για το 2002, η ικανοποίηση των δημοσιονομικών και νομισματικών προϋποθέσεων της σύγκλισης. Ακολούθησε και η διευκρίνιση ότι δεν είμαστε έτοιμοι να «κλειδώσουμε» –σύμφωνα με την «επί τούτου» ορολογία– την ισοτιμία της δραχμής στο «ευρώ» από 1ης Ιανουαρίου 1999, λόγω της καθυστέρησης στην ικανοποίηση των περί ου ο λόγος προϋποθέσεων. Το τελευταίο τούτο σημαίνει ότι το εθνικό μας νόμισμα, παρά τα όσα αντίθετα διακηρύσσει ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας, δεν παρέχει, κατά την εκτίμηση των αρμοδίων οργάνων της Ε.Ε., εγγυήσεις σταθερότητας.

Τι δεν πήγε καλά, λοιπόν, και ματαιώθηκε η εμπρόθεσμη σύγκλιση; Και αυτά τα εμπόδια που ακύρωσαν τις επίσημες προβλέψεις παραμερίστηκαν ώστε να προσδοκάται, με βεβαιότητα πλέον, η συμμετοχή μας στην ΟΝΕ το 2002; Ο συζητούμενος αυτές τις ημέρες στη Βουλή προϋπολογισμός του 1998, εκφραστής, με επαρκή ειλικρίνεια, των αιτίων αλλά και των συνεπειών τους, της

ΑΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΤΕΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ

Όταν επεξεργαζόταν, το 1994, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ τους μακροοικονομικούς στόχους του αναθεωρούμενου προγράμματος σύγκλισης 1994-99, προέβλεπε ότι το '99 η ελληνική οικονομία θα πληρούσε όλους τους όρους εμπρόθεσμης συμμετοχής της στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Ο πληθωρισμός θα είχε πέσει στο 3,3%, οι δανειακές ανάγκες της κυβέρνησης θα είχαν μειωθεί στο 0,9% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, τα βραχυπρόθεσμα

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΝΕΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΝΤΙ

ΠΟΛΥΤΙΜΟΣ ΒΟΗΘΟΣ

Έτοιμοι οι νέοι τόμοι του Αντί. Στα γραφεία του περιοδικού μπορείτε να προμηθευτείτε μέχρι και τον τόμο ΜΑ' (Β' εξάμηνο 1994, δηλαδή μέχρι και το τεύχος 567).

Θα βρείτε, επίσης, τους τόμους των προηγούμενων ετών.

Στους τόμους του Αντί έχετε καταγεγραμμένη τη σύγχρονη ιστορία μας.

Α' εξάμηνο 1994

Β' εξάμηνο 1994

ΕΦΗ ΑΒΔΕΛΑ – ΑΓΓΕΛΙΚΑ ΨΑΡΡΑ

Επιμέλεια

ΣΙΩΠΗΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΥΛΟ
ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ

Ποια είναι η συμβολή των γυναικών στην ιστορική διαδικασία; Τι σημαίνει ότι η ιστορία είχε πάντοτε φύλο; Πώς επιδρούν οι ιστορικές αλλαγές στο κάθε φύλο και στις μεταξύ τους σχέσεις; Πώς αλλάζουν οι σημασίες των λέξεων «άντρας» και «γυναίκα» μέσα στο χρόνο και σε διαφορετικά ιστορικά συμφραζόμενα;

Πρόκειται για ορισμένα μόνο από τα ερωτήματα που θέτει η ιστορία των γυναικών στα εικοσιπέντε χρόνια της σύγχρονης διαδρομής της, με τα οποία έχει σφραγίσει το τοπίο της σύγχρονης ιστοριογραφικής παραγωγής. Ο τόμος παρακολουθεί τη διαδρομή αυτή μέσα από τα επτά κείμενα της δεκαετίας του '80 που συγκεντρώνει. Γραμμένα από έγκυρες, διεθνούς φήμης ιστορικούς, τα κείμενα, θεωρητικού και μεθοδολογικού χαρακτήρα, σκιαγραφούν εθνικές ιδιοτυπίες και την ίδια στιγμή μαρτυρούν για τον διεθνή χαρακτήρα της συζήτησης. Αποτυπώνουν έτσι τις δύο κατευθύνσεις της ιστορίας των γυναικών: από τη μια την εμμονή για μεγαλύτερη εννοιολογική επεξεργασία των αναλυτικών της εργαλείων, η οποία οδήγησε άλλοτε σε μια ιστορία του φύλου και άλλοτε στη σύγχρονη φεμινιστική ιστορία, και από την άλλη την προσπάθεια για αξιοποίηση των σημαντικών ευρημάτων της με στόχο τη διεύρυνσή της και τη διασύνδεσή της με άλλα ιστοριογραφικά πεδία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΔΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Κεντρική διάθεση: Σόλωνος 133, 106 77 Αθήνα, τηλ. 3806305, 3821813, fax 3838173
Βιβλιοπωλείο στη Στοά του Βιβλίου: Πεισμαζόγλου 5 / Σταδίου 44,
105 64 Αθήνα, τηλ. 3311719

αποτυχίας της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής να πορευθεί επιτυχώς στο «μονόδρομο» προς τη σύγκλιση, προσφέρεται για να αξιωθούν οι αιτούμενες απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα. Εκτός αν και πάλι θυμώσει ο κ. πρωθυπουργός επειδή η αξιωματική αντιπολίτευση δεν πήρε μέρος στην... ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου, και αρνηθεί να απαντήσει!

Αφήνοντας για το αόρατο μέλλον την αναδιάρθρωση και ανάπτυξη της οικονομίας, η κυβέρνηση του κ. **Σημίτη** εναπέθεσε στη υπερτιμημένη δραχμή τον κύριο ρόλο για συμπίεση του πληθωρισμού, στη φορολογική ευρηματικότητα του υπουργείου Οικονομικών την ενίσχυση των εισπράξεων του προϋπολογισμού, στη μείωση των μισθολογικών και κοινωνικών επιβαρύνσεών του τη μείωση των δαπανών, στη συντήρηση υπεράριθμου δημοσιοϋπαλλήλικού προσωπικού τη μέριμνα για καταπολέμηση της ανεργίας στα υψηλά επιτόκια δανεισμού του σε συνάλλαγμα το «επίτευγμα» της «σκληρής» δραχμής. Όσο για την αποκλιμάκωση του δημόσιου χρέους το μόνο μέτρο που αμφισβητούσε την κλιμάκωσή του ήταν η προβολή της αναλογικής του σχέσης προς ένα –περιέργως– αυξανόμενο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν. Σε νομισματικού και αποπνικτικού της οικονομικής δραστηριότητας μηχανισμού επέλεξε, δηλαδή, η κυβέρνηση να στηρίξει την πολιτική της προετοιμασίας της ελληνικής οικονομίας για πλήρη συμμετοχή στην ενοποιούμενη οικονομικά Ευρώπη. Μηχανισμούς, εκ προοιμίου επισφαλείς, αφού οι επιλεγόμενες για έμμεσες κερδοσκοπικές «επενδύσεις» οικονομίες είναι και οι περισσότερο εκτεθειμένες στις αναπόφευκτες διεθνείς νομισματικές αναταράξεις. Οι συνεχιζόμενες κατακρημνίσεις των νομισμάτων και των Χρηματιστηρίων των υποτιθέμενων «τίγρεων» της νοτιοανατολικής Ασίας, με τις μεταστάσεις τους στις οικονομίες του υπόλοιπου κόσμου, προσφέρουν αδιαμφισβήτητη επαλήθευση του γεγονότος.

ΤΟ ΑΔΙΕΞΟΔΟ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΧΕΙΡΙΣΜΩΝ

Εδώ, η υπερτιμημένη δραχμή επέτρεψε τη συμπίεση των τιμών χάρις στα άφθονα και φθηνά εισαγόμενα προϊόντα. Δεν κατάφερε, εντούτοις, ο δείκτης τιμών καταναλωτή να φτάσει στα επίπεδα που προβλέφθηκαν για το 1997 (3,9%), επειδή «σκόνταψε» στο λεγόμενο «σκληρό πυρήνα» των εσωτερικών πληθωριστικών πιέσεων. Συντηρείται αυτός ο εσωτερικός πληθωρισμός από τα υψηλά επιτόκια του τραπεζικού χρήματος και των ομολόγων του Δημοσίου, από τις μετακυλιόμενες στους καταναλωτές φορολογικές επιβαρύνσεις της παραγωγής και του εμπορίου, από τη συρρίκνωση του τζίρου των μικρο-μεσαίων επιχειρήσεων, που αντισταθμίζεται από αυξήσεις των τιμών, από τη διστακτική έως ανύπαρκτη τεχνολογική προσαρμογή του παραγωγικού ή του κόστους παραχής υπηρεσιών, από την υποβαθμιζόμενη παραγωγικότητα της εργασίας, από την επιμονή του δήθεν κοινωνικού κράτους να χρηματοδοτεί καταναλωτικές δαπάνες χρεωκοπημένων παραγωγικών μεταποιητικών μονάδων και δήθεν οργανισμών κοινής ωφέλειας. Η επιδείνωση της παραγωγικότητας της εργασίας, αξίζει να επισημανθεί, είναι φαινόμενο άρρηκτα συνδεδεμένο με την ασκούμενη οικονομική πολιτική. Αφού, με τη συνεχή και ποικιλότροπη απομείωση της αγοραστικής ικανότητας των μισθωτών επιδιώκεται όχι μόνο η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των εγχώρια παραγόμενων αγαθών αλλά και η εξουδετέρωση των συνεπειών από την υπερτιμημένη δραχμή!

Η υποχώρηση του τιμάριθμου με τους νομισματικούς χειρισμούς παρέσυρε πτωτικά και τα επιτόκια. Υπονόμευσαν, όμως, την πλητοπαραγωγική επίδοση της χώρας. Με κυριότερη συνέπεια τη σμίκρυνση της φορολογικής βάσης, αντί της παθολογικά επιθυμητής

διεύρυνσής της, και την επιτάχυνση της προσφυγής στο δανεισμό για να καλύπτονται τα ογκώδη δημοσιονομικά ελλείμματα. Ταυτόχρονα, δυσχέραναν την άντληση δανειακού χρήματος από την εσωτερική και τη διεθνή χρηματαγορά, επειδή οι «επενδυτές» αναζητήσαν αποδοτικότερες πηγές κερδοσκοπίας. Με λογικό επακόλουθο την επιστροφή σε αυξημένα επιτόκια, τα οποία αναθέρμαναν τον πληθωρισμό και προσθέτουν ορόφους δισεκατομμυρίων στο δημόσιο χρέος. Η απότομη, κατά ογδόντα τοις εκατό σχεδόν, άνοδος του γενικού δείκτη τιμών στο Χρηματιστήριο της Αθήνας από την αρχή του έτους, στην πώση των επιτοκίων των τίτλων του Δημοσίου οφείλετο. Και η ραγδαία υποχώρησή του με τη νομισματική κρίση στο Χονγκ Κονγκ, τα σαθρά υλικά στηρίξής του αποκάλυψε. Θύμα του ευπρόσβλητου της ακολουθούμενης νομισματικής πολιτικής και ο προϋπολογισμός του προσεχούς έτους, του οποίου αναθεωρήθηκαν υπό καθεστώς εισπρακτικού πανικού τα σκέλη εισπράξεων και δαπανών. Και δεν είναι σχήμα λόγου ο «εισπρακτικός πανικός», όταν ο αρμόδιος υφυπουργός Οικονομικών δημοσιοποίησε τη σκέψη να επιβληθεί στα πολυτελή αυτοκίνητα(!) φορολογική επιβάρυνση ανάλογα με τα χιλιόμετρα που διανύουν ετησίως!

Με αντίστροφη πορεία στη διαμόρφωση του πληθωρισμού, των επιτοκίων και του δημοσιονομικού ελλείμματος, η κυβέρνηση αποτόλμησε και την επίκληση «επιτυχίας» της στην προετοιμασία της σύγκλισης. Το δημόσιο χρέος, είτε σε πρόσφατη τηλεοπτική εμφάνισή του ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας, αυξήθηκε, βέβαια, κατά τρία τρισεκατομμύρια περίπου το 1997, αλλά ως ποσοστό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος υποχώρησε. Δεν διευκρίνισε, ωστόσο, ο κ. Παπαντωνίου ότι η διαφημιζόμενη πραγματική αύξηση του Α.Ε.Π. κατά 3,7% δεν οφείλεται σε πραγματική άνοδο της πλουτοπαραγωγικής δραστηριότητας της χώρας. Που, αν συνέβαινε, θα αρκούσε για να χαρακτηριστούν αβάσιμες όλες οι επικρίσεις κατά της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής. Οφείλεται η αύξηση στην περιστασιακή δημιουργία εσωτερικής προστιθέμενης αξίας (αμμοβέες απασχολούμενων, κατανάλωση εγχώρια παραγόμενου υλικού κ.λπ.) από τα εκτελούμενα με κεφάλαια της Ε.Ε. οδικά και άλλα έργα, και από τις υπεραυξημένες, λόγω νόμιμης υποχρέωσης του κράτους, αποδοχές προσωπικού του, περιλαμβανομένης της αναπροσαρμογής των βουλευτικών αποζημιώσεων. Υπενθυμίζεται ότι η βιομηχανική παραγωγή κυμαίνεται στα επίπεδα του 1980, η αγροτική οικονομία καλύπτει όλο και μικρότερο ποσοστό των αναγκών της αγοράς με προϊόντα της, ενώ ο τουρισμός πότε διαστέλλει και πότε συστέλλει τις σύζως ή άλλως ανεπαρκείς, σε σχέση με τον αριθμό των επισκεπτών, υποδόσεις του. Η άνοδος, άρα, του Α.Ε.Π. όχι μόνο δεν αποτελεί «επίτευγμα» της ασκούμενης πολιτικής, αλλά, αντίθετα, ενοχοποιείται κατά σημαντική αναλογία για την υποχρέωση μεγαλύτερου δανεισμού του Δημοσίου, ώστε να αντιμετωπιστούν αυξημένες καταναλωτικές του δαπάνες. Με σύναψη δανείου σε συνάλλαγμα, το κράτος καταβάλλει τους μισθούς και τα δώρα των «λειτουργών» του. Αυτή είναι η λεγόμενη «μηδενική πρόοδος» του εθνικού εισοδήματος. Όπως είναι π.χ. και το κόστος περίθαλψης τραυματιών από τροχαία ατυχήματα.

ΑΠΟΘΑΡΡΥΝΤΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Αν κάτι προΐδεάζει για τις αναμενόμενες εξελίξεις στα επόμενα, ως το 2002, χρόνια προκειμένου να ικανοποιηθούν οι αξιού-

μενες από το Μάαστριχτ προϋποθέσεις για συμμετοχή της οικονομίας μας στην Νομισματική Ένωση, είναι η αναπόφευκτη πτώχευση των παροχών από τις πηγές, συντήρησης έστω, του εθνικού εισοδήματος. Πτώχευσης, άρα, και των δυνατοτήτων του κράτους να διαμορφώνει εθνικο-οικονομικές λειτουργίες πειστικές για ακίνδυνη συμμετοχή στο οικονομικό και νομισματικό «κεκτημένο» της Ενωμένης Ευρώπης. Και αν η αδυναμία συμμετοχής στην ΟΝΕ περιοριζόταν στην απλή άρνηση των «ενεργών» εταίρων να διαβούμε το κατώφλι του συστήματος, το κακό, όσο τραυματικό και αν ήταν, δεν θα σήμαινε καταστροφή. Οι προβλεπόμενες, όμως, από το άρθρο 104 Γ της συνθήκης του Μάαστριχτ συνέπειες-ποινές εις βάρος του κράτους που δεν ικανοποιεί τα κριτήρια της «σύγκλισης» είναι τόσο πολύ

εμποτισμένα από το πνεύμα της «Κοινοτικής αλληλεγγύης», ώστε η ελληνική οικονομία να καλείται να επιλέξει: Ή θα κατρακυλήσει στο γκρεμό ή θα πνιγεί στο ρέμα!

Για να ικανοποιηθούν, με οποιαδήποτε θυσία και αν χρειαστεί, οι προϋποθέσεις της σύγκλισης, θα σημάνει τον υποβιβασμό του επιπέδου ζωής του πληθυσμού και την ακύρωση κάθε προσδοκίας διαρθρωτικής, επενδυτικής ανάκαμψης, και όταν ακόμα θα μετέχουμε στο «ευρώ». Δεν θα διαθέτουμε, πλέον, κανένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων εταίρων για ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών στο έδαφός μας, πέραν των «πλεονεκτημάτων» που διαθέ-

τουν οι χώρες του χαμηλού μεροκάματου και της εκμεταλλεύσιμης ανεργίας. Οι υποχρεώσεις που προβλέπονται από το «σύμφωνο σταθερότητας», άλλο μέτρο «Κοινοτικής αλληλεγγύης» με το οποίο εμπλούτισε τη συνθήκη του Μάαστριχτ η διακυβερνητική διάσκεψη του Άμστερνταμ – θα μας κρατούν μονίμως σε παραγωγική και εισοδηματική υποθερμία, για να μην διαταράξουμε την ισχύ του «ευρώ». Αλλά αν εξακολουθήσουμε να στεκόμαστε στον προθάλαμο της ΟΝΕ, οι συνέπειες θα επιβαρυνθούν και με την απίσχναση της εθνικής μας προσηπικότητας, ως ευρωπαϊκού κράτους ικανού να είναι ενεργό μέρος της «Ευρώπης»!

Η εσωτερική και η διεθνής οικονομική συγκυρία δεν λειτουργούν ενθαρρυντικά για αισίες προοπτικές. Η επιστροφή του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία το 1994, με όλη την οίηση των στελεχών του ότι είναι σε θέση να λύσουν και τα πιο δύσκολα εθνικά προβλήματα –γι' αυτό και δεν διατύπωσαν τις αντιρρήσεις τους όταν ψηφίζοταν στη Βουλή η συνθήκη του Μάαστριχτ με τα σκληρά άρθρα– δεν ήταν η ευτυχέστερη εξέλιξη στα πολιτικά μας πράγματα. Όχι γιατί η αξιωματική, σήμερα, αντιπολίτευση, προσφέρει περισσότερες εγγυήσεις αποφασιστικότητας προς την ιστορικά ορθή κατεύθυνση. Αλλά γιατί το ΠΑΣΟΚ είναι δέσμιό των απαξιωμένων πια σκοπιμοτήτων που το γέννησαν, των συμφερόντων του μηχανισμού που το κρατούν στην εξουσία και της σαλαμοποίησης των φιλοδοξιών του ηγετικού του πυρήνα. Είναι ολοκληρωτικά ανεπαρκές για εκσυγχρονιστικές –μετά τις σοσιαλιστικές– αλλαγές. Η κοινωνία, επίμονα αποξενωμένη από τις εθνικές δυσκολίες, οι οποίες απαιτούν σωστικές αντιδράσεις, συμπεριφέρεται ως αν να ζει στην προηγούμενη εικοσαετία. Όσοι όφειλαν να την... επικαιροποιήσουν, όπως θα έλεγε και ο κ. Παπαντωνίου, δεν το κάνουν. «Προτιμούν τους ευχάριστους λόγους, από τους λόγους που σώζουν»!

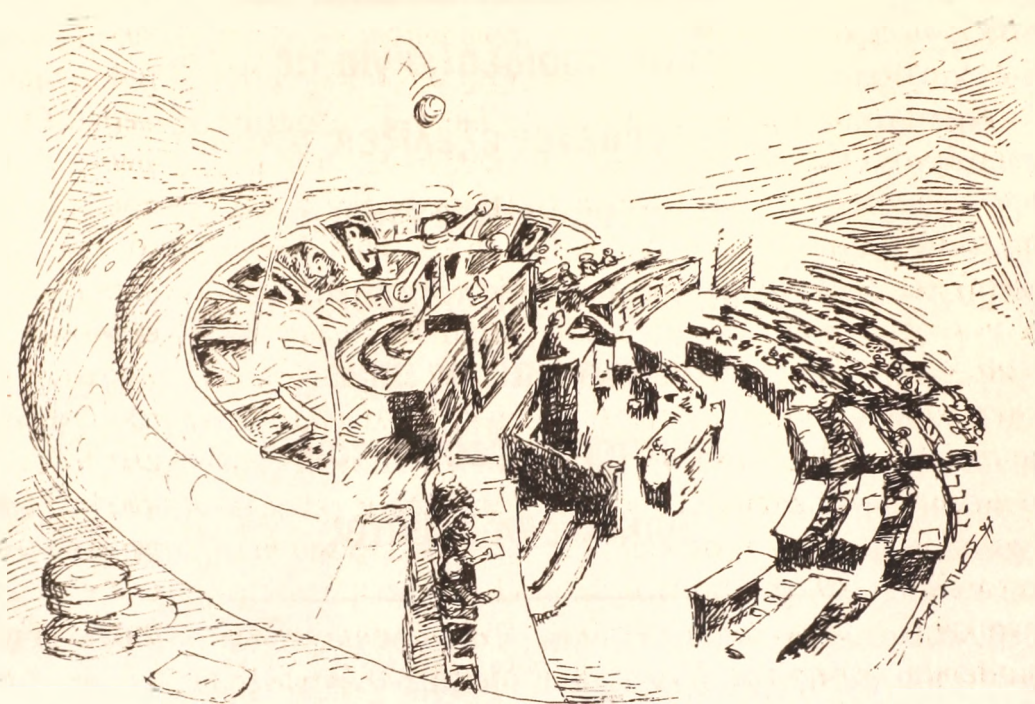

Αλληλοσπαραγμός των συντρόφων

του Τάσου Παππά

Η οικονομική πολιτική, τα λεγόμενα εθνικά θέματα, οι εκλογές στις νομαρχιακές οργανώσεις και οι δημοτικές εκλογές συγκροτούν το εκρηκτικό πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου θα διασταυρώσουν τα ξίφη τους η ηγετική ομάδα και η εσωκομματική αντιπολίτευση. Στα τρία από τα τέσσερα μέτωπα οι «εκσυγχρονιστές» θα αντιμετωπίσουν πολλά προβλήματα καθώς, εκτός από τη λυσσαλέα αντίδραση των αντιπάλων τους, θα βρουν μπροστά τους και τη δυσφορία μεγάλων τμημάτων της κοινωνίας και του κομματικού πληθυσμού.

Στην οικονομική πολιτική τα πράγματα έχουν ξορίσει πολύ. Σύμφωνα με τις τελευταίες δημοσκοπήσεις, οι επτά στους δέκα πολίτες δηλώνουν δυσαρεστημένοι, ενώ τα συνδικάτα του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα δεν δείχνουν διατεθειμένα να παραδοθούν αμαχητί. Μια πρώτη γεύση παίρνει η κυβέρνηση στη συζήτηση για τον προϋπολογισμό. Αρκετοί είναι οι βουλευτές που διαφωνούν με τη φιλοσοφία του και, αν δεν υπήρχε ο «μπαμπούλας» της κοιματικής πειθαρχίας, ευχαρίστως θα τον καταψήφισαν στο σύνολό του ή σε κάποια τμήματά του. Μπορεί τα μεσάνυχτα της Κυριακής η κυβέρνηση να αποσπάσει την ψήφο εμπιστοσύνης που χρειάζεται, όμως η σκληρή κριτική που θα έχει δεχτεί για τις επιλογές της θα τραυματίσει την αξιοπιστία της. Ίσως είναι η πρώτη φορά στα μεταπολιτευτικά κοινοβουλευτικά χρονικά που μία

κυβέρνηση υποχρεώνεται να υπενθυμίσει με τόσο δραματικό τρόπο την αυτονόητη αρχή πως: «η ψήφος στον προϋπολογισμό είναι ψήφος εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση». Η εσωκομματική αντιπολίτευση όμως εκμεταλλεύεται την άσχημη εικόνα της κυβέρνησης στα χαμηλά οικονομικά στρώματα για να πυκνώσει τις εμφανίσεις της. Είναι χαρακτηριστικό ότι τις τελευταίες μέρες αρκετά στελέχη του αντισημιτικού στρατοπέδου ενώνουν τη φωνή τους με τη φωνή των εργαζομένων που κινητοποιούνται. Η κατάσταση θα γίνει ακόμη πιο επώδυνη για την κυβέρνηση αν η προτροπή του επίτιμου προέδρου του ΚΚΕ **Χ. Φλωράκη**, προς τα κόμματα της αριστερής αντιπολίτευσης για σύμπληξη αντικυβερνητικού μετώπου, πάρει σάρκα και οστά. Ο παλαίμαχος κομμουνιστής ηγέτης με την ομιλία του στο στάδιο Ειρήνης και Φιλίας απέδειξε για ακόμη μία φορά ότι αποτελεί το σημαντικότερο πολιτικό κεφάλαιο για το κόμμα του. Στην πράξη αμφισβήτησε την περίφημη σχεταριστική εμπνεύσεως γραμμή του ηγετικού απαράτ του ΚΚΕ «πέντε κόμματα, δύο πολιτικές», η οποία είχε γίνει σημαία εδώ και πολύ καιρό και επί της ουσίας δεν προσέφερε τίποτα. Ο **Χ. Φλωράκης**,

χρόνια στο «κουρμπέτι», γνωρίζει καλά αυτό που δεν θέλουν να δουν οι περιορισμένης πολιτικής ευφυΐας σύντροφοι του στο Πολιτικό Γραφείο και την Κεντρική Επιτροπή, ότι δηλαδή ένα κομμουνιστικό κόμμα εγκλωβισμένο επί μακρόν στο αυτιστικό παραλήρημά του αποκόπτεται από τις μάζες και μετατρέπεται σε γραφικό και ακίνδυνο για το σύστημα σχηματισμό. Οι σημερινοί ηγέτες του ΚΚΕ, αν είχαν μελετήσει στοιχειωδώς και απροκατάληπτα την ιστορία του κόμματός τους, θα είχαν διαπιστώσει ότι

η Αριστερά μεγαλούργησε μόνο τότε που διεύρυνε το ακροατήριό της και βγήκε από το «φρούριο» της μόνιμης καταγγελίας και της άγονης διαμαρτυρίας ΕΑΜ, ΕΔΑ, Συνασπισμός. Την υπόλοιπη περίοδο έπαιξε διακοσμητικό ρόλο. Στο βαθμό που οι «συμβουλές» Φλωράκη πιάσουν τόπο, τόσο στον Περισσό όσο και στα «γειτονικά» σχήματα, τότε τα προβλήματα για την κυβέρνηση Σημίτη θα αυξηθούν. Η συνεργασία, έστω και στο συνδικαλιστικό επίπεδο των κομμάτων της αντιπολίτευσης, θα βοηθήσει τις δυσασεσημένες από την κοινωνική πολιτική μάζες του ΠΑΣΟΚ να βρουν διέξοδο και θα υποχρεώσει τους προπαγανδιστές του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος να αναδιπλωθούν. Ασφαλώς θα περιοριστεί η έπαρσή τους που εκδηλώνεται με τις κορώνες περί «μονοδρόμου» και ασφαλώς θα αναγκαστούν να αναθεωρήσουν πολλές από τις «σιδερένιες» βεβαιότητές τους.

- Στην εξωτερική πολιτική οι φωνασκούντες και μονίμως ανησυχούντες «πατριώτες» του ΠΑΣΟΚ χάνουν έδαφος. Είτε γιατί ο Σημίτης δεν αποδεικνύεται ενδοτικός και ρύψασπις, όπως θα επιθυμούσαν διακαώς, είτε γιατί οι σοβαροί παράγοντες

ἐπιλογος 97

ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΙΔΕΕΣ • ΘΕΑΤΡΟ • ΜΟΥΣΙΚΗ • ΧΟΡΟΣ • ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ • ΜΕΔΙΑ • ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ • ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ • ΕΡΕΥΝΕΣ

[illegible]

ΕΥΘ ΓΑΛΛΙΟΣ

του λεγόμενου ιστορικού ΠΑΣΟΚ (**Τσοχατζόπουλος, Παπουτσή**) δεν προσχωρούν στο κλίμα υστερίας που πάνε να διαμορφώσουν οι οπαδοί της αδιαλλαξίας. Και οι δύο στηρίζουν την απόφαση για αποδοχή της νέας δομής του ΝΑΤΟ και οι δύο επισημασαν τη στάση του πρωθυπουργού τη σύνοδο του Λουξεμβούργου, το αποτέλεσμα της οποίας σε πρώτη ανάγνωση δεν υννοεί τα συμφέροντα της Τουρκίας. Ο μόλις που επιμένει στη στείρα αντιπαράθεση είναι ο **Γεώ. Αρσένης**, ο οποίος σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις προετοιμάζει το έδαφος για ηρωική έξοδο. Θεωρεί ότι το κύρος του υπονομεύεται όσο παραμένει στην κυβέρνηση και αναζητεί την αφορμή που θα του επιτρέψει να αποχωρήσει με το κεφάλι ψηλά. Στην προσπάθειά του αυτή δεν βρίσκει αρωγό τον πρώην σύμμαχό του, **Α. Τσοχατζόπουλο**, ο οποίος βλέπει την τακτική του (κριτική στήριξη στον Σημίτη) να πιβραβεύεται στις μετρήσεις της κοινής γνώμης. Ο υπουργός Παιδείας έχει και ένα επιπλέον πρόβλημα: Οι διάσπαρτες και τετερόκλητες δυνάμεις της εσωκομματικής αντιπολίτευσης δεν δείχνουν πρόθυμες να ανταχθούν σ' ένα ρεύμα που θα το καθοδηγεί αυτός, γιατί πιστεύουν ότι δεν αποτελεί προέγγυα ηγετική λύση. Άλλωστε, στη σκηνή έχουν βγει νέα φυντάνια με περίσσειμα φιλοδοξιών, αυτοπεποίθησης αλλά και έμφορτα νοσηρής εγωπάθειας, τα οποία σε καμία περίπτωση δεν θα παραχωρήσουν το προβάδισμα σ' ένα στέλεχος που δοκίμασε την τύχη του και απέτυχε.

• Οι αθλιότητες που έχουν γίνει απ' όλες τις πλευρές στη διαδικασία εγγραφής νέων μελών ενόψει των εκλογών στις νομαρχιακές οργανώσεις δεν επιτρέπουν την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για το ποια ομάδα θα κατισχύσει. Οι αντίπαλοι του **Κ. Σημίτη** ισχυρίζονται ότι δεν τελειοφόρησαν οι προσπάθειες των εκσυγχρονιστών να αλώσουν τις εχθρικές οργανώσεις (Α' Αθήνας, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη), αλλά ο **Θ. Τσουκάτος** συστήνει υπομονή στους συντρόφους του εκσυγχρονιστές, λέγοντάς τους ότι «τα ίδια έλεγαν παραμονές Συνεδρίου, αλλά είδατε ποιος τελικώς «πήρε» το σύνεδριο!». Ανεξαρτήτως πάντως της έκβασης που θα έχει η εσωκομματική σύγκρουση για τον έλεγχο των οργανώσεων, το σίγουρο είναι ότι έχουν πληγεί ανεπανόρθωτα οι σχέσεις μεταξύ των μελών του κόμματος. Η απόπειρα διείσδυσης στο ζωτικό χώρο των αντιπάλων έχει προκαλέσει βλάβη, η οποία κατά την κρίση νηφάλιων παρατηρητών είναι ανήκεστος.

• Ο κλεφτοπόλεμος της εσωκομματικής

αντιπολίτευσης εκδηλώνεται και στο θέμα των δημοτικών εκλογών. Ειδικότερα, αφορά την υποψηφιότητα της **Μαρίας Δαμανάκη** στο Δήμο της Αθήνας. Οι διαφωνούντες με την επιλογή του **Κ. Σημίτη** δεν έχουν σοβαρή εναλλακτική λύση. Οι προτάσεις **Πεπονή** για τους **Π. Οικονόμου, Θ. Τσούρα, Δ. Μπέη** έγιναν απλώς για την τιμή των όπλων και όχι γιατί ο πρώην υπουργός πιστεύει ότι μπορεί κάποιος από τους τρεις να χαλάσει το νήδυμο ύπνο του **Δ. Αβραμόπουλου**. Πρώτη φροντίδα για την εσωκομματική αντιπολίτευση είναι η ήττα της **Μ. Δαμανάκη**, μια ήττα που θα επιχειρήσουν να χρεώσουν στον πρωθυπουργό. Στον αγώνα κατά της πρώην προέδρου του ΣΥΝ «μπήκε» φουριόζικα και η **Δήμητρα Λιάνη**, η οποία στη συνέντευξή της στο «Σταρ» είπε ότι ο **Α. Παπανδρέου** δεν θα επέλεγε τη **Μ. Δαμανάκη** και συμπλήρωσε με νόημα ότι ο ιδρυτής του ΠΑΣΟΚ εκφραζόταν με κολακευτικά λόγια για τον σημερινό δήμαρχο. Συμπέρασμα: Ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ που εξακολουθείτε να ορκίζεστε στ' όνομα του **Α. Παπανδρέου** πρέπει να ξέρετε ότι ο πρόεδρος (ένας είναι ο πρόεδρος) δεν θα ψήφιζε **Δαμανάκη** αλλά **Αβραμόπουλο**. Η κ. **Λιάνη** δεν διακρίνεται μόνο στο «αγώνισμα» της σκύλευσης της μνήμης του ιδρυτή του ΠΑΣΟΚ, επιδίδεται με θαυμαστά αποτελέσματα και στο σπορ της λαθροχειρίας. Στην περιβόητη συνέντευξη ανέφερε ακόμη ότι η **Μ. Δαμανάκη**, σχεδόν γονυπετής, παρακαλούσε για μια συνάντηση με τον **Α. Παπανδρέου** λίγο πριν από τις προηγούμενες δημοτικές εκλογές αλλά αυτή, δηλαδή η **Μιμή**, σκοπίμως καθυστέρησε τη συνάντησή τους για να προλάβει ο πρόεδρος να ανακοινώσει την υποψηφιότητα του **Θ. Πάγκαλου**. Βεβαίως, η αλήθεια είναι διαφορετική. Ο **Α. Λιβάνης** ήταν αυτός που πλησίασε τη **Μ. Δαμανάκη** και της είπε ότι «ο πρόεδρος θέλει να σε δει». Η βουλευτής του ΣΥΝ δεν είχε λόγο ν' αρνηθεί τη συνάντηση που όμως δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ για άγνωστους λόγους. Μην περιμένετε φυσικά από τον **Α. Λιβάνη** να διαψεύσει τη χήρα του **Α. Παπανδρέου**, ιδιαίτερα τώρα που σύμφωνα με όλες τις πληροφορίες είναι ο άνθρωπος που κινεί τα νήματα της αντισιμιτικής εκστρατείας. Οτιδήποτε «αντικυγχρονιστικό» κυκλοφορεί στην πιάτσα το υποθάλπει...

• Η αχαλίνωτη δράση τμήματος της εσωκομματικής αντιπολίτευσης έχει θορυβήσει το Μέγαρο Μαξίμου. Ο πρωθυπουργός έχει γίνει αποδέκτης εισηγήσεων για σκλήρυνση της στάσης του. Η γκάμα των μέτρων

που προτείνονται είναι μεγάλη: ξεκινά από την εφαρμογή κατασταλτικών μεθόδων εις βάρος των πλέον απείθαρχων και φτάνει μέχρι την πρόταση για ιδεολογική και πολιτική αντιπαράθεση εφ' όλης της ύλης και ό,τι ήθελε προκύψει. Πολλοί εκσυγχρονιστές πιστεύουν ότι δεν είναι δυνατόν να είναι η κυβέρνηση όμηρος των διαθέσεων μιας δράκας διαφωνούντων και οφείλει να συγκρουστεί μαζί τους για να φανεί καθαρά στους πολίτες και τα μέλη ποιος έχει το πάνω χέρι στο οργανωτικό, το πολιτικό και το ιδεολογικό επίπεδο! Έχουν καταλήξει στην άποψη ότι δεν είναι πια δυνατή η συνύπαρξη και θεωρούν ότι η «εκκαθάριση» των γραμμών του κόμματος μόνο κέρδη θα φέρει. Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ ακούει χωρίς ν' ανοίγει τα χαρτιά του. Τα όπλα που έχει στα χέρια του είναι βασικώς δύο: το ένα μικρού βεληνεκούς (ανασχηματισμός) για να μοιράσει εκ νέου την πίτα εξουσίας, προσφέροντας κομμάτι της σε χαμηλών τόνων διαφωνούντες, ώστε να τους ενσωματώσει και να διευρύνει τον κύκλο της επιρροής του) και το άλλο μακράς πνοής (αναζωπύρωση της συζήτησης για την Κεντροαριστερά με απώτερο στόχο την υπέρβαση του ΠΑΣΟΚ και την ανασύνθεση του αριστερού τοπίου).

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΣΕΛΙΔΕΣ 456, ΣΧΗΜΑ 17 x 25

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΩΔΩΝΗ»

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 3, Τ.Κ. 106 79 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.30.312, 36.37.973

ΜΙΧ. ΑΓΓΕΛΟΥ 27, Τ.Κ. 453 32 ΓΙΑΝΝΙΝΑ
ΤΗΛ. 0651/35.026 - 38.011

ΤΕΤΡΑΠΤΥΧΟ: ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5, ΤΗΛ. 33.11.719

Η Κεντροαριστερά στους ήχους ενός «χαμένου μπλουζ»;

του Δημήτρη Καϊση

«... οι ασημαντοι "τραγωδοί" του Διευθυντηρίου ήταν κι αυτοί μεταμφιεσμένοι και καθέννας τους κατέβαλλε προσπάθειες για να τιμήσει το προσωπείο του».

Φρανσουά Φυρέ - Ντενί Ρισέ
Η Γαλλική Επανάσταση

Αρχίζει να διαλύεται ο πέπλος, να γίνεται φανερό διά γυμνού οφθαλμού ό,τι πιστοποιούν και οι δημοσκοπήσεις, αυτό το αμφιλεγόμενο εργαλείο της επικοινωνιακής δημοκρατίας: ότι ο κ. **Σημίτης** δεν είναι τελικά τόσο «καλός διαχειριστής», ότι δεν μας πάει και τόσο άνετα στο «όραμα» της ONE.

Έστω για λόγους ΠΑΣΟΚικού παρελθόντος –το οποίο δεν έλαβαν αρκετά υπόψη τους οι λογής απογοητευμένοι από τα αριστερά ή από τα δεξιά. Οι πρώτοι άκουγαν περί «Κεντροαριστεράς» και έλεγαν ωραία ακούγεται, οι δεύτεροι άκουγαν το ίδιο και σκέφτονταν: Λόγια είναι, στην πράξη, κεντροδεξιά θα αποδειχθεί. Αυτά τα περί κεντροαριστεράς δεν τα πολυπίστευε (χωρίς αναγκαστικά να γνωρίζει τους οικονομικούς δείκτες του Μάαστριχτ) ούτε η κ. **Λιάνη-Παπανδρέου** όπως κατέδειξε και στη μακρά συνέντευξή της στο *STAR* όπου έπαιξε την «κυρία θλίψη» και πρόβαλε τον βαθύ τραυματισμό της από την αχαριστία: η αλήθεια είναι πως γι' αυτή την «αχαριστία» ανθρώπων ελίσσομένων περί την εξουσία και δη ελιχθέντων περί τον **Ανδρέα Παπανδρέου** κάμποσα θα πρέπει να γνωρίζει.

Τι γνώριζε, δηλαδή; Ότι χρειάστηκε να προβεί «σ' ένα κολπάκι» για να καθυστερήσει την κ. **Δαμανάκη** στη συνάντησή της με τον Α. Παπανδρέου για να πάρει προφανώς το δημαρχιακό χρίσμα (άρα ήταν πάντα υπεράνω εκσυγχρονιστικού ή μη ΠΑΣΟΚ και συνεπής στο «όραμα» του χρίσματος); Ότι της έταζε βουλευτικό αξίωμα εν μέσω Ωνασείου ο γραμματέας κ. **Σκανδαλίδης**; (προτού να έχει «άλλα

σοβαρότερα ν' ασχοληθεί» και προτού να συλλάβει την «Αριστερά στη δίνη της χιλιετίας» –πώς να το διαβάσεις μ' ένα τόσο παραφουσκωμένο τίτλο παρ' όλους τους διανοούμενους που το παρουσίασαν;).

Ένα τέτοιο βιβλίο θα 'ταν καταλληλότερος να το γράψει ο κ. **Μίμης Ανδρουλάκης** που όμως προτίμησε την πρόζα και το *Χαμένο μπλουζ*: εκεί, λέει, σ' ένα κεντρικό τζαζ μπαρ, στον αφρό των ημερών, στον αφρό προσώπων πολιτικών και πολιτικοκοσμικών επιζητώντας να 'ναι δίπλα σε γυναίκες («αλλά πραγματικό σύμβολο του Διευθυντηρίου είναι η κυρία Ταλλιέν, φυσική αλαβάστρινη ομορφιά», Φρ. Φυρέ - Ντ. Ρισέ *η Γαλλική Επανάσταση* εκδ. Εστίας).

Υπάρχουν και στον κ. Ανδρουλάκη απώλειες μνήμης: στη βιογραφία στο βιβλίο που δεν παρουσιάζεται πουθενά το ΚΚΕ, άφαντο θαρρείς ή άφαντος ο ίδιος από ένα μεγάλο κομμάτι της ζωής του. Περιστρεφόμενος κεντροαριστερά, «στην περιφέρεια παρά στη μικρή περιοχή», θα κάνει τον επόμενο πήδη;

Ενώ η κ. **Δαμανάκη** παίζοντας κεντρικότερα δεν θυμάται όταν «κατέβαζε στη Βουλή τη σοβιετική γραμμή» («Η ζωή των σαλονιών έχασε σε γοητεία ό,τι και οι νέες ομορφιές είχαν χάσει σε πνεύμα», όπ. παρ.).

Πώς θα έλθει λοιπόν ο εκσυγχρονισμός πάνω στις «κατακτήσεις της σοσιαλιστικής αλλαγής», σε τι ακριβώς η κεντροαριστερά θα είναι διαφορετική από την κεντροδεξιά; [«Ο Ουβριέρ (επιχειρηματίας-προμηθευτής του Δημοσίου) και ο Μπαρράς πιάνονται από το χέρι και ανοίγουν το μεγάλο σύγχρονο χορό του χρήματος και της

πολιτικής].

Ίσως είναι πιο ενδιαφέρον ν' ανατρεξουμε στη «μεγάλη αφήγηση» των δώδεκα γάλλων ιστορικών για την Επανάσταση του 1789, αυτή τη «μήτρα όλων μας»: ιδεολογική αποστασιοποίηση, με αφηματικό στυλ-λεπίδι, μ' ένα βλέμμα «πέ-από αυταπάτες» και γι' αυτό μάλλον εχθρικό στις ουτοπίες.

Διατρέχοντας όλη την πυρετώδη τροχιά από την «εξέγερση των τάξεων» και τη «επαναστατικό ρομαντισμό», την Τροικρατία και τον Θερμιδώρ μέχρι το Διευνητήριο: αυτή η τελευταία, υποτιμημένη κατά τους συγγραφείς περίοδο, ένα κρά-άνευρης σταθεροποίησης των κατακτήσεων της Επανάστασης και παρακμής πε-τελικά «θα παραδώσει την Επανάσταση στα χέρια του Βοναπάρτη.

Και κυρίως περίοδος κερδοσκοπίας και νεοπλουτισμού: «Ο άνθρωπος του χρήματος που έφευγε (Μπαρράς) κι εκείνος που ερχόταν (Ταλεϋράνδος) θα πρέπει να κτάλαβαν ο ένας τον άλλον με μια ματιά».

Όλες οι ηγετικές προσωπικότητες, οι π-θιασμένοι «ιδεολόγοι» της Επανάστα-έχουν οδηγηθεί στη λαϊμητόμο, αυτό «δρεπάνι της ισότητας» (και ο «Αδιάφθο-ρος» Ροβεσπιέρος, αυτός ο «ρεαλιστής κ-θοδηγητής που είχε παρασυρθεί στην ο-τοπία»), οι πολιτικές λέσχες έχουν κλεί-ή βουλιάξει στην κούραση και την αδιαφ-ρία.

Έτσι ξαναεμφανίζονται τα σαλόνια το Παλιού Καθεστώτος αλλά να πώς τα βλέπει το διεισδυτικό γεμάτο κυνισμό μάτι το Ταλεϋράνδου: «Οι κυρίες της Αυλής εξαφανίστηκαν αλλά οι κυρίες των νεόπλουτων έχουν πάρει τη θέση τους. Γύρω α-

πές τις επικίνδυνες σειρήνες βουίζει
είναι το σμήνος ανοήτων...». Ο Ταλεϋ-
άνδος, ο άνθρωπος όλων των καθεστώ-
ν «δεν είχε πεποισθήσεις αλλά είχε παρελ-
ήν»: γι' αυτό διορίζεται από το Διευθυ-
τήριο στο υπουργείο Εξωτερικών και τό-
φωνάξει: «Κρατάμε τη θέση: Πρέπει να
ίνουμε τεράστια περιουσία, περιουσία
ράστια, τεράστια περιουσία».

και οι συγγραφείς είναι το ίδιο ωμοί πε-
γράφοντας τη Νέα Γαλλία, 6 χρόνια μετά
ν Επανάσταση, όπως αρκετά χρόνια αρ-
τέρα θα την περιγράψει κι ο Μπαλζάκ:
... συχνά νεόπλουτη, κάποτε κοινή, επιδεί-
νε τα κάλλη του κορμιού της περισσότε-
... απ' ό,τι του μυαλού της. Με δυο λόγια η
όρη είχε δημιουργήσει σχολή: η κοινωνία
ν Διευθυντηρίου ήταν η γέννηση του ημί-
... σμου».

Μέσα σε 10 θυελλώδη χρόνια μετά τη 18η
Ιπρυμαίρ του Ναπολέοντα Βοναπάρτη ο
ύκλος έκανε την περιστροφή του μέχρι να
ταθεροποιηθεί η αστική τάξη πραγμά-
...: πέρασε μέσα από τους SANS-
ULOTTES και «το πάθος για εξίσωση
...ν πάντων και καταπιεστική δράση» (οι
...υγγραφείς το συνοψίζουν: «ένα νέο
...τρώμα θέλει να γίνει διευθυντικό. Θα
...ρέπει να περιμένει έναν αιώνα για να τα
...αφέρει»), από τον ενωτικό Δαντών που
...εν έλεγε όχι στα δώρα και στις απολαύ-
...εις έως τον Ροβεσπιέρο με τη «δημοκρα-
...κή αρετή» του που μετά την πτώση του
...α εφημερίδα εξέφρασε την ελπίδα ότι οι
...άλλοι «θ' αποβάλουν τελικά αυτή την τά-
...η να λιβανίζουν και να ειδωλοποιούν
...τομα, η οποία κόντευε να τους αφανίσει».

Σε 10 χρόνια το καθεστώς έχει τόσο σα-
...σει που δεν χρειάζεται παρά μόνο «ένα
...αφρό σπρώξιμο από τους στρατιώτες
...ου Βοναπάρτη». Αυτός που χαρακτηριζε-
...ει «ρήτορας του μονολόγου», που με τη
...ριαμβευτική εκστρατεία του στην Ιταλία
...ατέληξε στη συνθήκη του Κάμπο-Φόρμιο
...αποκαλώντας απογοήτευση στους ιταλούς
...απομωκράτες πατριώτες («Το σβήσιμο της
...πενετίας από τον χάρτη σήμανε το τέλος
...προσδοκιών που είχε γεννήσει η Γαλ-
...κή Επανάσταση» – ακόμη και ο θαυμα-
...τής του Ούγκο Φόσκολο διαμαρτυρήθη-
...ε).

Η Ιταλία λεηλατήθηκε άγρια από τη
...ρατιά της Δημοκρατίας αλλά «ο Βονα-
...άρτης λεηλάτησε μόνο για τον εαυτό του»
...επενδύοντας στο ατομικό πεπρωμένο
...ου που κάνει το μεγάλο βήμα με την υπα-
...εία της 18ης Μπρυμαίρ. «Λίγοι έχουν κα-
...αλάβει τότε ότι η αληθινή έννοια της 18ης
...Ιπρυμαίρ... είναι η λήξη της Επανάστα-

σης». Τότε, πριν από 200 χρόνια.

ΥΓ: Στο μεταξύ στα φύλλα της περασμέ-
νης Κυριακής είδε το φως ένα ασυνήθιστο
μπαράζ προβολής του Άκη Τσοχατζόπου-
λου μαζί με πληροφορίες ότι σχεδιάζεται
να προταθεί ως αντιπρόεδρος της κυβέρ-
νησης ίσως δε και του κόμματος. Εκ πα-
ραλλήλου μ' ένα εμφανώς «αγιογραφικό»
ρεπορτάζ στο ΒΗΜΑ, την ίδια εφημερίδα
που προ μηνών τον είχε παρουσιάσει με
διάφανη γελοιογραφική διάθεση τις πα-

ραμονές της μάχης του για την ηγεσία, με
τον κ. Σημίτη (πράγμα που επαναλήφθη-
κε αργότερα και ωμότερα με τον σημερινό
αρχηγό της Ν.Δ.).

Συνιστούν αντίκτυπο των δυσκολιών του
«εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος» και του
«καλού διαχειριστή»;

Σου λέει: αποδυναμώνουμε την εσωκομ-
ματική αντιπολίτευση και του φορτώνουμε
κι ένα μέρος του πολιτικού κόστους που
έρχεται. Ή έστω: και μόνο με τις «διαρρο-
ές» τον καθιστούμε «ύποπτο» κ.τ.λ. Τακτι-
κές κινήσεις μικρών ραδιουργιών.

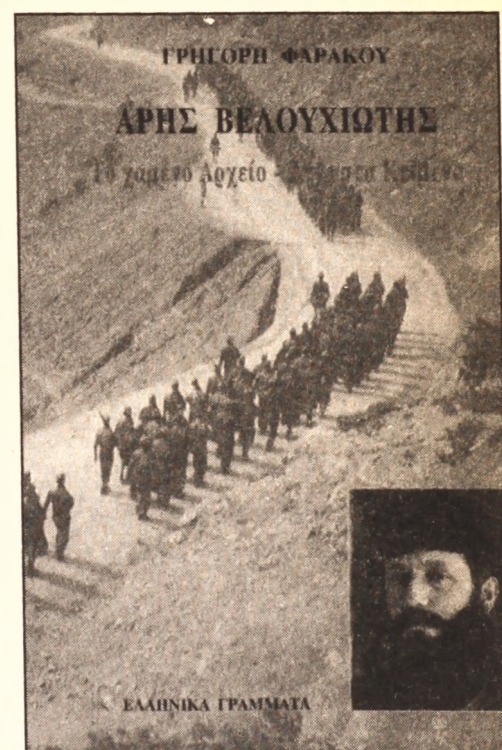
ΓΡΗΓΟΡΗ ΦΑΡΑΚΟΥ

ΑΡΗΣ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗΣ

ΤΟ ΧΑΜΕΝΟ ΑΡΧΕΙΟ – ΑΓΝΩΣΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Κυκλοφόρησε από τα «Ελληνικά
Γράμματα» το βιβλίο του Γρη-
γόρη Φαράκου «Άρης Βελουχιώτης:
Το χαμένο Αρχείο – Άγνωστα Κεί-
μενα».

Το βιβλίο χωρίζεται σε δύο μέρη.
Στο πρώτο, με τίτλο «Τα Γεγονότα»,
δίνεται το ιστορικό περίγραμμα της
λίγο πριν την Κατοχή περιόδου ως
και το θάνατο του Άρη Βελουχιώτη.
Στο δεύτερο, «Τα κείμενα», δημοσι-
εύεται το Αρχειακό υλικό, που προ-
έρχεται από τα Αρχεία Σύγχρονης
Κοινωνικής Ιστορίας, τα Αρχεία της
Ειδικής Υπηρεσίας του Υπουργείου
Εξωτερικών, το προσωπικό αρχείο κοινωνικής ιστορίας του συγγρα-
φέα, και φυσικά από το Ιδιωτικό Αρχείο του Άρη Βελουχιώτη, που
είναι και το πιο σημαντικό μέρος του βιβλίου, μια που τα κείμενα αυ-
τά που για πρώτη φορά αποκαλύπτεται η ύπαρξή τους, αποτελούν
σημαντικό απόκτημα για την ιστορική έρευνα.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Δύναμις στη γνώση

Εκδόσεις: • Ακαδημίας 88, 106 78 Αθήνα τηλ. 33 02 415, 38 20 612 - fax 38 36 658 • • Βιβλιοπωλεία: • Γ. Γενάδιου 6, 106 78 Αθήνα
τηλ. 38 17 826, 38 06 661 - fax 38 36 658 • Στση Ορφείας, Στση Βιβλίου Πεσματζόγλου 5, 105 59 Αθήνα τηλ. 32 11 246

Οι πονηριές του εκσυγχρονισμού

του Ρεπόρτερ

Μια μεθοδευμένη κυβερνητική απόφαση (31.10.97) για τη νυν κατάργηση του ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. όχι μόνον δεν συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης αλλά προάγει και εξυπηρετεί κατά προκλητικό τρόπο τα διαπλεκόμενα συμφέροντα.

Είναι γνωστή –εδώ και πέντε μήνες– η κυβερνητική πρόθεση, να καταργηθεί το ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. στο πλαίσιο «εκσυγχρονισμού της Δημόσιας Διοίκησης. Είναι όμως εξίσου γνωστή και η 45χρονη συμβολή του Ελληνικού Κέντρου Παραγωγικότητας στον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης.

Τι, λοιπόν, συμβαίνει και δύο παράμετροι του ίδιου αντικειμένου περιπλέκονται στη δίνη μιας ακραίας αντίφασης;

Τι συνέβη και από ποιους για την ανάδειξη αυτής της αλληνοαντίφασης;

Πώς ένας Οργανισμός, ο οποίος από το 1990 ως σήμερα έχει υλοποιήσει 4.800 εκπαιδευτικά προγράμματα προϋπολογισμού 20 δισ. δρχ. για 90.000 εκπαιδευόμενους, πολλοί από τους οποίους στελεχώνουν όλες τις βαθμίδες της Δημόσιας Διοίκησης, καταργείται εν ονόματι του εκσυγχρονισμού της Δημόσιας Διοίκησης;

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ.;

1. Το ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ., που ιδρύθηκε το 1953, εισήγαγε στη χώρα μας την Πληροφορική και δημιούργησε τον Οργανισμό Τυποποίησης, την ΕΕΔΕ, τον ΕΟΜΜΕΧ και μία σειρά άλλων ανεξάρτητων Οργανισμών.

2. Απορροφώντας και αξιοποιώντας χρήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης επεκτάθηκε στην Περιφέρεια με 14 Παραρτήματα και αντιπροσωπεύθηκε με 3 Γραφεία στις Βρυξέλλες, στη Σόφια και στο Βουκουρέστι.

3. Το ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. κατέχει την Αντιπροεδρία της Ένωσης Ευρωπαϊκών Κέντρων Παραγωγικότητας, ενός θεσμικού Οργάνου-Συμβούλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4. Το ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. αποτελεί τον πλέον αξιόπιστο φορέα υλοποίησης χρηματοδοτούμενων από την Ευρωπαϊκή Ένωση προγραμμάτων, με καθεστώς διαφάνειας, ποιότητας και δεδομένης αποτελεσματικότητας. Επιπλέον, η απορροφητικότητα των εν λόγω χρηματοδοτήσεων προσεγγίζει το 100%.

5. Οι παρεχόμενες υπηρεσίες του ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. στον απόλυτα

ανταγωνιστικό χώρο της επαγγελματικής κατάρτισης έχουν καταξιωθεί στην ελεύθερη αγορά της χώρας μας ως οι ποιοτικότερες και συνεπέστερες. Απλή επιβεβαίωση οι 2.000 κατ' έτος σπουδαστές, οι οποίοι αποδίδουν περίπου 800 εκατομ. δρχ. έσοδα στον Οργανισμό.

6. Το ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ., ύστερα από κυβερνητική απόφαση, υλοποιεί το κορυφαίο για τον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης πρόγραμμα «ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ», προϋπολογισμού 2,5 δισ. δρχ. («Κλεισθένης» είναι μία μελέτη για το σχεδιασμό του πληροφορικού συστήματος των Δημοτικών και Εθνικών Εκλογών, της ιθαγενείας, του Ληξιαρχείου, κ.ά.).

7. Το ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. κατέχει μεγάλη ιδιόκτητη κτιριακή υποδομή πρωτοπόρο τεχνολογικό εξοπλισμό και επιστημονικό προσωπικό (που ανέρχεται στο 70% του συνόλου των στελεχών του) με εξειδικευμένη τεχνογνωσία και πολύτιμη εμπειρία.

8. Το διαχειριστικό έλλειμμα του ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. για τον διανυόμενο χρόνο είναι μικρότερο των 500 εκατ. δρχ. Η ύπαρξή του οφείλεται όμως αποκλειστικά και μόνον στην επιβολή προστίμων από το ΙΚΑ καταλόγισε στον Οργανισμό (αρχικού ύψους 950 εκατομ. δρχ.) λόγω της σχέσης εργασίας 155 συνεργατών με Δελτίο Παράχης Υπηρεσιών, οι οποίοι προσελήφθησαν από τις εκάστοτε πολιτικές ηγεσίες. Τα εν λόγω πρόστιμα αποτελούν διαχρονική «πληγή» για το ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. από το 1984 ως σήμερα.

9. Συνυπολογίζοντας τα «χρέη» προς το ΙΚΑ, ο προϋπολογισμός του ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. επιχορηγείται κατά 20%. Το υπόλοιπο 80% προέρχεται από ίδια έσοδα.

10. Τα προβλεπόμενα έσοδα του ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. για το 1998 είναι:

- 2 δισ. δρχ. από διακρατικά προγράμματα, από εξειδικευμένα προγράμματα κατάρτισης στελεχών επιχειρήσεων και Οργανισμών και από προγράμματα τηλεργασίας και τηλεεκπαίδευσης.

- 2,5 δισ. δρχ. από την υλοποίηση του προγράμματος «ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ» για τον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης

- 0,5 δισ. δρχ. στο πλαίσιο της διμερούς διακρατικής βοήθειας

ΟΙ ΚΛΑΣΙΚΟΙ της Νεφέλης

Αριστουργήματα της παγκόσμια λογοτεχνίας

μόνο 500 δραχμές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

(DAC) με προοπτική πενταετίας.

- 3 δισ. δρχ. από εγκρίσεις υπό εκκρεμότητα προτάσεων Προγραμμάτων και Μελετών.

Αυτές είναι βασικές επισημάνσεις και διαπιστώσεις για το ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. Το τελικό συμπέρασμα, αντί να αναδεικνύει την θετική όψη του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα –αντικειμενικά το επιτυγχάνει–, παραπέμπει σε ζοφερές σκέψεις. Και ερωτούμε: υπάρχουν πολλοί Οργανισμοί ελεγχόμενοι καθ' οιονδήποτε τρόπο από το Δημόσιο, οι οποίοι όχι μόνον συνέδραμαν σε αυτή την έκταση και με αυτή την ποιότητα στον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης, αλλά και διαθέτουν σήμερα μία αξιόπιστη προοπτική υγιούς επιβιώσεως, όπως το ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ.;

Και αν, όχι, τότε προς τι, η επιχειρούμενη κατάργησή του;

Ποια διαπλεκόμενη σκοπιμότητα εξυπηρετεί;

Και γιατί, ενώ προ πέντε μηνών εγκρίθηκε από το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας με χρηματοδότηση μάλιστα της Ευρωπαϊκής Ένωσης η εκπόνηση του επιχειρησιακού σχεδίου του ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. με χρονοδιάγραμμα υλοποίησης την 31.12.1997 προωθείται τόσο βιαστικά μία ανατρεπτική απόφαση, δίχως μελέτη σκοπιμότητας και δίχως πειστική αιτιολόγηση;

- Και κάτι ακόμα: Μετά την κατάργηση του ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. ποιο ιδιωτικό γραφείο Μελετών θα αναλάβει την υλοποίηση των έργων του καθ' όλα ευαίσθητου προγράμματος «ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ» για τον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης, συνολικού προϋπολογισμού 2,5 δισ. δρχ.;

Το Πρόγραμμα «ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ» σχετίζεται με τη μελέτη σχεδιασμού του πληροφοριακού συστήματος, με το οποίο θα διεξαχθούν οι προσεχείς δημοτικές και βουλευτικές εκλογές στη χώρα μας.

Με την επιχειρούμενη κατάργηση του ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. τινάζονται κυριολεκτικά στον αέρα:

- 2,5 δισ. δρχ. για την Κατάρτιση και Μείωση της Ανεργίας, προγράμματα που εγκρίθηκε μόλις τον Σεπτέμβριο 1997.

- 2,5 δισ. δρχ. για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα, πρόγραμμα που εγκρίθηκε επίσης τον Σεπτέμβριο 1997 για τα επόμενα δύο χρόνια.

- 2,5 δισ. δρχ. για Προγράμματα Διμερούς Διακρατικής Βοήθειας (DAC), τα οποία συμφωνήθηκαν - οριστικοποιήθηκαν μέσα στο 1997 και αφορούν τα επόμενα 4 χρόνια.

Αλλά με την επί θύρας κατάργηση του ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ., αυτά τα προγράμματα θα μεταβιβαστούν σε μεγάλα ΙΔΙΩΤΙΚΑ γραφεία μελετών· γίνεται κιόλας λόγος για συγκεκριμένα ονόματα...

- Ποιος είναι αυτός ο ιδιωτικός ή μη φορέας που θα περιέχει τα εχέγγυα της διαφάνειας, της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας στην υλοποίηση προγραμμάτων χρηματοδοτούμενων από την Ευρωπαϊκή Ένωση;

- Ποιος διαθέτει την υποδομή και την τεχνογνωσία, ώστε να αναλάβει καινοτόμες πρωτοβουλίες, όπως επί παραδείγματι, η τηλεργασία και η τηλεκπαίδευση;

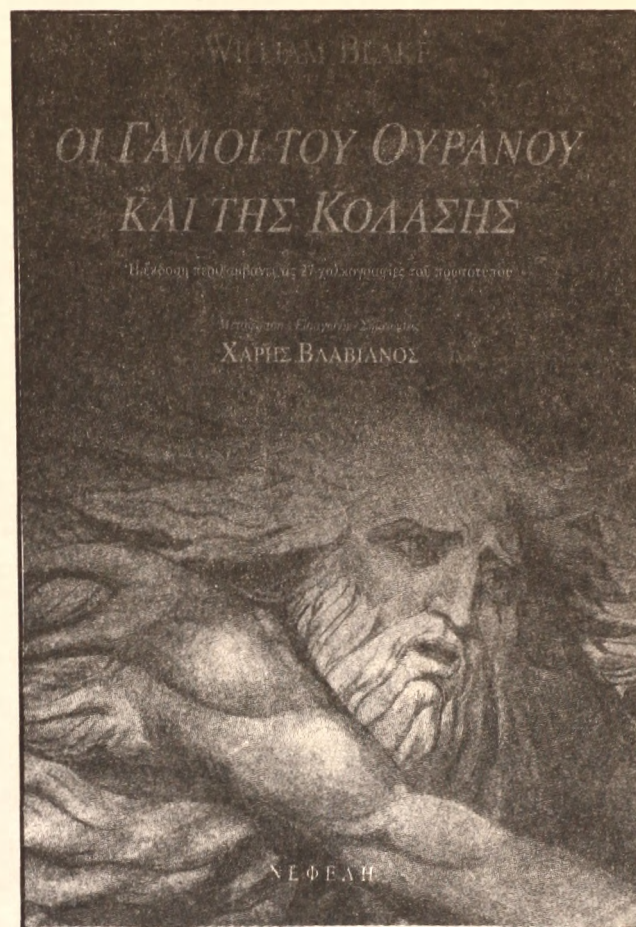
- Ποιος φορέας, ιδιωτικός ή μη θα αναλάβει να διεκπεραιώσει τις υπάρχουσες συμβατικές διεθνείς υποχρεώσεις του ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. οι οποίες εκτείνονται ως το 2000, χαρακτηρίζονται ως άμεσα υλοποιήσιμες και οποιαδήποτε παρέκκλιση από αυτές θα εκθέσει και πάλι τη χώρα μας;

Η διατυμπανιζόμενη συγχώνευση κρατικών οργανισμών καταλήγει στην ένταξη του ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. στο απολίθωμα του ΚΕΠΕ και στην –ουσιαστικά– μεταβίβαση των Προγραμμάτων του στον ιδιωτικό φορέα των διαπλεκομένων. Ας σταματήσουν λοιπόν τα φληναφήματα περί «εκσυγχρονισμού»!

WILLIAM BLAKE

ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΛΑΣΗΣ

Μετάφραση: Χάρης Βλαβιανός

Οι Γάμοι του Ουρανού και της Κόλασης είναι ένα από τα πιο σημαντικά έργα της αγγλικής γραμματείας. Σύνθεση που ξεχωρίζει μέσα στο σώμα της ποιητικής παραγωγής του Μπλέηκ, είναι γραμμένη κυρίως σε πρόζα και αποτελεί την πρώτη προσπάθεια του ποιητή να παρουσιάσει με ολοκληρωμένο τρόπο το καλλιτεχνικό και φιλοσοφικό του credo. Η εφηβική τόλμη της πρώιμης ποίησης, συγχωνεύεται εδώ με την πνευματική ωριμότητα, η ευφυΐα και το λεπτό χιούμορ συμβαδίζουν με την έκφραση της βαθιάς βιωμένης προσωπικής ανάγκης για εξέγερση. Το αποτέλεσμα είναι ένα αριστούργημα σατιρικής ενόρασης.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093

Ο αληθινός εχθρός είναι μια πεταλούδα

του Μάνου Στεφανίδη

*Χαίρομαι που γλύτωσα
από τους Ελληνάδες!*
(Ν. Καζαντζάκης σε γράμμα του
από το Άμστερνταμ
προς τον Π. Πρεβελάκη, το 1955).

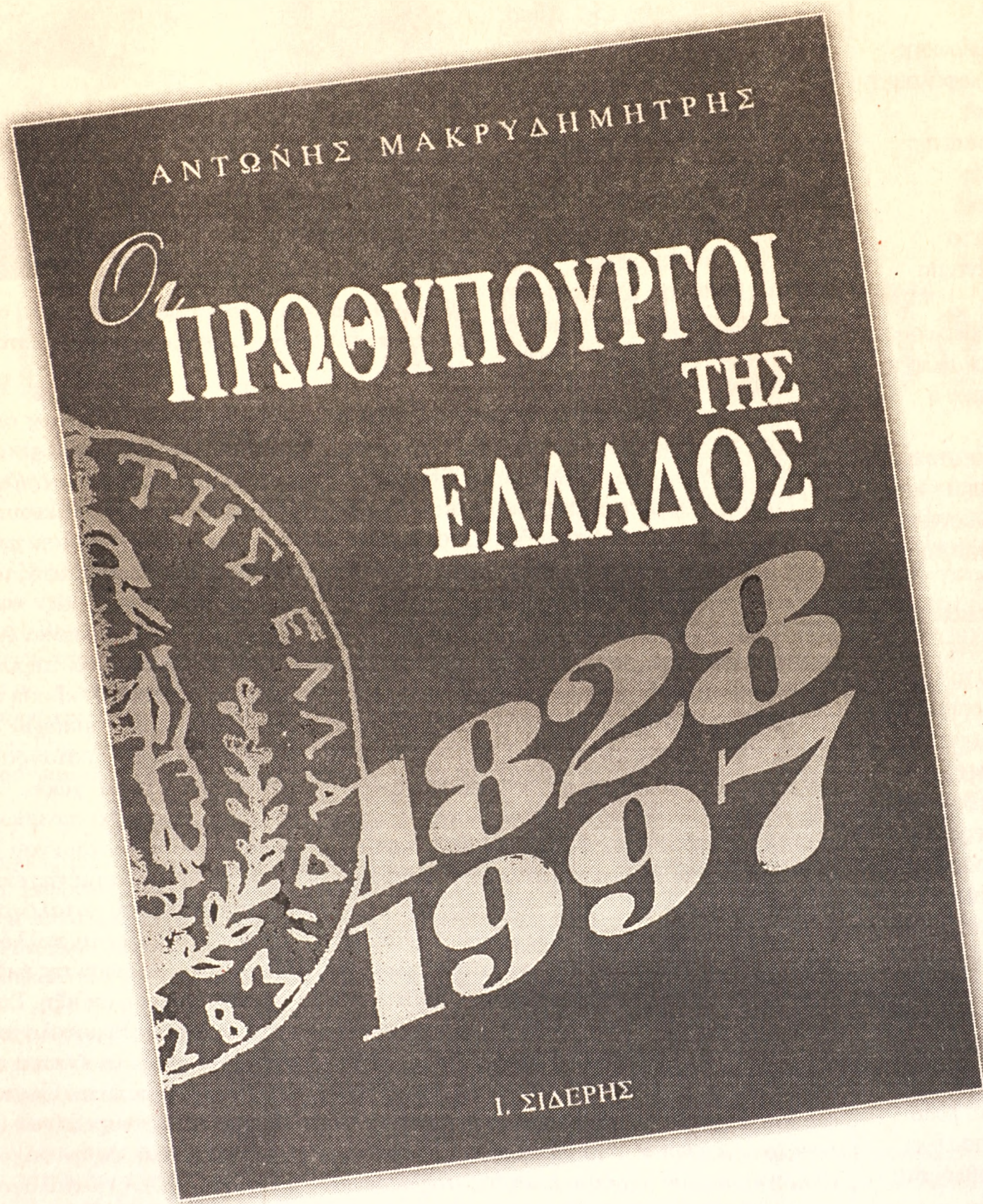
Φανταστείτε, λοιπόν, να γλιτώσουμε το Αιγαίο από τους λογής διεκδικητές του, από τους ποικίλους «εχθρούς», και να μην έχουμε, στην κυριολεξία, πού να το κληροδοτήσουμε. Γιατί, φίλοι, ο μεγαλύτερος εχθρός που αντιμετωπίζει ο τόπος δεν είναι οι κακοί γείτονες εξ ανατολών ή εκ Βορρά, αλλά τα ναρκωτικά, που είναι πια η ζοφερή καθημερινότητα κάθε ελληνικής οικογένειας –άσχετα αν το γνωρίζει ή το αγνοεί–, η σμπαρالياσμένη παιδεία που παράγει γασμούλους και το έντονο δημογραφικό πρόβλημα που συρρικνώνει δραματικά ό,τι κατ'ουσίαν αποκαλούμε πατρίδα. Όλα τ' άλλα είναι κραυγές για τους επαγγελματίες εθνικόφρονες. Τα ναρκωτικά λοιπόν έχουν κατακυριεύσει τη νεολαία και η παιδεία με τον πολιτισμό –τα μόνα, διαρκή και αποτελεσματικά αντίδοτα–, γνωρίζουν πρωτοφανή υποβάθμιση. Πολλά λύκεια τελούν υπό κατάληψη, ομοίως και πανεπιστήμια, αλλά ο αρμόδιος υπουργός ασχολείται περί πολλά και όχι με την ουσία. Η ελληνική κοινωνία διέρχεται κρίση ιδεολογίας, κρίση ταυτότητας, κρίση οικογένειας και κρίση προσανατολισμού, αλλά η πολιτική ηγεσία του τόπου μοιάζει ανίκανη να συλλάβει την ουσία του προβλήματος. Η νεολαία, χωρίς πρότυπα και χωρίς πίστη, ρέπει αυτοκαταστροφικά στο χουλιγκανισμό, στην παράλογη βία, στη φυγή των παραισθησιογόνων και βρίσκεται, ξεκομμένη από την εποχή της, να βουλιάζει στην πιο μειωτική αμάθεια. Ο τόπος εκπορθείται έσθθεν, γιατί η παιδεία και ο πολιτισμός χρησιμοποιούνται αποκλειστικά ως άλλοθι πολιτικών παιγνίων και όχι ως έναυσμα γενικότερης ανασυγκρότησης.

Και κανείς δεν αισθάνεται ντροπή γι' αυ-

τό. Οι πολιτικά δυστυχισμένοι, μέσα στον ομφαλοσκοπισμό και την αυταρέσκιά τους, αδυνατούν να δουν πέρα από τη μύτη τους, δηλαδή πέρα από τη μικροκομματική τους πελατεία. Κι όμως. Το πρόβλημα είναι εδώ και είναι αμείλικτο. Μια ακόμη εκπαιδευτική χρονιά κινδυνεύει να χαθεί και οι πάντες καμώνονται ότι δεν καταλαβαίνουν. Η τηλεόραση χαράζει νέα πρότυπα, διαβουκολώντας έναν ολόκληρο λαό και η πολιτεία καθεύδει. Η ντροπή των δήθεν ειδήσεων στις 8 θα έπρεπε να ξεσηκώσει όχι ένα αλλά δέκα ραδιοτηλεοπτικά συμβούλια για να στηλιτευθούν παραδειγματικά όσοι αναγορεύουν, λ.χ., τον έρημο αντεισαγγελέα σε γεγονός, αλλά αγνοούν προκλητικά τ' αληθινά γεγονότα. Ακόμη και η μεγαλόσχημη τηλεοπτική κριτική, υποχωρώντας στις πιο αγοραίες σκοπιμότητες, ασχολείται διά μακρόν και αποκλειστικά με τα reality shows, αλλά «θάβει» τη συγκινητική προσπάθεια πολιτισμού που έχουν αναλάβει τα δύο κρατικά κανάλια. Η αλήθεια πάντως είναι μία: Η τηλεόραση πρέπει να παταχθεί μέσα από την τηλεόραση, γιατί είναι αυτή πλέον που διαμορφώνει και αισθητική, και ιδεολογία. Η ευθύνη βαρύνει πολύ περισσότερους από τους συνήθεις εύκολους στόχους. Ακόμη και οι «διάσημοι» τηλεπαρουσιαστές-κήνσορες γελοιοποιούνται μέσα από τη σοβαροφάνειά τους, ενώ, λόγω της «υπερπροσφοράς» της παρουσίας τους, ακυρώνονται. Οι ουσιαστικότεροι όμως ένοχοι είναι αλλού. Και οι πολίτες οφείλουν να αυτοπροστατεύονται. Τέσσερις οικογένειες αδίστακτων μεγαλοεπενδυτών λυμαίνονται τον τόπο, τις παραγωγικές του δυνάμεις και το όποιο μέλλον του μέσα από τα media, τον αθλητισμό και τον έλεγχο της κοινής γνώμης, μεταφέροντας την αγραματοσύνη και το άθλιο γούστο τους παντού. Είναι οι γνωστοί μεγαλοκαναλάρηδες, οι μεγαλοεφημεριδάδες, οι μεγαλοπαράγοντες. Πριν από μία εβδομάδα ψηφίστηκε το κρατικό δίκαιο και υπουργοκεντρικό πολυνομοσχέδιο για τον πολιτισμό

εμπρός σε άδεια έδρανα. Οκτώ βουλευτές «είδε» το κοινοβουλευτικό ρεπορτάζ και μεταξύ αυτών κανέναν του Συνασπισμού, του κόμματος δηλαδή που υποσχέθηκε να βάλει τον πολιτισμό στην καθημερινή πολιτική πρακτική. Τι κι αν αντέδρασαν το εικαστικό επιμελητήριο, θεατρικοί, μουσικοί, κινηματογραφικοί και λογοτεχνικοί φορείς μαζί με κορυφαίες προσωπικότητες του πολιτισμού. Ο εκσυγχρονισμός σάρωσε κάθε διαφωνία. Οι Ελληνάδες καραδοκούν, τι τα θέλετε, σε κάθε εποχή. Είναι αυτοί που μπορούν να σκοτώσουν για την τιμή του Μεγαλέξανδρου –πρόκειται για τον ήρωα που εξευτέλισε η Πολιτιστική– αλλά που αγνοούν τον δεκατριάχρονο Αλέξανδρο, μαθητή γυμνασίου και χρήστη ναρκωτικών. Οι «χουλιγκάνοι» έκαψαν το ΟΑΚΑ από μελαγχολία για ό,τι δεν μπορούν να ζήσουν πραγματικά. Πρόκειται για τ' αθώα –πλην εξαχρειωμένα– θύματα ενός συστήματος αμείλικτου που θέλει τον αθλητισμό επικερδή business σκοτεινών κύκλων, τον πολιτισμό βιτρίνα για τους ημέτερους και την παιδεία αναπόφευκτο μηχανισμό που παράγει οχληρούς ανέργους και αγράμματους ανειδίκευτους. –Τι μέλλον μπορεί να έχει ο τόπος μέσα από ένα τόσο απογοητευτικό κλίμα; Όσοι έσπειραν lifestyle και όρισαν την τιμή του γιαπισμού, ας θερίσουν τώρα τα μυαλά στα κάγκελα. Κάτι πρέπει να γίνει και μάλιστα τάχιστα με την ενεργοποίηση των πολιτών· ας μην τα περιμένουμε όλα από τους περιθωριοποιημένους και «αθώους» πολιτικούς μας. Ο διεκπεραιωτικός τους ρόλος είναι και προφανής και άνωθεν δεδομένος. Αυτούς ας τους αφήσουμε να κυνηγάνε πεταλούδες στους χρηματοπιστωτικούς αγρούς και να υπερασπίζονται μια δραχμή που είναι προ πολλού απολεσθείσα. –Γιατί Πεταλούδες; Μα γιατί, όπως υποστηρίζει η θεωρία του οικονομικού χάους, αν πετάξει μια πεταλούδα στο Χρηματιστήριο του Χονγκ Κονγκ, θα ξεσπάσουν θύελλες στις τράπεζες της Ε.Ε. Έτσι είναι. Εκείνες της τέχνης και του πολιτισμού μ' εκείνες της νύχτας και του ατομικιστικού ζόφου.

Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ
**ΛΕΥΚΩΜΑ ΓΙΑ
ΤΟΥΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Το έργο του καθηγητή Αντώνη Μακρυδημήτρη παρουσιάζει όλες τις κορυφαίες πολιτικές προσωπικότητες που άσκησαν τα καθήκοντα του πρωθυπουργού και άφησαν το στίγμα τους στη νεότερη ιστορία.

- 171 θητείες κυβερνήσεων • 90 πρωθυπουργοί • Έγχρωμες ιστορικές προσωπογραφίες • 480 σελίδες
- Σχήμα: 28x21 • Τιμή άδետου 11.500 δραχ. Τιμή δεμένου 14.000 δραχ.

Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

Σταδίου 44, 105 64 ΑΘΗΝΑ • Τηλ. 3229638 - Fax: 3245052

Επιμέλεια: Ε. Κολλιοπούλου

Ο Μικρός Τύπος

Στην εποχή των διεθνών δικτύων ενημέρωσης και της μονοπώλησης της ενημέρωσης από το επιχειρηματικό κεφάλαιο, η ανάγκη για αντικειμενική ενημέρωση γίνεται όλο και πιο αναγκαία. Οι επαρχιακές εφημερίδες, τα περιοδικά οργανώσεων ακόμα και τα περιθωριακά ή φθηνά έντυπα (fanzines) παραμένουν πραγματικές πηγές ενημέρωσης. Δεν είναι τυχαίο ότι αποκαλύπτει κυβερνητικών παρατυπιών ή ειδήσεις κοινωνικού ενδιαφέροντος έρχονται στο φως συχνά από αυτά τα έντυπα και πολλές φορές αναδεικνύονται σε μείζονα θέματα επικαιρότητας στις μεγάλες αθηναϊκές εφημερίδες. Δίαυλοι επικοινωνίας αλλά και δράσης, οι μικρές εφημερίδες συνεχίζουν το έργο της ενημέρωσης με αξιοπιστία χωρίς να τρέχουν πίσω από μεγάλα οικονομικά συμφέροντα. Η ελευθερία έκφρασης βρίσκει σε αυτά τα έντυπα πρόσφορο έδαφος ανάπτυξης. Η απρόσωπη πολιτική ματιά των μεγάλων εφημερίδων αντικαθίσταται στον επαρχιακό Τύπο με υπαρκτά κοινωνικά προβλήματα που ζητούν λύση. Οι δηλώσεις των πολιτικών και η καθημερινή κυβερνητική ενημέρωση δεν είναι τόσο χρήσιμη στον επαρχιακό Τύπο παρά μόνο στο βαθμό που έχει άμεση σχέση με τα προβλήματα των κατοίκων της μικρής κοινότητας. Το χρονογράφημα, το διήγημα ακόμα και οι μικρές αγγελίες υφαίνουν τον αναγκαίο κοινωνικό ιστό που έχει ανάγκη η τοπική κοινωνία. Παρ' όλη την κυριαρχία του αθηναϊκού Τύπου στην ελληνική επαρχία, το μεράκι συνεχίζει να υπάρχει και οι τοπικές εφημερίδες ξεφυτρώνουν σαν τα μανιτάρια.

••• Στη Ζάτουνα, ανεξάρτητη μηνιαία εφημερίδα επικοινωνίας, που εκδίδεται από την πολιτιστική κίνηση Ζάτουνας, πρωτοδημοσιεύτηκε ήδη από το φύλλο του Οκτωβρίου 1997 η απόφαση των υπουργείων Ανάπτυξης και Γεωργίας για παραχώρηση έκτασης 18 στρεμμάτων στον ιδιώτη Ιωάννη Σταματιάδη, προκειμένου να κατασκευαστούν 2 μικροί υδροηλεκτρικοί σταθμοί. Η έκταση βρίσκεται κατά μήκος του ποταμού Λούσιου στην περιοχή της Δημητσάνας μεταξύ των κοινοτήτων Δημητσάνας - Ελληνικού. Στο φύλλο του Νοεμβρίου, η εφημερίδα ζητεί την ανάκληση της απόφασης των δύο υπουργείων. «Όλη η χαράδρα του μυθικού ποταμού Λούσιου, που βρίσκεται στους πρόποδες της Δημητσάνας με απόφαση του υπουργείου Πολιτισμού χαρακτηρίστηκε ενιαίος αρχαιολογικός χώρος [...] Πώς τα δύο υπουργεία αγνοούν το υπουργείο Πολιτισμού; Μήπως υπάρχουν συμφέροντα; [...] Το κλίμα της πρώτης συνάντησης των Γορτυνίων της Αθήνας, έδειξε ότι ο γορτυνιακός κόσμος είναι έτοιμος να προβεί σε διαμαρτυρίες - κινητοποιήσεις μέχρι και το κλείσιμο της σήραγγος Αρτεμισίου».

••• Η Μυκονιάτικη, μηνιαία εφημερίδα από τη Μύκονο, δημοσιεύει στο τελευταίο φύλλο του Νοεμβρίου ένα εκτενές δημοσίευμα για το πρόβλημα που αντιμετωπίζει το νησί από την καθυστέρηση κατασκευής του νέου Λυκείου. «Εδώ και χρόνια τα σχολεία του νησιού ταλαιπωρούνται από σοβαρά προβλήματα, με κυριότερο την ανεπάρκεια χώρων. Το Γυμνάσιο και το Λύκειο Μυκόνου, με 400 περίπου μαθητές, στεγάζονται αναγκαστικά στο ίδιο κτίριο που υπό κανονικές συνθήκες θα έπρεπε να στεγάζει μόνο ένα σχολείο. [...] Το έργο της κατασκευής του νέου Λυκείου προτάθηκε το 1995 από το Δήμο Μυκόνου στη Νομαρχία Κυκλάδων για χρηματοδότηση. Παρ' όλες τις αναγγελίες από τον Δήμαρχο για χρηματοδότηση, το έργο φτάνει να συζητηθεί για ένταξη στα ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου στα τέλη 1997, χωρίς να έχουν ολοκληρωθεί οι απαραίτητες μελέτες και να υπάρχει ένα πειστικό χρονοδιάγραμμα. [...] Το νησί χρειάζεται το νέο Λύκειο, ας μέ-

«Φράγμα από κορριά Γορτυνίων για να σωθεί ο Λούσιος»: η απειλή στο πρωτοσέλιδο της τοπικής εφημερίδας Ζάτουνα - Δεκέμβριος 1997.

νουν λοιπόν κατά μέρος οι κουτοπόνηροι χειρισμοί και οι μικροπολιτικές υπεκφυγές και αναλάβει ο καθείς το μερίδιο της ευθύνης του».

••• Με πρωτοβουλία του περιοδικού Αντί ξεκίνησε πριν από ενάμιση χρόνο μια πειραματική προσπάθεια καταγραφής του Μικρού Τύπου της «ευρύτερης αριστεράς» σε όλο τον κόσμο. Τα πρώτα 250 περιοδικά και έντυπα που ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα περιλαμβάνονται σε πρόσφατη αγγλόφωνη έκδοση του περιοδικού με τίτλο *International Catalogue of Small Publication of the Wide Left*. Η καταγραφή των εντύπων είναι αλφαβητική κατά χώρα. Την ταυτότητα κάθε εντύπου συνοδεύει συνήθως ένα κείμενο παρουσίασης του περιεχομένου και του προβληματισμού της συγκεκριμένης έκδοσης. Στο εισαγωγικό σημείωμα του καταλόγου τονίζεται ότι οι ελλείψεις ακόμα είναι πολλές και ότι το κάλεσμα για την ολοκλήρωση της έκδοσης συνεχίζεται μέχρι την επόμενη άνοιξη. Στο τέλος, ο κατάλογος περιλαμβάνει θεματολογικό ευρετήριο, όπου κατατάσσονται τα έντυπα ανάλογα με το περιεχόμενό τους (πολιτικά, οικονομικά, πολιτιστικά, λογοτεχνικά, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οικολογικά, εργατικά, ειρηνιστικά, μειονοτικά, χιουμοριστικά κ.λπ.). Ο κατάλογος θα δημοσιευτεί και στο Ιντερνέτ και η σκέψη είναι να ενημερώνεται κάθε χρόνο. Ο απώτερος σκοπός είναι η δημιουργία ενός δικτύου διεθνούς εναλλακτικού αριστερού Τύπου και παράλληλα η δημιουργία μιας ιστο-σελίδας στο Ιντερνέτ, όπου θα δημοσιεύονται σημαντικά άρθρα από κάθε έντυπο. Για τον εμπλουτισμό αυτού του δικτύου, γράψτε μας στην διεύθυνση του Αντί ή στείλτε μας μήνυμα στο e-mail: anti@compulink.gr (Ο κατάλογος διατίθεται στα γραφεία του Αντί και κοστίζει 5.000 δραχμές τα έξοδα αποστολής).

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Η διεύρυνση της Ε.Ε. και η Τουρκία

Το μεγάλο παιχνίδι της κοινοτικής διεύρυνσης αρχίζει ν' αποκτά ξεχωριστό ενδιαφέρον. Οι αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής του Λουξεμβούργου σηματοδοτούν μια νέα πορεία τόσο για την Ε.Ε. όσο και για τη νέα ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική. Πολλές αναλύσεις κάνουν λόγο και για αλλαγή των ισορροπιών στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο.

Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του προεδρεύοντος του Συμβουλίου και πρωθυπουργού του Λουξεμβούργου **Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ** ότι: «*Η ιστορία και η γεωγραφία της Ευρώπης επιτέλους ενώνονται*». Είναι προφανής η ιστορική και πολιτική διάσπαση των αποφάσεων της 13ης Δεκεμβρίου στο Λουξεμβούργο. Σηματοδοτούν την πραγματική λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.

Βέβαια η απόφαση της Ε.Ε. ν' «ανοίξει τις πόρτες της» πρώτα σε πέντε χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Ουγγαρία, Πολωνία, Τσεχία, Εσθονία, Σλοβενία) και την Κύπρο, περιττάζει τον ενθουσιασμό των άλλων πέντε υποψηφίων χωρών (Βουλγαρία, Σλοβακία, Ρουμανία, Λεττονία και Λιθουανία), οι οποίες τελικά δεν εντάχθηκαν στον πρώτο κύκλο των ενταξιακών διαπραγματεύσεων.

Για την πρώτη ομάδα των έξι χωρών προβλέπεται να ξεκινήσουν ενταξιακές διαπραγματεύσεις τον προσηχή Απρίλιο, ενώ για τις υπόλοιπες χώρες προβλέπεται μια επαφή των υπουργών Ξεωτερικών κατ' έτος κι ένα είδος «υψηλής παρέμβασης» της Ε.Ε., προκειμένου να πετύχουν αυτές οι χώρες τα κριτήρια που τους επιτρέψουν να αρχίσουν διαπραγματεύσεις για ένταξη.

Η νέα διεύρυνση της Ε.Ε. με τις δέκα χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και την Κύπρο θα έχει σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις τόσο για τις πολιτικές της Ε.Ε. όσο και για τον προϋπολογισμό. Με την επίσημη έναρξη της ενταξιακής διαδικασίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση τίθεται ενώπιον ενός σοβαρού προβλήματος, εκείνου των οικονομικών της διεύρυνσης. Στο συγκεκριμένο θέμα, η Ελλάδα όπως και οι υπόλοιπες χώρες συνοχής επιθυμούν να διασφαλίσουν ότι η χρηματοδότηση των νέων χωρών δεν θα αποβεί εις βάρος των Διαρθρωτικών Ταμείων, ενώ οι χώρες με καθαρή συνεισφορά (Γερμανία, Ολλανδία) ζητούν μείωση της υψηλής συμβολής τους στον κοινοτικό προϋπολογισμό.

Το Συμβούλιο του Λουξεμβούργου είχε ξεχωριστό ενδιαφέρον για την Ελλάδα λόγω της πιεστικής επιμονής ορισμένων εταίρων, αλλά και των ΗΠΑ, να αποφασιστεί μια αναβάθμιση των σχέσεων της Ε.Ε. με την Τουρκία. Ο στόχος αυτός επρόκειτο να ικανοποιηθεί μέσω της άτυπης Ευρωπαϊκής Διάσκεψης, μιας πρωτοβουλίας για την οποία είχε εκφράσει τις ζωνές της αντιρρήσεις η Ελλάδα. Στο κείμενο των Συμπερασμάτων, το Συμβούλιο αναφέρεται στην «επιλεξιμότητα (της Τουρκίας) για ένταξη στην Ε.Ε.». Θεωρεί όμως ότι δεν πληροί «τα κριτήρια για ενταξιακές διαπραγματεύσεις» λόγω των «πολιτικών και οικονομικών» συνθηκών. Για να καθοριστεί μια στρατηγική προετοιμασίας της Τουρκίας για ένταξη θα πρέπει αυτή να αποδεχθεί μια σειρά όρων και προϋποθέσεων που ικανοποιούν απολύτως το πλαίσιο για περαιτέρω πρωτοβουλίες, όπως το έθεσε η ελληνική κυβέρνηση.

Η Τουρκία καλείται πλέον:

— Να σημειώσει πρόοδο στο θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

— Να προστατεύει και να σέβεται τα δικαιώματα των μειονοτήτων.

— Να «διευθετεί» τις διαφορές της με την Ελλάδα μέσω του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης.

— Να βελτιώσει «σταθερά και ικανοποιητικά» τις σχέσεις της με την Ελλάδα.

— Να αποδειχθεί το απαραβίαστο των συνόρων.

— Και να «στηρίξει» την πολιτική διευθέτηση του Κυπριακού.

Η συνέχεια είναι σε όλους γνωστή. Ακολούθησαν οι απειλές των Τούρκων προς κάθε κατεύθυνση. Οι Βρυξέλλες ψύχραιμα απέκρουσαν τις οργίλες αιτιάσεις της Άγκυρας ότι εφαρμόζουν εις βάρος της πολιτική διακρίσεων, θρησκευτικών και φυλετικών, επισημαίνοντας στους τούρκους αξιωματούχους ότι η Τουρκία δεν ανταποκρίνεται αυτή τη στιγμή στα πολιτικά κριτήρια που ισχύουν για όλες τις υποψήφιες χώρες. Όσο για τις αρχικές απειλές της Τουρκίας για διακοπή των εμπορικών και πολιτικών σχέσεων της με τους «15», οι απώλειες για την Τουρκία σε μια τέτοια περίπτωση θα ήταν τεράστιες, καθώς περισσότερο από 50% του εξωτερικού εμπορίου της Τουρκίας πραγματοποιείται με χώρες της Ε.Ε.

Οι αποφάσεις

της Συνόδου

Κορυφής του

Λουξεμβούργου

σηματοδοτούν

μια νέα πορεία.

Η διεύρυνση της Ε.Ε. και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

του Σωτήρη Ντάλη

Η προσεχής διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ανοίγει μια νέα ιστορική περίοδο στην Ευρώπη απασχόλησε και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις τελευταίες συνεδριάσεις της ολομέλειας του σώματος.

Στις 3 Δεκεμβρίου οι ευρωβουλευτές **Αρί Οοστλάντερ** (Ολλανδός του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος) και **Μπαρόν Κρέσπο** (ισπανός σοσιαλιστής) εξ ονόματος της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων, Ασφάλειας και Αμυντικής Πολιτικής, παρουσίασαν την έκθεσή τους σχετικά με την ανακοίνωση της επιτροπής «Ατζέντα 2000» - Για μια ισχυρότερη και διευρυμένη Ένωση» [com (97) 2000 - C4-0371/97].

Σύμφωνα με την έκθεση Οοστλάντερ και Κρέσπο η προσεχής διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί ένα ριζικά νέο στάδιο της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, που απαιτεί μια εμπεριστατωμένη αιτιολόγηση όλων των θεσμικών, πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών συνεπειών για την Ένωση και τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πιστεύει ότι όλες οι υποψήφιες χώρες έχουν το δικαίωμα να αρχίσουν διαπραγματεύσεις για την προσχώρησή τους στην Ε.Ε. ταυτόχρονα και ότι οι διαπραγματεύσεις θα πρέπει να αρχίσουν συγχρόνως για όλες τις χώρες στις αρχές του 1998, με εξαίρεση τη Δημοκρατία της Σλοβακίας, η οποία δεν πληροί αυτή τη στιγμή τα κριτήρια που καθορίστηκαν στη Σύνοδο της Κοπεγχάγης.

Υπενθυμίζουμε ότι στην πρόσφατη Σύνοδο Κορυφής του Λουξεμβούργου οι δεκαπέντε ηγέτες αποφάσισαν η διεύρυνση να πραγματοποιηθεί σε δύο επίπεδα: Στο πρώτο επίπεδο πέντε κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Τσεχία, Πολωνία, Ουγγαρία, Εσθονία, Σλοβενία) και η Κύ-

οδός τους θα είναι ανάλογη της προσαρμογής που θα έχει η κάθε χώρα προς το κοινοτικό κεκτημένο (*acquis communautaire*).

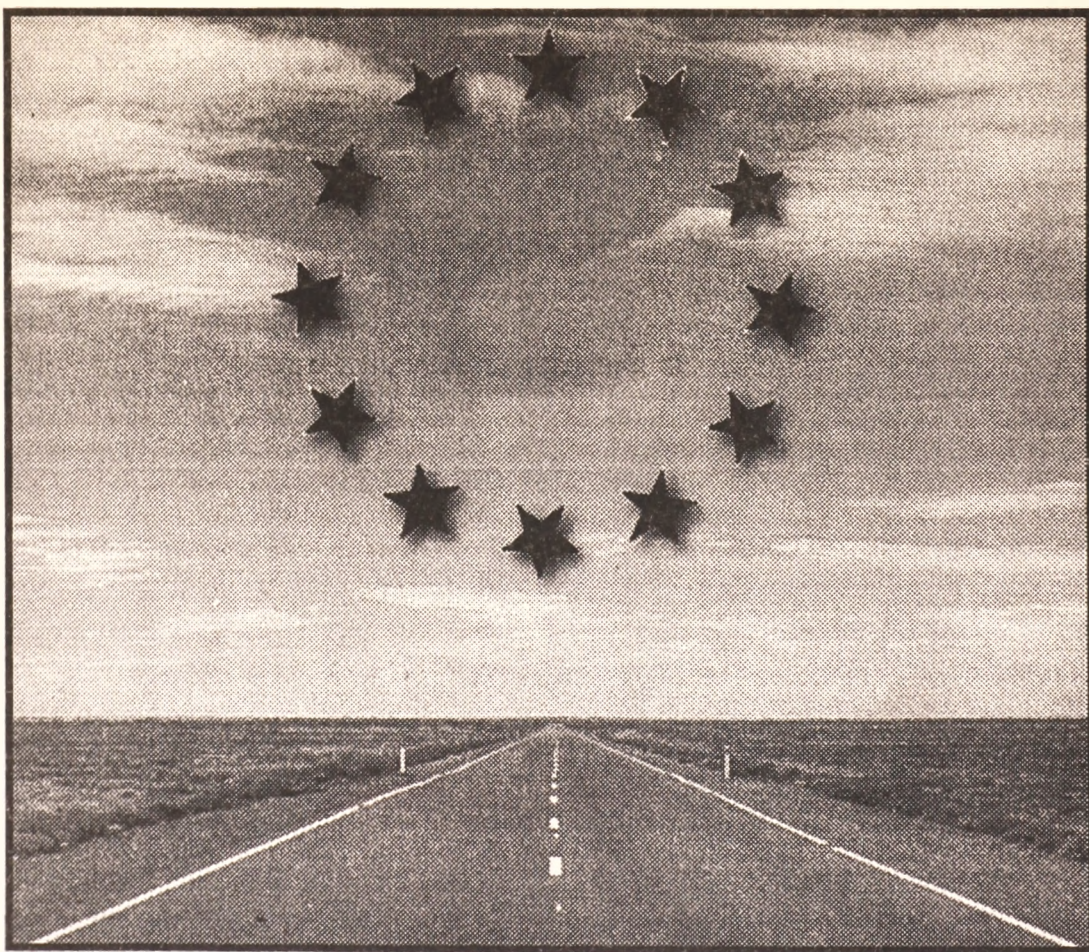
Σ' ένα δεύτερο επίπεδο οι άλλες πέντε υποψήφιες χώρες (Ρουμανία, Βουλγαρία, Λιθουανία, Λεττονία και Σλοβακία) θα έχουν ετήσιες συναντήσεις με την Ε.Ε. σ

επίπεδο υπουργών Εξωτερικών. Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με χρηματοδοτήσεις θα συμβάλει ώστε αυτές οι χώρες να μπουν στη προενταξιακή διαδικασία.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ψηφίζοντας την έκθεση Κρέσπο-Οοστλάντερ υπογράμμισε για άλλη μια φορά τη σημασία την οποία αποδίδει στο σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των δημοκρατικών αρχών.

Αναφορικά με την Ευρωπαϊκή Διάσκεψη, η έκθεσή της χαρακτηρίζει ουσιαστικά μέσον πολιτικής συνεργασίας μέσω του οποίου όλες οι ευρωπαϊκές χώρες που προσβλέπουν στην προσχώρησή και συνδέονται με την Ένωση μέσω συμφωνιών σύνδε-

σης θα συμμετέχουν σε πολυμερείς συνομιλίες με την Ένωση για θέματα σχετικά με την κοινή εξωτερική πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), καθώς και την πολιτική στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων. Θεωρεί όμως ότι η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Διάσκε-

προς θα προχωρήσουν σε διαπραγματεύσεις για την ένταξή τους στην Ε.Ε. Για το σκοπό αυτό προβλέπεται η συγκρότηση μιας Διακυβερνητικής Διάσκεψης στους κόλπους της οποίας θα διεξαχθούν οι διαπραγματεύσεις. Η έναρξη των διαδικασιών ένταξης θα γίνει στις 30 Μαρτίου και η πρό-

μη δεν συνεπάγεται αυτόματα προσχώρηση
βάσει οιοδήποτε συγκεκριμένου χρονο-
διαγράμματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στην τελευταία ολομέλεια του Ευρ. Κοινοβουλίου, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασε και η έκθεση του ισπανού ευρωβουλευτή των Σοσιαλιστών **Χουάν Κολόμ Ναβάλ**, εκθέτου της επιτροπής προϋπολογισμών, για το δημοσιονομικό πλαίσιο της Ένωσης στο διάστημα 2000-2006 καθώς και το σύστημα μελλοντικής χρηματοδότησης.

Παρουσιάζοντας την έκθεση, ο εισηγητής Κολόμ Ναβάλ τόνισε ότι η πρόβλεψη της Επιτροπής για ετήσιους ρυθμούς ανάπτυξης 2,5%, η οποία καταδεικνύει ότι δεν χρειάζεται η αναμόρφωση του δημοσιονομικού πλαισίου, είναι υπερβολική και δημιουργεί ψευδείς ελπίδες για την έκβαση μιας ιστορικής διαδικασίας, όπως είναι η διεύρυνση.

Με δεδομένη την ανάγκη δημοσιονομικής σταθερότητας για να λειτουργήσει η διεύρυνση, ο εισηγητής πρότεινε τη δημιουργία μιας ρήτρας αναθεώρησης, που θα επιτρέπει στα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. να επαληθεύσουν μετά την πάροδο 3 ετών, την πραγματική εξέλιξη του ρυθμού ανάπτυξης, την εφαρμογή των αποφάσεων για την αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και την εφαρμογή των αποφάσεων για την αναθεώρηση των κανονισμών των διαρθρωτικών ταμείων.

Ο Ισπανός ευρωβουλευτής συμπλήρωσε, ότι στην «ατζέντα 2000» η Επιτροπή περιορίστηκε να αναγορεύσει το σημερινό ανώτατο όριο των ιδίων πόρων (1,27% του ΑΕΠ των χωρών-μελών) ως απαράβιαστο. Η προσέγγιση αυτή, κατά τον Ναβάλ, δεν συμβαδίζει με τη φιλοδοξία και τις ανάγκες του σχεδίου της διεύρυνσης, αφού δεν προβλέπεται τροποποίηση του συστήματος χρηματοδότησης της Ε.Ε., ενώ δεν γίνεται λόγος για την αναγκαιότητα της δημοσιονομικής αυτονομίας της Ε.Ε.

Καταλήγοντας ο εισηγητής, σημείωσε ότι, όσον αφορά το κόστος της διεύθυνσης, οι εκτιμήσεις της Επιτροπής είναι ενδεικτικού και μόνον χαρακτήρα και ότι η πραγματική διάσταση του κόστους, θα διαπιστωθεί μετά το πέρας των διαπραγματεύσεων προσχώρησης.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ Ε.Ε.

«Ναι» στη νέα Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση όμως με πολλά «αλλά» και έντονη κριτική είπε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ψηφίζοντας τον περασμένο μήνα

στο Στρασβούργο τη Συνθήκη του Άμστερνταμ.

Αυτό άλλωστε είχε εισηγηθεί και η έκθεση της Επιτροπής Θεσμικών Θεμάτων (CONF 4007/97 - C4 - 0538/97) με συνεισηγητές τους **Δημήτρη Τσάτσο** και **Inigo Mendez de Vigo**.

Με το ψήφισμα της 19 Νοεμβρίου το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συνόδευσε τη θετική του σύσταση για κύρωση της Συνθήκης της Ε.Ε. με μια ενδεδειγμένη κριτική και αξιώσεις για σημαντικές βελτιώσεις στην επόμενη αναθεώρηση.

Με την έκθεση Τσάιτσου - Mendez de Vigo το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διακηρύσσει ότι οι θεσμικές εξελίξεις στο ενωσιακό οικοδόμημα, δηλαδή οι αναθεωρήσεις της Συνθήκης, δεν πρέπει πια στο μέλλον να παραμένουν αποκλειστικά στα χέρια των διακυβερνητικών διαδικασιών, δηλαδή της διπλωματίας και της γραφειοκρατίας, αλλά πρέπει να περάσουν και στα χέρια των Εθνικών Κοινοβουλίων, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹. Πρέπει η πολιτική να πάρει τον κυρίαρχο ρόλο, ώστε οι θεσμοί να αποκτήσουν δημοκρατικότερη νομιμοποίηση.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προτείνει η βάση της προσεχούς αναθεώρησης να προκύψει από τα Εθνικά Κοινοβούλια, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (βλέπε αναλυτικά τη συνέντευξη Δ. Τσάτσου στα ΝΕΑ της 20.11.97).

Η έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τη νέα Συνθήκη της Ε.Ε. περιλαμβάνει και τρία σημεία που κρίνονται ιδιαίτερα ευαίσθητα για την Ελλάδα:

- Περιέχει ρητή αξίωση για αποτροπή στο μέλλον απειλών και προσβολών των συνόρων.
- Συμπεριλαμβάνει παράγραφο που αξιώνει την τήρηση της ιεραρχικής ισότητας μεταξύ όλων των κρατών-μελών όταν, μετά τη διεύρυνση της Ε.Ε., γίνει αναστάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο Υπουργών με πληθυσμιακή αναλογία.
- Παρά τη γενική επιθυμία για τη μελλοντική ισχύ της πλειοψηφικής αρχής στο Συμβούλιο Υπουργών αξιώνεται η διατήρηση του βέτο που για τα κράτη-μέλη εμπεριέχει «συνταγματική ποιότητα».

1. Για μια ανάλυση της Συνθήκης του Μάαστριχτ αλλά και της νέας Συνθήκης της Ε.Ε. βλέπε το συλλογικό έργο: *Από το Μάαστριχτ στο Άμστερνταμ*, εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 1997.

ΕΚΔΟΤΙΚΕΣ
ΝΗΣΙΔΕΣ

- Τα βιβλία του Κώστα Τομανά για την Θεσσαλονίκη
- Θεσσαλονίκη, η περιπόδητη πόλη
Η ιστορία της Θεσσαλονίκης από της κτίσεώς της μέχρι το 1913, γραμμένη από έναν κορυφαίο ιστορικό της πόλης, Ιωσήφ Νεχαμά.
- Οι ζωγράφοι, Γκόγια, Γκρός, Μάλεβιτς
- Δοκίμια των Ε. Π. Τόμσον, Γκύ Ντεμπόρ, Λιούις Μαμφορντ
- Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη: Γουτού Γουπατού

• **Α. Ασσέο:**
Τι απέγιναν οι 70.000
εβραίοι της Θεσσαλονίκης;
Χ. Σεμπρούν -
Ε. Βήζελ:
Η σιωπή είναι αβάστακτη

ΤΗΛ: 0424/ 370 03 ΣΚΟΠΕΛΟΣ
031/ 263 363 - 23 277, 23 283
- 01/ 38 08 954

Η Ελλάδα, ο καλύτερος σύμμαχος της Τουρκίας

του Π.Κ. Ιωακειμίδη

Η Ελλάδα μπορεί να αναδειχθεί ο καλύτερος σύμμαχος της Τουρκίας στην προσπάθεια της τελευταίας να πετύχει την ενσωμάτωσή της στους ευρωπαϊκούς θεσμούς και την αρχιτεκτονική. Η θέση αυτή, όσο κι αν φαίνεται αιρετική, μετά τις αποφάσεις της διάσκεψης κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο) στο Λουξεμβούργο, δεν είναι.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ του Λουξεμβούργου προέκυψαν ουσιαστικά δύο κύρια γεγονότα/διαπιστώσεις:

α) Ότι η Ελλάδα δεν είναι ούτε απομονωμένη ούτε ανίσχυρη ούτε στερείται συμμάχων και υποστηρικτών. Δεν βάλλεται ούτε υπονομεύεται από τη Δυτική Ευρώπη και βεβαίως από την Ε.Ε., όπως διατείνονται ορισμένοι. Αντίθετα, όταν έχει θέσεις που στηρίζονται στη λογική και που προβάλλονται και προωθούνται με σοβαρότητα και συστηματικότητα, οι θέσεις αυτές γίνονται αποδεκτές. Οι όροι που η Ελλάδα ζήτησε να τεθούν ως προϋποθέσεις για τη συμμετοχή της Τουρκίας στη νεοσυσταθείσα Ευρωπαϊκή Διάσκεψη και την προσέγγισή της προς την Ε.Ε. αποτελούν αυτονόητες συνθήκες για τη συμπεριφορά οποιασδήποτε ευρωπαϊκής χώρας. Η δημοκρατία και ο σεβασμός των ατομικών δικαιωμάτων, ο σεβασμός της ακεραιότητας και του απαραβίαστου των εξωτερικών συνόρων, καθώς και ο σεβασμός του διεθνούς δικαίου και των συνθηκών αποτελούν μέρος του ευρωπαϊκού πολιτικού πολιτισμού και νομικά κατοχυρωμένες αρχές και ρυθμίσεις στις Συνθήκες της Ε.Ε. Οποιαδήποτε χώρα επιθυμεί να συμμετάσχει στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης οφείλει να σεβαστεί τις αξίες του πολιτισμού αυτού. Η Ελλάδα, τονίζοντας ακριβώς τη διάσταση αυτή, έπεισε τους εταίρους να «καταστατικοποιήσουν» τους όρους αυτούς στο κείμενο των συμπερα-

σμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Το κεκτημένο της νέας Συνθήκης του Άμστερνταμ για την «ακεραιότητα» και το απαραβίαστο των «εξωτερικών συνόρων» έχει ήδη αρχίσει να αξιοποιείται πριν ακόμη τεθεί σε ισχύ η νέα συνθήκη...

Η ικανότητα της Ελλάδας να «περάσει» τις απόψεις της δεν οφείλεται μόνο στην αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης διαπραγματευτικής στρατηγικής. Οφείλεται και στην αναβαθμισμένη θέση που έχει κατακτήσει τελευταία στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως αποτέλεσμα της αξιοπιστίας και σοβαρής πολιτικής που ακολουθεί, τόσο για την επίτευξη ορισμένων βασικών ενωσιακών στόχων (π.χ. επίτευξη σύγκλισης για συμμετοχή στην ΟΝΕ), όσο και στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής της που έχει αναδείξει, ως κύριους στόχους, την προώθηση της σταθερότητας και συνεργασίας στην περιοχή της Ν.Α. Ευρώπης και ευρύτερα. Με άλλα λόγια, η Ελλάδα έδειξε ότι βρίσκεται σε σοβαρή και αξιόπιστη «διαδικασία εξευρωπαϊσμού», γεγονός που αναβαθμίζει τη θέση και το ρόλο της στην Ε.Ε.

β) Η δεύτερη διαπίστωση που προκύπτει απ' το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου είναι ότι ουσιαστικά καμιά χώρα της Ε.Ε. δεν επιθυμεί να δει την Τουρκία πλήρες μέλος της Ε.Ε. Τούτο ισχύει ιδιαίτερα για τη Γερμανία. Οι προτεραιότητες τόσο της Γερμανίας όσο και της Ένωσης γενικότερα σε ό,τι αφορά τη διεύρυνση έχουν, μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου, αλλάξει ριζικά. Κορυφαία προτεραιότητα τώρα είναι η θεσμική ενσωμάτωση των χω-

ρών της Ανατολικής Ευρώπης στο σύστημα της Ε.Ε. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες (οικονομικοί, πολιτικοί, ακόμη και πολιτιστικοί λόγοι) αποκλείουν την πλήρη ενσωμάτωση της Τουρκίας στην Ένωση. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι η Ευρώπη δεν επιθυμεί τη βαθύτερη «πρόσδεση» της Τουρκίας στο σύστημά της. Η γεωπολιτική θέση της Τουρκίας εκτιμάται ως ιδιαίτερα σημαντική για τα ευρωπαϊκά συμφέροντα. Όθεν και η κραυγαλέα ευρωπαϊκή αντίφαση: από τη μία η Ευρώπη κρίνει ότι έχει, από γεωπολιτική άποψη, ανάγκη την Τουρκία, από την άλλη όμως δεν θέλει και δεν μπορεί να την ενσωματώσει πλήρως στο σύστημά της. Η προσέγγιση που η Ευρώπη έχει προς την Τουρκία είναι γεωπολιτική, δεν είναι ούτε θεσμική ούτε πολιτική.

Η μόνη χώρα που έχει πολιτική και ειλικρινή προσέγγιση προς την Τουρκία, σε ό,τι αφορά τη σχέση της με την Ευρώπη, είναι η Ελλάδα. Και αυτό εξηγεί γιατί η Ελλάδα θα μπορούσε, υπό προϋποθέσεις, να αναδειχθεί σε βασικό σύμμαχο της Τουρκίας στην επιδίωξη της τελευταίας να ενσωματωθεί στην Ευρώπη. Γι' αυτό, το μόνο που απαιτείται είναι η αποδοχή, από πλευράς Τουρκίας, των «όρων του Λουξεμβούργου», προκειμένου να αναπτύξει σχεδιασμό στρατηγικής για την «εμπλοκή» της Τουρκίας σε μια διαδικασία υπέρβασης των προβλημάτων. Με άλλα λόγια, το «Λουξεμβούργο» περιλαμβάνει τη δυναμική για μια νέα στρατηγική μεγιστοποίησης των ελληνικών συμφερόντων μέσω της επίλυσης των προβλημάτων...

Ο Π.Κ. Ιωακειμίδης είναι αναπληρωτής καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η διεύρυνση της Ε.Ε. και η απομάκρυνσή μας από την ΟΝΕ

του Μιχάλη Παπαγιαννάκη

Από τα όσα, πράγματι σημαντικά, έγιναν στο πρόσφατο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Λουξεμβούργο, η εν Ελλάδι ενημέρωση κράτησε κυρίως, αν όχι αποκλειστικά κάποιες, και όχι όλες, πληροφορίες και εκτιμήσεις ως προς την ενδεχόμενη συμμετοχή της Τουρκίας στην υπό ίδρυση Ευρωπαϊκή Διάσκεψη. Το αποτέλεσμα ως προς αυτό το θέμα είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον.

Στην Τουρκία προτείνεται να συμμετάσχει στη Διάσκεψη – όπως και τα άλλα κράτη που δεν μετέχουν στο πρώτο κύμα διεύρυνσης της Ε.Ε. και υπό τους ίδιους όρους με αυτά. Όμως για τα άλλα κράτη αυτοί οι όροι είναι αυτονόητοι, ενώ η Τουρκία δηλώνει ότι τους βρίσκει απαράδεκτους και γι' αυτό διατυπώνει μια σειρά από απειλές ως προς την Κύπρο. Καθώς και διακηρύξεις διακοπής των σχέσεων με την Ε.Ε. που, αν τις μελετήσει κανείς, θα δει ότι κάθε άλλο παρά διακοπή εννοούν.

Και είναι εύλογο, μια και εκείνο που έγινε είναι ότι δηλώθηκε στην Τουρκία πως είναι «επιλέξιμη» ως χώρα-μέλος και ότι επομένως δεν της κλείνει κανείς την πόρτα – πράγμα που ουσιαστικά διαφέρει πολύ από την έως τώρα αντιμετώπισή της, κάτι μεταξύ ασάφειας και κοροϊδίας, συνοδευόμενης από γενικόλογες διακηρύξεις. Έτσι παρουσιάζουν τα πράγματα και πολλές ευρωπαϊκές εφημερίδες.

Βέβαια, από όλους τονίζεται ότι αυτή η επιλεξιμότητα θα οδηγήσει κάποτε και σε συγκεκριμένα βήματα προς την ένταξη της Τουρκίας, εφόσον αυτή βελτιώσει τις επιδόσεις της στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στις σχέσεις με την Κύπρο και την Ελλάδα. Για την ελληνική πλευρά, της οποίας όλα τα βασικά σημεία περιλαμβάνονται στο τελικό κείμενο, πρόκειται για σημαντική επιτυχία. Μένει να δούμε πώς θα διαχειριστούν οι «15» την απόφασή τους, η οποία ασφαλώς δεν εννοεί να αποκλείσει την Τουρκία από τις ευρωπαϊκές εξελίξεις, αλλά να την ωθήσει σε άλλου τύπου πολιτική συμπεριφορά, πράγμα καθόλου εύκολο, ούτε αυτονόητο εξάλλου.

ΤΑ ...ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ

Η εν Ελλάδι ενημέρωση δεν ασχολήθηκε και πολύ με τα λοιπά και πολύ σημαντικά ζητήματα της διεύρυνσης. Τελικά αποφασίστηκε, με κάποιες φραστικές διορθώσεις, να ακολουθηθεί η γραμμή που πρότεινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην εισήγησή της υπό τον τίτλο «Ατζέντα 2000». Να θεωρηθούν ως υποψήφιες χώρες-μέλη και οι 11 ενδιαφερόμενες, αλλά να αρχίσουν αμέσως οι διαπραγματεύσεις με την Κύπρο και πέντε άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης (Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβενία, Εσθονία), ενώ πέντε άλλες παραπέμπονται για αργότερα:

Λιθουανία, Λετονία, Ρουμανία, Βουλγαρία και Σλοβακία. Ο λόγος είναι, υποτίθεται, ότι αυτές οι τελευταίες είναι λιγότερο προετοιμασμένες από τις άλλες, ενώ ειδικά για τη Σλοβακία αναφέρεται η ανεπάρκεια του εκδημοκρατισμού της. Ας σημειώσουμε όμως ότι, τη στιγμή που μεγάλα λόγια εκφέρονται για τη σχεδόν ταύτιση της Ε.Ε. με την ευρωπαϊκή ήπειρο, άλλες ευρωπαϊκές χώρες δεν είναι καν υποψήφιες και ούτε φυσικά επιλέξιμες για τη Διάσκεψη: Αλβανία, ΦΥΡΟΜ, νέα Γιουγκοσλαβία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Αυτή η τελευταία διάκριση θα έπρεπε να μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Αφήνει απέξω και από το δεύτερο, μελλοντικό, κύμα διεύρυνσης τις περισσότερες βαλκανικές χώρες, πράγμα που σαφώς δεν είναι σύμφωνο με τα ελληνικά συμφέροντα. Δεν υποστηρίξαμε αρκετά, ούτε σε αυτή την περίπτωση ούτε στην προηγούμενη της Ρουμανίας και Βουλγαρίας, μιαν αντίληψη για μια πιο ισορροπημένη, γεωγραφικά και γεωπολιτικά, διεύρυνση της Ε.Ε. που θα επέτρεπε μεταξύ άλλων στην Ελλάδα να παίξει ένα σημαντικό ρόλο στην περιοχή, ενώ παράλληλα θα εξα-

σφάλιζε και την εδαφική συνέχεια στην Ε.Ε. Ίσως δεν θεωρήθηκε ότι μπορούσαμε να ανοίξουμε πολλά μέτωπα, τη στιγμή που είχαμε επικεντρωθεί στο ζήτημα της Τουρκίας, αλλά και στη διασφάλιση της συμπερίληψης της Κύπρου στο πρώτο κύμα διαπραγματεύσεων – και είναι εύλογο. Αλλά «εθνικά» θέματα δεν είναι μόνο αυτά που νομίζουμε ή, μάλλον, που νομίζουν κάποια ΜΜΕ και κάποιες κυρίαρχες ισοπεδωτικές απόψεις.

Ας προσθέσουμε ότι η διάκριση ανάμεσα στις πρώτες έντεκα χώρες δεν έχει μολαταύτα σοβαρό θεωρητικό υπόβαθρο. Οι διαφορές ως προς τις οικονομικές και κοινωνικές επιδόσεις δεν είναι τόσο μεγάλες ούτε πειστικές ούτε... μόνιμες, αν σκεφθούμε π.χ. το παράδειγμα της Τσεχίας, που εντελώς πρόσφατα αναδεικνύεται ως υπόδειγμα οικονομίας που έχει όλα τα δομικά χαρακτηριστικά μιας σημαντικής κρίσης. Εξάλλου, έναρξη των διαπραγματεύσεων με όλους δεν σημαίνει και σύγχρονη τελική κατάληξη, επομένως θα μπορούσε κανείς να φανταστεί τη διάκριση να γίνεται ακριβώς ως προς την τελική κατάληξη για τον καθένα, πράγμα που φαίνεται πολύ πιο λογικό. Όσο για το σημαντικό κριτήριο της δημοκρατικής ωριμότητας, που απέκλεισε π.χ. και ευλόγως τη Σλοβακία, δεν βλέπω πώς μπορεί να δικαιολογήσει την έγκριση της Εσθονίας η οποία «νομίμως» αποκλείει από το πολιτικό της σύστημα σχεδόν το μισό πληθυσμό της υπό το πρόσχημα ότι είναι ρωσικής καταγωγής, για να μην αναφερθώ στα προβλήματα της σημαντικής τσιγγάνικης μειονότητας στην Τσεχία και αλλού. Στην πραγματικότητα η επιλογή έγινε υπό το βάρος άλλων, σημαντικών αλλά σαφώς άσχετων με το ζήτημα αυτό καθ'αυτό της διεύρυνσης, προβληματισμών. Η σκέψη

όλων ήταν στο πρόβλημα του κόστους, στο πρόβλημα των θεσμών (μετά την πέμπτη διεύρυνση, και σύμφωνα με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, πρέπει να γίνει νέα Διακυβερνητική Διάσκεψη και νέα αναθεώρηση της Συνθήκης, κυρίως θεσμικού χαρακτήρα...), στο πρόβλημα των γεωπολιτικών συμφερόντων και προτιμήσεων, ακόμα και των σχετικών συμβολισμών: η Εσθονία, π.χ., είναι απαίτηση των Σκανδιναβών, ιδίως των Φινλανδών, και κλείσιμο του ματιού στις λοιπές βαλτικές χώρες ότι δεν αποκλείεται η περιοχή τους, όπως θα το ήθελε ο γειτονικός γίγας.

Η διεύρυνση πάντως οδηγεί σε μια νέα Ε.Ε., η οποία βγαίνει από τον γεωπολιτικό και πολιτιστικό της χώρο, όπως παραδοσιακά τον γνωρίζαμε και τον ορίζαμε. Αυτή η ανάλυση δεν έχει γίνει παρά μόνο επιδερμικά ή στη βάση συνοπτικών αμερικανικών «θεωριών». Θα πρέπει κάποτε να γίνει σοβαρά, ιστορικά και προοπτικά. Αλλά για την ώρα εκείνο που κυρίως εκκρεμεί είναι η θεσμική και πολιτική συγκρότηση και η οικονομική βιωσιμότητα του εγχειρήματος.

ΤΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΕΚΚΡΕΜΟΥΝ...

Θεσμικά και πολιτικά οι ευρωπαϊστές και η αριστερά πάντα υποστήριζαν ότι πριν από τη διεύρυνση πρέπει να γίνει η «εμβάθυνση» της ενότητας της Ε.Ε., σε αντίθεση με τη νεοφιλελεύθερη αντίληψη που έβλεπε τη διεύρυνση ως εργαλείο για εξασθένηση των πολιτικών θεσμών της Ε.Ε. και για μετατροπή της σε ένα ευρύ χώρο ελεύθερων συναλλαγών. Το δίλημμα είναι πια μπροστά μας, και η Συνθήκη του Άμστερνταμ δεν έκανε αρκετά βήματα για να είμαστε βέβαιοι ότι θα επικρατήσει η πρώτη άποψη, αν και η δεύτερη σαφώς δεν εκέρδισε. Είμαστε πολλοί που υποστηρίζουμε την ανάγκη μιας νέας Διακυβερνητικής και μιας νέας μεθόδου («κοινοτικής» και όχι αποκλειστικά διακρατικής) για την εμβάθυνση της πολιτικής ενοποίησης πριν από την έγκριση της πρώτης διεύρυνσης, μια θέση που στηρίζουν και κράτη-μέλη, όπως η Γαλλία, η Ιταλία και το Βέλγιο, ενώ η θέση της ελληνικής κυβέρνησης, όπως μάλιστα την ανέπτυξε προχθές ο κ. πρωθυπουργός, δεν είναι ιδιαίτερα σαφής.

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΣΙΓΟΥΡΑ...

Όσο για τα οικονομικά της διεύρυνσης, υποστηρίζεται από την Επιτροπή ότι η αύξηση του κοινοτικού ΑΕΠ και ο Προϋπολογισμός της Ε.Ε., που έχει ως όριο το 1,27% αυτού του ΑΕΠ, αρκούν για να καλυφθεί το κόστος της διεύρυνσης για τα προσεχή χρόνια,

το οποίο υπολογίζεται σε 45 δισ., ECU, χωρίς να θιγούν οι χώρες που εισπράττουν από τα διαρθρωτικά Ταμεία (ένα ποσό που θα είναι πέντε φορές υψηλότερο...). Η Ισπανία ήδη αποδεικνύει με αριθμούς ότι αυτό είναι περίπου αδύνατο και απειλεί με βέτο τη διεύρυνση. Μπορούμε δε να είμαστε βέβαιοι ότι τα νέα μέλη, μόλις σιγουρέψουν τη θέση τους, δικαίως θα απαιτήσουν μια ευνοϊκότερη μεταχείριση από την ίδια «πίτα». Αυτή είναι που πρέπει να μεγαλώσει, αλλά αυτό μας παραπέμπει σε μιαν άλλη Ευρώπη που θα προγραμματίζει με βάση στόχους και προκλήσεις και θα προσαρμόζει τον Προϋπολογισμό της στις αναγκαίες απαντήσεις που αποφασίζει να δώσει και όχι το ανάποδο, που είναι και μίζερο και παράλογο και πολιτικά αδιέξοδο.

ΚΑΙ ΟΙ ΑΔΙΟΡΑΤΕΣ(;) ΑΛΛΑ ΙΣΧΥΡΕΣ ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΟΝΕ

Τέλος, στο Λουξεμβούργο προχώρησαν οι πρακτικές αλλά πολύ σημαντικές ρυθμίσεις που αφορούν στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Όπως θα θυμούνται οι προσεκτικοί αναγνώστες, την ΟΝΕ στην ουσία θα διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, πράγμα που έχει συγκεντρώσει δίκαια την κριτική της ευρωπαϊκής αριστεράς. Μετά τις γαλλικές εκλογές, ο **Λιονέλ Ζοσπέν** είχε ζητήσει να υπάρξουν συγκεκριμένα αντίβαρα σε αυτήν τη μονόπλευρα νομισματική κατεύθυνση. Να υπάρξει δηλαδή ευρωπαϊκή πολιτική για την απασχόληση (δες άρθρο μου στο τχ. 648, σ.36) και ένα είδος «οικονομικής Κυβέρνησης» της Ε.Ε. που θα έστεκε απέναντι στην Τράπεζα. Στη δεύτερη αυτή πρόταση, που είχε ισχυρά στηρίγματα και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, βρήκε αρχικά ισχυρή αντίδραση από παντού. Τελικά η πρόταση προχώρησε και εγκρίθηκε: θα είναι το ΕΥΡΩ-Χ, ένα άτυπο μεν αλλά καθόλου μα καθόλου ασήμαντο Συμβούλιο των Υπουργών Οικονομίας των χωρών που θα μετέχουν στο κοινό νόμισμα (ευρώ) εκείνο που θα παίζει αυτόν τον εξισορροπητικό (και συντονιστικό των οικονομικών πολιτικών) ρόλο. Και να που στο Λουξεμβούργο υπήρξαν αντιδράσεις από τις χώρες που δεν θέλουν ή δεν μπορούν να είναι μέσα στην ΟΝΕ από την αρχή, ανάμεσά τους η Μ. Βρετανία και η Ελλάδα... Η πρώτη ανακαλύπτει ότι δεν μπορεί να είναι και εναντίον του ευρώ και μέλος του οργάνου που θα διαχειρίζεται την πολιτική της ΟΝΕ. Η δεύτερη αντιδρά ευλόγως, γιατί σαφώς θα ήθελε να είναι από την αρχή στην ΟΝΕ, αλλά δεν μπορεί, ενώ φοβάται ότι αν

μείνει έξω από το ΕΥΡΩ-Χ μπορεί αυτό να την οδηγήσει μονίμως σε μια δεύτερη και υποδεέστερη θέση στην Ε.Ε. Δεν είναι παράλογο, και το ίδιο φοβούνται και άλλοι, όπως, π.χ., οι Ιταλοί που αγωνίζονται με νύχια και με δόντια για να είναι στην ΟΝΕ από την αρχή, αλλά που ανησυχούν μήπως την τελευταία στιγμή κάποιος τους «ρίξουν». Το ζήτημα αυτό αποτελεί και το κύριο αντικείμενο συζητήσεων και αναζητήσεων στην Ιταλία αυτές τις μέρες. Δυστυχώς, δεν καταφέρνει να γίνει κυρίαρχο στην Ελλάδα, αν και θα έπρεπε, μια και έξω από την ΟΝΕ και το ΕΥΡΩ-Χ βρίσκεσαι και έξω από τις σημαντικότερες και στρατηγικού χαρακτήρα συζητήσεις και αποφάσεις, δηλαδή βρίσκεσαι εντός και εκτός και επί τα αυτά ως προς την ίδια την Ε.Ε., που θεωρούσες σίγουρη και δεδομένη κατάκτηση. Δεν είναι προφανές ότι η απουσία από αυτά τα όργανα για λίγο διάστημα οδηγεί σε δεύτερη θέση και αποκλεισμό, ακριβώς επειδή δεν πρόκειται μόνο για μια χώρα, αλλά για περισσότερες και ορισμένες... αναπόφευκτες στη μελλοντική πορεία της Ευρώπης. Ωστόσο, η ανησυχία δικαιολογείται. Είμαι δε βέβαιος ότι εκείνοι που πρώτοι θα εξεγερθούν, αν κατά κακή τύχη η χώρα μας οδηγείτο εκτός ΟΝΕ και μετά το 2001, είναι εκείνοι που σήμερα δηλώνουν με περισσή ανεμελιά ότι στο κάτω-κάτω δεν είναι και απαραίτητο να κυνηγήσουμε την έγκαιρη συμμετοχή μας, όπως π.χ. ο κ. **Έμπερτ**, αλλά και άλλοι που για άλλους λόγους αντιτάχθηκαν ιδεολογικά και πολιτικά σε ιδέες και προτάσεις που εγκαίρως προωθούσαν το στόχο τού να είναι η Ελλάδα στον «σκληρό πυρήνα» της ΟΝΕ από την αρχή ως πραγματικά εθνικό στόχο, και τέτοιες στάσεις υιοθετήθηκαν σε όλους τους πολιτικούς χώρους – και στην ανανεωτική αριστερά...

Είναι πάντως στενόχωρο και άχαρο να βρίσκεσαι στη θέση να προσπαθείς να περιορίσεις μια καινοτομία όπως το ΕΥΡΩ-Χ, που ασφαλώς είναι ένα πολύ θετικό βήμα προς την εξισορρόπηση της ευρωπαϊκής οικοδόμησης και που θεωρητικά είναι τέκνο της μεταρρυθμιστικής ευρωπαϊκής αριστεράς, και ο λόγος να είναι η αδυναμία σου να ακολουθήσεις τις εξελίξεις. Δεν θα είναι το μόνο παράδοξο της ευρωπαϊκής πορείας που θα ταλανίσει στο άμεσο μέλλον και κυβερνήσεις και πολιτικές δυνάμεις που θεωρητικά ζητούσαν αλλαγές σαν κι αυτές που δρομολογούνται και που όμως οδηγούνται να ζητούν στην ουσία το στάτους κβο, γιατί δεν προλαβαίνουν να συμμορφωθούν με αυτά που πρότειναν ή υιοθετούσαν λίγο πριν...

Η επιστροφή της Τεχεράνης

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Η Διάσκεψη των ισλαμικών χωρών, που φιλοξενήθηκε αυτή τη φορά στην Τεχεράνη από τις 9-11 του μήνα, επιβεβαίωσε αυτό που είχε διαφανεί τον τελευταίο καιρό, ότι, δηλαδή, άρχισε η αντίστροφη μέτρηση για την προσέγγιση του Ιράν με τις ΗΠΑ. Ακολούθησαν τα ανοίγματα του ιρανού προέδρου Χαταμί για «εποικοδομητικό διάλογο με τους Αμερικανούς» και η θετική αντίδραση Κλίντον. Ο απομονωτισμός του Ιράν φαίνεται ότι φτάνει στο τέλος του, αν και η διαδικασία δεν θα είναι εύκολη.

Από τις 9-11 Δεκεμβρίου η Τεχεράνη έβαλε τα καλά της για να φιλοξενήσει τη Διάσκεψη των ισλαμικών χωρών. Το γεγονός απέκτησε ιδιαίτερη σημασία, δεδομένου ότι επρόκειτο για τη σημαντικότερη διοργάνωση που αναλάμβανε η Τεχεράνη από την εποχή της ισλαμικής επανάστασης, που σηματοδότησε και την αρχή του διεθνούς απομονωτισμού της. Η παρουσία τριών βασιλιάδων και 27 προέδρων ισλαμικών χωρών προσέδωσε ιδιαίτερη αίγλη στη Διάσκεψη και αποτέλεσε ένα ηχηρό μήνυμα για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η Ουάσινγκτον, παρά τις επίμονες προσπάθειές της, δεν κατόρθωσε να ενώσει τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής στην Οικονομική Διάσκεψη, που είχε γίνει υπό την αιγίδα της στο Κατάρ, λίγες μέρες νωρίτερα. Από τη Διάσκεψη εκείνη απείχαν η Αίγυπτος, η Σαουδική Αραβία, παραδοσιακοί σύμμαχοι των ΗΠΑ στην περιοχή, αλλά και άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής σε ένδειξη διαμαρτυρίας για το αδιέξοδο στον ειρηνευτικό διάλογο Ισραηλινών-Παλαιστινίων.

«Οι ΗΠΑ προφανώς δεν είναι ευχαριστημένες. Είναι ένα πραγματικό χαστούκι στο πρόσωπό μας ότι οι Άραβες σύμμαχοί μας δεν στηρίζουν την πολιτική απομόνωση του Ιράν», υποστηρίζει ο **Φίλιπ Γκόρντον**, εξέχων στέλεχος του Διεθνούς Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών. Είναι γεγονός ότι μετά την εκλογή του μετριοπαθούς **Μοχαμάντ Χαταμί** στην προεδρία του Ιράν, η Τεχεράνη έχει αρχίσει να αποκα-

θιστά σταδιακά τις σχέσεις της με τις μοναρχίες του Κόλπου. Ακόμα και αμερικανοί πολιτικοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι οι ΗΠΑ πρέπει να επανεξετάσουν τις σχέσεις τους με το Ιράν. Το ίδιο, βέβαια, ισχύει και για το Ιράκ, όπως φάνηκε από την πρόσφατη κρίση και την αποτυχία της κυβέρνησης **Κλίντον** να «αναστήσει» τη συμμαχία του 1991, που οδήγησε στην «Καταιγίδα της Ερήμου» εναντίον της Βαγδάτης.

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΗΠΑ

Λίγες μέρες μετά τη Διάσκεψη των ισλαμικών χωρών, ο πρόεδρος Χαταμί προέτεινε χείρα φιλίας στην Ουάσινγκτον, ζητώντας «έναν εποικοδομητικό διάλογο με τους Αμερικανούς». Ο πρόεδρος Κλίντον, με τη σειρά του, καλοδέχτηκε τις δηλώσεις του ιρανού ηγέτη και τάχθηκε υπέρ του διαλόγου, αν και επανέλαβε τις γνωστές επιφυλάξεις των ΗΠΑ που έχουν να κάνουν με τα «θανάσιμα αμαρτήματα του Ιράν», την υπόθαλψη της τρομοκρατίας, την υπονόμευση του ειρηνευτικού διαλόγου στη Μέση Ανατολή και τη συσσώρευση όπλων μαζικής καταστροφής. Η πορεία προς την προσέγγιση δεν θα είναι εύκολη, προς μεγάλη απογοήτευση των αμερικανικών πετρελαϊκών εταιρειών που χάνουν πολύτιμο χρόνο στην εκμετάλλευση των κοιτασμάτων της τρίτης στον κόσμο πετρελαιοπαραγωγού χώρας.

Πολλοί παράγοντες θα καθορίσουν τις εξελίξεις. Το πρώτο είναι ότι οι ΗΠΑ επιδιώκουν ο συμβιβασμός να γίνει με τους δικούς τους όρους για να διαφυλάξουν το

ήδη τρωθέν γόητρό τους στην περιοχή. Το αδιέξοδο στις διαβουλεύσεις Ισραηλινών και Παλαιστινίων οπωσδήποτε παίζει καθοριστικό ρόλο. Η αδιαλλαξία του Ισραήλ δεν μπορεί να επιτρέψει την εξομάλυνση των σχέσεων του Ιράν με το εβραϊκό κράτος, αλλά ούτε και με τις ΗΠΑ, όσο δεν ασκούν μεγαλύτερες πιέσεις στον κ. **Νετανιάχου** για να προχωρήσει σε εδαφικές παραχωρήσεις.

Από την άλλη πλευρά, θετικός είναι ο ρόλος των ευρωπαϊκών χωρών και της Ρωσίας, που εκ των πραγμάτων μπορούν να επιδείξουν μεγαλύτερη ευελιξία. Ήδη έχουν δώσει το πράσινο φως στις πετρελαϊκές τους εταιρείες να επενδύσουν εκατομμύρια δολάρια στον ιρανικό μαύρο χρυσό. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της γαλλικής **TOTAL** που απείλησε προς στιγμήν με εμπορικό πόλεμο ΗΠΑ-Ευρώπης. Η Ουάσινγκτον όμως δεν είχε πολλά περιθώρια και δεν προχώρησε στην επιβολή εμπορικών κυρώσεων κατ'εφαρμογήν του αμερικανικού νόμου που απαγορεύει τις επενδύσεις στο Ιράν. Οι Ευρωπαίοι δεν συνάδουν πλέον με την αντι-ιρανική ρητορεία και «αρνούνται να δουν το Ιράν ως μέλος μιας διεθνούς ισλαμικής συνωμοσίας», όπως υποστηρίζει ο **Μίκαελ Στρούμερ**, σύμβουλος του γερμανού καγκελαρίου **Κολ**. Ο κ. Στρούμερ υποστηρίζει ότι για να μην φτάσουμε σε μια ανοιχτή κόντρα Δύσης-Δύσης θα πρέπει «να υιοθετηθεί απέναντι στο Ιράν μια προσέγγιση με αποχρώσεις, ανάλογη με αυτή που επιστρατεύτηκε για την πρώην Σοβιετική Ένωση».

Μετά το Κυότο

Είναι μικρότεροι οι κίνδυνοι για τον πλανήτη;

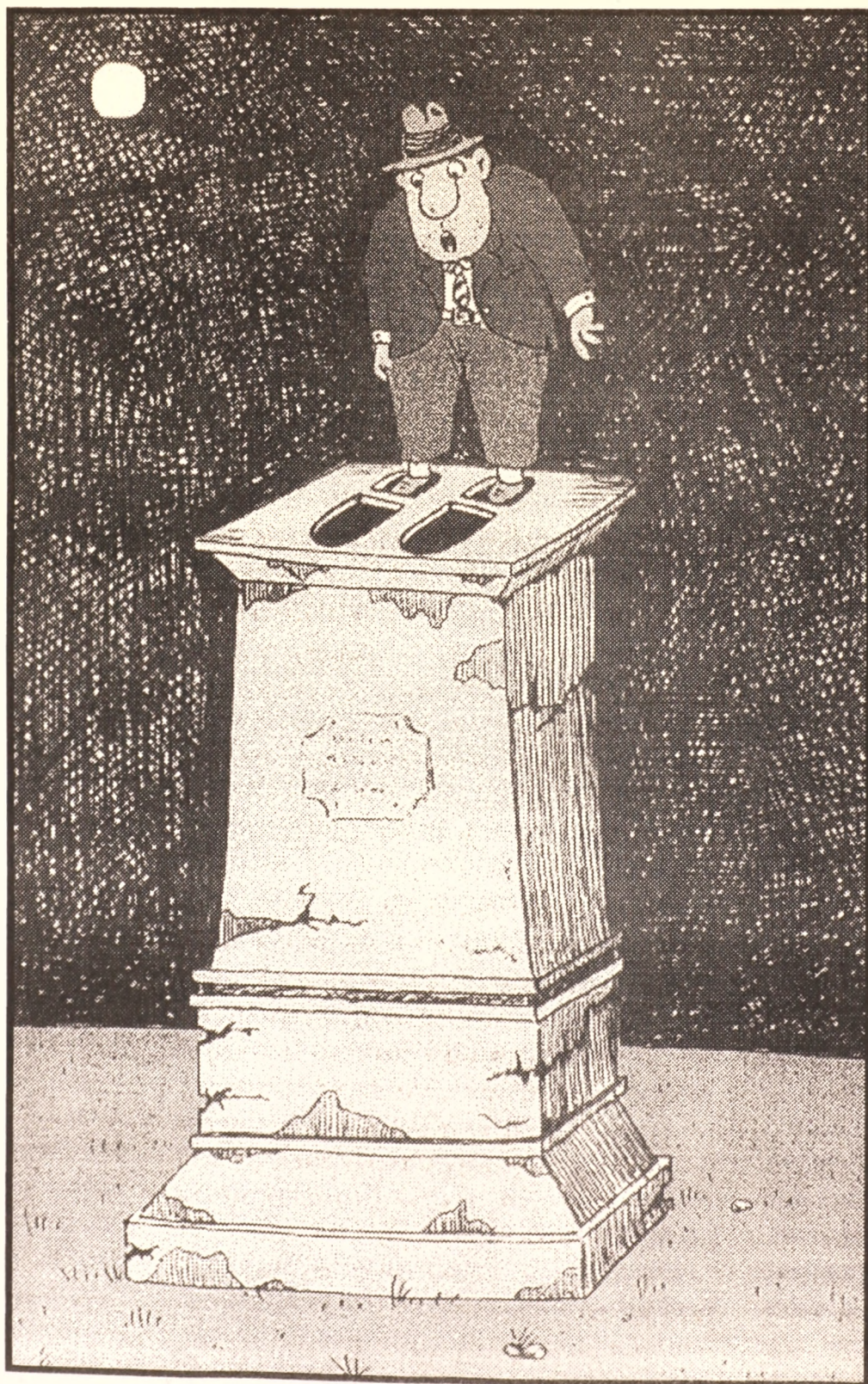
του Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου

Το φαινόμενο του θερμοκηπίου, δηλαδή η αύξηση της θερμοκρασίας της γήινης ατμόσφαιρας, αποτελεί μια από τις «ολικές ρυπάνσεις» σε πλανητική κλίμακα και προκαλείται από σημερινές εκπομπές ορισμένων αερίων, τα οποία είναι αποτέλεσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

Οπως γράφει και ο γάλλος μαθηματικός και οικολόγος Πιέρ Σαμουέλ στο παιδαγωγικό κι εκλαϊκευτικό βιβλίο του *Το φαινόμενο του Θερμοκηπίου* (Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα, 1992), «πολύπλοκοι υπολογισμοί, στη βάση ποικίλων παρατηρήσεων (τρύπα του όζοντος στην Ανταρκτική, αύξηση της περιεκτικότητας του αέρα σε διοξείδιο του άνθρακα, μεθάνιο και χλωροφθοράνθρακες, στοιχεία για τις κλιματικές συνθήκες του παρελθόντος) δίνουν μια εικόνα της μελλοντικής εξέλιξης αυτών των φαινομένων. Απτές αποδείξεις -του είδους, πόση είναι η περιεκτικότητα του νερού που πίνουμε σε νιτρικά άλατα- υπάρχουν ελάχιστες και πρέπει να εμπιστευόμαστε τα μαθηματικά μοντέλα με όλη την αβεβαιότητα που τα συνοδεύει».

ΑΝΕΠΑΡΚΕΣ ΤΟ ΤΕΛΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

Παρόλο που το φαινόμενο του θερμοκηπίου ήταν ένα από τα θέματα που τέθηκαν στη Συνδιάσκεψη του Ρίο πριν από πέντε χρόνια, χωρίς όμως ν' αναληφθούν συγκεκριμένες δεσμεύσεις, η πρώτη Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για τις κλιματικές αλλαγές και το φαινόμενο του θερμοκηπίου πραγματοποιήθη-

κε κατά την περίοδο 1-10 Δεκεμβρίου 1997 στο Κυότο της Ιαπωνίας. Δόθηκαν σκληρές μάχες ανάμεσα στις αντιπροσωπείες των Ηνωμένων Πολιτειών, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ιαπωνίας και των χωρών του Τρίτου Κόσμου, και η τελική απόφαση, που αποτελεί προϊόν συμβιβασμών, είναι δραματικά κατώτερη απ' αυτήν που απαιτούν οι περιστάσεις: μείωση της εκπομπής τοξικών αερίων κατά 5,2% για τις βιομηχανικές χώρες, των οποίων οι εκπομπές τοξικών αερίων αποτελούν τα δύο τρίτα του συνόλου των εκπομπών. Η απόφαση αυτή δεν ανατρέπει την παρούσα τάση συγκέντρωσης τοξικών αερίων, που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου, αλλά απλά την επιβραδύνει. Σύμφωνα με τη Διακυβερνητική Ομάδα Εμπειρογνομόνων για την εξέλιξη του κλίματος, που έχουν συστήσει τα Ηνωμένα Έθνη, οι εκπομπές αυτών των αερίων έπρεπε να πέσουν το λιγότερο κατά το 30% του σημερινού επιπέδου, δηλαδή να μειωθούν κατά 70%, ώστε να σταθεροποιηθούν στο διπλάσιο του σημερινού επιπέδου, πράγμα που θεωρείται όριο ασφαλείας. Με τον σημερινό ρυθμό, το όριο αυτό θα πραγματοποιηθεί πριν

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

από το 2030. Με τα μέτρα που αποφασίστηκαν στο Κυότο θα σπρωχτεί λίγο μακρύτερα αυτό το όριο και τίποτα περισσότερο! Η μόνη θετική διάσταση της Συνδιάσκεψης του Κυότο είναι ότι για πρώτη φορά η διεθνής κοινότητα εισήγαγε μια διαδικασία περιορισμού της κατανάλωσης ενέργειας σε πλανητική κλίμακα.

ΟΙ ΗΠΑ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ "ΑΔΕΙΩΝ ΡΥΠΑΝΣΗΣ"

Θα πρέπει να τονισθεί ότι κι αυτό το ανεπαρκές και περιορισμένο αποτέλεσμα στο Κυότο επιτεύχθηκε χάρη στην επιμονή και την ενότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που είχε προτείνει μια μείωση 15%, απέναντι στις ΗΠΑ, οι οποίες πρότειναν αρχικά σταθεροποίηση στο επίπεδο του 1990 και καμία μείωση. Ποτέ άλλοτε δεν είχε δειχτεί τόσο καθαρά η διάσταση ανάμεσα σε ορισμένα βιομηχανικά συμφέροντα κι ένα ενεργειακά σπάταλο πρότυπο κατανάλωσης, από τη μια μεριά, και την προστασία του πλανήτη, από την άλλη. Η αμερικανική στάση δεν μεταβλήθηκε αισθητά ούτε μετά την άφιξη στο Κυότο του «οικολόγου» αντιπροέδρου **Αλ Γκορ**, που είχε δημοσιεύσει παλαιότερα, όταν έπρεπε να συγκεντρωθούν ψήφοι για τον **Κλίντον**, ένα πολύ ενδιαφέρον οικολογικό βιβλίο. Οι ΗΠΑ όχι μόνον αρνήθηκαν μέχρι σήμερα την επιβολή κάθε ενεργειακού φόρου, για να μην ακριβύνει η βενζίνη για τ' αυτοκίνητα αλλά, μετά τη Συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992, σιώπησαν όσον αφορά τους περιορισμούς στις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, ενώ εκπέμπουν ήδη το ήμισυ του ανθρακικού οξέος των βιομηχανικών χωρών. Ενώ οι άλλες βιομηχανικές χώρες έκαναν διάφορες προσπάθειες για να σταθεροποιήσουν τις εκπομπές τους στο επίπεδο του 1990, οι ΗΠΑ συνέχισαν απερίσπαστες τις βιομηχανικές τους δραστηριότητες, ενώ η αμερικανική κοινή γνώμη, κάτω και από την πίεση των βιομηχανικών συγκροτημάτων, δεν είναι διατεθειμένη να δεχθεί νομοθετικούς περιορισμούς ως προς την κατανάλωση ενέργειας ή περιβαλλοντικούς φόρους. Γι' αυτό, κατά πολλούς, το μόνο πράγμα που θα μπορούσαν ν' αποδεχτούν με δημοκρατικά μέσα οι αμερικανοί πολίτες είναι η δημιουργία μιας παγκόσμιας αγοράς δικαιωμάτων ρύπανσης, πράγμα που η αμερικανική αντιπροσωπεία έφερε προς συζήτηση στη Συνδιάσκεψη του Κυότο, αλλά παραπέμφθηκε για

περαιτέρω συζήτηση και λήψη αποφάσεων στην προσεχή Συνδιάσκεψη στο Μπουένος Άιρες τον Νοέμβριο του 1998. Αλλά περί τίνος πρόκειται;

Η ιδέα για τις «άδειες ρύπανσης», όπως την προτείνουν οι ΗΠΑ, είναι η εξής: κάθε βιομηχανική χώρα θα είχε ορισμένα δικαιώματα εκπομπής ρύπων για την περίοδο 2000-2010, και οι χώρες που θα κατάφεραν να κάνουν οικονομία στην εκπομπή ρύπων θα είχαν το δικαίωμα να πουλήσουν την άδειά τους, που δεν χρησιμοποίησαν, σε χώρες που ξεπέρασαν την ποσόσυσή τους. Έξω από μερικά σποραδικά δικαιώματα αλιείας, που ανταλλάχθηκαν μέχρι σήμερα, ζητήθηκε, για πρώτη φορά στο Κυότο, να δημιουργηθεί μια παγκόσμια αγορά δικαιωμάτων ρύπανσης, με τη δυνατότητα κάθε χώρας να πουλάει σε πλειστηριασμό τα δικαιώματα για ρύπανση ή να τα διανέμει δωρεάν, να επιτρέπει ή όχι στις επιχειρήσεις να πουλάνε ή να αγοράζουν τέτοια δικαιώματα στο εξωτερικό. Επίσης, τίποτα στο σύστημα αυτό που προτείνεται (και που ο αυστραλός καθηγητής Ρόμπερτ Γκούντιν αποκάλυψε με χιούμορ «περιβαλλοντικά συγχωροχάρτια», παρομοιάζοντάς τα με τα συγχωροχάρτια της Καθολικής Εκκλησίας κατά τον Μεσαίωνα) δεν μπορεί να εμποδίσει τις ΗΠΑ να εξακολουθήσουν να ρυπαίνουν, εξαγοράζοντας το δικαίωμα για ρύπανση από άλλες χώρες, όπως θα τους το επέτρεπε η οικονομική τους δύναμη. Θα είναι απαραίτητο να προστεθεί μια ρήτρα «ελάχιστης εθνικής προσπάθειας», ώστε να αποφευχθεί μια ιμπεριαλιστική συμπεριφορά του τύπου «πληρώνω και γι' αυτό δεν κάνω τίποτα».

Όπως έγραψε και η *Μοντ* στο κύριο άρθρο της στις 12/12/97 «Το Κυότο υποχρεώνει τις κοινωνίες μας να μην βασίζονται στο εξής την ανάπτυξή τους στην αρχή ενός ατέλειωτου αγώνα δρόμου στην κατανάλωση ενέργειας. Το περισσότερο πρέπει να δώσει τη θέση του στο καλύτερο: εξοικονόμηση, αριστοποίηση, εξορθολογισμός, εκσυγχρονισμός, αντί να σπαταλάμε και να εξαντλούμε, να στρατευθούν στο δρόμο της αειφορίας, αντί να συμπεριφερόμαστε ως να μην υπήρχε κανένα όριο, ως να μην είχαν ο αέρας, το νερό, το έδαφος, αυτά τα απαραίτητα στοιχεία για την επιβίωση του είδους μας, τη δική τους ισορροπία, που καλείται η ανθρωπότητα να διαχειριστεί ως συνετός οικογενειάρχης».

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Αρχαία Ελληνική
Γραμματεία - Μελέτες

MORTIMER J. ADLER

Καθηγητής της φιλοσοφίας

Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

MORTIMER J. ADLER

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ
ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

Δυσκόλως στυγμιμας
σε απλοποιημένη μορφή

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Π. ΚΟΤΖΙΑ-ΠΑΝΤΕΛΗ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:

Π. ΚΟΤΖΙΑ-ΠΑΝΤΕΛΗ

Καθηγήτρια του Α.Π.Θ.

Με 240 σελίδες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό

Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 36.27.318

ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΓΥΡΟΣ ΘΑ ΑΝΑΔΕΙΞΕΙ ΠΡΟΕΔΡΟ ΣΤΗ ΣΕΡΒΙΑ

Η πολιτική αβεβαιότητα στη Σερβία παρατείνεται μέχρι τις 21 Δεκεμβρίου, οπότε θα διεξαχθεί ο δεύτερος γύρος των προεδρικών εκλογών. Στον πρώτο γύρο, που διεξήχθη στις 7 του μήνα, ο **Μίλαν Μιλουτινόβιτς**, άνθρωπος του προέδρου της Γιουγκοσλαβίας **Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς** κατάφερε να κερδίσει σαφές προβάδισμα έναντι του υπερεθνικιστή **Βόγισλαβ Σέσελι**. Η προσέλευση των ψηφοφόρων ήταν και αυτή τη φορά μικρή, ενδεικτική της αδιαφορίας του σερβικού λαού για τις πολιτικές εξελίξεις. Το ζητούμενο στον δεύτερο γύρο είναι ποιον από τους δύο υποψηφίους θα στηρίξουν οι ψηφοφόροι που στον πρώτο γύρο στηρίξαν τον **Βονκ Ντράσκοβιτς**. Όλα τα ενδεχόμενα παραμένουν ανοιχτά και το μόνο βέβαιο ότι ο πρόεδρος Μιλόσεβιτς δεν θα διστάσει να κάνει ό,τι περνάει από το χέρι του -πιθανόν ακόμα και να ακυρώσει τα αποτελέσματα των εκλογών, αν δεν είναι το επιθυμητό- προκειμένου να ευνοήσει τον έμπιστό του Μιλουτινόβιτς. Όσο για τις εκλογές στη Σερβική Δημοκρατία, οι κάλπες δεν ανέδειξαν κανέναν νικητή αφού και οι σκληροπυρηνικοί του Πάλε, που συσπειρώνονται περί τον **Ρόντοβαν Καρατζιτς**, δεν κατάφεραν να κερδίσουν απόλυτη πλειοψηφία στο κοινοβούλιο και θα πρέπει τώρα να συνεργαστούν με το σοσιαλιστικό κόμμα, μας και αποκλεί-

εται το ενδεχόμενο συνεργασίας με το νεοσταθέν κόμμα της προέδρου **Μπιλιάνας Πλάβσιτς**, που χαίρει της αμέριστης υποστήριξης της Δύσης.

ΣΤΟ ΕΔΩΛΙΟ Ο ΚΑΡΛΟΣ, ΤΟ «ΤΣΑΚΑΛΙ»

Την προηγούμενη Παρασκευή άρχισε σε δικαστήριο του Παρισιού η δίκη του τρομοκράτη **Κάρλος**. Κατηγορείται για τη δολοφονία δύο γάλλων πρακτόρων και ενός λιβανέζου πληροφοριοδότη. Πριν από πέντε χρόνια καταδικάστηκε ερήμην σε ισόβια κάθειρξη. Ο **Ίλιτς Ραμίρεζ Σάντσες**, όπως είναι το πραγματικό του όνομα, εμφανίστηκε ψυχραιμότατος στη δίκη και την πρώτη ημέρα αυτοσυστήθηκε στους δικαστές και τους ενόρκους ως «επαγγελματίας τρομοκράτης». Η κατάρρευση των πρώην ανατολικών καθεστώτων και η ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή κάνουν την υπόθεση **Κάρλος** να φαντάζει παράταιρη. Τα δημοσιεύματα των εφημερίδων είναι αφιερωμένα σε σχόλια για τη ζωή του, κάνοντας συγκρίσεις ανάμεσα στην εποχή που οι κυβερνήσεις των αραβικών χωρών του έστρωναν κόκκινα χαλιά και στο σήμερα που ο **Κάρλος** ζει στη μοναξιά της φυλακής, χωρίς τα αγαπημένα του πούρα και κυρίως μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας. Πιο πολύ όμως φαίνεται «να πουλάει» το βιβλίο δύο γάλλων δημοσιογράφων για τον **Κάρλος** το «τσακάλι» με τίτλο: «**Κάρλος, ο μυστικός φάκελος**». Στο βι-

βλίο περιλαμβάνονται πολλές λεπτομέρειες για τη σύλληψή του. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι ο **Κάρλος** εντοπίστηκε στο Σουδάν με τη βοήθεια αμερικανικού δορυφόρου που τον παρακολουθούσε μέρα και νύχτα. Ο **Κάρλος** απήχθη από το νοσοκομείο όπου νοσηλευόταν, μεταφέρθηκε σε κυβερνητικό κτίριο και από εκεί με αεροπλάνο στο Παρίσι.

ΕΠΟΧΗ ΜΑΝΤΕΛΑ, ΤΕΛΟΣ

Ο νοτιοαφρικανός πρόεδρος **Νέλσον Μαντέλα**, ο χαρισματικός ηγέτης του Εθνικού Αφρικανικού Κονγκρέσσου, ο άνθρωπος που ενέπνευσε τον αγώνα κατά του Απαρτχάιντ και οδήγησε τη χώρα στις πρώτες δημοκρατικές εκλογές του '94, που τον έφεραν και στην εξουσία, δρομολογεί σιγά-σιγά την απομάκρυνσή του από τον ενεργό πολιτικό βίο και προλείπει το έδαφος

για τη μετά-Μαντέλα εποχή. Στην 50ή Διάσκεψη του Εθνικού Αφρικανικού Κονγκρέσσου, που άρχισε στις 16 του μήνα, ο πρόεδρος **Μαντέλα** υπέβαλε την παραίτησή του από την ηγεσία του κόμματός του. Ο διάδοχος του **Μαντέλα**, ήταν και ο μοναδικός υποψήφιος για το αξίωμα, είναι ο **Τάμπο Μπέκι**. Ο 55χρονος **Μπέκι** ήταν μέλος του κομμουνιστικού κόμματος, και κατά γενική ομολογία δεν διαθέτει τα χαρίσματα του **Νέλσον Μαντέλα** που τον έκαναν έναν δημοφιλή ηγέτη. Δυστυχώς, το όνομά του φέρεται αναμειγμένο σε διάφορα οικονομικά σκάνδαλα, αν και αυτό που σκανδαλίζει περισσότερο τα στελέχη του κόμματος είναι ότι ο **Μπέκι** είναι ένθερμος υποστηρικτής «θατσερικών» επιλογών στην οικονομία που πολλοί τη χαρακτηρίζουν ξεπούλημα στα μεγάλα συμφέροντα.

Οι αγρότες στην Ιταλία είναι ανυποχώρητοι, Δυναμικές κινητοποιήσεις έχουν εξαπλωθεί σε όλη την χώρα με συνθήματα κατά του προέδρου **Σκάλφαρο**. Οι διαμαρτυρίες στρέφονται κυρίως κατά της ποσόστωσης για το γάλα που αποφάσισε η Ε.Ε. Παράλληλα απαιτούν την άμεση επιστροφή των προστίμων που έχουν πληρώσει.

Από τον Τρότσκυ στον Γκέντελ

Πολιτική, λογική και έρωτας

ΑΝΙΤΑ ΜΠΕΡΝΤΜΑΝ ΦΕΦΕΡΜΑΝ

Η ζωή του Ζαν βαν Χάιγκενουρτ

Σωματοφύλακα και γραμματέα του Τρότσκυ
Ιστορικού της μαθηματικής λογικής

Προλεγόμενα: Σάββας Μιχαήλ,
Γιάννης Μοσχοβάκης

Ο Ζαν βαν Χάιγκενουρτ σε ηλικία είκοσι ετών, εγκαταλείπει την επιστημονική καριέρα που ανοιγόταν μπροστά του για να ενώσει τις δυνάμεις του με τον Λέοντα Τρότσκυ εξόριστο τότε στη Πρίγκιπο. Έγινε γραμματέας και σωματοφύλακός του, ακολουθώντας κάθε βήμα και κάθε σκέψη του σε όλες τις περιπλανήσεις έγινε μάρτυρας και συνένοχος στη σκηνή της παγκόσμιας πολιτικής του '30. Μετά τη δολοφονία του Τρότσκυ, παρέμεινε στις τάξεις των τροτσκιστών και συνέχισε τον πολιτικό του ακτιβισμό. Το 1948 όμως, απομακρύνεται από την πολιτική για να επιστρέψει σε ένα άλλο πεδίο, εκείνο της μαθηματικής λογικής και της ιστορίας της. Δίδαξε σε διάφορα πανεπιστήμια, ενώ ταυτόχρονα ήταν

υπεύθυνος των αρχείων του Τρότσκυ στο Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ. Μετά από πολλές θυελλώδεις σχέσεις και τέσσερις γάμους βρίσκει το θάνατο στην πόλη του Μεξικού από το χέρι της τελευταίας του συζύγου που αμέσως μετά αυτοκτονεί. Το βιβλίο της Ανίτα Μπέρνταμαν Φέφερμαν είναι μια συναρπαστική αφήγηση, με ρυθμό, σασπένς και πολύ ζωντανά και άρτια σκιαγραφημένα πρόσωπα. Η πρώτη ολοκληρωμένη βιογραφία -πολιτικό θρίλερ- αυτής της αινιγματικής όσο και σαγηνευτικής φυσιογνωμίας.

Εκδόσεις
ΕΚΚΡΕΜΕΣ

ΔΙΔΑΛΟΥΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΥΠΟΥ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Με αφορμή τις απόψεις του Βασ. Καπετανγιάννη για τα γραφεία Τύπου του εξωτερικού, όπως δημοσιεύθηκαν στο προηγούμενο τεύχος, οι προβληματισμοί που ακολουθούν:

Αγαπητό Αντί,

Διάβασα το εκτενές κείμενο του συναδέλφου κ. Καπετανγιάννη με τίτλο: «Το δέντρο... και το δάσος». Ο κ. Καπετανγιάννης τοποθετείται στα θέματα που αφορούν τα ΓΤΕ (Γραφεία Τύπου Εξωτερικού) κάνοντας και μερικές εκτιμήσεις που αναφέρονται στο παρελθόν, οι οποίες δείχνουν να είναι αρνητικές για τους... αδύναμους κομματικά, όπως για παράδειγμα ο Σωτήρης Κωστόπουλος, και θετικές για νυν υπουργό όπως ο Κώστας Λαλιώτης!

Ο κ. Καπετανγιάννης, που έχει τεράστια πείρα από πρόσωπα και πράγματα αφού επί σειρά ετών και με διαφορετικές κυβερνήσεις τοποθετείται σε γραφεία Τύπου εξωτερικού, εμφανίζεται σήμερα «υπερασπιστής» του εκσυγχρονιστικού ΠΑΣΟΚ. Κανονικά, η υπεράσπιση «θα έπρεπε να γίνει από τους καθ' ύλην αρμόδιους γενικούς και ειδικούς γραμματείς, οι οποίοι όμως συνεχίζουν να τηρούν σιωπή για δημοσιεύματα που αφορούν το ίδιο τους το έργο, είτε για να απαντήσουν είτε για να καθησυχάσουν τους υπαλλήλους.

Για παράδειγμα, τα 10 σημεία στα οποία βασίζεται κ. Κ. τον εκσυγχρονισμό τρόπο λειτουργίας των γραφείων Τύπου εξωτερικού θα έπρεπε να αναλυθούν από τους καθ' ύλην αρμόδιους. Αλλά, βέβαια, αφού ο κ. Κ. από την πείρα του μας τα παρουσιάζει σαν μια πραγματικότητα, δεν έχουμε παρά να ενημερωθούμε.

Δυστυχώς, όμως, σε κανένα σημείο δεν διακρίνεται εκ των εσωυπηρεσιακών πραγμάτων των λόγων του το αληθές. Για ποια επαγγελματική επάρκεια γίνεται λόγος άραγε; Συμφωνούμε ότι από καιρό δεν διακρίνονται σαφείς κομματικές αποκλίσεις στις κρίσεις των προσώπων που τοπο-

θεούνται σε γραφεία Τύπου εξωτερικού. Μήπως η επαγγελματική επάρκεια έχει σχέση με την επάρκεια των αποφοίτων της Σχολής Δημόσιας Διοίκησης οι οποίοι σκανδαλωδώς προωθούνται εις βάρος των παλαιών υπαλλήλων του κλάδου ΠΕ2 του υπουργείου που έχουν σχετικά προσόντα;

Αλλά μήπως ο κ. Νικολάου δεν ήταν που δήλωνε στο *Βήμα* πως σχεδίαζε να ενδυναμώσει τη δράση των γραφείων Τύπου εξωτερικού στέλνοντας άτομα κατάλληλα γι' αυτό, τα οποία θα έπαιρνε εκτός υπηρεσίας; Διαφημιστές κ.λπ.; Ακολούθησε σάλος κι αναγκάστηκε να διαψεύσει την πληροφορία, με αποτέλεσμα να κάνει κάτι παρόμοιο στέλνοντας –το τελευταίο διάστημα, κυρίως– αποφοίτους της Δημόσιας Διοίκησης. Αυτός είναι ο εκσυγχρονισμός, ο αποκλεισμός υπαλλήλων με προσόντα και πείρα;

Δυστυχώς, ο εκσυγχρονιστικός τρόπος λειτουργίας των γραφείων Τύπου εξωτερικού έτσι όπως αναλύεται στα δέκα σημεία αποτελεί απλά μια μαγική εικόνα χωρίς εικόνα. Έτσι συμβαίνει να μαθαίνουμε από τον Τύπο το ίδιο το διοικητικό σκέπτεσθαι του υπουργείου στο οποίο εργαζόμαστε. Διαβάζουμε λοιπόν στα 10 αυτά σημεία για την αρχή της ανακύκλωσης, για κοινωνική στρατηγική, επιμορφώσεις που ουδέποτε είδαμε κι άδικα πίσω από τα θεωρήματα ψάχνουμε την ουσία που είναι ακριβώς η εικόνα της χώρας μας στο εξωτερικό, η προβολή της, η υπεράσπιση των δικαίων μας, σχετικές εκδόσεις, κ.λπ.

Ο κ. Καπετανγιάννης φαίνεται ωστόσο πως ακόμη βρίσκεται στο στάδιο να προτείνει ν' ανοίξουμε τώρα σοβαρή συζήτηση για τον εκσυγχρονισμό, που σημαίνει πως τέτοιο θέμα δεν έχει ακόμη προκύψει. Και πώς να προκύψει, όταν η μόνη αντιδιαστολή από το παλιό γίνεται με αναφορές σε πρόσωπα κι όχι σε καταστάσεις σαφείς; Ποια ήταν η εικόνα της Ελλάδας στο εξωτερικό σε διαφορετικές κυβερνήσεις τα τελευταία αυτά χρόνια; Υπήρξαν διαφορές; Με μια και μόνη εξαίρεση, ο κ. Κ. βάζει όλες τις τακτικές

στην ίδια περίπτωση – κι ίσως να έχει δικιο από την άποψη πως όντως δεν διαφαίνονται διαφορές πολιτικής τα τελευταία χρόνια στο υπουργείο. Γιατί όμως αυτό συμβαίνει; Με ποια κριτήρια κρίνονται επαγγελματικά επαρκείς ορισμένοι για τους οποίους όλοι ξέρουμε πως τα κίνητρα τοποθέτησής τους ήταν απλά ο μεγάλος μισθός και με κάποιες αδιαφανείς μεθόδους προωθήθηκαν; Και βέβαια, τα ερωτήματα αυτά δεν απευθύνονται προς τον κ. Κ., ο οποίος γράφει όσα γράφει πιθανότατα και γιατί λόγω της θέσεώς του γνωρίζει ίσως περισσότερα. Τα ερωτήματα απευθύνονται προς την ηγεσία, και βασικό ερώτημα παραμένει αν και κατά πόσο υπάρχουν αποκλεισμοί πολλών προσόντούχων υπαλλήλων για τις θέσεις των γραφείων Τύπου εξωτερικού. Κι αν υπάρχουν αποκλεισμοί, δίδεται σαφώς η εντύπωση πως υπάρχουν κάποιοι ημέτεροι στο υπουργείο αυτό και νόθευση του έργου του υπουργείου με παρείσφρηση προσωπικού ως πιο... ειδικού.

Αλλά απομένει να διευκρινισθεί κι αν η ηγεσία, η πολιτική, «λειτουργεί» με διάλογο με όσους υπαλλήλους επιθυμούν και ζητούν να ενημερώνονται όταν έχουν την υποψία πως έχουν αποκλεισθεί από γραφεία Τύπου εξωτερικού, επειδή δεν θέλουν να πάνε σ' αυτά για να τα οικονομήσουν όπως άλλοι...

Εκείνο όμως που παραλείπεται ν' ακουσθεί προς τα έξω για το υπουργείο αυτό είναι πως τα τελευταία χρόνια η ίδια η δουλειά έχει ατονήσει κι ότι λειτουργικότητα δεν υπάρχει... Μοιάζει η υπηρεσία να είναι υπό διάλυση... Σίγουρα, κάποιοι θα ήθελαν αυτό να το εκμεταλλευθούν όταν παρέλθει ο καιρός, αλλά εγώ δεν διστάζω να το γράψω – γιατί δεν νομίζω πως ο δημόσιος υπάλληλος θα πρέπει να ενδιαφέρεται απλά για τη θεσούλα του, ακόμη κι αν δεν είναι θεσούλα...

Με εκτίμηση,
Ελένη Ι. Δαμβουνέλη
Φιλόλογος,
Υπάλληλος υπουργείου Τύπου

ΔΑΙΜΟΝΙΚΑ

Μια απαραίτητη επανόρθωση από τον
συνεργάτη μας Κωστή Χρονάκη:

Αγαπητό Αντί,

Φαίνεται ότι ο Δαίμων του περιοδικού είναι και πολύ μάγκας! Διότι πως αλλιώς να εξηγηθεί το γεγονός ότι σ' ένα μικρό κείμενο -κακογραμμένο μεν, υπαγορευμένο όμως- εμφανίζονται αρκετά «νόστιμα» λάθη; Έτσι, στο υπό τον τίτλο «Μαγκιές» του τεύχους Νο 649 έχουμε:

α) ...«δεν είναι το ενδεδειγμένο τέλος καμιάς προσωπικής πορείας, που *μυστικά* (!!!) περιλαμβάνει και αρκετά θετικά βήματα». *Φυσικά*, βέβαια, και όχι *μυστικά*.

β. «Όπου ο συνεταιρισμός του με τον κ. Ν. Πανδή, *το* Τ.Υ.Ε. και *την Πολιτιστική* δεν αποτελεί δα και απόδειξη-εγγύηση της τήρησης της σχετικής κομψότητας (!!!)». Έχουμε και λέμε: Δεν υπάρχει στο σωστό κείμενο *το*, είναι *της Πολιτιστικής* και τέλος *περί καμιάς κομψότητας* δεν γινόταν λόγος. Για τη *νομιμότητα* πρόκειται! Εκτός αν θεωρούμε τη *νομιμότητα* κομψή, ως άκρως απισχνασμένη εσχάτως!

Φιλικά

Κ. Χρονάκης

ΟΙ ΔΙΑΜΑΧΕΣ ΣΤΙΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΜΑΣ

Λάβαμε και δημοσιεύουμε την
ακόλουθη επιστολή:

Αξιότιμε κύριε Διευθυντά,

Ως αναγνώστρια παίρνω το θάρρος να θέσω υπόψη σας μερικές σκέψεις σχετικά με την επιστολή της κ. Marcelis (σ.σ. προηγούμενο τεύχος) και τον τρόπο με τον οποίο τη δημοσιεύσατε, τη διαμάχη των κ. Ψυχογιού και Μπιτσώρη και τέλος μερικές γενικότερες θέσεις του Αντί.

Μετά το τεύχος 648 είχα σκεφθεί κι εγώ να σας γράψω σοκαρισμένη από το λεξιλόγιο των κειμένων των κ. Μπιτσιώρη και Ψυχογιού. Η αισχρολογία δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά αλάτι για περιπτώσεις ανάγκης. Αυτό όμως δεν είναι το κυριότερο σ' ό,τι δημοσιεύθηκε για το θέμα Σόκαλ στο περιοδικό.

Τέτοιου είδους προσωπικές διαμάχες για τη διαμάχη δεν νομίζω ότι συγκινούν σήμερα ούτε τους εφήβους που είναι πιο διαβασμένοι απ' ό,τι εμείς στην εποχή μας. Άλλοι λόγοι είναι αυτοί, που κάνουν να μη φθάνουν στις στήλες που φιλοξενούν τέτοιου είδους «πνευματικά θέματα» οι ωμές γνώμες των αναγνωστών, μάλλον, που πιστεύουν ότι σ' αυτά δεν διακυβεύονται παρά ίσως μόνο υλικότερα προβλήματα των συντακτών τους. Θυμάμαι, όσο

το καταλάβαινα ως μαθήτρια πριν από το 1959, μόνιμη στήλη δημοκρατικής εφημερίδας με σεβαστό σήμερα κυριακάτικο αρθρογράφο κι όσα έγραφε σε συνέχειες για όχι πολύ γνωστό ακόμα στο πλατύ κοινό έλληνα ποιητή και συγγενικά του πρόσωπα. Ως μαθήτριες σχολείου θηλέων θα είχαμε ωφεληθεί πολύ περισσότερο αν τα άρθρα του μάς έκαναν γνωστά τα άγνωστα στις καθηγήτριές μας έργα του, που άλλωστε το μέλλον δικαίωσε.

Μπαίνω στον πειρασμό να πω επίσης, έστω και ως αδαής, ότι οι συζητήσεις όπου κρίνονται en bloc πολλά έργα, που άσχετα με την αξία τους πήραν χρόνο για να γραφτούν και χρειάζονται περισσότερο για να διαβαστούν, προσωπικά διάβασα μόνο μια ομολογία κάποιου ότι δεν έχει διαβάσει ό,τι γράφτηκε από καταβολής κόσμου. Ήταν (αναφέρω από μνήμης) ο Wittgenstein που κάπου λέει ρητά και ειλικρινά ότι μελέτησε λιγότερο από δέκα έργα ή φιλοσόφους. Επιμόνως, ο χώρος είναι απέραντος και δεν χρειάζεται μαχαίρωμα.

Οι δημοσιευμένες, σαν της κ. Marcelis, επιστολές ας φαίνεται ότι αρχικά δημοσιεύονται χωρίς, ανεπαίσθητο έστω, χρωματισμό. Ο σχολιασμός ας γίνεται μετά και αμερόληπτα.

Από το Αντί θα περίμενε κανείς μεγαλύτερη αυστηρότητα στα παραγεμίσματα των κειμένων του. Πιο αμερόληπτη μεταχείριση των ορκισμένων εχθρών του. Ευρύτερη παραχώρηση βήματος αντίπαλες σε ιδέες, ιδίως πολιτικές, που είναι εξαίρεση στο περιοδικό.

Παράδειγμα πραγμάτων που αγαπά κανείς στο Αντί ήταν τα άρθρα για την πρόσφατη τιμωρία εισαγγελέα από τον Άρειο Πάγο.

Η βιασύνη βλέπω ότι έκανε το γράμμα μου ωμό.

Με εκτίμηση

Μ. Ήτου

Θεσσαλονίκη

ΟΤΑΝ Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΕΙ

Ο ποιητής Γιώργος Κοροπούλης μας
διεβίβασε την ακόλουθη επιστολή:

Αγαπητέ κύριε Παπουτσάκη,

είμαι επαρχιώτης και αριστερός λογοτεχνικός κριτικός, αλλά δίχως τη συνδρομή των κ.κ. Μαρωνίτη και Καγιαλή μπορώ να αποδείξω μόνον το πρώτο. Εν πάση περιπτώσει, διάβαζα το περιοδικό σας ως χθες συνδυάζοντας ιδεωδώς τις δύο μου ιδιότητες. Στη στήλη που διαθέτω στην τοπική εφημερίδα (δεν θα σας πω το όνομά της γιατί δεν είναι αριστερό πράμα η αυτοδια-

φήμιση, είναι κεντροαριστερό) συχνά εκλαΐκευσα, για χάρη των συγχωριανών μου, την περίπλοκη πολιτική ύλη του Αντί. Θυμάμαι, σαν τώρα, την απήχηση που είχε φερ' ειπείν, περιληπτικά και απλουστευτικά μεταφερόμενο, το αφιέρωμά σας στον *Μικρό Ήρωα*. Δεν διστάζω να πω ότι απετέλεσε τον σπινθήρα των αγροτικών κινητοποιήσεων· αρκετοί αγρότες, πράγματι, απέκλεισαν αυθορμήτως την Εθνική για να μην φτάσει στο πρακτορείο το επόμενο τεύχος σας.

Θέλω να με πιστέψετε: Ποτέ ως τώρα δεν με πείραξε που ζω στην επαρχία· έχω γυναίκα, έχω και ζα, έχω το χωράφι μου, τη βιβλιοθήκη και την εφημερίδα μου, έχω, προπάντων, το περιοδικό σας, που με τρέφει με ιδέες έστω κι αν τα ερωτήματα που θέτουν οι συνεργάτες σας ορισμένες φορές με ξεπερνούν. Παράδειγμα, το πρόσφατο κείμενο του κ. Βαγγέλη Μπιτσώρη σχετικά με το αν μπορεί ν' αφιερώνεται μια μετάφραση. Ξέρω κι εγώ; Άμα είναι καλή μετάφραση (λέω εγώ, ο επαρχιώτης), και να την αφιερώσεις δεν χάθηκε ο κόσμος, τουλάχιστον δεν προσβάλλεις τον αποδέκτη της αφιέρωσης. Αντιθέτως, θα χαιρόμουν αν μου αφιέρωνε ο κ. Καψάλης τις μεταφράσεις του. Τέλος πάντων, τα ανωτέρω σας ανέφερα, κ. εκδότα, δια να σας αποδείξω ότι είμαι άνθρωπος διαβασμένος κι ότι, προπάντων, συνήθισα να εμπιστεύομαι τα κείμενα. Όμως (κι έρχομαι τώρα με τα σωστά μου στο προκείμενο) η επιστολή του κ. Μπιτσώρη στο επόμενο τεύχος του Αντί με πτόησε. Μήπως τελικά τα κείμενα δεν αρκούν; Μήπως πρέπει να μετακομίσω στην Αθήνα;

Καταρχήν πληροφορούμαι από την επιστολή του κ. Μπιτσώρη ότι το κείμενο που νύχτες και νύχτες με βασάνισε εκείνος το έγραψε «επί του πιεστηρίου». Την έλλειψη χρόνου την κατανοώ: Παρακολούθησα την εξαντλητική διαμάχη του με τον κ. Ψυχογιό, είδα πως στην επιστολή για την οποία μιλώ παραθέτει φράση του κ. Μαρωνίτη από κείμενο του 1990, διαβάζω τα ρεπορτάζ του από το Γαλλικό Ινστιτούτο, διέγνωσα πως έχει ταλέντο στο να σπαταλά τις ώρες του. Εγώ όμως εδώ στην ερημιά πώς να μάθω ποια κείμενα γράφει βιαστικά ο κ. Μπιτσώρης και ποια με το πάσο του; Κάποιος πρέπει να μου το πει, γιατί καταλαβαίνω πως αποτελεί όρο ανάγνωσής τους. Όρο ανάγνωσής τους αποτελεί, κατά τον κ. Ψυχογιό, και η φυσιογνωμία του κ. Μπιτσώρη (πανάσχημος, καραφλός κ.λπ), όμως από στέλεχος του *Βήματος* δεν περίμενα κάτι καλύτερο. Έστω, πάλι ξέφυγα από το θέμα μου. Έλεγα λοιπόν πως

συγκλονίστηκα όταν διαπίστωσα ότι, κατά διαβεβαίωση του συνεργάτη σας, τα κείμενα που εγώ αφελώς εξονυχίζω έχουν αξία υποσημειώσεων σε έγγραφο κείμενο.

Η ουσιώδης συζήτηση, έλεγε το κείμενο του κ. Μπιτσώρη για τις αφιερώσεις, έγινε σ' ένα καφενείο «κοντά στην οδό Κωλλέτη»· έπειτα ο κ. Μπιτσώρης πήγε στα πιεστήρια του *Αντί* και έκανε το καθήκον του· και πάλι όμως έχουν τη δυνατότητα να αντιληφθούν τι εννοούσε μόνον όσοι (μας λέει στην επιστολή του ο συνεργάτης σας) ήσαν την προηγούμενη στο βιβλιοπωλείο Ελευθερουδάκη και τον άκουσαν να συζητά εμπεριστατωμένα επί του ιδίου θέματος με τον ειδικό της ανέφικτης μετάφρασης Χάρη Βλαβιανό και τον Άρη Μαραγκόπουλο, γνωστό στο αγαπημένο μου βρωμοχωριό από τις διαλέξεις του στην ύπαιθρο εναντίον των μπεστ-σέλλερ. Ο κ. Βαγενάς απουσίασε από αυτή τη συζήτηση, λέει ο αρθρογράφος σας, και ήταν βέβαια δικαιολογημένος (ιδίως αν έφερε, την επομένη, χαρτί από τον γιατρό) αλλά έχασε την ουσία του θέματος, οπότε παρεξήγησε και το άρθρο του κ. Μπιτσώρη. Τι είναι αυτά, κ. Παπουτσάκη μου; Η Αριστερά κάποτε μαχόταν τον αναλφαβητισμό. Τώρα μαθαίνουμε πως δεν αρκεί να είμαστε εγγράμματοι; Πρέπει να ξεσπιτωθώ για να παρακολουθήσω τον δημόσιο διάλογο; Αυτοί που, όπως ακούω, κοιμούνται σε χαρτόκουτα στην Ομόνοια περιμένουν ν' αρχίσει η διάλεξη του κ. Μπιτσώρη για να εμπεδώσουν τα άρθρα του; Εν πάση περιπτώσει, η αντίληψη πως ο δημόσιος γραπτός λόγος αποτελεί επιμύθιο ενός άτυπου τωκ-σώου το οποίο εξελίσσεται σε συζερί, βιβλιοπωλεία και αίθουσες διαλέξεων και πρέπει να γυρνάμε σαν την άδικη κατάρτα για να μην το χάσουμε δεν μου φαίνεται να συνάδει προς τους κομπασμούς σας ότι εναντιώνεστε στο ήθος του *Βήματος*· την ίδια αντίληψη έχει και ο εκφραστής της γενιάς του ένα-μηδέν-τέσσερα κ. Λάλας.

Εκείνο όμως που με φέρνει στα πρόθυρα της απελπισίας είναι πως και να βρώ κάποια δουλειά στην Αθήνα ώστε να μετακομίσω εκεί, πάλι μόνο την εγχώρια σκέψη είναι δυνατόν να προσπελάσω. Για να διαβάσω αλλοδαπούς συγγραφείς, θα πρέπει να μεταναστεύσω. Ο κ. Μπιτσώρης, μολονότι μαίτρ της εκ του σύνεγγυς αναγνώσεως, μου αποκάλυψε (και τον ευχαριστώ) πως δεν είναι πια να εμπιστευόμαστε κανένα κείμενο. Μεταφράζοντας την απάντηση του Ντερριντά στον Σόκαλ, ευχαριστεί, στον σύντομο πρόλογό του, τον συγγραφέα «για τις διευκρινίσεις που του έδωσε»· οπότε (συμπεραίνω, ο επαρχιώτης εγώ), για να διαβάσουμε σωστά ένα κείμενο, πρέπει να ξέρου-

με οπωσδήποτε κάτι παραπάνω, κάτι εκτός κειμένου και εκτός όλων των άλλων κειμένων στα οποία θα προσφεύγαμε, κάτι που μεταδίδεται προφορικά, σαν εκμυστήρευση. Η αείμνηστος μητέρα μου υπήρξε καθηγήτρια της γερμανικής πριν ερωτευτεί (σε όψιμες διακοπές της) τον πατέρα μου και περάσει τα επόμενα σαράντα χρόνια καθαρίζοντας κοτέτσια και πατάτες. Με δίδαξε συστηματικά· και δεν διστάζω να σας ομολογήσω πως, στις ελεύθερες ώρες μου, επιδίδομαι κι εγώ στην επώδυνη εργασία της μετάφρασης, ενθαρρυσμένος από το γεγονός ότι το Ινστιτούτο Γκαίτε δεν χορηγεί ακόμη σχετικά πτυχία. Ζηλεύω, όπως κι όλη η Ελλάδα πλην του κ. Βέλτσου, που ο κ. Μπιτσώρης γνωρίζει προσωπικώς τον Ντερριντά. Όταν όμως μεταφράζω Σίλλερ ή Χάινε, σε ποιαν αντίστοιχη γνωριμία θα με συμβούλευε να ελπίζω ένας μεταφρασεολόγος του κύρους του συνεργάτη σας;

Μετά τιμής
Διονύσιος Σουργελής
Αντραβίδα·

Ο ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Το θέμα του νεοναζισμού στη γερμανική κοινωνία θίγει η επόμενη επιστολή.

Κύριε Διευθυντά,

Μεγάλο σάλο, ανησυχία και υπέρμετρη αγανάκτηση έχουν προκαλέσει στην ισραηλινή κοινωνία, αλλά και σε όλο τον παγκόσμιο εβραϊσμό, οι νέες τρομερές αποκαλύψεις εκτεταμένης νεοναζιστικής δράσης στον γερμανικό στρατό, υπό την ανοχή και τη συμμετοχή ακόμα των γερμανών αξιωματικών, που αποκαλύφθηκαν μόλις πρόσφατα απ' το γερμανικό τηλεοπτικό κανάλι του SAT1 και έκαναν το γύρο του κόσμου, προκαλώντας παντού τον τρόμο.

Δεν είναι η πρώτη φορά, βέβαια, που αποκαλύπτεται η συνοχή και ανοχή της γερμανικής κοινωνίας στο φρικιαστικό φαινόμενο της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, ούτε είναι το πρώτο κρούσμα βαρβαρότητας που παρουσιάζεται ανάμεσα στις τάξεις του γερμανικού στρατού (πριν μερικούς μήνες, γερμανοί στρατιώτες μαγνητοσκοπήθηκαν να «εκπαιδεύονται» κάνοντας εικονικές εκτελέσεις, βασανιστήρια και βιασμούς αιχμαλώτων). Αλλά για πρώτη φορά, περισσότερο από κάθε άλλη περίπτωση, γίνεται απόλυτα ξεκάθαρο σε όλους ότι η Γερμανία, 50 χρόνια μετά από την εφιαλτική εποχή του Γ' Ράιχ, εκκολάπτει και πάλι το ναζιστικό τέρας, σαν να μη διδάχτηκε τίποτα τόσα χρόνια απ' το επαίσχυντο παρελθόν της. Η αναβίωση του ναζισμού στη Γερμανία ιδιαίτερα (όπως δυστυχώς και σε άλλες χώρες

της Ευρώπης) είναι πια όχι μόνο κάτι δεδομένο, αλλά και φαινόμενο άκρως επικίνδυνο και ανησυχητικό, εφόσον η διάδοση του ρατσιστικού μικροβίου έχει εξαπλωθεί επίσημα ακόμα και μέσα στον ίδιο τον γερμανικό στρατό. Οι γερμανοί νεοναζιστές στρατιώτες και αξιωματικοί που χαιρετούσαν χιτλερικά, φορώντας μπλουζάκια με την εικόνα του Ρούντολφ Ες, κάνοντας αντισημιτικές δηλώσεις, μοιράζοντας στους στρατώνες το βιβλίο του Χίτλερ *Ο Αγών μου*, και που χτυπούσαν ή πυρπολούσαν εικονικά μελλοντικούς Εβραίους ομήρους, τονίζοντας μπροστά στις κάμερες της τηλεόρασης ότι «θα αποτελειώσουν το έργο του Χίτλερ σκοτώνοντας όσους Εβραίους απόμειναν», φανέρωσαν και με το παραπάνω ότι, δυστυχώς, η έξαρση του νεοναζισμού στη Γερμανία δεν περιορίζεται μόνο στις πυρπολήσεις ξενώνων μεταναστών και συναγωγών από δήθεν «περιθωριοποιημένους και λιγοστούς» σκίνχεντ, όπως υποστηρίζουν οι γερμανικές αρχές. Το πρόβλημα είναι σίγουρα πολύ μεγαλύτερο και η δήλωση της γερμανικής κυβέρνησης ότι η τρομερή αυτή αποκάλυψη αποτελεί ένα «μεμονωμένο γεγονός που δεν πρέπει να προκαλεί φόβους και ανησυχίες», φανερώνει στην καλύτερη περίπτωση ότι η γερμανική πολιτική και στρατιωτική ηγεσία εθελουφλεί ανεπίστρεπτα, και στη χειρότερη ότι, ίσως, η αδιαφορία για δυναμική αντιμετώπιση του ναζισμού από τους γερμανούς ιθύνοντες είναι δυστυχώς σκόπιμη. (...)

Όσον αφορά την ισραηλινή κοινή γνώμη, που έχει θορυβηθεί αρκετά απ' αυτές τις αποκαλύψεις, μεγάλη είναι η απαίτηση των Ισραηλινών για δυναμική αντίδραση της ισραηλινής κυβέρνησης προς τη γερμανική ηγεσία, προκειμένου να λάβουν οι γερμανικές αρχές τα κατάλληλα μέτρα για ριζική πάταξη του προβλήματος. Προς την ίδια κατεύθυνση κινούνται και οι υπόλοιπες εβραϊκές κοινότητες της διασποράς στην Ευρώπη και όχι μόνο, και ιδίως στη Γερμανία. Αλλά δεν αρκεί κάθε φορά που ο νεοναζιστικός εφιάλτης κάνει την εμφάνισή του να αντιδρούν μόνο το άμεσα θύματά του, όπως οι Εβραίοι, οι Τσιγγάνοι, οι μετανάστες και οι διάφορες άλλες θρησκευτικές ή φυλετικές μειονότητες. Για να αντιμετωπιστεί πραγματικά η νεοναζιστική και ρατσιστική μάστιγα χρειάζεται ευαισθητοποίηση και δράση του καθενός που νιώθει αληθινά άνθρωπος και υποστηρικτής της ελευθερίας και της δημοκρατίας...

Με τιμή
Μορδεχάι Φριζής
Φοιτητής του Hebrew University
of Jerusalem - Israel

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΕΝΟΣ ΑΡΙΣΤΕΡΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Ο σκληρός γέρος με το αποστεωμένο πρόσωπο τον πλησίασε και τον έπιασε απ' τον ώμο. Κρατούσε στο χέρι το 45άρι, ενώ ένα τεράστιο πούρο άφηνε το δυσοίωνα άρωμά του. Πάγωσε. Έμοιαζε με φάντασμα – μπορεί να ήταν κιόλας, σκέφτηκε. «Είσαι πολύ καλός, αλλά πρέπει να προσπαθήσεις κι άλλο...», είπε ο απόκοσμος γέρος. «Εγώ θα σε παρακολουθώ, δεν έχω άλλον εκτός από σένα». Και λέγοντας αυτά πλησίαζε ολοένα το πρόσωπό του, σχεδόν τον ακούμπανε πια..

Ο συγγραφέας Μίμης Ανδρουλάκης πετάχτηκε κάθιδρος. Τι όνειρο. Προσπάθησε να ξαναφέρει στο νου του το πρόσωπο του γέρου. Κάτι του θύμιζε. Και τότε η μνήμη του άστραψε. Μα βέβαια, τον ήξερε. Ήταν ο Μπάλκος, ο υπουργός Δημοσίας Τάξεως του Καραμανλή, ο διάσημος συγγραφέας. Ακόμα ηχούσε στ' αυτιά του η περίφημη φράση του ντετέκτιβ-ήρωα των μυθιστορημάτων του Μπάλκου: «Χι, χι, χι Μαιρούλα...». Αυτή η φράση σφάγισε τη νιότη του, μπορούμε να πούμε πως τον οδήγησε στην περιπέτεια της γραφής. Τότε, στα χρόνια της αθωότητας, όταν ο εκκολαπτόμενος συγγραφέας Μίμης Ανδρουλάκης γυρνούσε –μετά τις κουραστικές κομματικές συσκέψεις– κατάκοπος στο σπίτι του, έβαζε ένα Τζώννυ με πάγο, τον αγαπημένο του Τελόνιους Μονκ στο πικάπ και αφήνονταν στις συναρπαστικές σελίδες του Μπάλκου.

«Χι, χι, χι Μαιρούλα...», ναι αυτή ήταν η φράση που αποδραματοποιούσε τη σκληρή κομματική ζωή του. Ο συγγραφέας Ανδρουλάκης ζούσε διπλή ζωή. Τη μέρα με τον Γαργανουράκη, τη νύχτα με τον Λέστερ Γιανγκ. Με τη φίλη του Μαρία Δαμιανάκη –τη μετέπειτα συγγραφέα της απίστευτης μονογραφίας *Το θηλυκό πρόσωπο της*

εξουσίας– έδιναν κρυφά ραντεβού σε γιάφκες για να ανταλλάξουν βιβλία και δίσκους: έναν Μπάλκο, μια Λίλιαν Χέλμαν, έναν ΜπιΜπι Κινγκ. Τι χρόνια, τι αγώνες...

Τα ξαναφέρει τώρα όλα αυτά στη μνήμη του, τώρα που ετοιμάζεται για τη δεξίωση στο Χαφ-Νόουτ. Είναι ο συνεχιστής μιας μεγάλης παραδόσεως, πρέπει να προσέχει. Να είναι κοσμικός και ευφυής όπως ο μεγάλος Μπάλκος, να γοητεύει τους καλεσμένους του σαν ένας γνήσιος μπον- βιβέρ. Έχασε τόσα χρόνια με τις ρετινές, αλλά τώρα θα έπρεπε να κρατάει με απλότητα το μπέρμπον, υπό το αυστηρό βλέμμα ενός Κατσιφάρα, ενός Γιαννόπουλου – η κοσμική Αθήνα ήταν ανέκαθεν αυστηρή.

Αυτά σκεφτόταν ο συγγραφέας Μίμης Ανδρουλάκης, λίγο πριν φύγει για το κλαμπ – πως η Ελλάδα προόδευσε. Διότι πριν μερικά χρόνια ποιοι ήταν οι κοσμικοί συγγραφείς; Ο Γιάννης Μαρής που έπινε στο 17 της Βουκουρεστίου το ουίσκυ του, ο Γιώργος Σεφέρης στις δεξιώσεις των πρεσβειών και ο Αθανασιάδης-Νόβας στην «Αθηναϊκή Λέσχη». Όλοι συντηρητικοί, δηλαδή. Πού να συγκριθούν με το νέο αριστερό ρεύμα των σημερινών ποιη-
δεξιώσεων: Χάρρυ Κλυνν, Λαζόπουλος, Κοντογιαννί-
δης, Ντενίση, Γιαννόπουλος, Καστανιώτης – όλη η αφρό-

κρεμα της πνευματικής και κοσμικής ζωής, με τη Δάφνη στη μέση και τον Αβραμόπουλο. «Πέρασαν τα πέτρινα χρόνια», σκέφτηκε φωναχτά την ώρα που άνοιγε την πόρτα του κλαμπ.

Ο συγγραφέας Ανδρουλάκης γύρισε το βράδυ κατάκοπος στο σπίτι του. Πάτησε το διακόπτη του σαλονιού και βλαστήμησε, καθώς σκόνταψε πάνω σ' έναν παλιό δίσκο του Μικρούτσικου. Τον ξανάβαλε αηδιασμένος στο ράφι, άνοιξε το Τζώννυ και αποφάσισε να απολαύσει τη νύχτα του θριάμβου του. Με το ουίσκυ στο χέρι και ενώ το κλαρινέτο του Ντόρσεϋ άφηνε μια αύρα μελαγχολίας, κινήθηκε προς τη βιβλιοθήκη. Ο Μπάλκος τον περίμενε όρθιος, εκεί, μπροστά στα ράφια, με το απειλητικό του πούρο πάντα στο στόμα. «Μίμη, σ' ευχαριστώ...», του είπε, «...τα πήγες περίφημα. Δεν με χρειάζεσαι πια». Και πριν τελειώσει τη φράση του είχε χαθεί για πάντα.

επισημαίνουμε

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΩΣ ΔΙΑΦΘΟΡΕΑΣ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Όλα ωραία και καλά τα βρίσκει η Διεύθυνση Πολεοδομίας Θεσσαλονίκης με τους Προϋπολογισμούς των αδειών για τα έργα της Πολιτιστικής. Αυτό διαβεβαιώνει με κατηγορηματικό τρόπο και πανάθλια ελληνικά διά του υπ. αριθμόν 29/40653/Χ.Α./1852/5-12-97 εγγράφου της, με την υπογραφή της Προϊσταμένης του Τμήματος Χορηγήσεων Αδειών.

Ούτε η Υπηρεσία αυτή αντιλαμβάνεται, καθώς φαίνεται, ούτε φυσικά εξηγεί πουθενά πώς συμβαίνει ΟΛΑ ΤΑ ΕΡΓΑ που κατασκευάζονται με το σύστημα Μελέτη-Κατασκευή να εμφανίζουν στις άδειές τους προϋπολογισμούς 20, 30 έως και 40 φορές μικρότερους από τους πραγματικούς –που τους έχει στην διάθεσή της– ενώ την ίδια στιγμή όλα τα έργα της Άνω Πόλης, που επιβλέπει η Κοινοπραξία Τ.Υ.Ε. «Σάρισα» εμφανίζουν κανονικούς προϋπολογισμούς, απολύτως συμβατούς με τους πραγματικούς, δεδομένης της διαφοράς τιμών μονάδος των εργασιών που χρησιμοποιεί η Διεύθυνση Πολεοδομίας από τις πραγματικές. Να σημειωθεί ότι και στις δύο περιπτώσεις έχουμε έργα αποκατάστασης και επανάχρησης διατηρητέων κτιρίων, στα οποία εφαρμόζονται οι ίδιες μέθοδοι σύνταξης προϋπολογισμών και οι ίδιες απολύτως τιμές μονάδος εργασιών της Πολεοδομίας.

Κατά σύμπτωση δε, στα έργα με το σύστημα Μελέτη-Κατασκευή, κατά κανόνα δεν υφίστανται οι απαλλαγές υπέρ του «ΟΠΠΕ Θ'97» Α.Ε., που όμως ισχύουν για τα έργα της Άνω Πόλης.

Για να γίνει αντιληπτό, ακόμη και από την Διεύθυνση Πολεοδομίας, τι ακριβώς συμβαίνει αναφέρουμε τα εξής παραδείγματα:

α. ΟΛΥΜΠΙΟΝ:	Σύστημα Μελέτη-Κατασκευή	
	Πραγματικός Προϋπολογισμός	2.100.000.000 δρχ.
	Προϋπολογισμός της 1174/96 αδείας	77.300.000 δρχ.
β. ΘΕΟΦΙΛΟΥ 13,	Έργο Άνω Πόλης	
	Πραγματικός Προϋπολογισμός	134.000.000 δρχ.
	Προϋπολογισμός της 541/97 αδείας	72.000.000 δρχ.

Συγκρίνετε τους πραγματικούς προϋπολογισμούς μεταξύ τους και κάντε το ίδιο με αυτούς των αδειών!

Πριν από το έγγραφο της Διευθύνσεως Πολεοδομίας θα μπορούσαμε να μιλήσουμε, ενδεχομένως, για απλή ανικανότητα. Τώρα, πολύ φοβόμαστε ότι οι κουβέντες που ανταποκρίνονται στην πραγματική κατάσταση πρέπει να είναι πολύ βαριές. Και βέβαια δεν αναφέρονται στο ρόλο φυσικών προσώπων-υπαλλήλων, αλλά στον τρόπο με τον οποίο δύο Δημόσιοι Οργανισμοί, ως τέτοιοι, συναλλάσσονται παρανόμως μεταξύ τους, προς όφελος ιδιωτικών και μόνον συμφερόντων και προς βλάβην του ίδιου του Δημοσίου. Αν οι αρμόδιοι υπάλληλοι υποκύπτουν, κακό του κεφαλιού τους. Διότι αυτοί θα κληθούν να πληρώσουν τη νύφη...

Πώς να το κάνουμε; Κάποια στιγμή ο καθένας οφείλει να αντισταθεί.

Το σημείωμα αυτό απευθύνεται και χρεώνεται προσωπικά στον Πολιτικό Μηχανικό Νομάρχη Θεσσαλονίκης, κ. Κ. Παπαδόπουλο, στον διατυμπανίζοντα εσχάτως την αποτελεσματικότητα του υπουργού ΠΕΧΩΔΕ κ. Κ. Λαλιώτη (προς τον οποίο είχε εγκαίρως γνωστοποιηθεί –«λόγω αρμοδιότητας»– κατά διπλό τρόπο η αναφορά-καταγγελία) και στον υπεύθυνο για την Πολιτιστική υπερφιλόδοξο και λαλίστατο Υπουργό Πολιτισμού κ. Ε. Βενιζέλο.

Με την υπόμνηση τόσο της σχετικής αρθρογραφίας του ΑΝΤΙ, όσο και του χαρακτηρισμού του κ. Στ. Παπαθεμελή για την Πολιτιστική: «Απάτη». Αν και φοβόμαστε ότι η σωστή λέξη είναι «Διαφθοράς»!

ΚΩΣΤΑΣ ΧΡΟΝΑΚΗΣ

*Άλλη μια πρωτοτυπία της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας! Που νομίζετε ότι θα βρείτε τις εκδόσεις περ... έκα'ε στη διάρκεια του 1997; Στα βιβλιοπωλεία – λογικό να σκεφτείτε. Λάθος. Οι εκδόσεις του Οργανισμού Θεσσαλονίκη Πολιτιστική Πρωτεύουσα 1997 βρίσκονται, προς πώλησιν, μόνο στο Κέντρο του Οργανισμού, στη Διαγώνιο της Θεσσαλονίκης, και μερικές από αυτές στο Κέντρο Τύπου της Πολιτιστικής στην Αθήνα (Πανεπιστημίου 9). Τι σημαίνει το «μερικές από αυτές»: Μπορείτε να δείτε όλες τις εκδόσεις αφού εκτίθενται εκεί ως το

τέλος του μήνα και αν επιλέξετε κάποια από αυτές που υπάρχουν προς διάθεσιν, έχει καλώς. Διαφορετικά, αρκεστείτε στο ξεφύλλισμα. Ο καλλιτεχνικός διευθυντής του Οργανισμού κ. Πάνος Θεοδωρίδης ενημέρωσε για το κόστος της εκδοτικής παραγωγής. 400 εκατομμύρια οι εκδόσεις και άλλα 140 εκατομμύρια τα διαφημιστικά φυλλάδια. Καλά, η στοιχειώδης εμπορική αρχή για την απόσβεση του κόστους δεν λειτούργησε. Η άλλη αρχή, η πολιτιστική, για την επαφή του βιβλίου με όσο το δυνατόν περισσότερο κόσμο, τι έγινε;

0.2

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

Δείτε: Τη μεγάλη αναδρομική έκθεση στο έργο του Αλέξη Ακριθάκη, που εγκαινιάζεται

σήμερα στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης της Θεσσαλονίκης. «Εδώ το τοπίο είναι σκέτο και με απαιτήσεις...

Προχώρα Ακριθάκα, προχώ-

ρα», έγραφε ο ίδιος στις σημειώσεις του ημερολογίου του. Έφυγε για πάντα το Σεπτέμβριο του 1994.

Δείτε: Τα Κορίτσια καριέρας, τη νέα ταινία του Άγγλου Μάικ Λη. Σε χαμηλούς τόνους, η ιστορία δυο γυναικών που ξανασυναντιούνται ύστερα από χρόνια στο Λονδίνο για να κάνουν τον απολογισμό του χρόνου που κύλησε και των προσδοκιών που δεν ευοδόθηκαν. Οι νευρώσεις μιας γενιάς που συνειδητοποιεί ξαφνικά τον καιρό που κυλά με τον μινιμαλιστικό τρόπο που γνωρίσαμε καλά στα Μυστικά και ψέματα...

Διαβάστε: Το νέο τεύχος του περιοδικού Ποίηση (No 10). Περιλαμβάνει κείμενα των Έντουαρντ Σαϊντ («Πνευματική εξορία: Εκπατρισμός και περιθωριοποίηση», μετάφρ. Γ. Παπαδημητρίου), Αντουάν Μπεριμάν («Η μετάφραση και οι λόγοι της», μετάφρ. Βαγγ. Μπιτσώρης), Ράνταλ Τζάρελ («Το τέλος της διαδρομής», μετάφρ. Λάμπης Καφετάκης), ποίηση των Κικής Δημουλά, Τάκη Βαρβιτσιώτη, Ζέφης Δαράκη, Αργύρη Χιόνη, Μαρίας Τοπάλη, Γιώργου Μπλάνα, Ηλία Λόγιου, κ.ά., καθώς και μια μεγάλη συνέντευξη με την Κική Δημουλά στη Μαρία Κυρτζάκη: «Δεν έχουμε ονειρευτεί τολμηρά και επικίνδυνα πράγματα; Δεν έχουμε ονειρευτεί; – σε καιρούς καλύτερους, τουλάχιστον. (...) Έχουμε και τους δειλούς σ' αυτήν τη ζωή, που δεν τολμούν να σκεφτούν τρελά».

ΠΟΙΗΣΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΚΔΟΣΗ: 1997
ΤΕΥΧΟΣ: 10
ΑΡΙΘΜΟΣ: 10
ΕΚΔΟΣΗ: 1997
ΤΕΥΧΟΣ: 10
ΑΡΙΘΜΟΣ: 10

10

ΣΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ ΚΑΙ ΣΤΟ ΦΩΣ ΛΑΜΝΕΙ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ...

ΕΝΑ ΞΕΧΩΡΙΣΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Ροδακίό. Πρόκειται για τα «εικονογραφήματα» (όπως προσδιορίζει το περιεχόμενό του η δημιουργός του) της **Ισμήνης Καρυωτάκη** με τίτλο Στο σκοτάδι και στο φως λάμνει η ψυχή μου. Περιέχει 23 εικόνες, φιλοτεχνημένες με κάρβουνο, σινική και ξηροπαστέλ σε στρατσόχαρτο, που εικονίζουν (με τεχνοτροπία που θυμίζει αλλά και ερμηνεύει τη βυζαντινή αγιογραφία) καλαμιές, πλεούμενα, πράσινα βλαστάρια, σαχτιά νερά και χρυσές φλέβες – μνήμες από τη λίμνη των Ιωαννίνων αλλά και τη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου.

Η Ισμήνη Καρυωτάκη γεννήθηκε στα Γιάννινα, σπούδασε αρχιτεκτονική στο ΕΜΠ και σκηνογραφία στο Παρίσι. Από το 1986 ασχολείται με θέματα περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Το βιβλίο της αφηγείται μια ιστορία με εικόνες και (λίγα) λόγια και έχει τη γνώριμη, ποιητική τυπογραφική σφραγίδα του Ροδακίου.

BOMBIDIA ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΦΑΣΙΑΣ

μενη εξουσία των δύο θεραπειών της «τέχνης». Είναι αλήθεια αυτή η φοβερή καταγγελία;

• Η κ. **Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη** χαρακτήρισε το πολυνομοσχέδιο του ΥΠΠΟ ως κρατικοδίκαίο κατασκευάσμα και μηχανή που θα παραγάγει 240 «παράγοντες» του πολιτισμού εξαρτώμενος απευθείας από τον εκάστοτε υπουργό. Ορθότατα.

• Φαίνεται ότι η γελοιότητα της **Πινακοθήκης** έχει ενοχλήσει αρκετούς. Έτσι τα εγκαίνια του **Τζεφιερέλι**, παρά τη γλοιώδη προβολή των ΜΜΕ, ήσαν διακριτικότερα – και η έκθεση έχει ελάχιστους επισκέπτες.

• Υπάρχει ένας νέος δημοσιογράφος που εργάζεται σε μεγάλη καθημερινή εφημερίδα και διασώζει με την μαχητικότητα και το ήθος του, την τιμή του, κατά τ' άλλα, εξωνημένου, πολιτιστικού ρεπορτάζ. Μαθαίνουμε λοιπόν ότι αυτού του δημοσιογράφου την **απόλυση** ζήτησαν με τηλεφωνήματά τους στον ιδιοκτήτη της εφημερίδας αφενός η τ. διευθύντρια των **Christies** στην Ελλάδα και αφετέρου η σιδηρά διευθύντρια της Πινακοθήκης. Ο λόγος βέβαια ήταν ότι τα κείμενα του εν λόγω θαρραλέου δημοσιογράφου ενόχλησαν την αμφισβητού-

• **Πειθαρχικών συνέχεια:** Το πρυτανικό συμβούλιο της ΑΣΚΤ πέρασε από πειθαρχικό έναν από τους ουσιαστικότερους δασκάλους της Σχολής κι έναν εξαιρετικό καλλιτέχνη τον **Γιώργο Χαρβαλιά**. Και μάλιστα τον παρέπεμψαν με νόμο του 1932 και τον ενεκάλεσαν για «παραπτώματα» που είχαν να κάνουν με το θάρρος της γνώμης, την ελευθεροστομία και την άσκηση των παιδαγωγικών καθηκόντων. Ο Χαρβαλιάς τους απάντησε μ' ένα κείμενο-μνημείο ακαδημαϊκού ήθους και καλλιτεχνικής συνέπειας. Και μπορεί βέβαια η πλεκτάνη που έστησε ο γνωστός αρτηριοσκληρωτικός μηχανισμός της ΑΣΚΤ να μην πέρασε και ο Χαρβαλιάς να απηλλάγη πανηγυρικά, αλλά η όλη μεθόδευση δεν τιμά κανέναν από τους καλλιτέχνες-διώκτες του συναδέλφου τους. Όσον αφορά τώρα την ουσιαστική υπεύθυνο της δίωξης, αυτή ούτε καλλιτέχνις είναι ούτε σχέση με την τέχνη έχει μόνο με την εξουσία.

• **Κουίζ:** ο παχούλης **Χρήστος Ευθυμίου** που παίζει τον υπουργό στο σίριαλ *Ο Κακός Βεζύρης*, με ποιον εύσαρκο εν ενεργεία υπουργό μοιάζει; Ο ευρών θα πάρει δώρο τον νέο **πολυνόμο** του ΥΠ.ΠΟ.

• Παιτήθηκε και η καινούργια προϊσταμένη μουσειολογικού και καλλιτεχνικού προγραμματισμού της Εθνικής Πινακοθήκης κ. **Όλγα Μετσαφού**, ακολουθώντας το παράδειγμα της προκατόχου της κ. **Νέλλης Μισιρλή**. Τα συμπεράσματα είναι αυτονόητα.

• **Αναγκαία επανόρθωση:** Πληροφορούμαστε ότι η τεχνοκριτικός **Σάνια Παπά** έστειλε τελικά τρία εξώδικα: ένα στον **Γ. Τζιρτζιλάκη**, ένα στον εκδότη κ. **Αδάμ** και ένα στον **Ν. Κεσσανλή** διαμαρτυρόμενη «για την καταστρατήγηση των κειμένων της» στον κατάλογο του Κεσσανλή που επιμελήθηκε ο Τζιρτζιλάκης. Η αλήθεια είναι ότι ο Κεσσανλής επί εικοσαετία περιέβαλε τη Σ. Παπά με την εμπιστοσύνη του και της προμήθευσε όλο το αναγκαίο υλικό για την έρευνά της απ' το αρχείο του. Και βέβαια, είναι ο τελευταίος που θα μείωνε ή θα υποβάθμιζε μια δουλειά που τον αφορά άμεσα. Ο Γιώργος Τζιρτζιλάκης, απ' την άλλη, συγκαταλέγεται στους εκλεκτούς αρχιτέκτονες και θεωρητικούς που μας τιμούν με την (εγνωσμένου κύρους) συνεργασία τους. Τουλάχιστον άστοχοι συνεπώς, ήταν το σχόλιο της στήλης στο προηγούμενο τεύχος, στο οποίο υιοθετήθηκε χωρίς να διασταυρωθεί η πλευρά της κ. Παπά, για το οποίο ζητούμε συγγνώμη.

Μανωλάκης, ο Βομβιστής

« Το θέατρο πρέπει να δη

Ο ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΣ ΝΙΚΟΣ ΜΑΣΤΟΡΑ

της Όλγας Σελλά

Η σκηνοθεσία του έργου του Μιχάλη Βιρβιδάκη Στην Εθνική με τα μεγάλα, που παρουσιάζεται από τον περασμένο Μάιο στο θέατρο της Οδού Κεφαλληνίας, στο πλαίσιο της «Γραμμής πυρός» που έχει καθιερώσει το θέατρο, της παρουσίας δηλαδή νέων έργων από νέους ανθρώπους, δεν ήταν η πρώτη του Νίκου Μαστοράκη. Ήταν όμως η παράσταση που συζητήθηκε πολύ, που κέρδισε τις εντυπώσεις. Λίγες μέρες πριν κατεβεί το έργο (οι παραστάσεις συνεχίζονται ως τις 4 Ιανουαρίου) θελήσαμε να έχουμε μια κουβέντα με τον Νίκο Μαστοράκη. Τον εντοπίσαμε στην Καβάλα, όπου αυτή την περίοδο σκηνοθετεί Πλούτο του Αριστοφάνη, που θα ανεβάσει το ΔΗΠΕΘΕ της πόλης, και ζητήσαμε να μάθουμε τις απόψεις του για το θέατρο, τους έλληνες ηθοποιούς, το ρόλο του σκηνοθέτη. Η επικοινωνία μας ήταν αναγκαστικά τηλεφωνική και ξεκίνησε ακριβώς αυτό που ζει για πρώτη φορά, όπως είπε: τη συμμετοχή σε μια περιφερειακή παράσταση.

— Κάθε φορά που δημιουργείται ένα θεατρικό σχήμα στην περιφέρεια χρειάζεται μια οργάνωση πολύ εξειδικευμένη για τον συγκεκριμένο χώρο. Δεν έχει νόημα «κάνουμε ένα θέατρο στην τάδε επαρχιακή πόλη». Δηλαδή, ένα οργανόγραμμα που θα έχει δύο σκέλη: το κοινωνικό —τι μπορεί να αφορά τον κόσμο στον οποίο απευθυνόμαστε— και το αμιγώς καλλιτεχνικό.

• Ποιο είναι το καλλιτεχνικό δυναμικό του ΔΗΠΕΘΕ Καβάλας;

— Αυτή τη στιγμή υπάρχει ένας θίασος που δεν είναι μόνιμος, με ηθοποιούς και ντόπιους και από άλλες πόλεις. Εκμεταλλευτήκαμε το καλλιτεχνικό δυναμικό της πόλης. Δημιουργήθηκε μια ορχήστρα με μουσικούς από την πόλη —στην παράσταση θα υπάρχει ζωντανή ορχήστρα—, όλα τα πράγματα φτιάχνονται από ανθρώπους της πόλης... Γενικά, φροντίσαμε να έρθουμε σε επαφή, όσο γινόταν περισσότερο, με τους ανθρώπους της Καβάλας.

• Πώς αποφασίσατε έπειτα από μια επιτυχημένη παράσταση στην Αθήνα να σκηνοθετήσετε στην επαρχία.

— Είμαι αρκετά μεγάλος ώστε να μ' ενδιαφέρει η δουλειά η ίδια κι όχι οι εντυπώσεις. Κι έτσι μπορώ να πάω οπουδήποτε, αρκεί να μπορώ να κάνω τη δουλειά μου. Ομολογώ ότι δεν θα το έκανα

αν επρόκειτο για κάτι άλλο. Ισχυρό κίνητρο ήταν η παρουσία στο ΔΗΠΕΘΕ Καβάλας του Σταμάτη Κραουνάκη, από τη θέση του καλλιτεχνικού διευθυντή του θε-

άτρου και του συνθέτη της παράστασης, με τον οποίο γνωριζόμαστε πάνω από μια εικοσαετία, αλλά δεν είχε τύχει να συνεργαστούμε.

• Δηλαδή, το κίνητρο ήταν «φιλικό»;

— Οχι ακριβώς. Παρά τις πολλές προτάσεις από αθηναϊκούς θιάσους, είναι και τι θέλει να κάνει κανείς. Μ' ενδιέφερε ένα μεγαλύτερο θέαμα, που να μην περιορίζεται στα 5-6 πρόσωπα, και να έχει κι άλλες δυσκολίες: μουσική, χορό, κ.λπ.

• Σας αρέσουν οι δυσκολίες στις παραστάσεις;

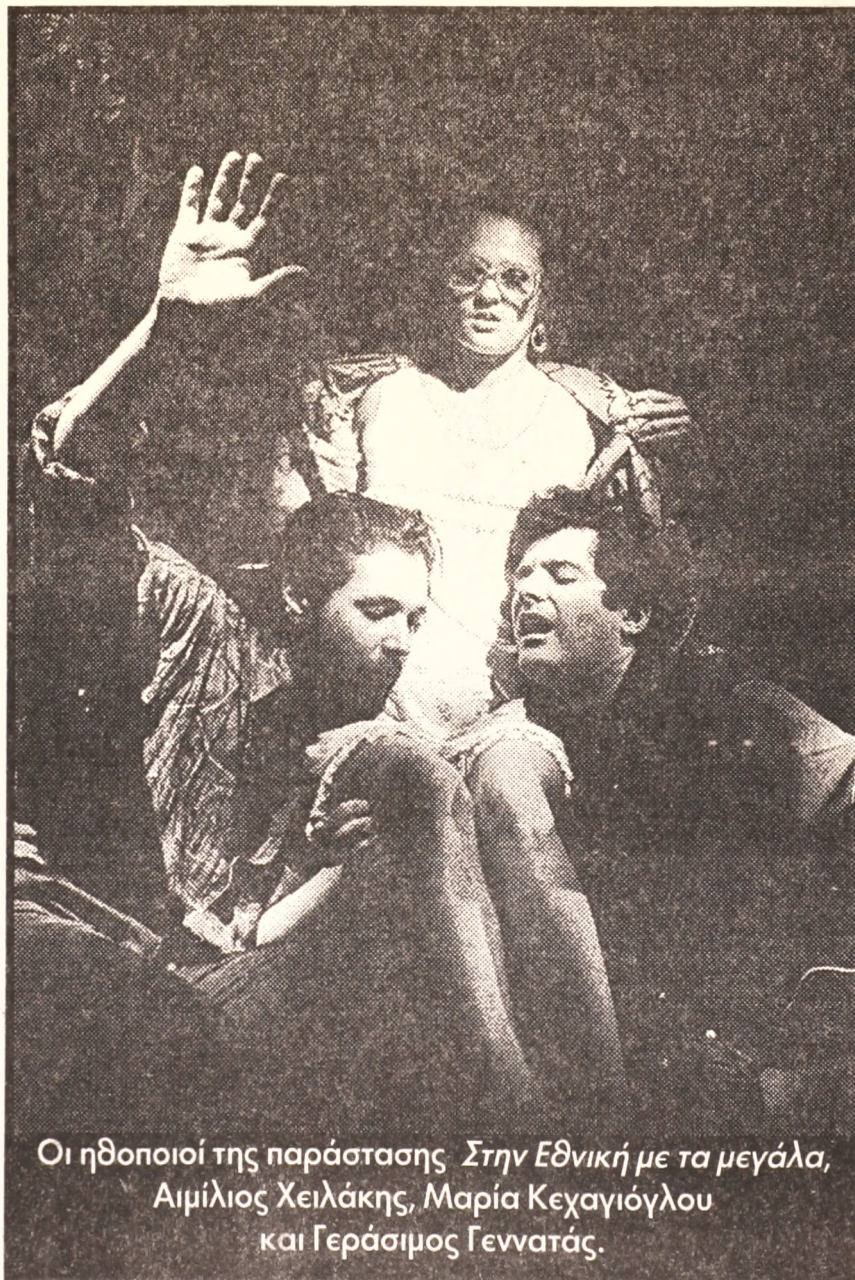
— Οι δυσκολίες υπάρχουν από μόνες τους. Δεν νομίζω ότι υπάρχει εύκολος δρόμος για το θέατρο. Δηλαδή και Ψαθά π.χ. ν' ανεβάσει κανείς ή μπουλμπάρ είναι δύσκολο.

• Ξεκινήσατε σαν ηθοποιός. Αυτή την ιδιότητα πότε την αφήσατε, αν την αφήσατε;

— Τα περισσότερα χρόνια που ασχολήθηκα με το θέατρο ήταν από την πλευρά του ηθοποιού. Κάποια στιγμή, με κάλεσε η Μπέττυ Αρβανίτη να κάνω μια δουλειά στη Β' Σκηνή της. Δεν το είχα ομολογήσει μέχρι τότε στον εαυτό μου, μπορεί να το σκεφτόμουν, αλλά από το να το σκέφτεσαι μέχρι να το ομολογείς υπάρχει διαφορά. Στην αρχή φοβήθηκα, σκέφτηκα αρκετά και τελικά είπα ναι. Σ' αυτή τη φάση δεν ξανασκέφτομαι να παίζω. Άλλωστε, ακόμα και τότε που έπαιζα σκεφτόμουν πιο σφαιρικά την έννοια της παράστασης, χωρίς αυτό να σημαίνει διαφωνίες με τους εκάστοτε σκηνοθέτες μου.

• Η εμπειρία σας ως ηθοποιός πώς βοηθά τη σκηνοθετική σας πορεία;

— Πάρα πολύ. Όλοι οι σκηνοθέτες που δούλεψα μαζί τους, είτε θετικά είτε αρνητικά, με βοήθησαν να σκεφτώ πώς θέλω το θέατρο.

Οι ηθοποιοί της παράστασης Στην Εθνική με τα μεγάλα, Αιμίλιος Χειλάκης, Μαρία Κεχαγιόγλου και Γεράσιμος Γεννατάς.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΡΓΟ

• Το έργο του Μιχάλη Βιρβιδάκη Στην Εθνική με τα μεγάλα είναι ένα

μιουργεί μια θερμή σχέση»

ΚΗΣ ΜΙΛΑ ΣΤΟ ΑΝΤΙ

Ο σκηνοθέτης Νίκος Μαστοράκης και ο Μιχάλης Βιρβιδάκης, συγγραφέας του θεατρικού έργου *Στην Εθνική με τα μεγάλα*.

ολοκαίνουργο έργο. Είναι το πρώτο νεοελληνικό που σκηνοθετείτε;

— Ναι είναι το πρώτο και ομολογώ, αν δεν ήταν νεοελληνικό κι αν δεν μου άρεσε δεν θα το έκανα. Ξέρετε, σπάνια φτάνουν στα χέρια νέων σκηνοθετών άπαιχτα ελληνικά έργα.

• Τι σας άρεσε σ' αυτό το έργο;

— Μ' άρεσε το πώς διαχειρίζεται τη γλώσσα, τη λαλιά. Μ' άρεσαν οι φράσεις που δεν ολοκληρώνονται ποτέ. Για μένα, αυτό το έργο είναι ο θρίαμβος του αποσιωπητικού. Επειτα, ενώ ξεκινούσε από στοιχεία ρεαλιστικά, καταλάβαινες ότι δεν είχαν καμιά σημασία και ότι, ταυτόχρονα, υπήρχε μια εντελώς αφαιρετική βάση. Δεν θα μ' άρεσε ένα έργο λαϊκότροπο, λαϊκιστικό ή γραφικό.

• Και αμέσως μετά από ένα νεοελληνικό έργο σκηνοθετείτε ένα κλασικό έργο.

— Παρ' όλο ότι πρόκειται για ένα παλιό έργο, διατηρείται κάτι που μάλιστα φορτίζεται από τη διαδρομή του μέσα στο χρόνο και μέσα από την ιστορία την πολιτισμική.

• Κάτι που δεν υπάρχει στα σύγχρονα έργα...

— Ναι, αυτό συμβαίνει με τα κλασικά έργα. Κάθε εποχή το τροφοδοτεί με διαφορετικά ερεθίσματα και διαφορετικές εντάσεις. Ενώ το καινούργιο έργο είναι δημιουργήμα της εποχής του και δεν ξέρουμε αν θ' αντέξει στο χρόνο. Κάποια έργα μπορεί στην εποχή τους να συγκινούν το κοινό αλλά μετά από δέκα χρόνια ίσως να μη λένε τίποτα.

• Εντοπίζετε κάποιο πρόβλημα στο νεοελληνικό ρεπερτόριο;

— Οχι, δεν είναι πρόβλημα αυτό. Για παράδειγμα, η επιθεώρηση έχει αξία τη στιγμή που παίζεται. Επειτα από κάποια χρόνια έχει μόνο μουσειακή αξία. Δεν πρέπει να μας ενδιαφέρει όμως το μετά. Γιατί εκτός από τα κείμενα υπάρχουν και οι παραστάσεις, έχουν κι αυτές τη σημασία τους στην πορεία τη θεατρική. Βλέπουμε μια παράσταση του 1970, κι εντυγχώς υπάρχουν πλέον ντοκουμέντα, και το 1990 η ίδια παράσταση δεν λέει τίποτα. Τη θεωρούμε ξεπερασμένη.

• Ολο και περισσότερο επισημαίνεται ότι έχουμε μια καλή γενιά νέων ηθοποιών.

Ποια είναι η γνώμη σας;

— Θα συμφωνήσω απολύτως. Η νέα γενιά ηθοποιών δεν είναι πιο προικισμένη, απλώς είναι περισσότερο διαθέσιμη. Ενα άλλο μεγάλο αβαντάζ αυτής της γενιάς είναι ότι έχει την ευκαιρία να περάσει από πολλά είδη θεάτρου. Κι αυτό δημιουργεί μια «περιουσία» για τους ηθοποιούς. Παλιότερα, τα πράγματα ήταν πιο στεγανά: υπήρχε κυρίως το εμπορικό και 2-3 σκηνές τέχνης. Ενας ηθοποιός που θέλει να παίξει σήμερα μπορεί να επιλέξει ανάμεσα σε πολλά θεατρά· μπορεί να κάνει και τηλεόραση. Δεν πιστεύω ότι η τηλεόραση είναι βλάβη για τον ηθοποιό· βέβαια, όταν γίνεται κατάχρηση, είναι. Το πέρασμα όμως από την τηλεόραση είναι επιπλέον αποσκευές.

ΑΠΟΒΑΣΗ ΣΤΗ... NORMANDIA

• Για τον σκηνοθέτη είναι εμπειρία η τηλεόραση;

— Νομίζω ότι είναι μια εντελώς διαφορετική τέχνη. Προς το παρόν δεν θα ήθελα να κάνω τηλεόραση. Είναι περισσότερο χρονοβόρα η τηλεόραση απ' το θέατρο, γιατί ένα στοιχείο που με χαρακτηρίζει είναι ότι είμαι πολύ αργός. Το να πάω στο περίπτερο ν' αγοράσω τσιγάρα για μένα είναι σαν... να κάνω απόβαση στη Νορμανδία. Αν και μ' αρέσουν πολύ τα μακρινά ταξίδια.

• Ο κινηματογράφος;

— Ο κινηματογράφος μ' αρέσει πάρα πολύ, αλλά δεν νομίζω ότι θ' ασχοληθώ ποτέ. Πιστεύω ότι δεν έχω τα προσόντα, δεν έχω δηλαδή καμιά τεχνική κατάρτιση, κάτι που δεν είναι απαραίτητο στο θέατρο. Εκεί δουλεύουμε πιο «πρωτόγονα».

• Τι αποφέρει αυτός ο «πρωτογονισμός», δηλαδή η αμεσότητά του, στους συντελεστές του θεάτρου;

— Ο σκηνοθέτης στο θέατρο είναι μια ιδιότητα που δεν είναι αναγνωρίσιμη με την πρώτη ματιά από το θεατή. Έχω την αίσθηση ότι αυτό που λειτουργεί στο θέατρο είναι οι δύο βασικοί πόλοι, δηλαδή οι ηθοποιοί και το κοινό. Ολα συνεπικουρούν σ' αυτό, στη δημιουργία μιας θερμής σχέσης. Αν πέσει η θερμοκρασία αυτής της σχέσης, τότε κάτι συμβαίνει.

ΘΕΑΤΡΟ

της ANTEIAS ΦΡΑΝΤΖΗ

Η «Θεατρική Ομάδα Ανέμη» ξεκίνησε τη θεατρική της δράση φέτος το καλοκαίρι, περιοδεύοντας στα χωριά της Ζακύνθου. Συνεχίζει το θεατρικό της ταξίδι σ' όλη την Ελλάδα με πρώτο σταθμό το Δήμο Νεαπόλεως στη Θεσσαλονίκη και

«Κόκκινη κλωστή δεμένη στην ανέμη τυλιγμένη...» Από την παράσταση *Μύδι-μύδι παραμύδι*: Μαρία-Λουίζα Παπαδοπούλου, Ζαχαρένια Αθητάκη, Δέσποινα Τσιρακάκη και Αφροδίτη Αλ Σάλεχ.

«Σαν η ψυχή γίνεται ανέμη...»

κατόπιν την Καστοριά. Σύντομα, στις 28.12.97 μέχρι τις 10.1.98, και για δέκα μέρες θα παρουσιάσουν τη δουλειά τους στο θέατρο «Λήδρα» (Κέκροπος 12 και Αδριανού στην Πλάκα). Και έπεται η συνέχεια σε άλλες πόλεις και χωριά της Ελλάδας.

Τέσσερις γυναίκες ηθοποιοί η **Ζαχαρένια Αθητάκη**, η **Αφροδίτη Αλ Σάλεχ**, η **Μαρία-Λουίζα Παπαδοπούλου** και η **Δέσποινα Τσιρακάκη** ταξιδεύουν την παράσταση «Μύδι - μύδι - παραμύδι» μ' ένα μικρό φορτηγάκι· φορτώνουν, ξεφορτώνουν και στήνουν τα λιτά σκηνικά τους σε δήμοτικά θέατρα, αίθουσες ιδρυμάτων, νοσοκομεία και όπου υπάρχουν θεατές πρόθυμοι να ζήσουν αυτό που είναι πάντα το θέατρο, ένα παραμύθι. Η **Μαρία-Λουίζα Παπαδοπούλου** σκηνοθέτησε την παράσταση, τα σκηνικά είναι της **Φλώρας Κουτσομάνη** και η μουσική του **Νίκου Κυπουργού**.

Η «Θεατρική Ομάδα Ανέμη» οργανώνει την πρώτη της θεατρική παράσταση, προτείνοντας μια ενδιαφέρουσα δραματοποίηση των παραδοσιακών παραμυθιών. Χωρίς να μειώνεται η σημασία του αφηγηματικού χαρακτήρα τους, ο αφηγητής μετατρέπεται κι αυτός σ' έναν ήρωα του παραμυθιού που διηγείται αλλά συγχρόνως συμμετέχει στη δράση. Ωστόσο, η δράση στα δραματοποιημένα παραμύθια που διάλεξαν για την παράσταση *Μύδι... μύδι, παραμύδι* διατηρεί το συμβολικό της χαρακτήρα· υπαινίσσεται περισσότερο και υποβάλλει ιδέες και αισθήματα παρά εξιστορεί γεγονότα. Μια κορώνα και μια μπέρτα κάνουν το παιδί βασικόπλουτο· μια κορδέλα στο μέτωπο μεταμορφώνει μια παραμυθοκόρη σε σκλαβί. Έτσι, όχι μόνο δεν χάνεται η αυθεντική γοητεία των παραμυθιών αλλά αντίθετα –καθώς όλες οι μεταμορφώσεις συντελούνται μπρος στα μάτια μας– η μαγεία αποκτά τη δύναμη του πραγματοποιήσιμου.

Τρία εντελώς διαφορετικά παραμύθια συνδέθηκαν μεταξύ τους σε ένα κοινό άξονα: το ταξίδι του ήρωα κάθε παραμυθιού που γίνεται συνάμα κι ένα ταξίδι μαθητείας στη ζωή. Τα τρία παραμύθια που συνθέτουν τη σπονδυλωτή αυτή παράσταση είναι «Το παιδί κι η τύχη του», «Το σκλαβί» και «Ο Ύπνος» και τα τρία μας παραδίδονται από το τέλος του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα· και τα τρία διατηρούν τη ζωντανή προφορική ομιλία του λαού μας, με τις ιδιωματικές παραλλαγές που εκφράζουν τις διαφορετικές τοπικές προελεύσεις τους. Το ανατρεπτικό τέχνασμα που κινεί την αφήγηση είναι το παιδί που, παίζοντας το τόπι του, χάνεται και μες στην αναζήτηση του παιχνιδιού του ανακαλύπτει τον κόσμο του παραμυθιού. Όπως το παιδί που επινοεί τα παιχνίδια του και με τη δύναμη της φαντασίας του μετατρέπει το πιο απλό κι ασήμαντο αντικείμενο σε έναν ολόκληρο κόσμο,

έτσι κι εδώ το παιδί ανοίγει το μαγικό σεντούκι και βγάζει ένα χάλκινο γουδί και αρχίζοντας να το χτυπά ρυθμικά παράγει έρρυθμους ήχους, τη μουσική των χάλκινων που ακούγοντάς την οι παραμυθούδες έρχονται και αναλαμβάνουν τη δράση που τους αναλογεί.

Οι τέσσερις ηθοποιοί, που ανέλαβαν το βάρος να παραστήσουν όλους τους ήρωες του παραμυθιού, κινούνται με αρμονία αξιοθαύμαστη, εναλλάσσοντας ρόλους. Η συναρμογή των κινήσεών τους, η συντονισμένη παρουσία τους φανερώνει την κοινή προσπάθεια, την καλή δουλειά της ομάδας.

Η «κόκκινη κλωστή δεμένη στην ανέμη τυλιγμένη δώσ' της κλώτσο να γυρίσει παραμύθι ν' αρχινίσει» αναπαρίσταται σκηνικά έτσι που ο επαναληπτικός ρυθμός και η κίνηση αποκτά την τελετουργική της δύναμη που κινεί τη μαγική διαδικασία· το παραμύθι αρχινά και μέσα από τα δρώμενα αποκαλύπτεται η περιπέτεια του ανθρώπου· από την αφέλεια της παιδικής ηλικίας οδηγούμαστε στα δεινά της ενηλικίωσης και στις οριακές της συνειδητοποιήσεις. Όταν το ταξίδι του παιδιού στον κόσμο του παραμυθιού τελειώσει, οι παραμυθούδες εξαφανίζονται και το παιδί οδηγείται σε μια συμβολική ωρίμανση που σημαδεύεται, επίσης, και από την απώλεια της αθωότητας.

Ο λόγος, λοιπόν, είναι για την τύχη και την κακοτυχία, την αγάπη έως την αυταπάνη, αλλά και την αχαριστία. Λόγος που φαινομενικά μόνο αφορά αποκλειστικά την παιδική ηλικία, καθώς –έμμεσος όπως είναι– διακριτικά διδάσκει και ουσιαστικά ευαισθητοποιεί. Οι ενήλικοι θεατές μπορούν να ανακαλύψουν –έστω για λίγο– την κρυμμένη τους παιδικότητα.

ΕΔΟΥΑΡΔΟΣ ΓΙΒΒΩΝ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ
ΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΜΠΑΛΤΑΣΑΡ ΚΑΣΤΙΛΙΟΝΕ

ΤΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΑΥΛΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΧΕΝΡΥ ΝΤΑΙΗΒΙΝΤ ΘΟΡΩ

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ
ΣΤΗΝ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΕΞΟΥΣΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΤΖΟΡΤΖΙΟ ΒΑΖΑΡΙ

ΤΡΕΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ
ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ

Λεονάρντο ντα Βίντσι
1452-1519

Ραφαήλ από το Ουρβίνο
1483-1520

Μιχαήλ Αγγέλος Μπουοναρότι
1475-1564

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΜΑΡΣΕΛ ΣΒΟΜΠ

Η ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΑΓΙΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΟΝΟΡΕ ΝΤΕ ΜΠΑΛΖΑΚ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ
ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΣΑΜΟΥΕΛ ΜΠΕΚΕΤ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ
συνοδευόμενα από
ΣΑΧΛΟΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΒΛΑΝΤΙΜΙΡ ΝΑΜΠΟΚΩΦ

ΡΗΓΑΣ
ΝΤΑΜΑ
ΒΑΔΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

Ε.Γ.Α. ΧΟΦΜΑΝ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ
ΓΑΤΟΥ ΜΟΥΡ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΣΩΤΗΡΗΣ ΚΑΚΙΣΗΣ
γιά μένα, ή Κάλλας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΣΩΤΗΡΗΣ ΚΑΚΙΣΗΣ
Ο ΑΕΡΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΠΙΕΡ ΛΟΥΙ

ΤΑ ΤΡΙΑ
ΚΟΡΙΤΣΑΚΙΑ
ΤΗΣ
ΜΑΡΜΑΣ
ΤΟΥΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΑΝΩΝΥΜΟΥ

ΤΟ ΔΩΜΑΤΙΟ
ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΦΡΑΝΤΣ ΚΑΦΚΑ
ΑΦΟΡΙΣΜΟΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΤΖΟΖΕΦ ΚΟΝΦΑΝΤ

Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ
ΠΡΑΚΤΟΡΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΑΤΩ

ΕΡΑΤΩ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 52 - 106 80

ΗΝΑ 36.06.168

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

του ΝΙΚΟΥ ΒΡΑΤΣΑΝΟΥ

Μετά το εργοστάσιο ΦΙΞ του Τάκη Ζενέτου στη Συγγρού και το εκδητήριο της FORD του Γιώργου Κοντολέοντα (πάλι στη Συγγρού), ένα ακόμα από τα

Μετά το κτίριο της «ΗΒΗ», τι;

καλά και γνωστά παραδείγματα της «μοντέρνας» (μεταπολεμικής αυτή τη φορά) αρχιτεκτονικής στην πόλη μας χάθηκε μέσα σε δύο μέρες (και νύχτες).

Πρόκειται για το εργοστάσιο της ΗΒΗ στον Παράδεισο Αμαρουσίου, έργο του **Θύμιου Παπαγιάννη** γύρω στο 1965, το οποίο, τώρα που η ιδιοκτήτρια εταιρεία μεταφέρεται σε νέες εγκαταστάσεις, κατεδαφίστηκε για να δώσει τη θέση του στην επέκταση του γνωστού συγκροτήματος γραφείων BABIS VOVOΣ POLIS που εδώ και κάποια χρόνια κάνει ιδιαίτερη αισθητή την παρουσία του στη λεωφόρο Κηφισίας. Ναι, για όσους δεν θυμούνται, είναι αυτό με τις κρεμασμένες κολώνες, τα σπασμένα αετώματα και τα κόκκινα σιρίτια, που, έχοντας την τυφλή του μεσοτοιχία καλυμμένη με σκούρο γυαλί, περίμενε ανυπόμονα τον προαναγγελθέντα θάνατο του κτιρίου της ΗΒΗ για να ξεχυθεί προς Βορρά.

Όσο για το κτίριο που έφυγε, αυτό ακολουθούσε το πνεύμα της οριζοντιότητας, που τότε κυριαρχούσε στις μορφολογικές

επιλογές, με μεγάλους προβόλους που υποβάθμιζαν κάθε κατακόρυφο στοιχείο. Τα υλικά του, γυμνό σκυρόδεμα και τοίχοι επενδεδυμένοι με πέτρα, επίσης γνώρισμα της εποχής, δημιουργούσαν ένα πολύ χαρακτηριστικό και πολύ αξιόλογο κτίριο που για δεκαετίες αποτελούσε σημείο αναφοράς της περιοχής.

Δεν με ενοχλεί, ωστόσο, το ότι κατεδαφίστηκε το κτίριο αυτό καθαυτό. Εδώ γκρεμίστηκε και το πολύ πιο αβανταδόρικο κτίριο του ΦΙΞ, χωρίς να μπορέσουμε να κάνουμε τίποτα εκτός από τις έντυπες διαμαρτυρίες στο δελτίο του Τεχνικού Επιμελητηρίου και σε δυο-τρεις εφημερίδες. Άλλωστε το καημένο το κτίριο της ΗΒΗ έδειχνε τόσο μικρό, τόσο φτωχό και τόσο μόνο μπροστά στο BABIS VOVOΣ POLIS, που ίσως το γκρέμισμα ήταν η καλύτερη λύση.

Ούτε θα μπορούσα να ισχυριστώ ότι έπρεπε οπωσδήποτε να ανακηρυχθεί διατηρητέο. Δεν ανήκε σε κάποιο σύνολο, δεν δημιουργούσε κάποιο ιδιαίτερο δημόσιο χώρο και σίγουρα δεν ήταν το ύψιστο αριστούργημα, πέρα από τη συναισθηματική αξία που είχε ως έκφραση της αισιοδοξίας και της δυναμικής της αρχιτεκτονικής μιας δεκαετίας που πίστεψε στην αλλαγή.

Και, αλίμονο, δεν με ενοχλεί η αρχιτεκτονική που προωθεί ο κύριος Βωβός και οι συνεργάτες του. Αρχιτεκτονική, που απλώνεται σαν καρκίνωμα στην Πόλη, γεμίζοντάς την γυάλινους όγκους, σιρίτια, κολώνες και αετώματα, γρανιτένιες φλούδες και γυαλιστερά μάρμαρα, μεγαλόσχημα ονόματα και ιστορικότροπους συσχετισμούς του τύπου Agora, Polis, Plaza κ.λπ. Εξάλλου, δεν θα ήθελα να κάνω κριτική αρχιτεκτονικής. Όποιος νιώθει «καλός» αρχιτέκτονας, πρώτος τον λίθον βαλέτω προς τους «κακούς» αρχιτέκτονες.

Αυτό όμως που με ενοχλεί είναι η παντελής έλλειψη κάποιου, έστω υποτυπώδους, έστω τμηματικού σχεδιασμού στην παραγωγή και τη διαχείριση του χτισμένου περιβάλλοντος. Με ενοχλεί η δυνατότητα που έχει ο κάθε –εκ των πραγμάτων– διαχειριστής του χτισμένου χώρου, να μορφώνει όπως θέλει το

αστικό μας τοπίο και να δημιουργεί συγκροτήματα που αδιαφορούν παντελώς για τον δημόσιο χώρο, που πέφτουν σαν μετεωρίτες στο τοπίο, καταστρέφοντας κάθε έννοια συνέχειας και εξέλιξης. Με ενοχλεί που δεν υπάρχουν οι ελάχιστοι κανόνες που να αναφέρονται σε θέματα ένταξης, σύμπνοιας και συμμετοχής στη διαμόρφωση ενός ανθρώπινου δημόσιου χώρου.

Με ενοχλεί που το BABIS VOVOΣ POLIS θα συνεχιστεί για άλλα πενήντα ή εκατό μέτρα, μέχρι να φτάσει την κακομοιρική οδό Σωρού (έναν αγροτικό δρομίσκο που φιλοξενεί κίνηση λεωφόρου), καταπατώντας με τα σταθμευμένα αυτοκίνητά του κάθε ίχνος πεζοδρομίου και αραδιάζοντας στραμπουληγμένους όγκους που θα ακολουθούν κάθε γνωστό γεωμετρικό νόμο εκτός από έναν: εκείνον της χάραξης της οδού Κηφισίας (πόση διαφορά αλήθεια με το κτίριο του ΦΙΞ που ήταν αριστούργημα επειδή ακριβώς ακολουθούσε την απλή λογική: ήταν καμπύλο προς την καμπύλη κοίτη του Ιλισσού και ευθύ προς την ευθεία πλευρά της λεωφόρου Συγγρού).

Και ακόμα με ενοχλεί που δεν υπάρχει κάποια πολιτική «διατήρησης», που να αναφέρεται και στη μοντέρνα αρχιτεκτονική. Και δεν το νιώθω αυτό λόγω επαγγελματικής διαστροφής, αλλά πραγματικά λόγω πίστης ότι και αυτή η αρχιτεκτονική έδωσε μερικά καλά πράγματα στην πόλη μας, δημιούργησε θετικές τάσεις για πολλά άλλα, είχε όμως την ατυχία να χρεωθεί την κακομοιριά και την παντελή έλλειψη συντήρησης των πιο πολλών δημόσιων κτιρίων που όντως κτίστηκαν σύμφωνα –τουλάχιστον σύμφωνα– με τις επιταγές της.

Μετά την ΗΒΗ τι, λοιπόν; Θα συνεχίσουν οι φτωχικοί εκπρόσωποι της μοντέρνας αρχιτεκτονικής να χάνονται; Θα συνεχίσουν να εξαπλώνονται ανεξέλεγκτα τα κάθε λογής εμπορικά συγκροτήματα; Θα συνεχίσουμε να μένουμε αμέτοχοι στη διαμόρφωση του Δημοσίου Χώρου; Πολλά ερωτήματα, δυσανάλογα ίσως με την υλική απώλεια. Αξίζει όμως να τα αναμασάμε πού και πού, και στο τέλος, πού ξέρετε, μπορεί να βρεθούν και λύσεις.

**“Ο μπαμπάς και η μαμά μου λένε:
Μακάρι να μπορούσαμε να γυρίσουμε
στο σπίτι μας. Όμως, πώς να πάμε
αφού μας κυνηγάνε;”**

Θα αφήνατε ό,τι έχετε για ένα αβέβαιο μέλλον σε μια ξένη χώρα, αν μπορούσατε να διαλέξετε;

Κανείς από τους 5.623 πρόσφυγες που βρίσκονται σήμερα στη χώρα μας δεν είχε περιθώρια επιλογής. Η φυγή ήταν το τίμημα της ελευθερίας και της επιβίωσης για τον καθέναν από αυτούς.

Για το γιατρό που φυλακίστηκε και βασανίστηκε επειδή αρνήθηκε να συνεργαστεί στον ακρωτηριασμό πολιτικών κρατουμένων. Ή τη νεαρή γυναίκα που αναγκάστηκε να πληρώσει τις σφαίρες με τις οποίες εκτελέστηκε, μπροστά στα μάτια της, ο αδερφός της.

Αυτοί είναι οι πρόσφυγες. Άνθρωποι σαν κι εμάς που όμως έχασαν τα πάντα. Δεν ζητούν ελεημοσύνη. Ζητούν μια ευκαιρία για να σταθούν στα πόδια τους.

Από το 1989, στο Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ), σωματείο μη κερδοσκοπικό, παρέχουμε νομική, ψυχολογική και οικονομική βοήθεια στους ανθρώπους που άφησαν τη χώρα τους για να γλιτώσουν από βέβαιο κίνδυνο.

Δεν το θεωρούμε φιλανθρωπία, το θεωρούμε χρέος. Με τη δική σας στήριξη, θα συνεχίσουμε να το εκπληρώνουμε.

**Οι πρόσφυγες δεν είναι πρόβλημα.
Είναι άνθρωποι.**

Ναι, θέλω να δώσω μια ευκαιρία στους πρόσφυγες.
Κατέθεσα στο λογαριασμό αριθμ. 116/2960656-64
της Εθνικής Τράπεζας, το ποσό των δρχ.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Τ.Κ. ΠΟΛΗ / ΠΕΡΙΟΧΗ

Ενημερώστε μας για τη δωρεά σας, στέλνοντάς μας το κουπόνι αυτό

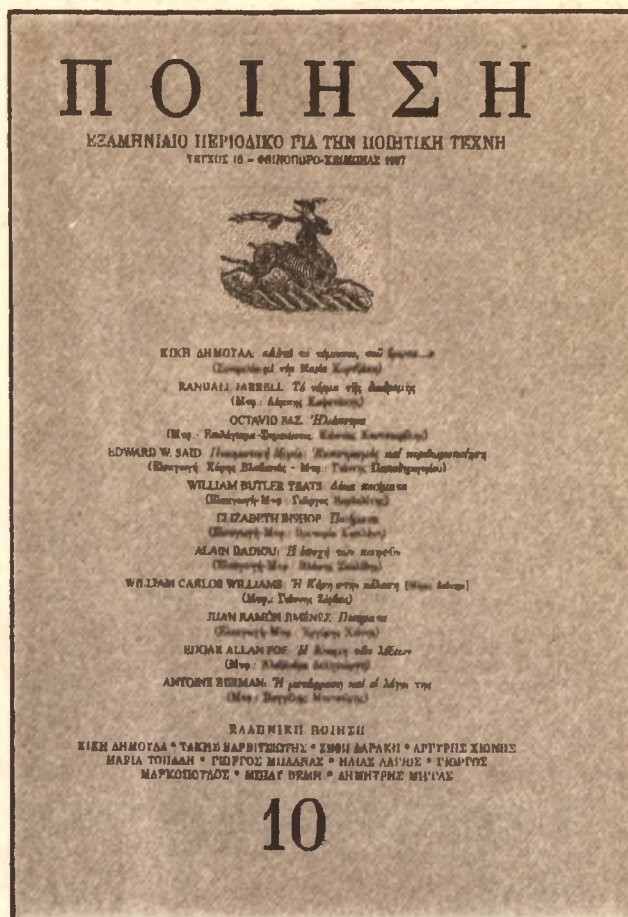
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Αραχώβης 39, 10681 Αθήνα

τηλ. 3806054, 3807645, 3802508, fax 3803774

ΠΟΙΗΣΗ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Στο 10ο τεύχος, που κυκλοφορεί, περιλαμβάνονται ανέκδοτα ποιήματα των: Κικής Δημουλά, Τάκη Βαρβιτσιώτη, Ζέφης Δαράκη, Αργύρη Χιόνη, Μαρίας Τοπάλη, Γιώργου Μπλάνα, Ηλία Λάγιου, Γιώργου Μαρκόπουλου, Μπίλνς Βέμη, Δημήτρη Μίγγα, Octavio Paz, William Butler Yeats, Elizabeth Bishop, Juan Ramón Siméne, William Carlos Williams, κείμενα και μελέτες των: Randall Jarrell, Edward W. Said, Alain Radion, Edgar Allan Poe, Antoine Berman, βιβλιοκριτικές, όπως και μια εκ βαθέων συνέντευξη της Κικής Δημουλά στη Μαρία Κυρτζάκη.

1993 - 1997

Πέντε χρόνια με την ΠΟΙΗΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744 - FAX: 36.23.093

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Η κορύφωση του εικαστικού χειμώνα μοιάζει να συμπίπτει με ένα βομβαρδισμό από ομαδικές εκθέσεις. Είναι όμως και η στιγμή

Milk shakes, tutti frutti και σαλάτες (του σεφ, βέβαια)

να ειπωθούν μερικά πράγματα λίγο πιο καθαρά απ' ό,τι συνήδως...

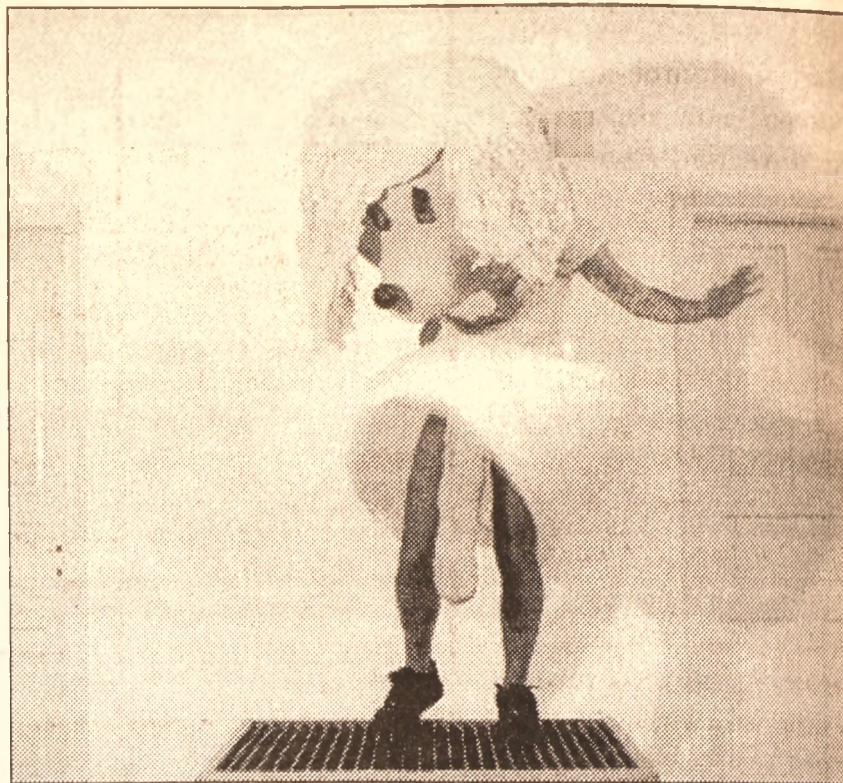
Διστάζουμε (συνήθως) να προχωρήσουμε σε κάτι που μπορεί να χαρακτηριστεί ως «αρνητική κριτική». Ο ρόλος γενικότερα ενός κειμένου-κριτικής μπορεί να αμφισβητηθεί (εύκολα) και από την άλλη δύσκολα μπορεί να θεμελιώσει τη θέση του μέσα σε μια κοινωνία που μοιάζει να μην το χρειάζεται ζώντας σε συνθήκες ιδεολογικής εκχειρίδας. Όμως παράλληλα με τις «θετικές» επισημάνσεις που μπορεί να κάνει κανείς τακτικά για τα τεκταινόμενα στο χώρο των ελληνικών εικαστικών, ολοένα και πιο επιτακτική γίνεται η ανάγκη να αντιμετωπίσει κανείς μια πληθώρα γεγονότων που (κατά τη γνώμη του) μπλοκάρουν την εν λόγω υπόθεση. Πιστεύουμε ότι ο μέσος όρος των ομαδικών εκθέσεων στην Ελλάδα είναι ποιοτικά πολύ κατώτερος από τον μέσο όρο των ατομικών. Κράτος, γκαλερίστες, επιμελητές/-τριες, (και δυστυχώς) καλλιτέχνες φαίνεται να τις αντιμετωπίζουν κατά περίπτωση ως «αρπαχή», «αναγκαίο κακό», «γκλαμουριά»,

«κοινωνικό γεγονός»... Ομαδικές εκθέσεις με κάποιο συγκεκριμένο θέμα το οποίο να αναπτύσσουν οι καλλιτέχνες, συνδιαλεγόμενοι με τον επιμελητή μοιάζουν σπανιότητες. Κάποιες τέτοιες φθάνουν στο άλλο άκρο, θέτοντας έναν βαρύγδουπο φιλοσοφικό πλαίσιο («Κέλυφος»),

το οποίο όμως ίσως λόγω πλήρους έλλειψης εννοιολογικής συνεργασίας μεταξύ καλλιτεχνών - επιμελητήριας ή αν προτιμάτε αδυναμίας των συμμετεχόντων να το καταλάβουν, καταλήγει να μην αντανakλάται πουθενά. Μα

πουθενά. Τουλάχιστον μέσα στην έκθεση.

Μέσα στο Δεκέμβριο τρεις φιλόδοξες (καθεμία για τους δικούς της λόγους) ομαδικές εμφανίστηκαν στην Αθήνα. Η έκθεση *Οδός Πειραιώς - Μεταμορφώσεις ενός βιομηχανικού τοπίου* είναι ασφαλώς η πιο εξόφθαλμη περίπτωση θεματολογικής προχειρότητας. Ένα καλλιτεχνικό παζάρι συσσωρεύει σε μια δαιδαλώδη, διεστραμμένη αρχιτεκτονικά διάταξη περίπου εκατό καλλιτέχνες(;) από κλασικούς/ ιστορικούς/ παρωχημένους/ρετρό(προσθέστε το χαρακτηρισμό που προτιμάτε κατά περίπτωση) μέχρι παντελώς άγνωστα ουδέποτε εκτεθειμένα πρόσωπα που εκτελούσαν (ή τουλάχιστον εξέθεταν) «εικαστικό έργο» για πρώτη φορά στη ζωή τους. Λογικό: ο καθένας έχει έναν φίλο που ξέρει κάποιον που είναι λίγο «καλλιτέχνης» ή «ζωγραφίζει». Να πώς γίνονται οι εκθέσεις (με πρωτοφανείς χορηγίες πολλών εκατομμυρίων). Ανάμεσα τους και (λίγοι) δρώντες καλλιτέχνες στην ακμή τους. Όσο για τη θεματολογική συνέπεια, καλύτερα να μην το συζητήσει κανείς, αφού στους ατελείωτους τοίχους της έκθεσης έβλεπε κανείς πλοία της γραμμής έτοιμα να σαλπάρουν για τη Μύκονο, αγροτικά τοπία, λουλούδια, πορτραίτα, πλουμίδια. Η Πειραιώς ήταν (λογικά) πιο έντονα παρούσα στο αρχιτεκτονικό μέρος της έκθεσης (το βίντεο του Νίκου Καζέρου και της Ελένης Τζιτζι-

Μια Marilyn Monroe - Ποντικός - Σάτυρος χαριεντίζεται πάνω από έναν εξαεριστήρα. Έργο του Πολύγυρου Καρυοφύλλη για το Αττικό Μετρό.

λάκη ήταν ασφαλώς μια πρόταση). Συνολικά αυτή η έκθεση ορίζει ένα πολύ χαμηλό σημείο στην αξιοπιστία των ελληνικών εικαστικών της δεκαετίας μας.

Η έκθεση *50 Εικαστικές Προτάσεις και Αναφορές σε Προϊόντα και Υπηρεσίες*, παρά τον εντελώς άκομπο τίτλο της, ξεκινάει με καλύτερες προοπτικές. Βλέπετε, η διαφημιστική εταιρεία Saatchi & Saatchi, κάτω από την αιγίδα της οποίας τελεί, είναι εν πολλοίς υπεύθυνη για την αναγέννηση της νέας βρετανικής τέχνης και είναι συνολικά γνωστή για τις τολμηρές εικαστικές επιλογές της. Ξεχάστε όμως το Λονδίνο. Εδώ είναι Βαλκάνια ως γνωστόν και το αλλόκοτο top-50 που επιχειρείται εδώ για μία ακόμη φορά επιχειρεί να συνδυάσει τα πάντα με τα πάντα. Ο τίτλος υπονοεί(;) ότι κάποιος θα δει ένα συσχετισμό τέχνης και διαφήμισης. Ορισμένοι το κάνουν, άλλοι αδιαφορούν γι' αυτό και βγάζουν απλώς κάποιο παλιό έργο από την αποθήκη τους, άλλοι μπερδεύονται από την έλλειψη στρατηγικής. Δεν καταλάβαμε αν η συγκεκριμένη έκθεση είναι μια έκθεση για τη σχέση τέχνης - διαφήμισης. Πάντως στις πρώτες περιπτώσεις, η ελαφρά τη καρδιά μετατροπή ενός καλλιτέχνη σε διαφημιστή (στο τζάμπα), κατά τη γνώμη μας, δεν είναι καθόλου αστεία υπόθεση. Αλλά αυτό είναι άλλη (μεγάλη) υπόθεση. Το μεγάλο πρόβλημα εδώ είναι το μπαράζ μιας πληθώρας άσχετων μεταξύ τους έργων (από το κορνιζάδικο στην «πρωτοπορεία») σε μια έντονα προβληματική (πιγμένη) διάταξη. Για άλλη μια φορά κάποιοι προσπαθούν να διασωθούν (ή καλύτερα να αποδράσουν). Ο Πολύδωρος

Καρνοφύλλης επιβιώνει γιατί το έργο του (μια Marilyn Monroe-ποντίκι-σάτυρος που χαριεντίζεται πάνω από έναν εξαιρεστήρα - έργο σπονσοραρισμένο από το Αττικό Μετρό) χλευάζει -απροκάλυπτα- τον ίδιο το θεσμό. Ανταρτοπόλεμος χαρακωμάτων; Έχει όμως και τους κινδύνους του.

Και ερχόμαστε σε μια έκθεση που επανέρχεται πλέον ετησίως (αγνοώντας τους κινδύνους της θεσμικής γραφικότητας): Cheap Art. Έργα ζωγραφικής (με πινέλο) και γενικότερα «τέχνης» που κοστολογούνται από 5.000 μέχρι 15.000 δραχμές. Μα cheap art δεν είναι τα CD, τα CD-Rom, τα βιβλία, ο κινηματογράφος, τα κόμικς, τα πόστερ; Δηλαδή τέχνη που κοστίζει φθηνά μπορεί να μεταφέρει υψηλό περιεχόμενο. Προφανώς, στο κατώφλι της επόμενης χιλιετίας δεν χρειάζεται η ύπαρξη «πινελιάς» ή το «καδράκι» για να δικαιολογήσει το άλλο συστατικό. Αυτό της «Art».

Πέραν όμως της κοστολόγησης (που δεν βλέπουμε το λόγο γιατί να ασχοληθούμε παραπέρα με αυτήν), τίποτα κοινό δεν μοιάζουν να έχουν οι συμμετέχοντες, κανένα θέμα δεν διαπραγματεύονται από κοινού, αν δεν ήταν αυτοί θα μπορούσαν να είναι άλλοι τριάντα πρόθυμοι για λίγο αλλά γρήγορο (όπως υπόσχονται) κέρδος. «Τι σημασία έχει; Όλοι οι καλλιτέχνες ίδιοι δεν είναι;». Πάνω απ' όλα οι πωλήσεις.

Νομίζουμε ότι μια ομαδική έκθεση είναι κάτι παρόμοιο με ένα μουσικό άλμπουμ-συλλογή. Ακόμη και γεμάτο με «σουξέ» να είναι, ύστερα από σύντομο χρονικό διάστημα είναι καταδικασμένο να καταλήξει στο καλάθι των αχρήστων, αν δεν περιέχει κάποιο ενοποιητικό στοιχείο. Αντίθετα, αν ο επιμελητής/dj καταφέρει να χρησιμοποιήσει ή, ακόμη καλύτερα, να εμπνεύσει έναν (συγκεκριμένο) προβληματισμό στους συμμετέ-

χοντες -με την προϋπόθεση ότι αυτό θα πετύχει βέβαια-, τότε το αποτέλεσμα μπορεί να είναι πολύ πιο σημαντικό από ένα σημαντικό προσωπικό άλμπουμ - ή ατομική έκθεση, για να έρθουμε στα δικά μας. Έπειτα από το κλίμα γκρίνιας που επικρατεί σε αυτό το άρθρο, οφείλουμε να δώσουμε και μια αντιπρόταση για να γίνουν τα παραπάνω λίγο πιο κατανοητά. Γιατί είναι γεγονός ότι στο ελληνικό χάος της προχειρότητας και της αερολογίας υπάρχουν και εξαιρέσεις. Η έκθεση *Ο Ζωγράφος Τιλ Οϊλενσπίγκελ*, που οργάνωσε η ιστορικός τέχνης **Ρούλα Παλλα-ντά** στη Foka της Θεσσαλονίκης (παρά τον τίτλο της), είναι μια ομαδική έκθεση που ερευνά το θέμα της φάρσας. Μια έκθεση με αρχή, μέση και τέλος, με βατές φιλοδοξίες και επιτυχία πολύ μεγαλύτερη από αυτές. Άραγε, χρειάζεται επεξήγηση του γιατί ο απλός κινηματογράφος του **Hal Hartley** είναι πολλαπλά πιο επιτυχημένος από βαρύγδουπες ταινίες του Νέου (τότε) Ελληνικού Κινηματογράφου; Κατά τη γνώμη μας, μια έκθεση που θα ευχόμασταν να λειτουργήσει ως πρότυπο στο πρόβλημα. Είθε να ξαναστηθεί και στην Αθήνα. Φαίνεται ότι τα ελληνικά εικαστικά, ύστερα από (... συμπληρώστε εσείς το νούμερο) χρόνια, όπου άξιοι θεωρητικοί και επιμελητές εκθέσεων έχουν κινηθεί στο χώρο, δεν έχουν καταφέρει να

κατοχυρώσουν το θεσμό της έκθεσης με κάποιο θέμα, κάποια ιδέα, κάποιο πνεύμα, κάποια ενότητα τέλος πάντων... Ας το κάνουμε πρώτα και μετά οι εξαγωγές προς τη Νέα Υόρκη ή την Καμπούλ μπορεί να ακολουθήσουν. Σε όσους ενδιαφέρονται (ακόμη), ας μας επιτραπεί να υπενθυμίσουμε: καμία «εθνική» τέχνη δεν κατάφερε ποτέ να εξαχθεί πετυχημένα ως «πακέτο» παρά μόνον ενταγμένη μέσα σε κάποιο(;) πλαίσιο. Τέλος, καλύτερα να μην κολακεύσουμε κανέναν: Ηλιγούρα των (περισσότερων) καλλιτεχνών φταίει εν πολλοίς για το πρόβλημα. Ο εικαστικός δεν είναι ένας άβουλος μπογιατζής που γνωρίζει το métier και υπακούει άβουλα στους θεωρητικούς-γκουρού, αλλά ένας σκεπτόμενος δημιουργός. Στα χέρια του (της) είναι η λύση. Όποιος ζητάει κάτι παραπάνω θα πρέπει να πληρώσει το τίμημα. Αν και οι θεωρητικοί κάποτε ξεμπερδεύουν ανάμεσα σε κοσμικότητες, εμπόριο αυτοκινήτων, σκουριασμένα κορνιζάδικα, προβολή των γόνων υπουργών, πρωθυπουργών, πρωτάνεων, μητροπολιτών, όλα θα πάνε καλά. Μην φοβάστε τίποτα.

ΥΓ: Με τέτοια κείμενα χαλάνε φιλίες, καταστρέφονται προοπτικές (αυτών που τα γράφουν), κλείνουν πόρτες. Πιστέψτε μας: Πραγματικά δεν γινόταν αλλιώς.

Ο ΠΙΟ ΔΙΑΣΗΜΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΠΟΡΤΡΑΙΤΩΝ ΤΗΣ ΛΙΜΝΟΥ-ΠΟΛΗΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΓΚΥΝΤΕ ΠΑΛΕΤ...

ΝΙΚΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ - ΚΩΣΤΑΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Ο ΝΑΜΠΥΚΑΣ (μυθιστόρημα)

Μόλις κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Το διαφορούμενο, η αμφιβολία, το απωθημένο – γρήγορες πινελιές, υποψίες βλεμμάτων, το διαρκές

Οι χρήσεις του διαφορούμενου

εμβόλιμο στην αφηγηματική προσδοκία: ιδού ο κινηματογράφος του Εγκογιάν.

Είναι από τις χάρες που χρωστάμε στον Δημήτρη Εϊπίδη, διευθυντή των Νέων Οριζόντων, της πιο σημαντικής παράλληλης εκδήλωσης του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, ότι μας έκανε γνωστούς μια σειρά από κινηματογραφιστές και εθνικές κινηματογραφίες, που ο ασφυκτικός κλοιός της αμερικανικής παραγωγής και διανομής δεν άφηνε, χρόνια τώρα, περιθώρια επαφής μαζί τους. Ενδεικτικά να θυμηθούμε: Χάρτλεϋ, Μαχλαμπάφ, Χάνεκε, Ολιβέιρα, Κιαροστάμι, Μποντρόβ, Σβέρακ, Ριστάιν κ.ά. Μαζί τους και ο 37χρονος Αρμενοκαναδός Ατόμ Εγκογιάν.

Το Γλυκό πεπρωμένο είναι η τέταρτη μεγάλου μήκους ταινία του (μετά τις *Familly Viewing*, *Adjuster*, και *Exotica*, όλες προβλήθηκαν στη χώρα μας με τον αγγλικό τους τίτλο) που είδαμε στις ελληνικές αίθουσες και ήδη ο Εγκογιάν έχει (δίκαια) αποκτήσει το δικό του (και εμπορικά) αξιόλογο κοινό. Μόλις την προηγούμενη ακόμα δεκαετία αυτού του είδους οι ταινίες και οι δημιουργοί τους έφερναν τον τίτλο-ρετσινιά: αντιεμπορικοί!

Λοιπόν: ένα σχολικό λεωφορείο που μεταφέρει 14 μικρούς μαθητές μιας απομακρυσμένης, μικρής κοινότητας, ψηλά στον παγωμένο, καναδικό Βορρά, πέφτει σε μια

λίμνη. Το τραγικό ατύχημα στοίχισε τη ζωή όλων των παιδιών, ενώ σώθηκαν η οδηγός του αυτοκινήτου και η νεαρή Νικόλ, συνοδός η οποία και καθηλώνεται σε αναπηρική πολυθρόνα. Στη μικρή κοινωνία, που περνάει σκληρή δοκιμασία, θα εισβάλει

ένας αμερικανός δικηγόρος, ο οποίος θα προσπαθήσει, πιέζοντας φορτικά τις οικογένειες που έχασαν τα παιδιά

τους, να υποβάλουν κατά των ενδεχόμενων υπευθύνων με σκοπό (και δέλεαρ) την επιδίκαση αποζημιώσεων, ταυτόχρονα όμως –ισχυρισμούς που προτάσσει– τον ποινικό κολασμό και την «εκδίκηση» που απαιτούν οι ψυχές των πνιγμένων. Εντούτοις, πίσω από αυτόν τον απροσδόκητο Άγγελο εξολοθρευτή κρύβεται η δική του αποτυχημένη ζωή, όπως αυτή ζωγραφίζεται στο πρόσωπο της μοναχοκόρης του, χαμένης στις μεγαλουπόλεις. Ναρκωμανής και φορέας, επικοινωνεί με τον πατέρα της μόνο τηλεφωνικά προκειμένου να του ζητήσει λεφτά ή για να καταβυθίσει ακόμα περισσότερο τη δική του ένοχη συνείδηση. Στο ίδιο ψυχικό χάος θα βρεθεί και η μικρή κοινωνία, η μέχρι τότε περικλειστη στην –πάντοτε– απατηλή γαλήνη της, αφού τα μέλη της θα βρεθούν, για διαφορετικούς λόγους, αντιμέτωπα.

Για πρώτη φορά ο Εγκογιάν δανειζεται το υλικό του σεναρίου του (πρόκειται για το μυθιστόρημα του Ράσελ Μπανκς: *Μια άλλη γλυκιά διάσταση*), το οποίο θα φέρει στα μέτρα των δικών του, ώριμα διαμορφωμένων, τρόπων. Το υλικό δράσης είναι, προφανώς, ανεπαρκές για μια π.χ. αμερικανική ταινία. Ίσως μόνο με την εξαίρεση ενός άλλου *Twin Peaks* του Ντ. Λυντς, ίχνη του οποίου μπαίνουμε στον πειρασμό να ισχυριστούμε ότι διακρίνουμε. Μέσα στο χιονισμένο τοπίο και τη θαλπωρή των εσωτερικών –όλα πανέμορφα αποτυπωμένα από το φακό του Πωλ Σαρόσι– στο υποβαθμισμένο φως, στους υποβλητικούς τόνους ενός σύθαμπου που φορτίζει με μυστήριο, με βαθιές σκιές που επιτρέπουν μοναχά μέρος μιας πολύφωνης πραγ-

Ο Ίαν Χολμ και η Σάρα Πόλεϊ σε σκηνή από την ταινία *Γλυκό πεπρωμένο*.

ματικότητας να έρχεται στην επιφάνεια. Οι αργοί, τελετουργικοί ρυθμοί της ταινίας, η διαρκής εξιστόρηση μόνο των επιμέρους, η παλινδρόμηση, ο περίτεχνος κατατεμαχισμός του χρόνου και η ένθετη, παράλληλη, εξιστόρηση στιγμιότυπων της ζωής του μεγαλοδικηγόρου και του πριν –και– τώρα της ζωής των κατοίκων της μικρής κοινωνίας, δίνουν στον Εγκογιάν την πραγματική –και με απόλυτα προσωπικό ύφος– δυνατότητα μιας κινηματογραφικής βιρτουοζιτέ του: Ποιος, τότε, γιατί; Το διαφορούμενο, η αμφιβολία, το απωθημένο, οι δισταγμοί γίνονται οι επικυρίαρχοι πάνω στο εύκολο «αναγνώσιμο», στη ρουτίνα μιας απατηλής πραγματικότητας. Γρήγορες πινελιές, υποψίες βλεμμάτων, το διαρκές εμβόλιμο στην αφηγηματική προσδοκία πείθουν τον θεατή ότι τα σημαντικά, τα ουσιαστικά, συντελούνται στον συνειδησιακό πυθμένα.

Αυτό το καινούργιο –στους τρόπους, στη δυνατότητα πραγμάτωσης– φέρνει στον κινηματογράφο ο Ατόμ Εγκογιάν. Η ποίηση, η οποία είναι, χωρίς αμφιβολία, συστατικό μόνιμο της τέχνης και του αποτελέσματος των ταινιών του, δεν μπορεί να υπηρετηθεί παρά μέσα από αυτούς τους δύσκολους και περίτεχνους μαιάνδρους, όπου το συμβατικό πλοτ δεν είναι αυτό που βαραίνει στα αξιολογικά στοιχεία της σκηνοθεσίας του. Το απατηλό, το διαφορούμενο και το δυσεξήγητο είναι τα παιδιά του ημίφωτος – ίσως χώροι συλλογικής μνήμης του ανατολίτη, του Αρμένη Εγκογιάν.

Άγιοι και ιεροεξεταστές

του Αλέξ. Αργυρίου

Περί άγωνων αγώνων της Αριστεράς ή πώς μιλάς για μια μαρτυρία. Με αφορμή το βιβλίο της Φανής Μαλωλκίδου-Βέττα, *Θα σε λέμε Ισμήνη*, εκδ.Φιλίστωρ, 1997.

Δυσκολεύομαι να μιλήσω όταν δεν ξέρω το είδος του ακροατηρίου μου – πάει μισός αιώνας και πάνω, από τον καιρό που μιλούσαμε, ανεβαίνοντας στα τραπέζια, στις λέσχες των σχολών μας, όταν ξέραμε πού απευθυνόμαστε. Τώρα όμως δυσκολεύομαι, μη γνωρίζοντας τη σύνθεσή του σημερινού μου ακροατηρίου και τί αυτό περιμένει να ακούσει. Ο ίδιος μισός αιώνας και βάλε, πάει από τότε που –στα χρόνια της Αντίστασης– με θεία αφέλεια σε ρωτούσαν για προφανούς σημασίας γεγονότα: «Είναι καλό για μάς;». Ομολογημένα όμως: “θεία αφέλεια” των οπαδών τέτοιας κατηγορίας, οι οποίοι την άλλη ώρα διακινδύνευαν τη ζωή τους.

Κάποτε –αλλά και παλαιότερα, επί Βενιζέλου– τραβάει μακριά η βαλίτσα–, ο πληθυσμός της Ελλάδας είχε διαιρεθεί σε δύο κατηγορίες. Δεν θα τις ονομάσω με τα γνωστά ονόματα, που, στην εποχή μας, χρησιμοποιούσε το ένοχο παλάτι, αλλά –για να τους αφαιρέσω τον συγκεκριμένο χαρακτήρα– με δύο ονόματα συμβατικά: σε καλούς και κακούς για τους μεν, και σε κακούς και καλούς για τους δε. Εξαρτάται από ποια πλευρά κοιτάς. Από τους καλούς που είναι κακοί ή το ανάποδο, που καταλήγει στο ίδιο, αν ιδωθεί από το μάτι του θεού· χρησιμοποιώ εδώ την έκφραση αυτή ως όρο της κριτικής τής λογοτεχνίας, όταν αφορά στον αντικειμενικό παρατηρητή. Ωστόσο –για να μείνω στα χωράφια μας– υπάρχει

και η άποψη –και επικρατεί στα κλειστά κυκλώματα– ότι «εμείς κρατάμε όλο το δικό με το μέρος μας· οι άλλοι είναι κακοί

Από το λεύκωμα του Κ. Μπαλάφα *Το Αντάρτικο στην Ήπειρο*.

και προφανώς είναι εξοντωτέοι». Ως πού φτάνει η “εξόντωση” είναι μια άλλη ιστορία, στοιχειοθετημένη όχι μόνο με δάκρυα αλλά και με αίμα. Δεν μιλώ μελοδραματικά, αν σκεφθούμε όχι μόνο τους νεκρούς –που όσοι έχουμε ηλικίαν, ήγουν γεράσαμε, κι εδώ όχι απαραίτητα “εν πολλαίς αμαρτίες”–, αν σκεφθούμε λοιπόν όχι μόνο τους νεκρούς, πλάι και κάπου κοντά μας, αλλά και τους ζωντανούς που πέρασαν του λιναιριού τα πάθη, καταπώς θα ‘λεγαν οι μάνες μας, με αυτό το πνεύμα της εξόντωσης των διαφωνούντων.

Μη βιάζεστε και μην ανησυχείτε με αυτά τα πολύ γενικά και θεωρητικά με τα οποία άρχισα. Θα μπω αμέσως στο θέμα μου, αν ξέρετε ποιο είναι. Έχω κατηγορηθεί για τις παρεκβάσεις μου, και λένε ότι το χούι βγαίνει μετά την ψυχή. Κι επειδή ο βρεγμένος δεν φοβάται τη βροχή, θα συνεχίσω

λίγο ακόμη τα γενικά, όμως –αυτή τη δόση– πιο κοντά στο θέμα μου. Είπα για το μοίρασμα σε καλούς και κακούς. Και ελπίζω να βρίσκομαι σε ακροατήριο στο οποίο επικρατούν οι καλοί. Αν καλούς ονομάσουμε τους δικούς μας, που λέγαμε, αυτούς δηλαδή που ήθελαν να αλλάξουν τον κόσμο. Φοβάμαι –και φαντάζομαι να φοβάστε και οι περισσότεροι– όχι ότι ο κόσμος δεν άλλαξε (αυτό είναι μια άλλη ιστορία, ας μην μπλέξουμε) αλλά από ποια σκοπιά μιλώ, αφού δεν έχω προσδιορίσει ποια πτέρυγα της πάλαι ποτέ “ενιαίας” και σήμερα “σπαρσασμένης” Αριστεράς, έχω επιλέξει να κάθομαι στην ασφάλειά της. Και για να θυμόμαστε την κάποτε ενιαία Αριστερά, άμα το πάμε μακριά, τότε που η Διεθνής ήταν μία και μόνη. Όμως κάποτε προέκυψε η 3η Διεθνής για να μοιράσει την Αριστερά σε δύο κομμάτια, αμφότερα όμως τότε ακόμη επικαλούμενα τον Μαρξ.

Αλλά τα ιμάτια των Μαρξ–Ένγκελς φαίνεται ήταν πολλά και πλούσια, ώστε γύρω στο 1930 –είχε ήδη πεθάνει προώρως ο Λένιν, που, ας μη λησμονείται, έγραψε το περιβόητο *Η Οχτωβριανή Επανάσταση και ο αποστάτης Κάουτσκι*– όταν ξαναμοιράστηκε, “με καθαρά υλικά”, η πίτα: σε δύο ανισομερή κομμάτια, με την απόφαση του Στάλιν που κράτησε όλη την πίτα, και τον Τρότσκι που θέλησε να συντηρήσει κάποια ψίχουλα της “ιδέας” όσων θεωρούσε ότι άφηγε απ’ έξω ο Στάλιν. Δεν με ενδιαφέρει εδώ να κρίνω πόσο ο Τρότσκι το κατόρθωσε, μένοντας έξω από την ιστορία που άλλοι, καλά-κακά, έγραφαν. Έπειτα, η ιστορία έχει πολλές ουρές· ο Στάλιν υπερακοντιζοντας τον Λένιν –ή μήπως ελαφρώς τροποποιώντας τον;– ονόμασε τους σοσιαλιστές σοσιαλφασίστες, επακολούθησε “κάτι” –σαν να λέμε ανά-

Η ομιλία αυτή, διαβάστηκε μαζί με άλλες δύο, στην εκδήλωση που έκανε ο εκδοτικός οίκος Φιλίστωρ στις 3 Δεκεμβρίου 1997, στο ξενοδοχείο Τιτάνια. Εδώ δημοσιεύεται με λίγες προσθήκες και μεταβολές για να μειωθεί ο προφορικός χαρακτήρας της.

λογο με αυτό που έγινε 20 χρόνια μετά, το διαβόητο σύνθημα : «τί Πλαστήρας τί Παπάγος»– και ο Χίτλερ ανέβηκε στην εξουσία. Από εκεί και πέρα: Όλα καλά. Όσοι πιστοί προσέλθετε.

ΚΑΝΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΟ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΙΕΡΟ

Δεν προτίθεμαι να κάνω το ιστορικό της διάσπασης της Αριστεράς και του πνεύματος που τη διέπει. Όλες οι ιστορίες είναι πλαστογραφημένες, αλλά μερικές έχουν πλαστογραφηθεί αφάνταστα περισσότερο. Θέλω μόνο να θυμίσω, ή μάλλον να τονίσω, ότι η διάσπαση δεν είναι μεταπολεμικό φρούτο. Όλοι μιλάνε στο όνομα της Αλήθειας και της ορθής ερμηνείας του Μάρξ: αν και το θέμα ήταν και παραμένει εκκρεμές: «για ποιον Μαρξ μιλάμε» – αν συλλογιστούμε λίγο ποιον Μαρξ επεκλείτο ο Μεγάλος Πατέρας, που αποδείχτηκε κακός πατριός. Τώρα ποια είναι η επιλογή που κάναμε, εμείς –ποιοι εμείς; είναι πάντα το ζητούμενο– είναι μέγα θέμα, και εξαρτάται όχι δυστυχώς από τη νοημοσύνη μας και την όποια παιδεία μας, αλλά από τις εμπειριακές καταβολές μας. Επίσημα και τελετουργικά τις λέμε «βιωματικές καταβολές», χωρίς να αναλογιζόμαστε το φορτίο του όρου. Τί χάσμα μέγα χωρίζει την εμπειρία από το βίωμα.

Όθεν, που έλεγαν και οι παλιοί μας δασκαλοί «που μας άφησαν ορφανούς», όταν μιλάει κανείς σήμερα σε αριστερό ακροατήριο που δεν ξέρει τί καπνό φουμάρει, οφείλει να δηλώσει πού ανήκει. Μολονότι η απάντηση είναι ανεπαρκής πάντα. Τελικά προτιμάται η απλούστερη απάντηση, που ζητιέται με αυστηρό ύφος – δεν θέλω να το πω κυνικό: πες μας τί ψηφίζεις για να τελειώνουμε, λες και δίνεις καθημερινά αποδείξεις της αφοσίωσης. Λοιπόν –για να μην υποκύψω στον πειρασμό–, εκείνο που πρόθυμα ομολογώ είναι ότι πιστεύω σε μία Αριστερά πριν από το Σχίσμα, ώστε να τεθούν όλα τα θέματα επί τάπητος. Δεν ξέρω αν αυτό λέει τί ακριβώς πιστεύω, γι' αυτό και συνεχίζω.

Πιστεύω (ή, λιγότερο κατηγορηματικά: νομίζω) ότι κανένα κείμενο και κανένα βιβλίο δεν είναι ιερό. Όλα επιδέχονται νέες αναγνώσεις. Και μάλιστα: τις επιβάλλουν, αν θέλουμε να διαβάσουμε σωστά και σύμφωνα με τη λογική που απαιτούν τα ίδια τα, υποτιθέμενα από εμάς: ιερά βιβλία – εκείνα ακριβώς που δεν το ήθελαν να θεωρηθούν ιερά. Τα οποία, ποτέ δεν ήταν προσοφύρες, αν και κάποιοι τις έκαναν επιμελώς, αποβλακώνοντας τους πιστούς.

Τέλειωσα, για να αρχίσω.

Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ

Το βιβλίο της Φανής Μανωλκίδου, που επιγράφεται *Θα σε λέμε Ισμήνη*, τίτλος κλειδί, παραπέμπει σε μεταμόρφωση. Οι κοσμικοί χριστιανοί, όταν γίνονται καλόγηροι, αλλάζουν όνομα.

Ο Καβάφης σε ένα ποίημά του λέει:

*«Απαγε· ἐδῶ δὲν εἶμαι ὁ Κλέων ἐκεῖνος.[...] Ἐγὼ ὁ Ἰγνάτιος, ὁ ἀναγνώστης, ποὺ πολὺ ἄργα συνήλθα, ἀλλ' ὅμως κ' ἔτσι δέκα μῆνες ἔζησα εὐτυχεῖς
μὲς στὴ γαλήνη καὶ μὲς στὴν ἀσφάλεια τοῦ Χριστοῦ.
[σ. 81, α' τομ.]*

Υπάρχουν πολλές παραλλαγές των συμφραζομένων του «Χριστού». (Αφήνω να αιωρείται επ' αόριστον, τον λόγο που αντέγραψα τους συγκεκριμένους στίχους του Καβάφη. Δεν πειράζει. Η αμφισημία είναι χρήσιμη. Αυξάνει τους αποδέκτες.)

Το βιβλίο περί του οποίου πρόκειται, δεν κάνει και δεν θέλει να κάνει λογοτεχνία. Ευτυχώς θα πω. Διότι η λογοτεχνία περιέχει μεγάλο ποσοστό φαντασίας, επινοημένης πραγματικότητας. Δεν προχωρώ το θέμα γιατί θα αλλάζαμε αντικείμενο. Μαρτυρία λοιπόν, η αφήγηση της Φανής, που την έλεγαν Ισμήνη, διότι δεν ήταν πια η Φανή.

Εν πρώτοις που λέγαμε μας ενδιαφέρουν οι μαρτυρίες, και μάλιστα από μια εποχή κρίσιμη, αλλά εκείνο που τις αναδεικνύει

και τις καθιστά χρήσιμες και αποτελεσματικές είναι η καλή γραφή, η ευανάγνωστη. Και δεν εννοώ την καλλιγραφημένη που μας μάθαιναν στα σχολεία μας, που ήταν ανυπόφορη, αλλά την άμεση γραφή, τη χωρίς περιττά στολίδια. Μέσα από την άμεση γραφή (όσο και αν φαίνεται αναπάντεχο) προκύπτει και η αξιοπιστία της, είτε έχει είτε δεν έχει ασκηθεί κανείς με τα εσωτερικά ζητήματα της γραφής και το αυτοδύναμό της.

Και επειδή –μαρτυρώ τις αμαρτίες μου ή, αν νομίζετε, τις μεροληψίες μου– είμαι δύσπιστος, από επαγγελματική διαστροφή, απέναντι στα διάφορα γραπτά που δεν έχουν –να το πω– παρελθόν. Διαβάζω ένα κείμενο (και μάλιστα από μη επαγγελματία – αν υπάρχουν τέτοιοι) με πολλές επιφυλάξεις. Οφείλω να ομολογήσω ότι έτσι άρχισα και το βιβλίο αυτό. Πολύ γρήγορα, όμως, η θερμοκρασία της γραφής με έπεισε για το ύφος του βιβλίου: λιτό, αυστηρό με τον τρόπο του – και έτσι μπόρεσα να συνεχίσω, αφού, ταυτόχρονα, διατηρούσα όλο το ενδιαφέρον για τη συνέχεια. Η οποία διαρκώς με έπειθε και για το ήθος της αφήγησης. Λέω τη λέξη “ήθος” με φόβο. Την έχουν τόσο βρωμίσει με την καθημερινή χρήση και κατάχρησή της και εκεί που δεν υπάρχει, ώστε έχει καταστεί ύποπτη. Παρακαλώ και ορίζω λοιπόν, ξεχάστε τη λέξη και θα προσπαθήσω να το πω αναλυτικά.

Η μαρτυρία και η αξιοπιστία δεν πάνε μαζί. Ξέρομε μαρτυρίες που, συχνά αθέλητα, επιχειρούν να δικαιώσουν τον μάρτυρα. Λογικό και ανθρώπινο. Κάπου, συνεπώς, “μπάζει” η υπόθεση. Με την ανάγνωση αρχίζει κανείς να υποψιάζεται ότι η μαρτυρία, την οποία καλείσαι να πιστέψεις, έχει βελτιωθεί στα σημεία που ενδεχομένως είναι κρίσιμης σημασίας. Ίσως –για πρόσωπα που έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλο στη χάραξη της πολιτικής– η απόκλιση από την αλήθεια –αν την πιστέψουμε υφιστάμενη– είναι μοιραία, επειδή η στερνή γνώση νοθεύει (καλόπιστα) τη μνήμη. Ωστόσο, επειδή απεχθάνομαι το ρόλο του δικαστή (μια εποχή που οι δικαστές υπερ-

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΙΟΡΔΑΝΙΔΗΣ

— ΟΣΑ ΘΥΜΗΘΗΚΑ... 1920-1973

— Μόλις κυκλοφόρησε —

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

βαίνουν σε αριθμό τους δικαζόμενους), κρατώ ανοιχτό και στις περιπτώσεις αυτές το θέμα της αξιοπιστίας της κάθε μαρτυρίας. Και αφήνω το θέμα στα χέρια της όχι πολύ βολικής ιστορίας. *Ενίοτε πάντως –καλό να το ξέρομε– οι αποδείξεις περιέχονται μέσα στο κείμενο.*

Αν όμως η νόμιμη επιφύλαξη ισχύει για τους “επωνύμους” –τί ανόητη λέξη– δεν ισχύει για τους “αφανείς”, όπως τιτλοφορεί το βιβλίο της κάποια άλλη, που επίσης πολλά υπέστη: η **Παγώνα Στεφάνου** – διαβάζω τώρα το αυτοβιογραφικό κείμενό της, που κυκλοφορεί εκτός εμπορίου, λες και δεν μας αφορά. Λάθος δικό της, όπως βρίσκω. Κάποιος όμως πρέπει να μιλήσει και γι’ αυτό.

Η Φανή τώρα, για το βιβλίο της οποίας πρόκειται, παρά τον επώνυμο άνδρα της, ουσιαστικά ανήκει, όσο κρίνω, στους μη επώνυμους, καθώς πολλά απ’ όσα υπέστη προέρχονται ως εάν να ανήκε στην κατηγορία των “ανωνύμων”. Η αφηγήτρια λοιπόν, που την έλεγαν Ισμήνη, για μεν την Ασφάλεια ήταν η σύζυγος επωνύμου, πραγματικά όμως αυτή βρισκόταν εκτός του χώρου όπου ετελούντο αποφάσεις: στην πλευρά των αφανών. Οφείλομε συνεπώς, τουλάχιστον, να μην της απαγγείλομε κατηγορία για τα λάθη της Ηγεσίας. Αστειεύομαι βέβαια. Οι αποφάσεις της Ηγεσίας ήταν πάντοτε κλεισμένες σε καλά προστατευμένα δωμάτια. Και οι πιστοί που τις γνώριζαν –οι εκλεκτοί που έπαιρναν τις αποφάσεις– ήταν ανέκαθεν λίγοι. Η μεγάλη μάζα εκτελούσε τις πολιτικές των εκλεκτών: αγόγγυστα και πειθαρχικά στο όνομα της “ιδέας” που οι “απάνω σοφοί” εξέφραζαν. Το αποδεκτό σχήμα ήταν: *οι λίγοι που αποφάσιζαν και οι πολλοί που εκτελούσαν.* Το παράλογο σ’ αυτή την ιστορία ήταν ότι οι εκλεκτοί που είχαν αναλάβει το ρόλο του Ιεραπόστολου στην πορεία μεταμορφώνονταν σε Ιεροεξεταστές, με ό,τι αυτός ο ρόλος –με αυξημένες αρμοδιότητες– συνεπαγόταν: αποφάσιζαν επί παντός, με την εμβριθεία ειδικών, έκοβαν και κεφάλια. Ωστόσο, για να μη φράμε

και το όποιο δίκιο κανενός, δεν μπορείς να πεις πως όταν αυτό χρειαζόταν –αυτοί οι ανεξέλεγκτοι ηγέτες– ότι δεν έδιναν και τη ζωή τους. Η λογική αυτή αντίφαση μοιάζει να επιβεβαιώνει τις αιτίες που και οι αποφάσεις των “εκλεκτών” ήταν αντιφατικές. Τόσα ήξεραν, τόσα κατέβαζε η γκλάβα τους. Παρακαλώ: δεν ισοπεδώνω. Απλώς περιγράφω τους “απόλυτους”. Άσε πια το φαινόμενο να τροποποιείται ή και να αλλάζει το κλιμάκιο των εκλεκτών και αρμοδίων. Ο ηγέτης τού χθές να καταγγέλεται ως προδότης σήμερα. Σε αυτό το τρελό παιχνίδι πρέπει να φανταστούμε τους οπαδούς: όχι α-νόητους αλλά σιωπούντες στο όνομα του τελικού σκοπού ο οποίος χανόταν στο βάθος του τούνελ.

Την αίσθηση του τραγικού στοιχείου αυτών των αντιφατικών φαινομένων βλέπω να εισπράττομε πολύ συχνά από την αφήγηση της Φανής. Χωρίς μεγαλοστομίες και, προπαντός, χωρίς εμπάθειες: μεγάλη υπόθεση. Μια αφήγηση που λογικό είναι να μην περιλαμβάνει τα πάντα –πώς ήταν δυνατόν;– αλλά αυτά που εξιστορεί είναι νομίζω επαρκή για να καταστρώνουν μια παραδειγματική ενότητα και πληρότητα, μέσα σε μια οικονομία λόγου που ούτε στιγμή δεν χάνει το ενδιαφέρον της. Και αυτό το οφείλει σε μεγάλο βαθμό στο ότι κατορθώνει τα περιστατικά που αφηγείται να υπερβαίνουν την ατομική περίπτωση. Αναγνωρίζεται, μέσα από το ατομικό, ο καθολικός χαρακτήρας των περιστατικών, (να τα πω ουδέτερα), ενώ φανερώνεται το φοβερό πρόσωπο της εποχής.

ΠΑΛΙΟΙ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΟΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

Δεν ξέρω πώς αυτή η τίμια, καθαρή μαρτυρία μπορεί να εισπραχθεί από τους ποικίλους αναγνώστες. Και μια που φτάσαμε σε αυτούς, οι αναγνώστες κάθε σχετικής μαρτυρίας μπορούν να χωριστούν σε δύο διακεκριμένες κατηγορίες που μοιράζονται με μια κατακόρυφη και με μια οριζόντια γραμμή. Δεν αναφέρομαι σε ταξικές διακρίσεις. Αλλά σε ηλικιακές. Που χωρί-

ζουν τις ηλικίες από την πλευρά των εμπειριών. Εμείς που συνοδοιπορήσαμε αυτά τα ίδια χρόνια με την αφηγήτρια, άνθρωποι περίπου της ίδιας ηλικίας, (αλλιώς το λέμε: *της γενιάς της Αντίστασης*), νομίζω, μπορούμε τη μαρτυρία αυτή που έγινε βιβλίο να την προσλάβομε καλύτερα. Ξέρομε πρόσωπα, πράγματα, καταστάσεις. Ζήσαμε τα ίδια ή παρόμοια γεγονότα: συναντήσαμε τα ίδια πρόσωπα. Έχουμε τις ίδιες προσλαμβάνουσες παραστάσεις, κι έτσι καλύτερα θα βεβαιώσουμε την αλήθεια των λόγων. Κυρίως δε, θα μαρτυρήσουμε για την απόδοση του κλίματος που επικρατούσε, και γιατί τα μέλη αυτής της εθελοντικής στρατιάς φέρθηκαν με τόση αυταπάρηση και έκαναν τόσες θυσίες, παρ’ όλο που –από κάποια στιγμή και έπειτα– αυτό παίζεται– έβλεπαν ότι το πλοίο μπάζει νερά, για το πω με τον πιο ανώδυνο τρόπο.

Οι νεότεροι, η άλλη κατηγορία αναγνωστών, δεν ξέρω πόσο, κινημένοι από καλοπροαίρετη περιέργεια, μπορούν να εισπράξουν, εκτός από τον παραλογισμό συνθηκών, άγνωστών τους εν πολλοίς, τα ποικίλα υποστρώματά τους. Σκέπτομαι –τα χρόνια που ο ναζισμός επιχειρούσε να καταστρέψει τον ευρωπαϊκό πολιτισμό– δεν πρόκειται για υπερβολή– μήπως αυτή την, σχεδόν τυφλή αφοσίωση, στην “ιδέα” (τί βολικό άλλοθι) την εξηγεί το *ωκεάνειο αίσθημα* που ξυπνούσαν οι καιροί του αντιφασιστικού αγώνα, όπως το έλεγε ο γάλλος συγγραφέας Αντρέ Μαλρώ, η μεγάλη αυτή μορφή του.

Και επειδή δεν πιστεύω ότι περιγράφοντας μια ανθρώπινη μαρτυρία την καθιστάς περιττή, θα πρότεινα να καταφύγομε στο ίδιο το βιβλίο της Φανής Μανωλκίδου. Διότι από την ανάγνωσή του αποκομίζομε –εκτός από τα λίγο ή πολύ γνωστά δεδομένα της εποχής– τον υπόγειο παλμό τους και το φρόνημα μιας εποχής. Μιας εποχής που χάνεται, μαζί με τα πρόσωπα που την υπηρετήσαν, και που, αν υπάρχει δικαίωσή της, πρέπει να καταμετρηθεί αποκλειστικά στις πράξεις της αγαθής της μερίδας.

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ

ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΜΑΡΕ

Μόλις κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

Μιλλέτ, μιλλί, τζεμαάτ...

της Πηνελόπης Στάθη

Με αφορμή την κυκλοφορία του βιβλίου της ιστορικού Σίας Αναγνωστοπούλου, *Μικρά Ασία, 19ος αι. - 1919. Οι Ελληνορθόδοξες κοινότητες. Από το μιλλέτ των Ρωμιών στο Ελληνικό Έθνος* (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997).

Η Σία Αναγνωστοπούλου στο βιβλίο της, με καθαρή ματιά και σαφή λόγο, μακριά από συναισθηματισμούς και συμπλέγματα του τύπου «τι είχαμε, τι χάσαμε», μας παραδίδει επιστημονικές αναλύσεις των φαινομένων, των γεγονότων και των διαδικασιών, μέσα από τις οποίες οι ελληνορθόδοξες κοινότητες της Μικράς Ασίας ενσωματώθηκαν στο εθνικό σώμα.

Με την εργασία αυτή, για πρώτη φορά, γίνονται σαφείς τοποθετήσεις ως προς τη θέση των Ρωμιών και τις εσκεμμένες παραχωρήσεις προς αυτούς εκ μέρους της οθωμανικής διοίκησης.

Αλλά ας παρακολουθήσουμε το βιβλίο βήμα προς βήμα και ας το αφήσουμε να μιλήσει μόνο του.

Σε μια εκτεταμένη Εισαγωγή με γενικό τίτλο «Αναδρομική ανάγνωση της ιστορίας: 1922», παρουσιάζεται το αντικείμενο της μελέτης, δηλαδή οι ελληνορθόδοξες κοινότητες πριν από το 1922 και η τοποθέτησή τους μέσα σε μια αυτοκρατορία που τείνει να εκδυτικοποιηθεί.

Το όλο έργο χωρίζεται σε δύο μέρη με σαφή διαχωριστική γραμμή. Στο πρώτο μέρος με τα τέσσερα κεφάλαια και τις επιμέρους παραγράφους, η συγγραφέας, με εξαιρετική επιδεξιότητα, μας οδηγεί μέσα από τους πολυδαίδαλους μηχανισμούς της οθωμανικής αρχής, με τους οποίους οι ορθόδοξοι ενσωματώνονται στην οθωμανική κοινωνία. Έτσι παρουσιάζονται οι διαδικασίες μέσα από τις οποίες, όπως χαρακτηριστακά λέει, «οι Ρωμιοί γίνονται Οθωμανοί, αλλά παραμένουν Ρωμιοί επειδή είναι Οθωμανοί».

Οι όροι μιλλέτ, μιλλί, τζεμαάτ, κοινότητα,

Ρωμιός. Οθωμανός και οθωμανικότητα αναλύονται με όλες τις λεπτές εννοιολογικές και ιστορικές τους διαφορές και αποσαφηνίζονται.

Σ' αυτό το πρώτο μέρος οριοθετείται ο χώρος της Μικράς Ασίας και δίνονται λεπτομέρειες σχετικά με το κλίμα, τη μορφολογία του εδάφους, τις διαφορές της ενδοχώρας και των παραλίων, την κατανομή των υδάτων, τα δίκτυα συγκοινωνίας, το οδικό δίκτυο κ.λπ.

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ

Στη συνέχεια εξετάζεται το ανθρώπινο περιβάλλον ως προς την ανάπτυξη και τη δημογραφική εξέλιξη και σημειώνεται το χάσμα μεταξύ του πληθυσμού των παραλίων και αυτού του οροπεδίου. Η συγγραφέας διαπιστώνει ότι, όσο απομακρυνόμαστε από τη θάλασσα, η δυτική όψη των πόλεων και ο εξευρωπαϊσμένος τρόπος ζωής δεν αφορούν παρά μόνο ένα μικρό μέρος της Μικράς Ασίας.

Τα δημογραφικά φαινόμενα και η πολιτική του Abdül Hamit για την ομογενοποίηση του πληθυσμού της Μικράς Ασίας, με την οποία ενθάρρυνε σχεδόν αποκλειστικά την εγκατάσταση μουσουλμανικών πληθυσμών, παρουσιάζονται στις παραγράφους αυτές. Είναι ωστόσο ενδιαφέρον να παρακολουθήσουμε και τη διαδικασία εγκατάστασης των χριστιανικών και ελληνικών πληθυσμών κατά μήκος των παραλίων της Μικράς Ασίας, γεγονός που έκανε τον Krumbacher να το θεωρήσει ως «επανεξελληνισμό όλων των νησιών και των παραλίων της Μικράς Ασίας».

Παράλληλα, τονίζεται και η μετανάστευση προς τα παράλια μουσουλμάνων που συμβάλλουν στην οικονομική κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη, έτσι ώστε να

διαμορφώνεται μια αστική τάξη διασπασμένη σε πολλές αστικές τάξεις ρωμαϊκή - αρμενική - τουρκική.

Η συγγραφέας ασχολείται ιδιαίτερα με τη χωροθέτηση των ελληνορθόδοξων κοινοτήτων με κέντρο αναφοράς τη Σμύρνη. Παρουσιάζονται επίσης το βιλαγιέτ του Αϊδινίου, η Μυσία, η Βιθυνία, η Καππαδοκία, η Λυκαονία και γίνονται σημαντικές παρατηρήσεις σχετικά με τη γλώσσα που μιλιέται στις περιοχές αυτές.

Η ευαισθησία και η σχολαστικότητα με την οποία η συγγραφέας περιτρέπει το χώρο απ' άκρου σ' άκρο, αναφέροντας τα τοπωνύμια και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, δίνει στον αναγνώστη την εντύπωση έγχρωμης εικόνας και όχι απλού γραπτού κειμένου.

Στο δεύτερο μέρος γίνεται η ιστορική εκμετάλλευση αυτού του τόσο πλούσιου υλικού. Ο αναγνώστης βρίσκει απάντηση στα ερωτήματα που χρόνια τώρα αποτέλεσαν πηγή αμφισβήτησεων. Το οθωμανικό πολιτικό πλαίσιο και η ένταξη σ' αυτό του μιλλέτ των Ρωμιών, οι μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ και η αναδιοργάνωση του μιλλέτ σύμφωνα με αυτές είναι τα θέματα που αναλύονται εμπεριστατωμένα. Κύριο θέμα βέβαια είναι το Οικουμενικό Πατριαρχείο, ο ρόλος του πατριάρχη ως μιλλέτ μπασή και η νομιμοποίησή του μέσα στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

Μπαίνει σε συζήτηση το θέμα της παιδείας ως πνευματικό προνόμιο, το πατριαρχείο ως εντολοδόχος της Υψηλής Πύλης και το δικαίωμά του στην παιδεία των Ρωμιών. Τίθεται επίσης το ερώτημα τι σημαίνει ρωμαϊκή παιδεία.

Με επιμέρους παραγράφους και υποκεφάλαια παρακολουθούμε πως οι Ρωμιοί της αυτοκρατορίας ονομάζονται έξω

Έλληνες, τη σχέση τους με το άλλο εθνικό κέντρο, την πολυπλοκότητα των σχέσεων και τις μετακινήσεις από τη μία υπηκοότητα στην άλλη.

Οι μητροπόλεις, η κοινοτική οργάνωση, οι κοινοτικοί οργανισμοί και παραδείγματα διοικητικού συγκεντρωτισμού, όπως αυτού της Σμύρνης, οδηγούν στη διαπίσωση ότι «όλο το σύστημα οργάνωσης του εθνοκορησκειντικού χώρου, διαρθρωμένο γύρω από τις κοινότητες, αποβλέπει τελικά σε ό,τι στοχεύει και η γενικότερη οργάνωση του Οθωμανικού χώρου, στην αποτελεσματική και συγκεντρωτική άσκηση ελέγχου του Πατριαρχείου στους Ρωμιούς».

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓ ΚΑΙ ΤΟ ΝΕΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

Στη συνέχεια, και από το δεύτερο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους, το κέντρο βάρος πέφτει στο ελληνικό κράτος που ονομάζεται «η άλλη εθνική αρχή» και παρουσιάζονται οι μηχανισμοί ένταξης του μιλλέτ των Ρωμαίων στο εθνικό σύνολο. Η διεκδίκηση του γένους από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, ο Χαρ. Τρικούπης και οι αντιπαραθέσεις του με τον Ιωακείμ Γ' και οι σταδιακές ελληνοποιήσεις με τη διπλωματική παρουσία του νέου ελληνικού κράτους στη Μικρά Ασία παρουσιάζονται τεκμηριωμένες μέσα από έγγραφα ηγές.

Το τρίτο κεφάλαιο καλύπτει την περίοδο 1908-1914, την επανάσταση των Νεοτούρκων, με την οποία εμφανίζεται το νέο «Οθωμανικό» πλαίσιο εξουσίας μέσα στο οποίο προσπαθεί να ενταχθεί το μιλλέτ των Ρωμαίων. Η κατάργηση των προνομίων του πατριάρχη και η παρακμή του κοινοτικού συστήματος και στη συνέχεια οι πολιτικο-εθνικοί μηχανισμοί μέσα από τους οποίους οι Ρωμιοί συγκροτούνται σε πολιτικο-εθνικό σύνολο είναι το θέμα που δεσπόζει. Εδώ εμφανίζεται για πρώτη φορά και η έννοια του ελληνο-οθωμανισμού ως πολιτική ιδεολογία.

Το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο αυτού του μέρους και ολόκληρου του βιβλίου τιτλοφορείται «Η οθωμανική αυτοκρατορία σε θρύψαλα 1913-1918». Σημαντική προσέγγιση αυτού του κεφαλαίου είναι η παράθεση των θέσεων των τουρκικών λογίων και θεωρητικών του τουρκικού εθνικισμού, όπως του Yusuf Akcura, και Ziya Gökalp, οι οποίοι με τα γραπτά τους προσπαθούν να δώσουν μια θεωρητική βάση στον τουρκισμό. Είναι γνωστό εξάλλου ότι σ' αυτούς βασίστηκε ο Mustafa Kemal κατά την ίδρυση του νέου τουρκικού κράτους. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η αλυτρωτική πολιτική

του ελληνικού κράτους, η ταύτιση των ορίων Ρωμιοί-Έλληνες και η αναγωγή της οθωμανικής ελληνορθόδοξης πραγματικότητας στην ενιαία ελληνική πραγματικότητα. Έτσι κλείνει και ο κύκλος.

Όλα αυτά τεκμηριώνονται με τον πλούτο των επεξηγηματικών σημειώσεων που περιέχουν την εκτεταμένη βιβλιογραφία, σημαντικό βοήθημα για όλους όσοι ασχολούνται με αυτά τα θέματα.

Στο Παράρτημα μεταξύ των σελίδων 557-607 δημοσιεύονται 14 έγγραφα, τα οποία αναφέρονται στις σχέσεις του Ελληνικού Κράτους με το Πατριαρχείο, στις εκλογές του 1912, στους υποψηφίους και τις εκκλησιαστικές αρχές, στην ανταλλαγή των πληθυσμών και στην ανοιχτή ανάμειξη του Ελληνικού Κράτους στη Μικρά Ασία. Σημαντική είναι μια προξενική αναφορά του 1916 για την Καππαδοκία, στην οποία περιγράφονται με λεπτομέρειες και καταγράφονται οι ελληνορθόδοξες κοινότητες της περιοχής. Δυστυχώς, δεν αναφέρεται το όνομα του προξένου.

Στη συνέχεια του Παραρτήματος και μέχρι τη σελίδα 699 δημοσιεύονται πίνακες α) του ρωμαίικου πληθυσμού των πόλεων και των χωριών του βιλαγιέτ του Αϊδινίου β) του βορείου τμήματος των δυτικών παραλίων γ) της περιοχής της Καππαδοκίας και δ) πίνακες των εκκλησιών, σχολείων, μαθητών κ.λπ. των κοινοτήτων των μητροπόλεων της Μικράς Ασίας, αποτέλεσμα επίπονης δουλειάς, αφού χάρη σ' αυτούς ο αναγνώστης έχει μια ολοκληρωμένη εικόνα των ελληνορθόδοξων κοινοτήτων της Μικράς Ασίας.

ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΩΝ

Έτσι η συγγραφέας έφτιαξε ένα βιβλίο που διαβάζεται, που προβληματίζει, που ανατρέπει αβασάνιστες, αλλά από χρόνια εδραιωμένες, στερεότυπες ιδέες, βιβλίο που θα σταθεί χρήσιμο, αν όχι μοναδικό, βοήθημα στην κατανόηση αυτού του πολύπαθου χώρου και των θεσμών του.

Χρειάζεται ωστόσο να αναφερθεί ότι το βιβλίο αυτό αδικήθηκε εκδοτικά με τα στενά περιθώρια, τα υπογραμμισμένα κείμενα και τα μαύρα στοιχεία, την κακή ποιότητα της εκτύπωσης των φωτογραφιών και την απουσία κάποιου είδους αρίθμησης των πινάκων ώστε να είναι σχεδόν αδύνατη η παραπομπή σε αυτούς. Καλό θα ήταν οι εκδότες τέτοιων βιβλίων να παίρνουν ως πρότυπα αντίστοιχα βιβλία εκδομένα από επιστημονικά κέντρα με πείρα σε τέτοιου είδους εγχειρήματα.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

από τις εκδόσεις
ΠΙΤΣΙΛΟΣ

το βιβλίο του

ΚΩΣΤΑ Ι. ΚΑΛΑΤΖΗ

Η ΑΣΗΜΟΠΕΤΡΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

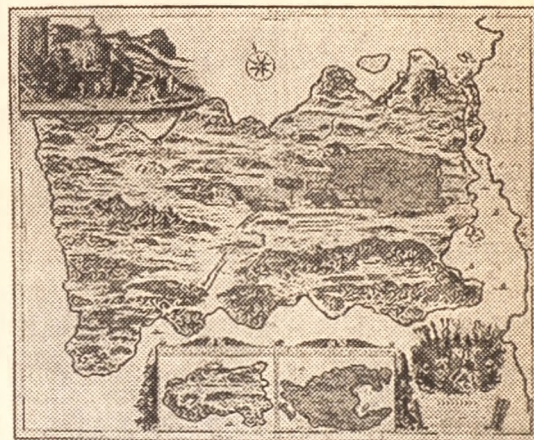
ΚΩΣΤΑ Ι. ΚΑΛΑΤΖΗ

Η ΑΣΗΜΟΠΕΤΡΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

6η
ΕΚΔΟΣΗ
2004

ΠΡΟΛΟΓΙΖΕΙ
Ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΙΤΣΙΛΟΣ

«Χωρίς να αλλοιώνει το
παραμικρό, αναπλάθει με τη
μαγεία ενός ρέοντος και
παλλόμενου λόγου τα πάντα...
Ένα έξοχο μυθιστόρημα.»

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ

ΕΚΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Εκδόσεις
ΠΙΤΣΙΛΟΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 4 - ΑΘΗΝΑ

Τηλ. 3211237

Ο ρηξικέλευθος «Κοχλίας»

Παραλειπόμενα της συντακτικής ομάδας του περιοδικού

της Μ. Θεοδοσοπούλου

Κώστας Κουρούδης
Το περιοδικό «Κοχλίας»
Θεσσαλονίκη (1945-1948),
Εκδόσεις: Μπιλιέτο
Παιανία, 1997

Σύμφωνα με τις μαρτυρίες, το περιοδικό Κοχλίας δεν πουλούσε ούτε ένα φύλλο στην Αθήνα του 1946 και του 1947. Κάτι περισσότερο, δεν μπορεί, να πούλησε το βιβλίο του Κ. Κουρούδη για το περιοδικό. Πάντως, το σίγουρο είναι ότι δεν προσέχθηκε όσο του αξίζει.

Οπως διευκρινίζει ο Κ. Κουρούδης, το 1990, ξεκίνησε την αποδελτίωση του περιοδικού ως πτυχιακή εργασία στο τμήμα Βιβλιοθηκονομίας του Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης. Το βιβλίο προέκυψε ως πλαίσιο σε αυτήν την εργασία, όταν ο μελετητής ανακάλυψε πόσο ισχυρή είναι η σχετική βιβλιογραφία. Και το αποτέλεσμα ξεπέρασε κατά πολύ τις προσδοκίες μιας πτυχιακής εργασίας.

Πρόκειται για μια ενδιαφέρουσα, πρώτη προσέγγιση, στο περιοδικό Κοχλίας που, αν δεν λαθεύουμε, προς το παρόν, είναι και η μοναδική. Προτάσσεται σχετικά σύντομη εισαγωγή, που σκιαγραφεί, χωρίς πλατειασμούς, με ακριβή αναφορά σε πρόσωπα και γεγονότα, το τοπίο του περιοδικού, επισημαίνοντας τις ιδιαιτερότητές του. Στη συνέχεια, παρατίθεται ο κυρίως θησαυρός, που είναι οι συνεντεύξεις. Ο συγγραφέας πρόλαβε σχεδόν ολόκληρο το επιτελείο του Κοχλίας.

ΑΠΟΥΣΙΕΣ

Βεβαίως, κάποιοι σημαντικοί λείπουν, αφού έφυγαν πολύ νωρίτερα. Απουσιάζει ο εμπνευστής του περιοδικού, ο “πρίγκιπας των γραφικών μας τεχνών” (ο χαρακτηρισμός ανήκει στον Η. Πετρόπουλο), **Γιάννης Σβορώνος**, που πέθανε, Ιανουάριος 1987, στα 67 του. Ακόμη, λείπει η μαρτυρία του πρεσβύτερου Γιώργου Θέμελη, που πέθανε το 1976, και ίσως να είχε δίκιο ο Γ. Κιτσόπουλος, όταν παρατηρούσε με πικρία πως το έργο του ποιητή έχει παραγκωνισθεί. Υπήρξε βασικός συνεργάτης του Κοχλίας, παρόλο που κρατήθηκε παράμερα, εκτός των συλλογικών προσπάθειών. Και για να ολοκληρώσουμε το απουσιολόγιο, λείπει η τριάδα του περιοδικού *Μακεδονικές Ημέρες*, Ξεφλούδας, Δέλιος, Γιαννόπουλος. Και οι τρεις έφυγαν στις αρχές της δεκαετίας του '80. Επίσης, απουσιάζει ο νεότερος ζωγράφος Νίκος Σαχίνης, που πέθανε, το 1989, στα 65 του.

Ο Κ. Κουρούδης δεν ενδιαφέρθηκε για τους Αθηναίους, τους περιστασιακούς συνεργάτες, που ο Ν.Γ. Πεντζίκης “ψάρευε”, όταν “έκανε αλισβερίσια με τον Χατζηκυριάκο-Γκίκα”. Μάλιστα, κατά βάθος, ούτε αυτός τους ήθελε (τουλάχιστον, έτσι πίστευε, μισό αιώνα αργότερα, ο Γ. Κιτσόπουλος). Και ο ίδιος ο Ν.Γ. Πεντζίκης, μόνο τον Παπατσώνη καταδέχτηκε να αναφέρει. Σε κάθε περίπτωση, αν ο μελετητής τους αναζητούσε, θα έβρισκε, τον Ζ. Οικονόμου, τον Ρ. Αποστολίδη και τον ποιητή Δ. Κόρσο. Επίσης, τον πυργειώτη χαράκτη Θ. Εξαρχόπουλο. Ήταν μόλις εικοσαετής, το 1947, και μαθήτευε στον Γ. Κεφαλληνό, όταν έδωσε στον Κοχλίας, για το τεύχος του Μαρτίου, τη *Σύνθεσή* του. Πάντως, διαφορετικοί οι Αθηναίοι από τους Θεσσαλονι-

κούς, όλο και κάτι θα άξιζαν οι αναμνήσεις τους.

Η ΔΥΑΔΑ ΤΗΣ «ΔΙΑΓΩΝΙΟΥ»

Στο βιβλίο παρατίθενται δώδεκα συνεντεύξεις, ανισομήκεις αλλά, όλες, εξίσου ενδιαφέρουσες. Περισσότερες από τις μισές σελίδες καλύπτει η δυάδα, που αργότερα έφτιαξε το περιοδικό *Διαγώνιος*, ο Ντ. Χριστιανόπουλος και ο Κ. Τσίζεκ. Εκτενής η συνέντευξη του Ντ. Χριστιανόπουλου, που έφηβος παρακολουθούσε τον Κοχλία. Μελετητής των λογοτεχνικών περιοδικών της Θεσσαλονίκης, με τον αυστηρό τρόπο του δάσκαλου, υποδεικνύει στον συγγραφέα τις ακρώρειες αλλά και τις κρυφές πτυχές του τοπίου. Κυρίως, αντιπαραβάλλει το δικό του περιοδικό με τον Κοχλία: τι κράτησε, ως υποδειγματικό, τι απέρριψε ως μη αφομοιωσιμο.

Όμως, η συνέντευξη που κυριαρχεί στο βιβλίο ανήκει στον **Κάρολο Τσίζεκ**, τον Τσέχο, όπως τον αποκαλούσαν. Αν και με τη μορφή γραπτών απαντήσεων, αποτελεί ενιαίο κείμενο που έρ-

χεται να προστεθεί σε δύο προηγούμενα κείμενα του Κ. Τσίζεκ, γραμμένα σε μνήμη Γ. Σβορώνου (*Εντευκτήριο*) και Ν.Γ. Πεντζίκη (*Το παραμλητό*). Και τα τρία υφαίνουν τη μαρτυρία ενός νεότερου αλλά βασικού συμμετόχου, και στις “συνεδριάσεις” του φαρμακείου, όπου τον έφερε, μόλις δεκαεπταετή, το 1939, ο δάσκαλός του στο ιταλικό γυμνάσιο Στέλιος Ξεφλούδας, και στον κύκλο του Κοχλίας. Ο Κ. Τσίζεκ μας προσφέρει μία σχεδόν μυθική διάσταση της Θεσσαλονίκης, καθώς περιγράφει, με κάθε λεπτομέρεια, ανθρώπους, σπίτια και τόπους συνάντησης.

Και στις κρίσεις του ο Κ. Τσίζεκ ακριβο-

δίκαιος, αποδίδει, τα του Καίσαρος τω Καίσαρι· άλλος είχε τα οράματα κι άλλος τις ικανότητες για την υλοποίησή τους. Όμως, δεν αποκλείεται κάποιες διακριτικές παρουσίες να τις παραβλέπει. (Από τη βιβλιογραφία απουσιάζει το αφιέρωμα του περιοδικού *Το Παραμυλητό* στον Ν.Γ. Πεντζίκη, Οκτώβριος 1994, αν και αναφέρεται πολλαπλώς στις συνεντεύξεις των Γ. Κιτσόπουλου και Κ. Τσίζεκ. Να σημειώσουμε, πως στο ίδιο περιοδικό, Νοέμβριος 1993, υπάρχουν συγκεντρωμένα ποιήματα του Κ. Τσίζεκ. Ζωγράφος, γραφίστας, μεταφραστής, όμως ο ποιητής λανθάνει. Ωστόσο, η ποιότητα αυτών των “στίχων έρωτα και αγάπης” δημιουργεί την αναμνηστική αυτοτελούς ποιητικής συλλογής).

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΟΙ

Συνολικά, οκτώ είναι οι συνεντεύξεις των άμεσα εμπλεκομένων στην περιπέτεια του περιοδικού. Από τη μία, “το καλλιτεχνικό εντευκτήριο” του φαρμακείου Πεντζίκη· ο ίδιος ο σπετσέρης, η αδελφή του και οι νεότεροι (με τη σειρά που υποθέτουμε πως εμφανίστηκαν στο φαρμακείο), Γ. Κιτσόπουλος, Κ. Τσίζεκ, Τ. Βαρβιτσιώτης και Γ.Ε. Στογιαννίδης. Από την άλλη, οι “κοχλιακοί”, οι τρεις παλαιοί συμμαθητές στο Πρώτο Γυμνάσιο, που συνωμότησαν την έκδοση του περιοδικού· ο Γ. Κιτσόπουλος, ο Γ. Σβορώνος και ο σύνδεσμος μεταξύ τους, “το κριτικό πνεύμα”, ο Λευτέρης Κονιόρδος. Στους “κοχλιακούς” ανήκουν και οι τρεις ζωγράφοι. Ο Κ. Τσίζεκ και δύο λίγο νεότεροι, ο Τάκης Ιατρού και ο Ν. Σαχίνης, που ο Κ. Τσίζεκ εντόπισε, όταν, το 1943, αυτοί εξέθεταν, για πρώτη φορά, έργα τους στην αίθουσα του Ασύλου του Παιδιού, μαθητές, τότε, του Πολύκλειτου Ρέγκου στο Πειραματικό Σχολείο.

Σε αυτές τις συνεντεύξεις, προστίθεται η μαρτυρία του Γ. Βαφόπουλου, που υπήρξε θαμώνας του φαρμακείου και, όπως φαίνεται, συμμετείχε σε κάποιες συγκεντρώσεις του περιοδικού. Όμως ο Γ. Κιτσόπουλος δεν τον συμπεριέλαβε ούτε αυτόν ούτε τον καθηγητή του, τον κριτικό Πέτρο Σπανδωνίδη, γιατί τους θεωρούσε κατεστημένο. Γι’ αυτόν τον παραγκωνισμό, το 1993, ο Βαφόπουλος εξέφραζε το παράπονό του. Σε αντίθεση, ο Κλείτος Κύρου ανήκε στον ευρύτερο κύκλο των συνεργατών του περιοδικού. Αν και ο ίδιος, στη συνέντευξή του, αυτοχαρακτηρίζεται επισκέπτης, και γιατί τύχαινε γείτονας του Γ. Κιτσόπουλου. Δεν δημοσίευσε ποιήματά του στον *Κοχλία*, μόνο μεταφράσεις. Εκφράζει εκτίμηση για το περιοδικό, όμως σαφώς αποκλίνει προς το φοιτητι-

κό περιοδικό *Ξεκίνημα* και τη μετέπειτα *Κριτική*. Τέλος, οι συνεντεύξεις δύο νεότερων, του Τηλ. Αλαβέρα και του Ντ. Χριστιανόπουλου, που κυριαρχούν, ακόμη μέχρι σήμερα, στο χώρο των λογοτεχνικών περιοδικών της Θεσσαλονίκης. Λίγο μεγαλύτερος, ο Τ. Αλαβέρας, το 1952, βρέθηκε συνυπεύθυνος με τον Ν.Γ. Πεντζίκη για την ύλη του περιοδικού *Μορφές*· λίγο αργότερα, το 1955, έφτιαξε τη *Νέα Πορεία*.

Όπως ήδη αναφέραμε, ο Κ. Κουρούδης μόλις που πρόλαβε να πραγματώσει την ιδέα του, αφού ήδη τέσσερις αποχώρησαν στα χρόνια που μεσολάβησαν (12 Ιανουαρίου 1993, Ν.Γ. Πεντζίκη, 14 Ιουλίου 1994, Γ.Ε. Στογιαννίδης, 8 Μαΐου 1996, Γ. Κιτσόπουλος, 16 Σεπτεμβρίου 1996, Γ.Θ. Βαφόπουλος). Ένα πρώτο στοιχείο που εντυπωσιάζει, καθώς πλησιάζουμε, μέσω των συνεντεύξεων, τη “συντροφιά” του *Κοχλία*, είναι τα έντονα αισθήματα πικρίας που διατηρούν οι συνεργάτες μισόν αιώνα αργότερα. Τα περί αρμονικών σχέσεων φαίνονται μύθος.

Τελικά, το πιθανότερο είναι, οποιαδήποτε “συντροφιά” περιοδικού κι αν πλησιάζουμε, να συναντήσουμε προστριβές και διαπληκτισμούς. Μήπως οι επιστολές Στρατή Δούκα προς Ν.Γ. Πεντζίκη δεν μαρτυρούν την αντιπαλότητα μεταξύ “αριστοκρατών” και “πληβείων”, που υπέβασκε, από μιας αρχής, στο *3ο μάτι*; Οξύνσεις, κατά κανόνα, μοιραίες για ένα περιοδικό. Εκτός κι αν υπάρχει κάποιο πρόσωπο, με το κατάλληλο ταμπεραμέντο, το οποίο να λειτουργεί κατευναστικά στις συγκρούσεις, που, όπως δείχνει η ιστορία, μπορεί να είναι πάσης φύσεως: Από συγγραφικός ανταγωνισμός μέχρι ιδεολογικές αντιθέσεις, χωρίς να αποκλείονται και οι καυγάδες για τον ποδόγυρο μιας κυρίας. Άνθρωποι και οι λογοτέχνες, και μάλιστα, πλέον ερωτύλοι των κοινών θνητών, αφού, λόγω ιδιοσυγκρασίας, δίνουν πρώτη θέση στα ζητήματα καρδιάς (τουλάχιστον οι παλαιότεροι, γιατί οι νεότεροι παραέγιναν επαγγελματίες).

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ

Αναγκαίο το ψευδώνυμο για μια κόρη οι-

κογενείας αυστηροτάτων αρχών, με κατ’ οίκον σπουδές, ήδη παντρεμένη και μητέρα, τον Οκτώβριο του 1935, όταν κάνει την παρθενική της εμφάνιση, με ένα κείμενο “λυρικής φιλοσοφίας”, στο *3ο μάτι*. Αν και με τα αρχικά Ζ.Κ. έχει ήδη παρουσιαστεί, στη *Νέα Εστία*, το 1931, όταν τα ποιήματά των αδελφών Πεντζίκη επαινούνται από τον Γρ. Ξενόπουλο, όμως δεν κρίνονται άξια δημοσίευσης. (Παρεμπιπτόντως, σε όσους επιμένουν να αναφέρουν την *Εισαγωγή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία* του Ρ. Μπήτον, ως γραμματολογία, θυμίζουμε, πως η Ζ. Καρέλλη απουσιάζει).

Δεν είναι σαφές κατά πόσο συμμετείχε στις συναντήσεις της οδού Εγνατία 112, πάντως γίνονταν συνεντεύξεις και στο πατρικό τους και στο δικό της. Ισχυρίζεται πως στον *Κοχλία* πήγε εκ των υστέρων, όμως ποίημά της υπάρχει, ήδη, στο πρώτο τεύχος. Σε συνέντευξή της, Ιανουάριος 1991, εμμένει στη συναδελφικότητα και τη νεανική ορμή που είχαν, ενώ γύρω τους απλωνόταν η έρημος. Μάλιστα, έχει ένα καλό λόγο για όλους. Πυρήνας, η ίδια και ο αδελφός της, όμως και ο διευθυντής τους, ο Κιτσόπουλος, είχε όλο το βάρος της οργάνωσης του περιοδικού.

Ν.Γ. ΠΕΝΤΖΙΚΗΣ

Η πέτρα του σκανδάλου, ο σπετσέρης, δίνει μία συνέντευξη, Μάρτιος 1991, που, όπως συμβαίνει, κατά κανόνα, στο λόγο του Ν.Γ. Πεντζίκη, ιδιαίτερα τα ύστερα χρόνια, η συνο-

χή βρίσκεται μέσα στη διάλυση. Σε αντίθεση με τη Ζ. Καρέλλη, αυτός γκρίνιαζε μέχρι τέλους με τους τρεις “συνωμότες”. Ο Κονιόρδος δεν τον εκτιμούσε. Ο Κιτσόπουλος του φώναζε πως στην Αθήνα ιδιοποιήθηκε τον *Κοχλία*. Και ο Σβορώνος τον είχε ρίξει· μόλις στο 4ο τεύχος, Μάρτιο 1946, πρωτοέβαλε ζωγραφική δουλειά του και διάλεξε ένα ατελέστατο σχέδιο, *Το πρόσωπο*. Κι ας είχαν ξεκινήσει μαζί –πρωτοεκθέτοντας, Σεπτέμβριο 1944, στο ανθοπωλείο του Ευρυβιάδη Κωνσταντινίδη, δίπλα στον *Αγαπητό*, που μισό αιώνα τώρα φτιάχνει τα καλύτερα ροδίνια– αυτός, ο Σβορώνος, ο Τσίζεκ, ο Σαχίνης, ο Ιατρού και ο Γεώργιος Παπαδόπουλος.

Τελείως μαφιόζικη η σκηνή, όπως μας την περιγράφει ο Ν.Γ. Πεντζίκης. Ένα αμάξι σταματά, φθινόπωρο του ’46, στο γραφείο

κηδειών του Ελισσαίου Τεκτονίδη, ο Πεντζίκης βγαίνει από το φαρμακείο, από το αμάξι κατεβαίνει, ας πούμε, ο Κιτσόπουλος, οι άλλοι δύο μένουν μέσα, και εκεί στα όρθια συζητούνται τα του *Κοχλίας*. Κι όμως, κάποια αλήθεια υπάρχει, αφού λέγεται, πως ο Σβορώνος δεν πάτησε ποτέ το πόδι του στο φαρμακείο. Ανέκαθεν αμφισβητούσε τον ηγετικό ρόλο του Πεντζίκη και πρώτος αποχώρησε από το περιοδικό.

Σε κάθε περίπτωση, ο Πεντζίκης σαφώς υπερέβαλε, όταν ισχυριζόταν πως υπήρξε απλός συνεργάτης και ότι τα κείμενά του γίνονταν σπάνια ανεκτά. Ενώ, από την άλλη, διεκδικούσε τη μερίδα του λέοντος και στις ομαδικές μεταφράσεις και στις *Παρασκιές* (τα αυτοαναφορικά και κριτικά σχόλια του περιοδικού, μία κατ'εξοχήν, πρωτότυπη ιδέα). Παρ' όλα αυτά, η συνέντευξη του Ν.Γ. Πεντζίκη είναι πολύτιμη, χάρις στο πλήθος των ανομοιών που αγκαλιάζει με τους απροσδόκητους συνειρμούς του.

Θαυμάσια η σκέψη του Κ. Τσίζεκ να βρεθεί για τον Ν.Γ. Πεντζίκη μία "αντονομασία", ανάλογη με εκείνη του Χ. Μίλλερ για τον Γ. Κατσίμπαλη – κάτι σαν, ο γίγαντας της Εγνατίας (ο χαρακτηρισμός γίγαντας ανήκει στον Δούκα). Ακόμη πιο θαυμάσια, αν γραφόταν και μία αντίστοιχη μυθιστορηματική βιογραφία. Έτσι κι αλλιώς, η βιογραφία του Ν.Γ. Πεντζίκη μόνο μυθιστορηματική θα μπορούσε να είναι.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Παραπονεμένος φαίνεται και ο Γιώργος Κιτσόπουλος στη συνέντευξή του, Φεβρουάριο 1991. (Συνολικά, έχουμε τέσσερις απολογισμούς του Γ. Κιτσόπουλου για εκείνη την εποχή· στα αφιερώματα σε μνήμη Γ. Σβορώνου και Ν.Γ. Πεντζίκη, στη *Νέα Πορεία*, το 1994, και αιτών στο βιβλίο). Το παράπονό του δεν απευθύνεται στη συντροφιά. Μέχρι τέλους, θυμόταν την τρυφερή σχέση με τον δάσκαλο· τη γνωριμία τους το 1936 και αργότερα, που απόφοιτος της Γεωπονικής υπηρετούσε αμυσθί ως βοηθός σπείσερη. Τότε που έφτιαξε μαζί με τον Σβορόνο το χειρόγραφο φυλλάδιο, τον *Φαρμακοτρίβη*, που σατίριζε τον Πεντζίκη, τον κύκλο και τα "περιστέρια" τους. Όμως του καταλόγιζε και το θάνατο του *Κοχλίας*.

Με νοσταλγία ανακαλούσε τη βραδιά της συννομοσίας στο σπίτι του. Ήταν Σεπτέμβριος 1945 και κάθονταν με τον Κονιόρδο, όταν ήρθε, λίγο πιωμένος, ο Σβορώνος που τότε δούλευε στο λιθογραφείο του Κώττα. Ο ζωγράφος θυμήθηκε τα δύο χρόνια στην Αθήνα, τον Πικιώνη και τον Γκίκα. Ήδη, από το δρόμο, θα πρέπει να γύριζε στο μυαλό του την ανοικτή προς το άπειρο σπείρα του Κλέε και την ιδέα ενός περιοδικού με αυτό το σήμα. Όταν ο Σβορώνος εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, απομακρύνθηκαν.

Αναφερόταν φιλικά στον Τσίζεκ και τις ζευγαρωτές μεταφράσεις τους. Με στοργή μνημόνευε τον τελευταίο του βοηθό και συμπαραστάτη, τον Τάκη Ιατρού. Ακόμη, του άρεσε να θυμάται το επίσημο δείπνο με τη γαλλική μορφωτική ακολουθία, στο εστιατόριο *Όλυμπος*, όταν, ντυμένος ναύτης, συνόδευε τη Ζωή Καρέλλη. Όμως, ενίοτε, γινόταν δηγτικός. Ο αυθεντικός *Κοχλίας* είναι τα πρώτα δώδεκα τεύχη, μετά η φυσιογνωμία αλλοιώθηκε. Οι ομαδικές μεταφράσεις ξεκίνησαν ως συνεργασία εμπειρών φίλων, που σκάλιζαν στο μπαούλο του Ξεφλούδα από την πόλη του φωτός, και κατέληξαν συνεργασία γλωσσολογικών. Με, πράγματι, "βιτριολικό" χιούμορ, αναφερόταν σε κάποιους αναγνωρισμένους.

Όμως το παράπονο του Γ. Κιτσόπουλου ήταν για την παραγνώριση του έργου του. Και πράγματι, ποιος θα το αρνιόταν, πως η τόσο δημοκρατική εποχή μας είναι εμπειρική και, συχνά, παραγράφει το έργο ενός λογοτέχνη –καλά-καλά, ούτε το θάνατό του δεν μνημονεύει– τάχατες, ως τιμωρία για κάποιες θέσεις του.

Σύμφωνα με τις μαρτυρίες, ο Λευτέρης Κονιόρδος ήταν ο μαικήνας του *Κοχλίας*. Ο ίδιος ισχυρίζεται πως απλώς συνέβαλε κι αυτός με το χαρτζιλίκι του. Μόνο που, λόγω οικογενειακής ευμάρειας, ήταν κάπως μεγαλύτερο. Σε αντίθεση, κάνει λόγο για δεκαεξάωρα προσωπικής δουλειάς. Τελικά, οι φίλοι του, πιθανόν, και να υποτιμούν τη συμβολή του. Το όνομά του υπάρχει σε τρεις ομαδικές μεταφράσεις, όχι όμως τελευταίο στη σειρά. Δεν αποκλείεται να συμμετείχε και σε άλλες. Νομίζουμε πως αυτός που παίρνει μία συνέντευξη, θα πρέπει να επιμένει για μία ουσιαστική μαρτυρία.

Σύντομες, μάλλον τυπικές, οι συνεντεύξεις των ποιητών Γ.Ξ. Στογιαννιάδη και Τ. Βαμβατισιώτη, που φαίνεται να ωραιοποιούν για την περίπτωση. Ολιγόλογος και ο Τάκης Ιατρού, αλλά ουσιαστικότερος. Αν και συνολικά, διατηρεί την ανάμνηση κάποιας απομόνωσης. Ο Τσίζεκ, που, το 1967, παρουσίασε τη ζωγραφική του Ιατρού στη *Διαγώνιο*, τον περιγράφει άτολμο και εσωστρεφή. Επιπλέον, θεωρεί πως η επίδραση του Ν.Γ. Πεντζίκη υπήρξε προς ζημίαν του. Ο

ίδιος, διαλλακτικός, αρκείται να επισημάνει την πληθωρικότητα του Ν.Γ. Πεντζίκη, που ενίοτε δημιουργούσε προβλήματα.

ΙΔΙΑΖΟΝΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Το βιβλίο του Κ. Κουρούδη, σε μία προσεκτική ανάγνωση, ζωντανεύει τους ανθρώπους και δίνει μία πρώτη αίσθηση, για τις μεταξύ τους σχέσεις. Ταυτόχρονα, με την εισαγωγή και τις, εν μέρει αλληλοκαλυπτόμενες, συνεντεύξεις, αναδεικνύει τα ιδιάζοντα χαρακτηριστικά του περιοδικού. Κατ' αρχάς, τη μοναδική συμβολή του *Κοχλίας* στο χώρο της μετάφρασης, που προέκυψε, γιατί οι συνεργάτες έψαχναν την παγκόσμια λογοτεχνία της εποχής τους και –το βασικότερο– θεωρούσαν τη μετάφραση δημιουργία. Όμως βρίσκονταν και κοντά στο Βυζάντιο. Βυζαντινοί συγγραφείς πρωτοεμφανίζονται στο *3ο μάτι*, για να εγκατασταθούν μετά στον *Κοχλία*. Όμως, τόσο μόνο διήρκεσε η παρουσία τους στα λογοτεχνικά περιοδικά. Αν και πρόσφατα επανήλθαν για λίγο στο περιοδικό *Ερμούρα*, χάρις στον Στέλιο Ράμφο.

Εκτός της μετάφρασης, ο *Κοχλίας* έδωσε πρωτότυπη μορφή στα κριτικά σημειώματα με τις *Παρασκιές*. Κατ'εξοχήν, διακρίνεται η αισθητική του περιοδικού, παρά την περιπλάνησή του σε τρία τυπογραφεία. Όπως ήταν αναμενόμενο, όλες αυτές οι πρωτοτυπίες βάρυναν αρνητικά τους υποδέχθηκαν ειρωνικά σχόλια και αρνητικές κριτικές. (Ο Κ. Κουρούδης αποδίδει το ψευδώνυμο *Αρτζής Μπούρτζης* στον Μ. Καραγάτση. Μάλλον, όμως, η Στ. Παντελιά έχει δίκιο που αποδίδει το ψευδώνυμο στον δημοσιογράφο του *Εθνικού Κήρυκα* και συγγραφέα του βιβλίου *Η τέχνη για τους λίγους*, Κώστα Παράσχο, που σατίριζε οτιδήποτε καινούργιο, από τους υπερρεαλιστές έως τον *Κοχλία*.)

Με τη μακριά πείρα του, ο Ντ. Χριστιανόπουλος συμβούλευε τον Κ. Κουρούδη να προχωρήσει σε μία συνθετική μελέτη, που θα αναδείκνυε αυτήν την αλυσίδα περιοδικών, καθώς, με τη συνάντηση ανθρώπων, το ένα γεννά, ή έστω επηρεάζει, το επόμενο. Τελικά, κάποιοι κρίκοι της αλυσίδας μνημονεύονται στο βιβλίο, κυρίως η προϊστορία του *Κοχλίας*, που είναι το *3ο μάτι*, όπως και η κατάληξη του πυρήνα των συνεργατών (οι έξι στους εννέα) στις *Μορφές* του Βασίλη Δεδούση. (Ας όψεται η ψαλτική στην Αγία Σοφία). Όμως, αυτή η ιστορία, που ξεκινά πολύ νωρίτερα, με τους Αϊβαλιώτες στο Άγιον Όρος (ήταν ακόμη πολύ νωρίς για τον Ν.Γ. Πεντζίκη), είναι κατά πολύ μακρύτερη και απαιτεί ένα άλλο βιβλίο.

Βιβλίου

ΚΡΙΤΙΚΗ

«Είναι» και ηδονή

Λεοπόλδος φον Ζάχερ-Μαζόχ,
Η Αφροδίτη με τη Γούνα,
μτφρ. Μυρτώ Ρήγου,
plus δοκίμιο του Γ. Βέλτσου
Η τερατώδης πλευρά,
Εκδόσεις Πατάκη

«Τι ηδονή να εξαρτώμαι ολοκληρωτικά από τη θέλησή σου, από τη διάθεσή σου, και να υπακούω μόνο σ' ένα σου νεύμα. Κι ύστερα, τι ευδαιμονία, όταν η θεά θα γίνεται ευσπλαχνική, ο σκλάβος της να μπορεί να φιλά τα χείλη που του δίνουν τη ζωή ή το θάνατο».

Όλο το νόημα της απόλυτης, καθολικής υποταγής αλλήλων στο ερωτικό δίπολο διαπερνά τον αισθησιασμό και τις ανεξέλεγκτες κρυφές απολήξεις του. Η αιώνια αντιπαραβολή των δύο φύλων, ο αγώνας της ενστικτώδους επιβίωσης, η διαπάλη έρωτα-θανάτου είναι έκσταση και χίμαιρα ψυχική που αναβλύζουν διαγράφοντας τον αιώνιο κύκλο του βιώματος. Στην *Αφροδίτη με τη γούνα* σκιαγραφείται αδρά, ωστόσο «πρωτογονικά», η μοναδικότητα της έννοιας της διαστροφής σε επιτομή που εμπεριέχει τα θάμβος, τη μειλίχια έκρηξη του πόθου προς το μίσος και το φόβο. Ο **Λεοπόλδος φον Ζάχερ Μαζόχ** καταγράφει την αρχέγονη φαντασία του ήρωά του μέσω της μορφής της θεάς Αφροδί-

της, από τον πίνακα του Τιτσιάνο, με την οποία συνδιαλέγεται και αναλύει τη βία του έρωτα. Η παγανιστική προοπτική του Σεβερέν και της Βάντα συντάσσεται ευθέως με ό,τι ακριβώς εννοούσε ο Νίτσε με τη φράση «α, πόσο ξέρουνε να ζήσουν αυτοί οι Έλληνες...»: θρίαμβος της φύσης, όπου η ηδονή φαιδρή, δαιμονική και σκληρή. Στο πρόσωπο της Βάντα αποτυπώνεται ο αισθησιασμός, η ένταση της ηδονής και η τρέλα που υφέρπουν. Ο Σεβερέν βασανίζεται από το διαστροφικό πάθος του ενόσω η σχέση τους εξελίσσεται, εκρήγνυται, η αποκάλυψη των δύο σωμάτων κορυφώνεται. Ο ήρωας ψελλίζει ότι αν δεν μπορεί να χαρεί πλήρως και απόλυτα την ευτυχία του έρωτα, του απομένει να εξαντλεί όλα τα βάσανα και τα μαρτύριά του. Αφήνεται στην εξουσία της συντροφού του, επιθυμεί να γίνει σκλάβος και υποχείριό της για να αγγίξει την απόλαυση και την άγρια γοητεία που πλάθει στη φαντασία του. Μεταλλαγμένος ο έρωτάς του, αποδελτιώνεται και διασπάται στα συστατικά του στοιχεία, στο όριο της υπερβολής. Η εσωτερική δυναμική του διαστροφικού είναι που ετεροκαθορίζει τον αισθησιακό κόσμο, τα θέλητρα και την ηδονή που προσδοκά.

«Δεν μπορούμε ν' αγαπήσουμε αληθινά παρά μόνο ό,τι μας

υπερβαίνει».

Η μαζοχιστική διαστροφή μεταδίδεται στη Βάντα λαμβάνοντας ενεργητικό ρόλο στο δόγμα που της προτείνει ο Σεβερέν: «δεν μπορούμε να αγαπήσουμε αληθινά παρά μόνο ό,τι μας υπερβαίνει». Από τη συναισθηματική γαλαντομία και την τρυφερή εκδήλωση του πόθου στην αχαλίνωτη μανία της χαμέρπειας και του πόνου. Το πάθος και η αδυναμία, η θυσία και η ένταση φθάνουν στην «αρμονική», την ύψιστη απαντοχή. Ο οίκτος δεν έχει θέση εδώ. Χωρίς τύψεις η ικανοποίηση και χωρίς ερωτηματικά το σύμπαν των συναισθημάτων. Η Βάντα μεταμορφώνεται σε τέρας, όμοια με τη Δαλιδά στον πίνακα της εξοχικής τους κατοικίας, όπου ο Σαμψών ζαρώνει αντικρίζοντας το θάνατο διά του έρωτά του αλλά και την αδυσώπητη έκφραση διαστροφής στο πρόσωπο της αγαπημένης του. Η θεά Αφροδίτη αλλάζει προσώπείο, γίνεται βάνουση, υστερικό θηρίο που επιτίθεται και εγκλωβίζει το θήραμά του. Είναι πια αργά. Ο Σεβερέν παρακαλεί μανιασμένος να σταματήσει το υπό όρους παιχνίδι τους. Εκείνη αντιτείνει την απληστία της με τη φράση «μόνο η ηδονή δίνει αξία στην ύπαρξή μας». Το οικοδόμημα του Σεβερέν καταρρέει απογοητεύοντας και μεταστρέφοντάς τον από θύτη σε

Για την καθημερινή ζωή λαών για τους οποίους έχουμε περιορισμένη γνώση, αλλά και για την καθημερινή ζωή των ανθρώπων σε ιστορικές περιόδους γνωστές σχεδόν αποκλειστικά για τα ηρωικά ή τα μεγάλα συμβάντα, η σειρά των εκδόσεων «Παπαδήμα» συμβάλλει αποφασιστικά σε μια καλώς εννοούμενη εκλαΐκευση. Το βιβλίο του **Ζακ Εργκόν**, *Η καθημερινή ζωή των Ετρούσκων* (μετάφραση: **Σταύρου Βλοντάκη**, 1997), μεταφέρει τα πορίσματα της αρχαιολογικής έρευνας που οδήγησαν στην κατανόηση του πολιτισμού ενός λαού που για μεγάλη διάρκεια παρέμενε ο μεγάλος γνωστός/άγνωστος ενός πολιτισμού που παρέμενε περισσότερο στην περιοχή του μύθου. Οι Ετρούσκοι αποκαλύπτονται ως οι παιδαγωγοί της Ρώμης και οι ένθερμοι υποστηρικτές του ελληνικού τρόπου ζωής.

Διαβάζοντας τη «δικιά μας» **Jacqueline de Romilly** έχω πάντα την αίσθηση ότι μαθαίνω διαρκώς καινούργια πράγματα από τα ήδη γνωστά. Όχι ότι δεν υπάρχουν άγνωστες πληροφορίες, αλλά το ουσιαδές βρίσκεται κυρίως στην οπτική και την επεξεργασία με την οποία πραγματεύεται τα θέματα της ελληνικής αρχαιότητας. Στον τόμο *Συναντήσεις με την Αρχαία Ελλάδα* (μετάφραση: **Κατερίνα Μηλιαρέση - Μπάμπη Αθανασίου**, Εκδ. Το Άστυ, 1997) συγκεντρώνονται διαλέξεις και άρθρα επιλεγμένα από ένα πολύ μεγαλύτερο σύνολο επιστημονικών δραστηριοτήτων που καλύπτουν μια τριακονταετία.

Η επιλογή έγινε δειγματοληπτικά και στοχεύει να συμπληρώσει την εικόνα της αρχαιότητας που προσφέρουν άλλα της βιβλία· καλύπτει, επομένως, θέματα που δεν βρίσκονταν στο επίκεντρο των μελετών της. Το ενδιαφέρον που αναδεικνύεται έχει να κάνει με την ικανότητά της να μιλά απλά και προσφέρεται αναγνωστικά όχι μόνο στον ειδικευμένο αναγνώστη.

Ένα ακόμη βιβλίο για τον συνθέτη του Δρόμου που εκτός από τη δική του ιστορία σημάδεψε και τη ζωή της γενιάς του ένα-ένα-τέσσερα: *Μάνος Λοΐζος ... η δική του ιστορία* (εκδ. Σύγχρονη Εποχή, 1997) τιτλοφορείται το βιβλίο του Θανάση Συλιβού που θυμίζει τη σύντομη αλλά ιδιαίζοντως δημιουργική ζωή του Μάνου Λοΐζου και παρουσιάζει με τρόπο προσεχτικό τεκμήρια της ζωής του και μια συστηματική δισκογραφία του. Φυλλομετρώντας, συγκινήθηκα αλλά και συγχύστηκα· βρήκα αιφνιδίως το πάλαι ποτέ ωραίο τραγούδι του *Καλημέρα, ήλιε* και αναρωτήθηκα τι, άραγε, να έχει απομείνει μετά από τόσες προεκλογικές συγκεντρώσεις...

Ζωηρή και διεισδυτική η παρατήρηση και κατ' επέκταση η γραφή της Σάσης Αυλάμη, επιβάλλει στα «γεγονότα» τη θέληση του μοναδικού ήρωα/παίκτη/συγγραφέα. Αυτά συμβαίνουν στο ιδιότυπο και άκρως ενδιαφέρον πεζογράφημά της που τιτλοφορείται *Η απόχη* (εκδ. Καστανιώτη, 1997) γραμμένο θαρρείς με γνώση σκακιστή: «Υπάρχουν όμως και μολυβένιοι άνθρωποι που

θύμα. Την υποταγή, την άφεση αλλά και (με αναγκαία συνθήκη) την επιλογή δεν δύναται πλέον να καθορίσει. Επέρχεται το αδιέξοδο της λογικής κρίσης, η συντριβή και η απώλεια παρ' όλες τις φανταστικές εκλάμψεις του τέλους. Όλα έχουν καταγραφεί στο μυαλό του. Όλα έχουν μετατεθεί στο ημερολόγιο που λειτουργεί ως αντικατοπτρισμός του βιώματος, ως ομοίωμα και ατέρμονη εικόνα.

Η *Αφροδίτη με τη γούνα* ανήκει στην κατηγορία του ψυχολογικού μυθιστορήματος και

διαβάζεται ως λογοτεχνικό έργο που μ' ευκολία παραπέμπει σε συμπτώματα και αίτια της ψυχιατρικής αλλά και της κοινωνικής ανθρωπολογίας. Είναι σαφώς ενταγμένο στις αισθητικές δομές και τις ηθικές αντιλήψεις των τελών του προηγούμενου αιώνα (1η έκδοση: 1870), όπου ο πουριτανισμός ήταν σε ακμή παρόλη τη σεμνοτυφία και την εξωστρέφεια των δύο φύλων στην κοινωνική τους έκφραση. Η προοπτική του Λεοπόλδου φον Ζάχερ - Μαζόχ δεν θα μπορούσε παρά να αφορά και τη μελλοντική έκφανση της

διαστροφής, θέτοντας το αίνιγμά της ακόμη και στη σημερινή εκδοχή του, όπως κι αν εκφράζεται ή συγκεκριμενοποιείται. Γι' αυτό και το έργο του έχει προκαλέσει τη μήνιν των συντηρητικών κατά καιρούς, ακατάληπτο ή δυσερμήνευτο κι οπωσδήποτε αναδραστικό, καθότι μια Αφροδίτη με τη γούνα παραμονεύει παντού και πάντοτε ως δεσμώτης, ως φαντασιολόγημα και οπτική εκδήλωση ικανή να συμπαρασύρει και να πλάσει οτιδήποτε.

Βασίλης Ρούβαλης

Ελλάς, το μεγαλείο της

Το Ελληνικό Παράδοξο - Υπόσχεση και Επίδοση, Επιμέλεια: Graham T. Allison, Καλυψώ Νικολαΐδη, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1997

Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει τις εισηγήσεις ενός Συνεδρίου, που έγινε στη Σχολή J.F. Kennedy στο Χάρβαρντ το φθινόπωρο του 1995, με εισαγωγική ομιλία του Προέδρου της Δημοκρατίας Κων/νου Στεφανόπουλου. Οι οργανωτές του Συνεδρίου είχαν ζητήσει από τους εισηγητές ν' απαντήσουν σε δύο ερωτήματα: α) ποια είναι τα κύρια αίτια του προφανούς χάσματος μεταξύ της υπόσχεσης και της επίδοσης της Ελλάδας (σε καλύτερα ελληνικά: μεταξύ δυνατοτήτων και επιτευγμάτων) και β) τι συγκεκριμένα μέτρα είναι δυνατόν να ληφθούν ώστε να ελαττωθεί αυτό το χάσμα.

Στην εισαγωγή της η Καλυψώ Νικολαΐδη, επίκουρη καθηγήτρια στο Χάρβαρντ, νέα στην ηλικία και γνώστης των λεπτών αποχρώσεων της ελληνικής πραγματικότητας, ενώ δεν έχει

ζήσει ποτέ στην Ελλάδα, εξηγεί τι είναι το «ελληνικό παράδοξο» και παρουσιάζει τις ομιλίες στο Συνέδριο, κατατάσσοντάς τις στις εξής ενότητες: ελληνική πολιτική και ελληνική κοινωνία - το οικονομικό πεδίο - εξωτερική πολιτική και ασφάλεια - Ευρώπη, Ηνωμένες Πολιτείες και ελληνική διασπορά - τι πρέπει να γίνει. Όπως αναφέρει η Κ. Νικολαΐδη «Οι εισηγητές ζητούν αλλαγή στάσης: από τα "κεκτημένα δικαιώματα" στο πνεύμα της συμμετοχής, από την εμμονή στα ελληνικά "δίκαια" στη συναρμογή των ελληνικών συμφερόντων, από τη στάση παθητικής άμυνας σε "ενεργητική" προσέγγιση των γειτόνων και των συμμάχων».

Δίκαια η Κ. Νικολαΐδη αναφέρεται εκτενώς στην εισήγηση του Νικηφόρου Διαμαντούρου «Ελληνική πολιτική και κοινωνία στη δεκαετία του '90», γιατί πρόκειται για εξαιρετικό, πράγματι, κείμενο. Πολύ καλό είναι και το κείμενο του Δημήτρη Καιρίδη με τίτλο «Η Ελλάδα στη δεκαετία του '90: η πρόκληση της μεταρρύθμισης». Ας αναφερθούν τρεις όροι που ο Καιρίδης θε-

ωρεί απαραίτητους για την εκσυγχρονιστική προσπάθεια στην Ελλάδα: α) γνήσια αποκέντρωση και τοπική οικονομική αυτοτέλεια, β) αξιοκρατικά θεμελιωμένες δημόσιες υπηρεσίες, και γ) διαχωρισμό κράτους και εκκλησίας. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η ανακοίνωση του Βασ. Τσίγκου «Η Ελλάδα ανάμεσα στο χθες και στο σήμερα», ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η τεκμηριωμένη εισήγηση του Σταύρου Θωμαδάκη «Η ελληνική οικονομία: επίδοση, προσδοκίες και παράδοξα». Ενδιαφέρον, επίσης, παρουσιάζουν και οι ανακοινώσεις των Monteagle Stearns (άλλοτε πρέσβη των ΗΠΑ στην Ελλάδα) «Ζητήματα ελληνικής ασφάλειας», Misha Glenny «Ο πειρασμός του καθαρτήριου», Stephen Larabee «Η Ελλάδα και τα Βαλκάνια» και οι σύντομες παρατηρήσεις του Αλέξη Παπαχελά «Ελλάδα: πρόγραμμα για μεταρρύθμιση». Τέλος, συγκινητική είναι η εκ βαθέων αυτοβιογραφική εξομολόγηση του Μάικλ Δουκάκη «Το να είσαι Ελληνοαμερικανός».

Σπήλιος Παπασπηλιόπουλος

Ιατρική και λογοτεχνία

Γεράσιμος Α. Ρηγάτος,
Είδωλο,
Εκδόσεις Δωδώνη, 1997

Δεκαέξι διηγήματα περιέχει η συλλογή του **Γεράσιμου Ρηγάτου**, ο οποίος μετά τις *Περιπέτειες ενός μεσημεριού* (1995) επανεμφανίζεται με κείμενα ίδιας θεματικής και προβληματισμού. Η ποικιλία των θεμάτων του επιτρέπει να γράψει πεζογραφήματα διαφορετικής τεχνοτροπίας, ύφους και πλοκής, ρεαλιστικά, σατιρικά, συμβολικά. Εκείνο απ' το οποίο πήρε τον τίτλο του το βιβλίο δεν έχει δράση και ήρωες, είναι συμβολικό, αναφέρεται στην προσπάθεια των ανθρώπων να δραπετεύσουν από τον κόσμο που ζουν, στον βαρετό και αποπνικτικό, (ο συγγραφέας δεν αποσαφηνίζει απολύτως την υφή του συγκεκριμένου κόσμου) για να διαπιστώσουν ότι και ο υπόλοιπος, ο άγνωστος κόσμος, είναι ολόιδιος με τον άλλον, είναι το είδωλό του.

Στην «Προεκλογική συνάντηση» ο αριστερός ήρωας, παλιός

επονίτης, ύστερα από ταπεινώσεις και προπηλακισμούς –για ν' αποκηρύξει τις ιδέες του– συλλήψεις κι εκτοπίσεις –προς σωφρονισμόν– φτάνει στο έσχατο σκαλί του εξευτελισμού: ηλικιωμένος πλέον, θεάται να κρατάει σημαία στην προεκλογική συγκέντρωση του συντηρητικού κόμματος, εκείνου που τον πολέμησε μια ζωή, εκείνου του οποίου οι εκπρόσωποι στον κρατικό μηχανισμό του κουρέλιασαν την προσωπικότητα. Αυτή η αντιστροφή συνέβη επειδή τα παιδιά του διορίστηκαν στο δημόσιο και θεώρησε καλό να εκφράσει μ' αυτόν τον τρόπο την ευγνωμοσύνη του. Στο «Μέλλουσα ζωή», κείμενο μ' επιρροές από την επιστημονική φαντασία, ο συγγραφέας στοχάζεται πάνω στη ζωή των ανθρώπων σε μια μελλοντική εποχή, όταν θ' απουσιάζουν τα αισθήματα και η αλληλεγγύη.

Το «Θεόφιλος και Ερμόνη» είναι σάτιρα, όπου αναλύεται η συμπεριφορά ενός μεσοαστού αναρχικού, οπαδού του Μπακούνιν και του Κροπότκιν, ο οποίος ονειρεύεται την ιδανική κοινωνία, την απαλλαγμένη από εκμετάλλευση κάθε λογής. Στην πραγματικότητα, οι ιδεολογικές διακηρύξεις του διαπνέονται από υποκρισία, αφού ο ίδιος εκμεταλλεύεται την εργασία και το μόχθο της αδελφής του, χάρη στην οποία μπορεί, ως άνεργος και χασομέρης, να επιβιώνει υπό τις καλύτερες των συνθηκών.

Το διήγημα «Crete Beach Hotel» έχει ως ήρωα έναν ηλικιωμένο Γερμανό, βετεράνο της μάχης της Κρήτης, που επιστρέφει στο νησί ως τουρίστας. Εκεί του δίνεται η ευκαιρία να στοχαστεί και να συμπεράνει ότι άδικα χάθηκαν τόσα γερμα-

νικά κορμιά, αφού σήμερα, πενήντα χρόνια αργότερα, η Κρήτη έγινε αναίμακτα γερμανική. Στο «Σωστοί επαγγελματίες» ο συγγραφέας συγκρίνει με χιουμοριστικό τρόπο τα ελληνικά νοσοκομεία με τους οίκους ανοχής ως προς την κοινωνική τους προσφορά και την έξωθεν καλή μαρτυρία. Κατά την άποψή του –είναι γιατρός, άρα γνωρίζει– η τάξη, η άνεση και η ησυχία, παρά τα αντιθέτως θρυλούμενα, προσφέρονται μόνο στα σπίτια με τα κόκκινα φώτα. Στην «Πορεία Ειρήνης» ο αναγνώστης παρακολουθεί την τελευταία πορεία ειρήνης, το 1966, πριν από την επιβολή της δικτατορίας και μετέχει νεερά σ' αυτήν μαζί με τους νεαρούς οδοιπόρους της, συμμεριζόμενος το μεγαλείο των καθημερινών ανθρώπων και την προσπάθειά τους να αγωνιστούν για έναν καλύτερο κόσμο. Το αριότερο κείμενο, αρκετά διαφορετικό από τα υπόλοιπα, είναι το πρώτο της συλλογής, οι «Φωτογραφίες». Σε αυτό μια γυναίκα στοχάζεται πάνω στο αιώνιο θέμα της διακαίωσης ή όχι του προσωπικού αγώνα του ανθρώπου. Η ηρωίδα –έχει σπουδάσει ιατρική– θυμάται τη ζωή της μέσα από το κοίταγμα παλιών φωτογραφιών και μελαγχολεί στη διαπίστωση πως όλα σε τούτο τον κόσμο είναι μάταια.

Σ' όλα τα διηγήματα ο Γεράσιμος Ρηγάτος –γνωστότερος ως μελετητής και συγγραφέας βιβλίων σχετικών με την ιατρική και τη λογοτεχνία– ψυχογραφεί και ψυχαναλύει τον άνθρωπο. Μ' έναν ανεπιτήδευτο τρόπο τον σαρκάζει και τον οικτρίζει, χωρίς να εξαιρεί από το σαρκασμό και τον οίκτο ούτε τον εαυτό του.

Φίλιππος Φιλίππου

δεν έχουν ούτε άλογο, ούτε χαλινάρι, ούτε και περικεφαλαία. Οι διαδρομές τους τέμνουν σπανίως τις διαδρομές των εποχουμένων. (...) Κοιμούνται, περπατούν, αγκαλιάζονται, φιλιούνται, χωρίζουν, σκοτώνονται και πάλι απ' την αρχή».

Η Πλατωνική Πειθώ. Από τη *Ρητορική στην Πολιτική* της **Χλόης Μπάλλα** (εκδ. Πόλις, 1997) είναι ένα εξαιρετικά διαφωτιστικό βιβλίο, καθώς διερευνά μια πτυχή της πλατωνικής ρητορικής έτσι όπως διαμορφώνεται στους όψιμους πλατωνικούς διαλόγους· εκεί, δηλαδή, που ο πολιτικός φιλόσοφος προσεταιρίζεται τα εργαλεία του αντιπάλου του. Ο προσεταιρισμός αυτός επηρεάζει καθοριστικά τη σχέση του πλατωνικού συστήματος με τον ορθό λόγο και για πρώτη φορά ο Πλάτων έρχεται αντιμέτωπος με τη φύση των πραγματικών ανθρώπων, την αποδέχεται και επιχειρεί να αξιοποιήσει τη σύνθετη ψυχολογία τους. Για να οδηγηθεί προς το τέλος της ζωής του στη συμπλήρωση του ουτοπικού οράματος της *Πολιτείας* με ένα πολιτικό πρόγραμμα στηριγμένο στη συμφιλίωση του νου με την επιθυμία. Από τη συστηματική και εμπεριστατωμένη μελέτη της συγγραφέως μπορούμε να αποκομίσουμε όχι μόνο την γνώση της πάνω στο ειδικό θέμα αλλά και μια συμπληρωματική –και επομένως ολοκληρωμένη– εικόνα του πλατωνικού συστήματος· και ακόμη περισσότερο, να συνειδητοποιήσουμε τα όρια της ίδιας της φιλοσοφίας.

ο χαρτοκόπτης

Ηγανόδιον
ΑΘΗΝΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1997

Θ. ΚΟΤΙΝΗ Δύο ποιήματα
α. Ζ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΗ Ο και
ταμιαδικόνες Εικονογρα
φηση Α. Ίσαρης α. Γ.
ΜΑΝΟΥΛΑΚΗΣ Τρία
ποιηματα α. Ν. ΦΩΚΑΣ
Δύο πεζογραφήματα α. Κ.
ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ Πολι
τικά α. Τ. ΓΕΡΑΡΔΗΣ Το
καρπού α. ΣΤ. ΓΟΥΡΙΟΥ
ΡΗΣ Πέντε ποιήματα α. ΣΤ.
ΜΠΕΚΑΤΩΡΟΣ Τρία ποιή
ματα α. Γ. ΔΡΑΝΔΑΚΗΣ
Δύο ποιήματα α. Δ. ΠΟΡ
ΦΥΡΗΣ Η όγδοη στιγμή * Η σάλα α. Γ. ΠΑΠΑΝΤΩ
ΝΑΚΗΣ Καίτοι σκληρά σφραγισμένη ταί ασταχιστού ποι
ητικού σκεπτικώς α. ΒΛ. ΚΑΜΑΡΑΣ Λέον Βλογ. Εισαγωγή
και σημειώμα τού μεταφραστή α. Η. ΙΟΥΝ Για τόν Λέον
Μέλινα Μεταφραση Βλ. Κάμαρας α. ΤΟ ΜΕΓΑ ΙΙΑΝΕΛ

ΛΕΟΝ ΒΛΟΥ
'Ασεβείς 'Ιστορίες
* ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΒΛΑΔΙΣ ΚΑΜΑΡΑΣ *

ΑΝΘΩΝ Μ. ΡΕΝΙΕΡΗΣ Πρώτη α. ΕΛΛΑΣ α. ΕΝ ΙΙΑΡΟ
ΑΔ Βελιδικαίς Αναφοράς Ήρωας Γράσαν Γ. ΑΡΑ
ΓΗΣ Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ Γ. ΣΑΓΚΡΕΤΗΣ
ΑΙ ΚΑΡΑΤΑΛΟΥ Ε. ΛΙΑΡΟΠΟΥΛΟΥ Μ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛ
ΛΟΥ Φ. ΤΕΡΖΑΚΗΣ ΣΤΡ. ΧΑΒΙΑΡΑΣ
* Εμπνεύσει ποιήματα Δ. ΓΕΡΟΣ *

26

και τα λοιπά...

Παράδοση

ΕΤΥΧΑ κάποτε στο άνοιγμα παλιού σπιτιού, χρόνια κλειστού. Είχε έρθει τότε ο γιος και κληρονόμος από το εξωτερικό με τα κλειδιά. Μπήκαμε στο μισοσκότεινο εσωτερικό. Όλα στη θέση τους, είπε, όπως τα είχαν αφήσει. Τυλιγμένα με σάβανα, έπιπλα και κάδρα στους τοίχους, μικροαντικείμενα σε ράφια. Παντού παχιά σκόνη, ο αέρας δεν κινιόταν. Τριγύριζε σαν υπνωτισμένος, απαντώντας στα ερωτήματά μας. Είχε αποφασίσει να μην ξαναγυρίσει, αλλά δεν σκεφτόταν και να το πουλήσει. Θα το άφηνε έτσι, όσο κρατήσει, είπε. Μετά βγήκαμε πάλι έξω στον ήλιο.

ΕΤΣΙ ΑΙΣΘΑΝΕΣΑΙ όταν καταπιάνεσαι με τα περασμένα, ξέροντας πως δεν μπορείς να τα γεμίσεις πάλι ζωή. Αυτή έφυγε μακριά, αφήνοντας πίσω τα σημάδια της. Στα περάσματα, στα πλατώματα, στις σκιές που ρίχνουν τα κυπαρίσσια, στις μάντρες και στα σπίτια. Μέσα στη σκοτεινή τους ερημιά.

ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ, που αγκαλιάζει πέντε αιώνες και σταματά κάπου εκεί, στο μεσοπόλεμο – θα μπορούσαμε να την είχαμε αγνοήσει. Να την αφανίσουμε, να τη λεηλατήσουμε. Υπάρχει όμως και μια άλλου είδους καταστροφή: να την κλείσουμε στη γυάλα, να τη μιμηθούμε. Τελευταία εκδοχή, να τη μελετήσουμε. Δηλαδή να της βρούμε ονόματα, να την ταξινομήσουμε, να αποκαλύψουμε τα μυστικά της. Με την κρυφή ελπίδα ότι θα την οικειοποιηθούμε...

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΔΗΜΗΤΡΗ
ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ

ΕΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ SULA

«Όμορφο, εκκεντρικό, θυμωμένο, αισθησιακό, γενναιόδωρο, αστείο,
πλημμυρισμένο από αγάπη».

TIMES LITERARY SUPPLEMENT

«Η Τόνι Μόρισον γράφει για μια μαύρη κοινότητα καθηλωμένη από την ιστορία
–την ιστορία των λευκών– στους λόφους του Οχάιο, με αφηγηματική δεινότητα,
ποιητική φλόγα και συμπόνοια, αρετές που καθιστούν τη συγγραφέα
ένα λαμπρό άστρο του λογοτεχνικού στερεώματος».

THE GUARDIAN

ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ: ΓΑΛΑΖΙΑ ΜΑΤΙΑ, ΤΖΑΖ, ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ * ΜΑΡΙΝΑ ΤΣΒΕΤΑΓΙΕΒΑ:
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΟΝΕΤΣΚΑ * ΜΑΡΤΙΝ ΕΪΜΙΣ: ΤΟ ΒΕΛΟΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ * ΜΠΑΡΥ
ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ: ΙΕΡΗ ΠΕΙΝΑ * ΙΣΑΑΚ ΜΠΑΣΕΒΙΣ ΣΙΝΓΚΕΡ: Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΔΑΙΜΟΝΑΣ
* ΤΖ. ΚΟΥΤΣΥ: ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΪΚΛ Κ * ΚΑΤΡΙΝ ΚΛΕΜΑΝ: ΤΟ ΒΑΛΣ ΠΟΥ
ΔΕΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕ * ΡΟΝΤΥ ΝΤΟΥΛ: ΠΑΝΤΥ ΚΛΑΡΚ, ΧΑ ΧΑ ΧΑ * ΜΠΑΡΥ ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ:
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΔΡΑΜΑ * ΡΟΝΤΥ ΝΤΟΥΛ: ΤΟ ΒΑΝ * ΤΖΕΗΜΣ ΦΑΡΕΛ:

Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΚΡΙΣΝΑΠΟΥΡ * ΧΙΛΑΡΥ ΜΑΝΤΕΛ: ΑΛΛΑΓΗ ΚΛΙΜΑΤΟΣ *
ΤΟΜΑΣ ΧΑΡΝΤΥ: ΤΖΟΥΝΤ Ο ΑΦΑΝΗΣ * Ε. Λ. ΝΤΟΚΤΟΡΟΥ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ * ΙΒΛΙΝ
ΓΟΥΩ: ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΜΠΡΑΪΝΤΧΕΝΤ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 10 680, Τηλ. 36.07.744, 36.39.962 - FAX: 36.23.093

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΑΡΗ ΒΕΛΟΥΧΙΩΤΗ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

ΕΝΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

Επιμέλεια: Κλεομένης Κουτσούκης

στα βιβλιοπωλεία

από τις εκδόσεις φιλίστωρ

Οι εισηγητές

Διονύσης Χαριτόπουλος

Ηλίας Θερμός

Κλεομένης Κουτσούκης

Νίκος Κοταρίδης

Προκόπης Παπαστράτης

Χάγκεν Φλάισερ

Γιώργος Μαργαρίτης

Ιωάννα Παπαθανασίου

Σωτήρης Ριζάς

Φοίβος Οικονομίδης

Οι μαρτυρίες

Γιώργος Χουλιάρας (Περικλής)

Μήτσος Δημητρίου (Νικηφόρος)

Βασίλης Πριόβολος (Ερμής)

Γιώργος Ζαρογιάννης (Καβαλάρης)

Αλέξης Ρόσιος (Υψηλάντης)

Γιώργος Διαμαντόπουλος

Δημήτρης Καραθάνος (Δημητρός)

Απόστολος Στρογγύλης

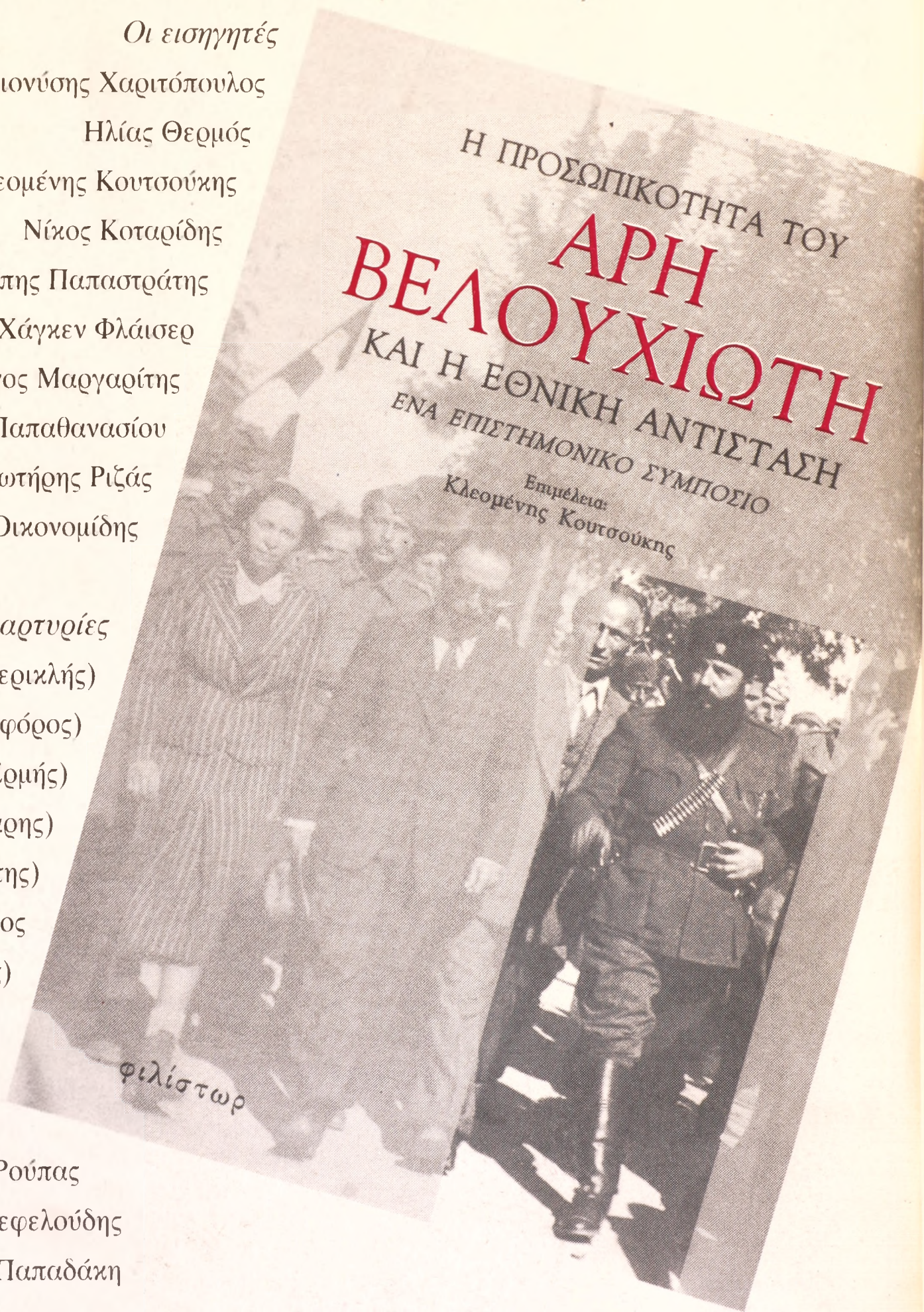
Κώστας Γεωργιάδης (Ζαχαριάς)

Θόδωρος Καλλίνος (Αμάρμπεης)

Μπάμπης Ρούπας

Βασίλης Νεφελούδης

Χαιρετισμός Μαρία Ρόζα Κλάρα-Παπαδάκη

εκδόσεις φιλίστωρ Θεμιστοκλέους 31 • τηλ. 3818.457

